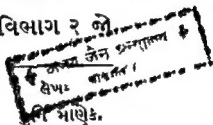

સૂચગાંગ સૂત્ર.

સદીકતુ ભાષાંતર ૩ થી ૭ અધ્યયન.

વિભાગ ૨ નો

પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શ્રીમન્ મોહનલાલજી જન સ્વેતાંબર.

જ્ઞાનભાર-ગોપીપુરા સુરત.

પ્રથમા આવૃત્તિ

પ્રતિ ૧૦૦૦

વીર સંવત ૨૪૪૬ સને ૧૯૨૩ વિ સં ૧૯૭૪

મૂલ્ય રૂ. ૧૧

અમદાવાદ--ડક્ટરજીઓ "યુનિયન પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ"
કંપની લીમીટેડમાં શા. મોહનલાલ
ચીમનલાલે છાપ્યું

પ્રસ્તાવના.

સૂચકાંગસૂત્રના આ બીજા વિભાગમાં ત્રણથી સાત અધ્યયન પૂરા થાય છે, તે અનુક્રમણિકામાં જોવાશે.

ત્રીજા અધ્યયનમાં ઉપસંગોત્ત્વ વર્ણન છે તેમાં પ્રતિકુલ અને અનુકુલ ઉપસંગો બતાવ્યા છે.

ચોથા અધ્યયનમાં શ્રી પરિણામ વર્ણન છે. પાંચમા અધ્યયનમાં નારકીનુ વર્ણન છે. છઠ્ઠા અધ્યયનમાં મહાવીરની સ્તુતિ છે. સાતમા અધ્યયનમાં કુશીલ અને સુશીલનુ વર્ણન છે.

આ પ્રમાણે પાંચ અધ્યયનો આ બીજા વિભાગમાં સમાયેલ છે, પરંતુ આમાં કઠણ વિવચને બદલે સાધુને મોક્ષમાં જવા માટે કેવું વર્તન રાખવું તે આ વિભાગમાં ઘણી સારી રીતે બતાવેલું છે.

જેન કે જેનેતર ગમિતે હો, તે દરેકને અમારી પ્રાર્થના છે કે તે દરેકે પોતાની આ લોક પરલોકના મુખની ખાતર આ જાગ વાચવો જોઈએ. હૃદય પવિત્ર કરવું, પાપથી દૂર રહેવું, આવેલા કષ્ટ સહેવા, શીના ક્ષામા નાકસાણ નહિ તે. આ લોકમાં પરવશતા અને પરલોકમાં દુર્ગતિનર્મન, નારકીમાં થતા પીડા લોગવની પામે, તથા મહાવીર પ્રભુના ગુણોવટે તેના ગુણો પ્રાપ્ત કરવા જેવટે કુશીલ કેને કહેવા તે બતાવ્યું છે, સંસારિક વિષયમુખ સૈને વહાલું લાગે છે, પણ પરિણામ તે બંધ કર છે, તે વિચારીને પોતાની બૂલ મુધારવી એજ મુગતિનુ અને મુખનુ સાધન છે.

નાણાં ભરનારા મુઠ્ઠાવડોને ધન્યવાદ.

૫૧ ટાકરવાડામા ચએલ ઉજમણા તરફથી વાણુ

ટોસણ સાકરચંદના પત્ની નાલીબાઈ

૧૦ પારી કેવળ રતનચંદ તરફથી હા પ્રમચંદ

૨૦ મેતા ચમનલાલ મહાયંદ મારફતે

૨૫ મેતાવાળા વાણુ જેઠાભાઈ ડુગર તરફથી

હા બડખાભાઈ સિદ્ધપુર

૨૫ પાલણુપુરના મેતા રાજકરણ કેવળભાઈ

૧૫ મેતા મગનલાલ મીઆચંદ હા વછરાજ

૨૫ મેતા ચુનીલાલ જુલાખીદાસ

સીપારવાળા વીસનગર.

આ સિવાય જે ઠોઈ પુરપાત્મા જ્ઞાનખાતામા મહંદ

આપવા ચાહતા હોય અથવા પુસ્તકે વહેંચવા ચાહતા

હોય તેમણે સુરત ગોપીપુરા જ્ઞાનક ડારના મેનેજર

દ્રશ્ય અથવા ગાંધી કેશવલાલ અમુલખને પાલણુપુર લખવું.

—છપાયેલાં પુસ્તકો—

દશવેકાલિક, આચાર ગ, સૂયગડાગ, આવરયકના છાપેલા

વિભાગો મગાવી લેવા ન દીસૂત હવે છપાવાનું શરૂ થવાનું છે

અનુક્રમણિકા.

- ૧-૮ ઉપસર્ગના નિરોપા તથા જોડી બગાડ ચળાંધો
શિશુપાળનુ દષ્ટાત
- ૯-૧૬ સાધુપણામા પડતા જુદા જુદાં કુ જો, અને તેથી
કેઈનું પતિત થવું
- ૨૦-૨૫ સાધુપણામા માતાપિતા ત્રિગેરેનો મોહ
- ૨૬-૩૨ તેવો મોહ સાધુએ છોડવો, ન છોડે તો શૂદ્ધસ્થ
પણ બની જાય છે
- ૩૩-૩૮ કાયર સાધુની જીવનનિર્વાહ માટે ચિંતા, ઉદ્વેગ
સાધુની ધેવંતા
- ૩૯-૪૪ પરવાદીના કુતકો, પાતરા ન રાખવા, મોંઘાં
સાધુની સાધુએ વેચાવચ્ચ ન કરવી, તે ઉપર
જેનાચાર્યનું સમાધાન
- ૪૫-૪૯ પરવાદી સાથે વિવાહ ન કરવો, તેના ઉપર ક્રોધ
ન કરવો
- ૫૦-૫૮ સાધુને મુશોષ અપાય છે, કે તેણે અન્ય દષ્ટા-
તોથી ચારિત્ર ન ચુકવું
- ૫૯-૭૨ સ્ત્રીલોગમા દોષ છે કે નહિ, તેની સિદ્ધિ કરે
છે ત્રીજી અધ્યયન પુરૂ

૭૩-૭૪ સીપરિશાનુ ચોથુ અષ્ટમ્યન સી શબ્દના નિરૂપા-
 ૭૫-૮૪ સીજોની માયાબળાનુ વર્ણન, તે ઉપર સુખોષ
 ૮૫-૯૪ સીના હગવાના ઉપાયો, પછી અનુચિતકાર્ય
 કરાવે છે,

૯૫-૧૦૫ સી સાથે વાસ કરવાથી કે વાત કરવાથી થતા
 હોષો કુસાધુના અભિપ્રાયો,

૧૧૬-૩૫ સીચરિત્ર ઉપર કયા, બિાધના સ્ત્રોતો, સીનું
 આમસમુ ત સ્ત્રીકારનું

૧૦૬-૧૧૫ સીને લીધે કાયરત, સીના શુભામની દુર્દશા,
 સુસાધુને સદુપદેશ

૧૮૮ નારકીનું વર્ણન

૧૮૯-૨૨૦ વીરમણના શુભોનું વર્ણન

૨૨૧-૫૮ કુશીલીયાનુ વર્ણન તથા મોક્ષના ખરા કારણોનું
 અન્યવાદીઓનુ સમાધાન

૨૬૦ દાકરવાહાનુ ઉત્તમણું

રોડ લખમાલ જનજાળના પૌત્ર
રોડ દલીચંદ વીરચંદ

નવાપુરા સુરત

અ. વર્ણ

રા. રા. શેઠ દલીચંદ વીરચંદભાઈના જીવનનો ટુક પરિચય

“ મોટા નાના વધુ મોટામા, તો નાનાં પણ મોટા
બોમ દીપ સવિ નજ બિન્દુ, તો ઘર દીવડા થા જોટા ”
બાવાઈ — “ મોટાને માથે મોટાં છે, અને નાના હોય તે
પોતાનાથી વધારે નાના આગળ તો મોટા જ છે,
આટલો સૂમ પલુ જ્યારે આકાશમા એક બિન્દુ
જેવો છે, ત્યારે બિન્દુ જેવા સામણા ધરના દિવા
રાત્રે થા જોટા ? ”

જૈન સાહિત્ય અને તત્ત્વજ્ઞાન અગાધ અને ઉત્તમ કોટિનું
છે, એમ પશ્ચિમના સંશોધકો અને સાક્ષરો સિદ્ધ દરી આપે
છે જૈનસમાજ ચાહુ જમાનામા બીજી કોમના પ્રમાણમા
પછાત રહે છે, આથી સંસ્કૃત-માગધી વગેરે બાપાઓ
ઉપર સામાન્ય જનતાનો કાણુ ન હોઈ શકે એ સ્વાભાવિક
છે આવા ઉદ્દેશથી પ્રેરાઈ અનિશ્ચી માણેકઅનિશ્ચીએ જૈન
સૂત્રોનું સરલ શુજરાતી સાધામા બાપાન્તર કરીને સામાન્ય
જનસમૂહ સાટે ઉપયોગી વાચન પૂરૂ પાડયું છે, અને જન
તેસજ જેતેતર પ્રગને જેનાજસોનો પરિચય કરાવ્યો છે

આવા મહાનુ જ્ઞાતકાર્યમા રા. શેઠ દલીચંદ વીરચંદ
બાઈએ ઉદારકમ્બો કાળો આપીને આ ખાતાને કાયમી

ગનાંબુ છે તેમની ઉદારવૃત્તિથી તેમના દાદાશ્રીના નામથી
 “ શેઠ લખમાલુ લવણુ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર કુંડ ” હસ્તીમા
 આંબુ છે, અને તેવડે શ્રીમોહનલાલ જૈન જ્ઞાનસંહાર
 તરફથી જૈન સૂત્રાગમોના સદીક સાધાન્તરની પ્રસિદ્ધી માટે
 જોઈતી સવડ મળી ગઈ છે

જૈનસાહિત્ય અને કેળવણીના કાર્યમાં રસ લેનારા
 ગૃહસ્થો ગરયા ગાંધ્યા હોઈ બીજાઓને પ્રેરમાહન મળે એ
 હેતુથી અને શ્રી માણેકમૂનિજીની પ્રેરણાથી જૈન આલમને
 અને અન્ય વાચકોને શેઠ શ્રીના લવનનો દુક પરિચય કરા
 વવો આવશ્યક જણાયો છે

૨૧ દલીય દબાઈ વીશાપોરવાડ જ્ઞાતીના જૈન છે, અને
 મારવાડમાં આવેલા શીશંક સ્ટેટના ગારોલી ગામના વતની
 છે તેમનો જન્મ સવત ૧૬૪૭ ના અશ્વાડ શુદ્ધ ૭ ને રોજ
 થયો હતો તેઓશ્રી શેઠ લખમાલુ લવણુના પોત્ર અને
 પેદીના વારસ છે શેઠ લખમાલુએ પોતાની પાસેથી દુકી
 ખુદીમાંથી સારી બહોજલાલી પ્રાપ્ત કરીને મુરતના જૈન
 સંઘના એક પ્રસિદ્ધ અને બાહોશ આગેવાન યશ્વા ભાગ્યશાળી
 યશ્વા હતા તેમનાજ પ્રયાસથી કતારગામનું જૈનહોરાસર તથા
 ધર્મશાળા લાખો રૂપિયા ખર્ચાને બધાવવામાં આવ્યા, અને
 પોતે તેજ ખાતાના લવનપર્યન્ત ટ્રસ્ટી અને વહીવટદાર
 તરીકે રહ્યા હતા, જે ટ્રસ્ટીપણ હોય પણ વંશપરંપરા આપુ
 આવે છે, અને ૨૧ દલીય દબાઈ તે સોમવે ૩ શેઠ લખ
 માલુએ તેમની લગ્ની દરમ્યાન અનેક સખાવતો કરી હતી,

તે ઉપરાત તેમના મરણ પ્રસંગે રૂા ૨૫૦૦૦) ની ઉદાર સખાવત તેઓશ્રીએ અનેક ખાતાઓમા બહેર કરી હતી

રા દલીલદલાઈ પણ તેમના હાથાશ્રીની પેઠે જૈનકેા મના કાયોમા અગ્ર ભાગ લઈ રહ્યા છે ચૈયાશી તાલુકાના કપલેયા ગામમા ગુજરાતી પાથમી ચોપડી મુધીની સામાન્ય કેળવણી લીધા છતા, અનેક સામાજિક અને ધાર્મિકકાયો ઉપરાત ખાસ કરીને કેળવણીના કાર્યમા અપ્રતિમ રસ લેઉ, અને જૈનકેામ કેળવણીમા કેની રીતે આગળ વધે તે માટે હજારો રૂપિયા ખર્ચવાને અને જીવન અર્પણ કરવાને ઉત્સુક છે

તેઓશ્રી મુરતના શ્રીજૈન વિદ્યાર્થી આશ્રમના કાયમી પ્રમુખ છે, અને તેમા દરવર્ષે તન-મન અને ધનથી સારી મદદ આપી રહ્યા છે, મુરત લેડી વિર્લોચન અશક્તાશ્રમના પણ તેઓ પ્રમુખ છે સમસ્ત હિન્દુસ્થાનની શેઠ આણુદજી કલ્યાણજીના નામથી ચાલતી મહાન પેઢીના તેઓશ્રી મુરત શહેર અને જીલ્લા તરફથી પ્રતિનિધિ છે, અને મુરતના શ્રી ધરમચંદ ઉદયચંદ જૈન જીર્ણોદ્ધારકેડના મેનેજર ૧૨ટી ઊં આ ઉપરાત અનેક હોરામરો, ઉપાશ્રયો અને પાઠશાળા વગેરેના ટ્રસ્ટી તરીકે કામ કરી રહ્યા છે

આથી જોગ સમજવાનું નથી કે કલ્પ જૈનધર્મના જ કાયોમા તેઓશ્રી રસ લે છે, અને હાય લખાવે છે, પરંતુ અનેક સાર્વજનિક કાયોમા તેઓ મુખ્ય ભાગ લઈ રહ્યા છે, જેનો હાખલો તેઓશ્રીના અશક્તાશ્રમના પ્રમુખ અને

શ્રી મહિલા નિવાસયના મેઝબર વરીકેની કારકીદિને છે. રાષ્ટ્રીય કેળવણીકેડમા પણ તેઓનો ઉદ્ધાર હિસ્સો છે. ગમે તે કંઈ હોય, કેળવણીને લગતું હોય, સમીજ કે ધર્મને લગતું હોય કે રાજકીય હોય—સુરત માટેનું હોય કે હિન્દુસ્તાનના કોઈપણ જાગે માટેનું, હોય—તેમાં હર્ષ-ક્રમા તેમની મદદ તો ખરીજ કોઈને પણ નિરાશ કરવાનું બનેજ નહિ.

સુરતના જૈનસંઘનો ઘણા વર્ષોથી ચાલી આવતો ઝઘડો પતાવવામા તેમનો ખુબ્ય હિસ્સો હતો. જ્યારે મહા-રાજશ્રી આનંદમાગરજીને સુરતમા આચાર્યપદવી આપવાની હતી, તે વખતે રા. દલીચંદલાઈના તેમજ તેમના ડેટલાક મિત્રોના સતત પ્રયાસથી સંઘનો ઝઘડો શાંત થવા પામ્યો હતો.

પ્રજામા જે માન બને પ્રતિષ્ઠા તેઓશ્રી ધરાવી રહ્યા છે, તેજ પ્રકારની પ્રતિષ્ઠા સરકારમા અને સરકારી-રાજકીય સ્થાવી અમલદારોમા તેઓ ધરાવી રહ્યા છે. જાહેર મંજાને યાદ છે કે કેટલોક સમય અમાઈ આબુના દેહેરાસરમા સુ-રોપીયન ગૃહસ્થો છુટ પહેરીને હાખલા થવાની ઘૂમતા કરતા હતા. તેનો પ્રતિબંધ કરવાને જોજ ટ દુ. ધી ગર્વ-નર જનરલની પાસે હિન્દુસ્તાનના પ્રતિષ્ઠિત ગૃહસ્થોનું ટેબુલેશન ગયેલું, તેમા ચેક લાલખાઈ, દલપતખાઈ, શેઠ સુલાખચંદજી દફા, વગેરે સાથે રા. દલીચંદલાઈ પણ હતા.

અને સદ્દુઃ ગૃહસ્થોના પ્રયાસથીજ પ્રતિજ્ઞ સફળ નીવડી શકે એ હોતો.

આથી આપણને સાફ માણુમ પડી આવે છે કે ગમે તેવી બોહી કેળવણી હોવા છતાં શુભ સંસ્કારોને લઈને હરદોષ મનુષ્ય ઈલાશક્તિથી સામાજિકકાર્યમાં કેટલો જોડાણો આપી શકે છે !

રા દત્તીચંદ્રભાઈને પોતાના જીવનને દુઃક પરિચય ઉપાવવાનો છે એવું માણુમ પડ્યાથી પોતે હીલગીર થયા હતા, અને તે જાળતમા પોતાની નાપસંદગી બતાવી હતી આથી તેમના તરફથી પુરતી માહિતી મળી ચકી નથી એ કાંઈ આશ્ચર્યજનુ વગેરેથી વિગતે મળી આવી તે એકઠી કરીને સંક્ષિપ્ત વૃત્તાન્ત વાચક સમક્ષ રજુ કરવામાં આવ્યો છે, આથી જૂલજૂલને માટે હમા માગવામાં આવે છે.

અતમા આપણે ઈચ્છીએ કે રા દત્તીચંદ્રભાઈ ભવિષ્યમાં અનેક ઉપયોગી સામાજિક કાર્યો કરી, પેસાનો સફળ થય કરી પોતાની કેમને હીપાવે, અને પ્રજામત્યે આપણી પ્રાર્થના છે તેમને હીર્ષોદ્ધુ બશે અસ્તુ !

સવત ૧૯૦૯ ની ચૈત્રી પૂર્ણિમા } હરિલાલ સિવજાલ શાહ.
તા ૩૧-૩-૧૯૨૭,
સુરત. } બી એ.

શુદ્ધિપત્રક

પૃષ્ઠ ૪૧ મે સળધ અધુરો છે, તે ૪૫ મા પૃષ્ઠની
લીટી એક મેળવી વાચો પૃષ્ઠ ૪૪ નો સળધ અધુરો છે
તે ૪૫ મા પૃષ્ઠની બીજી લીટીથી વાચો

પૃષ્ઠ	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૪૬	૨	છે	છે ઉપર
૫૬	૧૭	૧૨	૮
૫૬	૨૧	ન	ના
૬૩	૩	૧	તૂ
"	૨૦	તજ	તેજ
૭૫	૧૮	કાય	કાય
૭૬	૮	'	દે
૭૬	૩	વાળી	વાળા
૮૩	૨	તું	ત
૮૫	૨૩	૧	ઉઠ્યા
૯૦	૬	૧૭	૭૬
૯૫	૧૧	ધ	ધ
૯૬	૧૧	મ	મ
૧૧૬	૧૦	ર	પુર
૧૨૨	૨૦		દે જે
૧૪૩	૧૨	મો	ધમ્મો
૧૫૮	૧૩	સપા	સપા
૨૦૧	૨૨	ધ	ધુ
૨૧૫	૧૯	અ	આ
૨૨૪	૨૧	અ	અ

કેટલીક જગ્યાએ રેફ માત્રા અનુસ્વાર વિગેરે ઉઠ્યા નથી
તે વિચારીને વાંચવું

ૐ શ્રી વીકરાગાય નમઃ

સૂચગડાંગસૂત્ર.

ભાગ ૨ નો.

ટાકરવાડા ગામમા, મૌનએકાદશી સાર,	
સૂચગડાંગસૂત્રે ધીમે ભાગ થશે મનહાર	૧
સત્તજન જન તે વાચીને, કરમે ધર્મમા પ્રીત,	
વિનતિ પૂરણ ખાળીને, માધમે સિદ્ધિ રિદ્ધ	૨
નરભવ નિર્મળ બોધને, શ્રદ્ધા શક્તિ દોય,	
મોક્ષમુખ તે મેળવે, વિધિ વિહારી સોય	૩

ત્રીજી ઉપસર્ગ અધ્યયન—

પ્રથમ ઉદ્દેશ.

ત્રીજી કહીને ત્રીજી અધ્યયન કહે છે તેનો આ પ્ર-
માણે સંબંધ છે, પ્રહેલામા સ્વસમય પરસમયનું વર્ણન

કર્તુ, અને પરસમયના હોયો તથા સ્વસમયના ગુણો બતાવી સ્વસમયમા બોધ એળવવા કહ્યું, તે પ્રતિબોધ પામેલા સાધુને રીક્ષા લીધા પછી કોઈ વખત અનુકુળ કે પ્રતિકુળ ઉપસર્ગો આવે, તે સમયે તેણે સમજાવે સહેવા, માટે આ અધ્યયન કહે છે આ સમયે આવેલા આ અધ્યયનના ચાર અનુયોગદારો યાચ છે તેમા ઉપક્રમમા રહેલ અર્થોધિકાર અધ્યયનનો તથા ઉદ્દેશનો એમ બે ભેદ છે તે અધ્યયનનો અર્થોધિકાર પહેલા અધ્યયનમા 'સમુદ્રસુલસંગા' ગાથાથી કહ્યો છે, અને ઉદ્દેશનો અર્થોધિકાર નિયુક્તિકાર સ્વયં આગળ કહેશે નામનિષ્પત્ત નિક્ષેપમા નિયુક્તિકાર કહે છે

ઉવસર્ગમિ ચ છર્કં, દગ્ને વેયણમવેયણં દુવિહં ।

આગતુગો ચ પીલાકરો, ચ જો સો ઉવસર્ગો ॥ નિ.૪૫

નામસ્થાપના દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ અને લાવ એમ છ પ્રકારે ઉપસર્ગના નિક્ષેપા છે, નામસ્થાપના સુગમ છે, તેથી દ્રવ્ય ઉપસર્ગ બતાવે છે તેમા દ્રવ્ય વિષયમા ઉપસર્ગ બે પ્રકારે છે એટલે ઉપસર્ગ કરનાર દ્રવ્ય ચેતનાવાળું કે અચેતન હોય તેમા તિર્યચ કે મનુષ્ય વિગેરે જીવતું પ્રાણી પોતાના અવયવવડે ઘાત કરે (મારે), તે સચિતદ્રવ્ય ઉપસર્ગ છે અને લોકકા વિગેરેથી ઠાકર લાગે તે અચેતન ઉપસર્ગ છે

તત્ત્વભેદ પર્યાયોવડે બ્યાખ્યા યાય છે, તે કહે છે તેમા ઉપસર્ગ ઉપતાપ છે, એટલે શરીરમાં પીડા કરવી તે

પચાંચે છે અને તેના લોહો તિર્યચ મનુષ્ય વિગેરે સખધી
છે અને નામસ્થાપના વિગેરે છે અને તરવની વ્યાખ્યા
તે નિર્યુક્તિકારજ પાછલી અકધી ગાથાવડે બતાવે છે

અથવા દિવ્યાદિ તે જીભ તરફથી જે પીડ થાય, તે
આગતુકે ઉપસર્ગ છે અને તે ઢેહને અથવા સયમને પીડા
કરનારો છે હરે ક્ષેત્રઉપસર્ગ કહે છે

સ્વેત્ત ઘટ્ટઓપપય, કાલો પગંતદ્સમાદીઓ ।

માત્રે કમ્મચ્છદઓ, સો દુવિહો ઓષુવકમિઓ ॥૪૬॥

જે ક્ષેત્રમા સામાન્ય રીતે ૧૨ ચાર વિગેરે રહીને ઉપ-
દ્રવ કરતા હોય, તે ક્ષેત્ર બહુ ઓધપદ છે, અથવા બહુ
ઓધભયનો પાઠ છે, ભેટલે ન્યા ઘણા બયસ્થાન થતા
હોય તે લાઠ વિગેરે ક્ષેત્રો બહુવાં

કાલ ઉપસર્ગ તે એકાત દુખમચ્છાદો વિગેરે છે,
વિગેરેથી જે ક્ષેત્રમા જે શ્રીખ વિગેરે કાળ દુખદાયી હોય
તે બહુવો ભાવઉપસર્ગ તે જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મોના ઉદય
થાય તે છે આ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ અને ભાવના ઉપસર્ગો સા-
માન્યથી ઓધ અને ઉપક્રમિક એમ બે લોહ છે તેમા અ-
શુભકર્મ પ્રકૃતિથી રાગ વિગેરે ઉદયમા આવે તે 'ઓ-
ધિક' ભાવ ઉપસર્ગ છે અને ઔપક્રમિક તો હઠ કથા શ્રી
વિગેરેથી અસાતાવેહનીયનો ઉદય થતા પીડા થાય તે છે
તેમા પ્રથમ ઔપક્રમિકનું વર્ણન કરે છે

ઉવક્મિઓ સંયમવિગ્યકરે તત્ત્વવક્ત્રમે પગયં ॥

દબ્બે ચલદ્વિહો દેવમણુયતિરિયાવસંનેતો ॥ ૪૭ ॥

ઉપક્રમણુ તે ઉપક્રમ-એટલે ક્રમો ને ઉદયમા ન આબ્યા દોય, તે ઉદયમા આવે તે છે અને તે ને દ્રવ્યના ઉપયોગથી અથવા ને દ્રવ્યવટે અસાતાવેદનીય વિગેરે અશુભકર્મ ઉદીરણામા આવે, અને જેના ઉદયથી કાયર પુરુષને સયમમા વિધાત યાય છે એથી તે ઔપક્રમિક ઉપસર્ગ મયમને વિધાતકારી છે અને અહીં યતિ (સાધુ) જોને મોક્ષમા જતા સયમ મોક્ષનું અગ છે તેમા ને વિદ્યા કારી હેતુ છે તેનો અહીં અધિકાર છે, તે બતાવે છે તેમા ઔપક્રમિકમા ક્રમ ઔપક્રમિકની જરૂર છે તે દ્રવ્ય વિષય સબધી ચિતવતાં ચાર પ્રકારે છે (૧) દેવતાનો (૨) મનુષ્યનો (૩) તિર્યચનો (૪) અને આત્માના સવેદનનો હવે તેનાજ ભેદો કહે છે

एकेको य चलद्विहो अद्विहो वावि सोलसविहो वा ॥

પહળ જયણા વ તેસિં ઇસો ચોચ્છ અદિ (દી)યાર(રા)નિ.૪૮

પૂર્વે કહેલા દિવ્યાદિ દરેક ચાર ભેદવાળા છે તેમા દેવતા હાસ્ય કે દેવથી કરે, અથવા વિમર્શથી કે પૃથગ્ વિમાત્રાથી કરે, મનુષ્યો હાસ્ય દેવ વિમર્શ કે કુશીલ સે વનથી કરે, તીર્યચના પણ બાયથી દેવથી આહારથી કે અપત્યના સરક્ષણ માટે કરે આત્મસવેદન પણ ઘટ્ટ નથી

દ્વેષથી તે અગ્રહ (આગળી) વિગેરે અવયવના સલેશ
(રૂપમાં) રૂપ છે, તથા સ્વભાવ કે પ્રપાતન (પડી જવાથી)
એમ દરેક અર લેદવાળા છે અથવા વાતપિત્ત રોગથી
તથા સનિપાતથી એમ આર લેડે છે તથા તે દિવ્યાદિ
દરેક અનુકુળ પ્રતિકુળ એમ અણુતા આઠ ભેદ થયા, અથવા
દરેકના આર આર ભેદ ગણના ૧૬ લેડે કુલ થયા તે ઉપ-
સંગોનો જેમ ઘટના સળધ પ્રાપ્તિ અને પ્રાપ્ત થના સમ્યક્
પ્રકારે સહેવામાં થતના યાય છે, તે આ અધ્યયનમાં પછી
કહેશે. ઉદ્દેશાનો અધોધિકાર કહે ■

પદમમિ ય પઢિલોમા કૃત્વી અણુલોમગા ય વિનિયમિ ।

(પિરૂણાર્કયા ય અણુલોમા)

સદ્ અગ્રહસવિસોદ્ધન, ચ પરવાદિયર્ણં ચ ॥ ૬૯ ॥

પહેલા ઉદ્દેશમાં પ્રતિકુલ ઉપસર્ગનું વર્ણન છે, અને
બીજામાં સમાના કરેલા અનુકુળ ઉપસર્ગ છે ત્રીજામાં
આત્માનું વિપીડન તથા પરવાદિનું વચન છે

સસરિસેર્હિ અદેવર્ણિ સમયપઢિર્ણિ જિરણેર્હિ ।

સીલ્લલિતપળ્લવણા કયા ચરત્યમિ સહેસે ॥ ૬૦ ॥

એવા ઉદ્દેશમાં હેતુસદૃશ હેતુઆશાસ (જોટા કુતરો)
વટે અન્યદર્શનીએ જનસાધુને જહેકાવે અને તે શીતભગ
કરવા ચાહે તો તેમને નિપુણ હેતુઓવટે બીધ આપેલો છે.
હવે સૂત્રાનુગમમાં અરુણસિતાદિ શુભયુક્ત મુત્ર કહે છે

સૂર મળ્લઈ અપ્પાણં, જાવ જૈય ન પસસતી ।

જુજ્જંત દદધમ્માણં, સિસુપાલો વ મહારહં ॥ સૂ. ૧ ॥

કોઈ લઘુપ્રકૃતિ (ઝોછી બુદ્ધિવાળો) જ આમમા જતાં પોતાને બહાદુર માને છે, પાણીવિનાના કોરા વાદળા માફક પોતાના આત્માની પ્રશસામા તત્પર બની ગાજે છે “કે માતા જેવો કોઈપણ લડવેયો શત્રુના લશ્કરમા નથી,” આ પ્રમાણે જ્યાં મુધી સામેથી કોઈ ખુદી તલવારે લડવા પાળો ન આવે ત્યાં મુધી જાહે છે, તેજ કહ્યું છે,

તાવદ્ભજઃ પ્રસુતદાનગંઢઃ કરોત્યકાલામ્બુદગર્જિતાનિ ।

યાવન્ન સિંહસ્ય ગુહાસ્યલીપુ, લાંગૂલવિસ્ફોટરવં શૃળોતિ ॥૧॥

જ્યાંમુધી સિંહની હુકામાથી તેનું પૂછડું પછાડવાનો અવાજ ન સાંભળે, ત્યાંમુધી હાથીના કપાળમાથી મઠ જરે છે, અને તે અકાળે વરસાડ ગાજવા માફક ગાજે છે આ બાબતમા હજાતવિના પ્રાયે લોકોને સમજાતું નથી, માટે તે ઉપર કથા કહે છે

જેમ શિશુપાળ જે માદ્રીનો મૃત હતો, તે વાસુદેવના દર્શન પહેલા પોતાની બકાઈઓ હાકતો હતો, તેજેજ જ્યારે શસ્ત્રો ચલાવતો શત્રુની સેનાને હરાવવામા બહાદુર મહારથવાળા નારાયણ વાસુદેવને લડવા આવતો જોયો, કે પોતે જોલવામાં બહાદુર હતો છતાં શેષ પામી ગયો. તેજ પ્રમાણે જોલવામા બહાદુર હોય તેથી કામ ન ચાલે, પણ

આલવામા વર્તવામા બહાદુર હોય તેજ કામ કરી શકે છે
આ હુકામા કહી તેને જાવાઈ સમજવા કયા કહે

વસુદેવસુસાણ સુઓ, દમયોષણરાહિવેણ મહોણ ॥

જાઓ ચરન્ધ્રઓ, ડન્ધ્રવલકલિઓ કલહપત્તદો ॥ ૧ ॥

વસુદેવની બેનનો પુત્ર અને દમયોષ નૃપ અને માદ્રી-
થી ઉત્પન્ન થએલો આર કુબ્જવાળો આશુત્થ બાળથી ચોખિત
કલહપ્રિય શિશુપાળ હતો ॥ ૧ ॥

દદ્દુળ તઓ જળળી, ચરન્ધ્રય પુત્રમન્ધ્રયમળગ્ધ ॥

મયદરિસવિમ્હયમુદી, પુચ્છડ જેમિત્તિય સહસા ॥ ૨ ॥

આ પ્રમાણે આર કુબ્જવાળા આશુત્થ અનર્ધપુત્રને
દેખીને માતા હર્ષખેદથી વિલખામુખવાળી કંપતી બેથીને
પૂછવા લાગી

જેમિત્તિયણ મુણિઝળ સાહિય તીર દદ્દહિયયાણ ॥

જહણ સુઝ્ઝ(મ્)પુત્તો મહાવલો દુઝ્ઝઓ સમરે ॥ ૩ ॥

નિમિત્તિઆએ વિચારીને તેના હૃદયને હર્ષ થાય, તેણે
કહ્યું, કે આ તારો પુત્ર લગાર્ધમા દુર્જય મહાબળવાન થયો.
પ્રયસ્ય ય જં દદ્દુળ હોઈ સામાવિયં મુયાજુપલં ।

હોહી તઓ ચિય મય મુનસ્સ તે નતિય સંદેહો ॥ ૪ ॥

આ તારા પુત્રને જેના બેવાથી બે કુબ્જઓ દેખા રહેશે,
તેનાથી તારા પુત્રને અવરશે બાવ થશે, જેમા જરાએ, સ-
હેતુ નથી

સાવિ ભયવેવિરગી પુત્ર દસેઈ જાવ કળહસ્સ ।

તાવચ્ચિય નસ્સ ઠિય પયઈત્થં વરમ્મયાજુયલં ॥ ૫ ॥

તે મા પણ ભયથી કપટી જે વખતે કૃષ્ણને દેખાડે છે, કે તેજ વખતે તે પુત્રને સ્વભાવિક જે ભુજાઓ શ્રેષ્ઠ રૂપવાળી બાકી રહી, (તેથી માનવે શક પડયો કે આ કૃષ્ણથી જાણકને ભય થશે)

તો કળહસ્સ પિણ્ડચ્છા પુત્તં પાઢેઈ પાયપીઠંમિ ।

અવરાહસ્વામણસ્થ સોવિ સયં સે સ્વપિસ્સામિ ॥ ૬ ॥

તેથી કૃષ્ણની કૃપાએ પોતાના પુત્રને તેના પગમાં નમાડયો, તેથી તે કૃષ્ણે પણ કહ્યું કે હું તેના સો અપરાધ ક્ષમા કરીશ

સિસુવાલો વિ હૂ જુવ્વણમણ નારાયણં અસન્મોહ ।

વયણેહિં મણઈ સોવિહૂ સ્વમઈ સ્વમાણ સમત્યોયિ ॥ ૭ ॥

પણ શિશુપાળ જીવાન થતા મહથી અસભ્ય વચને વડે કૃષ્ણને ધમકાવવા લાગ્યો, છતાં પણ ક્ષમામાં સમર્થ હોવાથી કૃષ્ણે તેને ક્ષમા કરી

અવરાહસણ પુણ્ણે વારિજ્જંતો જ ચિટ્ઠેઈ જાહે ॥

કળ્હેણ તઓ છિન્નં ચકેણં સત્તમં સે ॥ ૮ ॥

જ્યારે સો અપરાધ પૂરા થયા, ત્યારે કૃષ્ણે તેને રોક્યો, છતાં પણ તે બોલતાં ન અટક્યો, તેથી કૃષ્ણે તેનું માથું

સુદર્શન ચક્રવટે છેદી નાખ્યુ આ કથા કહીને સર્વ લોક-
મા પ્રસિદ્ધ થાહુ દદાત ઠહે છે

પયાના મૂરા રણસીસે, સગામંમિ ઉવદિને ॥

માયા ધુત્ત ન યાળાઈ, જેણ પરિવિચ્છે ॥ સૂ. ૨ ॥

એમ શૂરા બનીને લડાઈનાં મોખરે યત્નુ તરફ જતા
યત્નુના સૈન્યના તલવારના ઘા આવતા કે તીરે લાગતા
ભયથી સર્વત્ર આકુળ બ્યાકુળ થવાથી માતા કેડે રહેલા
પુત્રને પણ ન જાણે, ત્યાં શૂર બનેલો મુલત ચક્ર લાલો કે
તીરથી ધાયેલ યઈ કોઈ ધન યઈ નીચે પડે છે, અને કોઈ
અદ્ય સત્ત્વવાળો તો દીન બનીને પલાયન યઈ જાય છે,
હવે તેના ઉપરથી બોધ આપે છે

एव सेहैवि अप्पुट्टे, भिक्खायरियाअकोविण ।

સૂર મળ્ણતિ અપ્પાળં, જાવ લૂઈ ન સેવણ ॥ સૂ. ૩ ॥

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પોતાને શૂર માનતો સિંહનાદ
માફક ઉત્કૃષ્ટ ગાજતો કોઈ મુલત સ આમના મોખરે ઉલો
રહેલો પાછળથી વામુદેવ જેવો જીવનારો આવતા લડતા
હારીને દીનતા ધારણ કરે છે, તે પ્રમાણે નવો દીક્ષિત પ-
રિસહોથી ન વેરાતા બોલે કે, દીક્ષામા શું દુષ્કર છે? એમ
ગાજતો અકોવિદ તે અનુયો નવો સાધુ ગોચરીમા કે ખીજ
જગ્યાએ જતા સાધુના આચારમા જાણ હોવાથી પોતાના
આત્માને શિશુપાળ માફક બહાદુર માનીને ન્યામુધી લુખો

સયમ ન કરશે અર્થાત્ અશુભકર્મ ઉદયમા ન આવે, ત્યા
મુધી શુદ્ધ આચારનો અહ કાર કરે, પણ જ્યારે કદ આવે
ત્યારે ઘણાં વેષધારીને સાધુઓ શુદ્ધ (ખડોળ) કર્મીઓ
તથા ખડાઈ હાકનારો ચારિત્ર મુકી દે છે

જયા હેમંતમાસેમિ, સીત ફુસડ સત્ત્વ ॥

તત્ત્વ મંદા વિસીયંતિ, રજ્જીનીના વ સ્વતિયા ॥ ૪ ॥

સયમની છુખાશ ખતાવે છે, હેમ ત તે પોસ મહા
માસમા જ્યારે હેમના કષ્ટ પડે તેવા વાચુની ઠઠ લાગે,
તેનો અતિ કઠોર સ્પર્શ અગને લાગે, ત્યારે (ઓઠવા પા-
ચરવાનું ઓછું મળતા) કેટલાક જડ મહાબુદ્ધિવાળા સાધુ-
ઓ જેમ કૃત્રિઓ રાજ્ય ઓધે ખેસે ત્યારે શંકડું મોડું
કરે છે, તેમ તે સાધુઓ દીનતા લાવે છે હવે ઉપ્પુ પરિ-
સહ કહે છે

પુદ્ગે ગિમ્હાહિતાવેર્ણ, વિમળે મુપિવાસિણ ॥

તત્ત્વ મંદા વિસીયંતિ, મચ્છા અપ્પોદ્ધ જહા ॥ ૫ ॥

ઉનાળાના વેશાખ જેઠ કે અસાડ માસના પ્રથમ સા-
ગમા તાપથી તપેલો અને તરમથી રાતના વિલખો ખનેલો
ઉપ્પુ પરિસહથી હારીને દીનતા લાવે છે, એટલે જેમ મા-
છડુ થોડા પાણીમા આમ તેમ ફરી ન શકવાથી મરણ
પામે છે, અથવા તરફડે છે, તેમ તે મદ સાધુ તાપ કે
તરસથી તરફડી દીનતા લાવે છે તેનો જાવાર્થ આ છે કે,

ગીર્મરૂતુમા ખાળી મુકાઈ જતાં માછલાં તાપથી તરફડે છે, તેમ અપસત્ત્વવાળા સાધુઓ ચારિત્ર લઈને પરસેવાના મેલથી ભીંજાયેલા ગંધાતા શરીરથી અને બહાર વધારે તાપ પડતો હોવાથી કટાણીને જલથી ભરેલા શીતળ આધર્યો તથા ઠંડા પાણીના છટકાવવાળા રથાનને તથા ચંદનના લેપ વિગેરે જે તાપમા શાંતિ આપે તેવી વસ્તુઓને વાઢ કરે છે, અને સાધુધર્મમા તે ન સેવાય તેથી વ્યાકુલચિત્ત વાળા બનીને સમય અનુષ્ઠાનમા ખેડ પામે ॥ હવે યાચના પરિસહ બતાવે છે

સદા દક્ષેસણા દુત્ત્વા, જાપના દુષ્પણોછિયા ॥

કમ્પતા દુગ્મગા ધેવ, રૂપાર્દમુ પુદોનના ॥ છૂં ૬ ॥

ઉત્પાદ વિગેરે ૪૨ દોષરહિત અદ્ધાર વિગેરે લેવાં, તથા આખી છાદગી મુખી પારકાનું આપેલું લેવું, તેથી મુખા (ભૂખ) વિગેરેની ખીડાથી ખીડાયેલો છે, વળી પારકા પાસે રાજ યાચવું તે માગવાનો પરિસહ અપસત્ત્વવાળા હોવાથી હુ જે સહાય છે, તે કહે છે

સ્વિજ્ઞાંઝ મુહલાગ્નર્ણ, વાયા ઘોલેદ્ કંઠમજ્ઞંમિ ॥

ફહફટફદેદ્ દિયય, દેહિતિ પરં મર્ણવસ્સ ॥ ૧ ॥

માગવા જતા બીજાને કહેવું પડે કે હે ભાઈ બાઈ ! આપો, આમ બોલતા લજ્જાથી મુખનું લાવડું ક્ષય પામે છે, બોલતા છુલક કઠમા લયડે છે, હૃદય કંપથી થરથર

ગતિશ્રંશો મુતે દૈન્ય, ગાત્રસ્વેદો વિવર્ણતા ॥

૧ મરણે યાનિ ચિન્હાનિ, તાનિ ચિન્હાનિ યાચકે ॥ ૧ ॥

૧ મરણ સમયે જીવને જે ચિન્હો થાય છે, તે ખીજ પાસે માગવા જતા ગતિનો શ્રંશ થાય, મુખે દીનતા આવે, શરીરે પરસેવો થાય, રગ ફીકો પડી જાય વિગેરે યાચકને ચિન્હો થાય છે આ પ્રમાણે દુખે કરીને ત્યજાય તેવો થાયતા પરિસહ જીતીને અભિમાન દૂર કરીને મહા સત્ત્વ વાળા ઉત્તમ સાધુઓ જ્ઞાનાદિની વૃદ્ધિને માટે મહાપુરુષે જે સેવેલા આરિત્રના માર્ગે ચાલે છે, ૬ ઠી ગાયાના પાછલા બે પદમા આફોશ પરિસહ જતાવે છે પૃથગ્જન તે અનાય જેવા મનુષ્યો સાધુના ઉત્તમ અદર રહેલા શુભોને વિસરી આ પ્રમાણે સાધુની નિદાના વચનો જોલે છે, કે આ સાધુઓ પરસેવાના ગેલથી નહાયાવિના ગદા છે, માથામા લોથ કરેલા મુડીયા છે, કુપા વિગેરે વેદનાથી પીડાયલા છે, તેઓએ પૂર્વે પાપ કર્યા છે, તેથી આવા દુખો લોગવે છે ! અથવા સસારમા જેતી વિગેરે કમ કરી થાકી કાચર બનીને સાધુ બની ગયા છે ! તથા જે દુર્ભાગીઓને પુત્ર સ્ત્રી વિગેરે-એ ઘરમાથી કાઢી મુકેલા નિરાધાર હોવાથી સાધુ બની ગયા છે ! (અથવા ઘરમા કંઈ આધાર ન હોવાથી ખાવા માટે જાવા બની ગયા છે !)

एते सहे अचायता, गामेसु णगरेसु वा ॥

तत्थ मदा विसीयंति, सगामंमिव भीरूया ॥ सू० ७ ॥

ઉપર બતાવેલા આકોશ (અનુચિત) ચળકોને સાબળીને તથા ઠોઠાંએ ખોટા આળ મુઠી 'ચોર' કે રાજનો કે બીજાનો હુપોચર અથવા કુરાચારનું નપુસકનું કલક મુકતા તે સહન ન કરવાથી ગમમા કે નમરમા અથવા માનેમા વિચરતા એવા આકોશ ચતા મહસત્ત્વવાળા મૂર્ખ સાધુએ હીન મન કરી પીડાય છે, અથવા લડાઈ કરે છે, અથવા સંયમથી બ્રહ્મ સાધ છે જેમકે લડાઈમાં બેલેલા કાયર પુરુષો શત્રુના ચક્ર બાલા તલવાર શસ્ત્રિ તીરથી વ્યાપ્ત થતા પટલ શખ ઝલેરીના નાદથી ગભીર મુદ્દમા હતાશ થએલા પોતાનું પુરુષાર્થ ત્વણે અપજ્યનો યથ લઇને બાગે છે, તે પ્રમાણે આકોશાદિ ચળક સાબળીને બીકણ સાધુએ સંયમમા ખેડ માને છે હવે વધ પરીચક્ક કહે છે

અપંગે સુધિય મિવસું, મુળી રંસતિ ત્વસપ ।

તત્ય મદા વિસીરંતિ, તેંડુદ્ધા વ પાણિણો ॥ ૮ ॥

ઠોઠ વખત ભુખ્યા સાધુને ગોચરીમા ફરતા ફર ફૂતરે કરડે છે, અને સાધુના અગને કરડવાથી ખડિત કરે છે, તેવી રીતે ઠોઠપણ બાનવરે કરડતાં અલ્પસત્ત્વવાળો સાધુ સંયમમા ખેડ પામે છે, જેમ અગ્નિથી બળેલા માણસો વેદનાથી પીડાયેલા માત્ર સંકોચે છે, અને ઘરાડા પાડે છે, તેમ સાધુ પણ ફૂર પ્રાણીથી કરડતા હારીને સંયમથી બ્રહ્મ સાધ છે. કારણકે તેવા ફૂર પ્રાણી કે દુષ્ટ માણસોને ગામમા

કાંટા રૂપે રહેલા છે, તેનો માર કે દુખ સહેવું ઘણું દુર્લભ
છે ફરીથી પણ તેજ કહે છે

અપ્પેમે પદિમાસંતિ, પદિપંથિયમાગતા,

પદિયારમતા પતે જે પતે એવ જીવિણો ॥ ૯ ॥

કેટલાક મમંદીન અપુણ્યવાન હોયે સાધુધર્મના
નિહકો વસ્તામા મળતા સાધુને કેળીને આ પ્રમાણે બોલે
છે, કે આ સાધુઓએ પૂર્વે અશુભ આચર્યું છે કે તેનાં દુખ
હમણાં લોગવે છે, તેથી ઘર ઘર લીખ માગે છે, અતઃ પ્રાતઃ
હુણુ મુકુ ખાનારા કોઈને દાન ન આપનારા માથે હોય
કરીને સર્વ લોગ સુખથી રહિત (નિર્લોભીઓ) દુઃખેથી
હોયે છે ॥ ૯ ॥

અપ્પેમે વડ્ જુંજંતિ, નગિણા પિંડોલગાદમા ॥

મુઢા કંઠુવિણટંગા, વજ્જણા અસમાહિતા ॥ ૧૦ ॥

કેટલાક કુગતિમા જવાની ઇચ્છાવાળા અનાયો આ
પ્રમાણે બોલે છે, કે આ જિનકલ્પિ વિગેરે મુનિઓ નાગા
છે, તથા પિંડોલગ તે પરના લોજનને માગનારા લોભરૂપ
અધર્મો છે, મેલથી મલિન છે, માયુ મુંઝાવેલા છે, તથા
ખરજ આવતા ખણુવા (હુણસ)થી શરીરપર રેખા પડતા
અથવા ખરિત અગથી વિરૂપ શરીરવાળા અથવા રોગની
હવા ન કરવાથી સનત્કુમાર માફક કોઢથી જાડિત હોય,
ખરસેવો સુઠાવાથી મેલા તથા અસમાહિત તે અચોક્ષન

ચરીરવાળા નિહનીય બીજાત્મ દુષ્ટો બીજા સારા ગૃહસ્થ
માણુસોને (ચહેરમા ફરીને) અસમાધિ ઉત્પન્ન કરે છે! હવે
તેવુ સાધુને કહવું વચન કહેનારને અવિધ્યમા શું ફળ લો-
ગવવું પડશે, તે કહે છે

एवं विष्पटिवज्जेगे, अप्पणा च अजाणया ॥

તમાઓ તે તમ જાતિ, મંદા મોહેણ પાડદા ॥ ૧૧ ॥

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે તે સુદયહીન પુરુષો સાધુના શ્રેષ્ઠ
માર્ગના નિહકો પોતે અજ્ઞાન છતાં (તુ ચબ્દથી) બીજા
વિવેકી પુરુષનુ પશુ કહ્યું ન માનતા તમસઃ તે અજ્ઞાનતા
થી ઉત્કૃષ્ટ તમ અધકારરૂપ અજ્ઞાનને પામે છે અથવા
નીચેથી નીચે સાતમી નારકીની ગતિમા બાય છે કારણકે
મહાપુરુષો જ્ઞાન આવરણીય કર્મથી અવદ્યબ્ધ (વક્રજક) તથા
મિથ્યાદર્શનરૂપ મોહથી મુકુતથી વિમુખ થયેલા ખિગ
() પ્રાપ્તે બનેલા સાધુના દ્રેષી બનેલા કુગતિમા
જનારા છે તેજ કહ્યું

एक हि चक्षुरमर्तं सहजो विवेकस्तद्वद्भिरेव सह संबसति द्वितीयम् ।
एतद् द्वयं भुवि न यस्य स तत्त्वतो न्यस्तस्योपमार्गचलने खलु

कोपराधः ॥ ૧ ॥

કોઈને સ્વભાવિક નિર્મળ ચક્ષુ જેવો વિવેક હોય છે,
અને તેવા શુષ્ક પુરુષોથી સગતિરૂપ બીજું ચક્ષુ આ
બે ચક્ષુ જેને નથી, તેવો જમીન ઉપર રહેલો કોઈ ખરી

રીતે અધો હોય, તે અવળે મારે જાહે તેમા તેનો શુ
હોય છે ? ॥૧૧॥

હવે હશ મશક હાસ મચ્છરનો પરિસહ બતાવે છે
પુટ્ટો ય દંસમસર્પિઃ, તળકાસમચાડ્યા ।

ન મે દિદ્ધે પરે લોષ, જહ પરં મરણં સિયા ॥ ૧૨ ॥

કોઈ સ્થળે એટલે સિધુ તામ્રલિપ્ત કોકણ વિગેરે
જળથી શરદીવાળા દેશમા અધિક હાસ મચ્છર હોય છે.
ત્યા કોઈ વખત સાધુ પિહાર કરતા હાસ મચ્છરથી કરડાતા
તથા નિષ્કિચન હોવાથી ધાસમા મુતા કાટાવાળા ધાસના
કઠોર સ્પર્શથી પીડાઈને તે સાધુ એમ ચિંતવે, કે પરલોકના
લાભ માટે આ હુ જોવાળા ચારિત્રના અનુષ્ઠાનો કરીએ છીએ,
પણ તે પરલોક મે મત્યક્ષ દેખ્યો નથી કારણ કે તે મત્યક્ષ
નથી તેમ અનુમાન વિગેરેથી પણ દેખાતો નથી, એથી
આવા હુ જો સહન કરતા કહી માફ મરણ થશે તો પર-
લોકમા મને બીજું કશું ફળ નથી ॥ ૧૫ ॥

સંતત્તા કેસલોર્ણ, વંમચેર પરાડ્યા ॥

તત્ય મંદા વિસીયતિ, મચ્છા વિદ્ધા વ કેયળે ॥ ૧૩ ॥

દેશના લોચથી ગધી ગાબુથી તપેલા એટલે કોઈનું
માથું કાચુ હોય અને લોચ કરનાર બૂલી જાય તો વાળનો
જથો ઉપાડતાં લોહી નીકળે તો ઘણી પીડા થાય છે તેમા
અદ્ય ઘેરવાળા જેઠ પામે છે તેજ પ્રમાણે બ્રહ્મચર્ય તે

શ્રીસગથી વિમુખ રહેવાથી ગજરાઈ બાધ છે એટલે ઠાતો
લોચથી કે પુરી જીવાનીમા કામગિરી બળતા પ્રદાયર્થ
પાળવામાં ટેટલાક એક પામે છે, અને સયમઅનુષ્ઠાનમા
શિથીલ થાય છે, અથવા સયમને મુકી દે છે જેમ બળમા
પકડાયલા માછલા જીવિતથી મુકાય છે, તેમ તે શંકા
સાધુ બધાને પીડના કામથી હારીને સયમ જીવિતથી
જાદ થાય છે

આયદ્વસમાયારે, મિચ્છાસંતિયમાવના ॥

હરિસપ્પભોસમાવજા, કેઈ છસંતિડનારિયા ॥ ૧૪ ॥

વળી આત્મા જેના પડે હકાય, અર્થાત્ હિતથી બદ
થાય, તે આત્મહત છે, તે આત્મહતજ જે અનાયોના અનુ-
ષ્ઠાન છે, તથા મિચ્છા તે વિપરીત આશ્રદમા આશ્રદ છે,
અને અત કરણુ ધી જાવના પણ તેવી હોવાથી કહાશ્રદી છે
અર્થાત્ જેમના વિવેક થકુ મિચ્છાત્વથી હણાઈ ગયેલા છે
તથા હર્ષદ્વેષથી મુક્ત એટલે રાગદ્વેષથી આકુળ છે, તે એવા
હોવાથી અનાયો છે, તેઓ સદાચારી સાધુને કીડાથી કે
દ્વેષથી કૂર કમ કરીને એટલે હકા વિગેરેથી મારે છે, અથવા
કહવા વચન કહીને સતાપે છે, તેજ બતાવે છે

અપ્પેગે પલ્લિયતે સિં, ચારો ચોરોત્તિ સુવયં ॥

વંધતિ મિન્સુય મ્હાલા, કસાપવયળેહિ ય ॥ સૂ૦ ૧૫ ॥

પૂર્વે કહેલા અનાયો આત્માનુ અહિત કરનાશ મિ-

ધ્યાત્મથી હણાયેલ જુદિવાળા રાગદ્વેષથી દૂભેલા અનાય
 દેશમાં આવતા સાધુને કહે કે, આતો શત્રુ તરફથી ખબર
 કાઢવા આવેલો છૂંચે બસુસ છે, અથવા વેપ પલટેલો ચોર
 છે, એમ માનીને સારા સાધુને પણ પીડે છે, તે કહે છે,
 દોરડા વિગેરેથી બાધે છે, અને બાળ અજ્ઞાનીઓ સારા ખો
 ટાના વિચારથી શૂન્ય બનીને ક્રોધથી પ્રધાન કંદુ (કકંશ)
 વચનોથી સારા સાધુનો પણ તિરસ્કાર કરે ॥

तत्त्व दहेण संवीते, मृद्धिणा अदु फलेण वा ॥

नातीर्णं सरती बाले, इत्यो वा कुक्क मामिणी ॥सू० १६॥

બળી તે અનાય દેશમાં આવેલા સાધુને દહથી અથવા
 મુઠ્ઠીથી ઠાકે છે, અથવા બીજેના વિગેરે ફળથી અથવા ત
 દ્વારથી કે બીજા હથીઆરથી કંઈના કરે છે, તે સમયે
 બાળ તે આશ્વિનમાં અશ્રદ્ધાવાળો અજ્ઞાન સાધુ પોતાના
 વહાલાને યાદ કરે છે, કે જો અહીં મારા કોઈ સગાવહાલા
 હોત, તો આવી પીડા ન પામત! તેનું દુષ્ટાત કહે છે જેમ
 કોઈ શ્રી ક્રોધથી ઘરથી નીકળી ગયેલી નિસધાર બનીને
 માર્ગે આવતા માસની પેથી માફક સૌ દુબેટોને વહાલી
 લાગતી હોવાથી ચોર વિગેરેથી પીડાતા પોતાના સગાને યાદ
 કરે છે, તેમ આ કાયર સાધુ પણ સગાને યાદ કરે છે

एते भो ! कसिणा फासा, फरुसा दुरहियासया ॥

इत्यो वा सरसविच्चा, कीवा बस गया गिह ॥ १७॥

चित्रेमि इति तृतीयाध्ययनस्य प्रथमोद्देशकः समाप्तः ॥ ग. ग्रं. १९१॥

હવે સમાપ્ત કરતા કહે છે કે હે શિષ્ય ! કે આ ઉદ્દેશામા પહેલેથી કહેલા છેવટ સુધી શ્રમશયક (હાસ મચ્છર) વિગેરે પીડા આપવાથી પરિમહો છે, તેજ ઉપસર્ગો છે, અને પ્રાચે સંપૂર્ણ કરશે છે, તથા ઉપર કહેલા અનાયોધી કરાચલા ઉપદ્રવો પીડાકારી હોવાથી અવ્યસત્ત્વવાળા કાથર સાધુથી કુ ખેધી સહાય છે, અને કેટલાકથી તે ન સહન થવાથી પુણ્યહીન કેટલાક સાધુઓ કાળે કાલ કર્મમા લખાવીને રણુના મોખરે તીરેના મારથી આકુળ બનીને જેમ હાથી ભાગે છે, તેમ તે નિર્ભળ સાધુઓ પરવશ બનીને બહોળ કર્મ સાધુઓ પાછા ગૃહસ્થ બને છે, આનું જિનેશ્વર પાસે સામળીને હું કહું ■ ૥૧૭

ઉપસર્ગ પરિજ્ઞાનો પહેલો ઉદ્દેશ સમાપ્ત થયો.

પહેલો કહીને બીજો ઉદ્દેશો કહે છે તેનો આ પ્રમાણે સબધ છે કે આ ઉપસર્ગ પરિજ્ઞા અધ્યયનમા ઉપસર્ગોનું વર્ણન કરવાનું છે, તે અનુકુળ અને પ્રતિકુલ એમ બે ભેદ છે, તેમા પ્રથમના ઉદ્દેશામા પ્રતિકુળ કહી બતાવ્યા, અને આ બીજામા અનુકુળ ઉપસર્ગો કહેશે આ સબધે આવેલા ઉદ્દેશાનું આ પ્રથમ સૂત્ર છે.

અહિમે મુહુમા સંગા, મિવસુર્ણ જે દુરુચરા ।

જત્ય एगे विसीयंति, ण चयंति जवित्तप ॥ सू. ૧ ॥

‘જદ’ હવે પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગ કહીને સાથેજ આતશ વિના અતુકૂળ ઉપસર્ગો કહે છે. રમે—(તે હમણાજ કહી બતાવેલા હોવાથી હદમ્ સર્વ નામ લીધું) એટલે હવે કહેવાતા અતુકૂળ ઉપસર્ગો સૂક્ષ્મ છે, કારણકે તે પ્રાચે ચિન્તમાજ વિકાર કરવાથી અંદર રહેલા છે, પણ જેમ પ્રતિકૂલ ઉપસર્ગ તો શરીરને પીડાકારી પ્રાચે હોવાથી બાહર છે તેમ આ નથી, તે કહે છે, કે સગ તે માતાપિતા વિગેરેનો સબપણનો સબધ છે, કે જે સગ સાધુઓને પણ છાંડવો મુશ્કેલ છે કારણ કે પ્રાચે જીવિતનો નાશ કરે તેવા પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગો આવતા મધ્યસ્થતા રાખવી મહા પુરોષોથી શક્ય છે, પણ અતુકૂળ ઉપસર્ગો તો તેવા મહાન સાધુને પણ ધમધી પાડી નાખે છે, માટે તે દુરુત્તર (મુશ્કેલ) છે. આવા ઉપસર્ગો આવતા કેટલાક અલ્પસંસ્કૃતવાળા ચારિત્રનાં અનુષ્ઠાન (પરિવેશણ (વહાર)માં શીતલ વિહારી બને છે (શહેરોમાં) અતુકૂળ મહાન ગોચરી કે ભક્તિ ભેદ પોતાના મઠ જેવા ઉપાશ્રય બનાવી બેઠેલા હાલ પણ તેવા નજર પડે છે, અને ચૈત્યવાસી પણ પૂર્વે તેવાજ હતા) અને કેટલાક તો વધારે દીલા ઘઈ સચમથી જાણ થાય છે પણ તેવા સમાના કે ભક્તોના પ્રેમી પોતાના આત્માને સચમ અનુષ્ઠાનમાં યોગ્ય રીતે ભેડવાને સમર્થ થતા નથી ॥૧॥

હવે તે સૂક્ષ્મ સર્ગોને બતાવે છે

અપ્પેમે નાયબો દિસ્સ, રોયતિ પરિવારિયા ।

પોસ જે તાય ! પુટ્ટોડસિ, ફસ્સ તાય ! જહાસિને ? ॥સૂ. ૨॥

(આપિ સંભાવનાના અર્થમાં છે) કે જ્ઞાતિ તે માતા વિગેરે સગા કોઇ દીક્ષા લેવાને કે દીક્ષા લીધેલાને મળતા તેને વીંટીને રૂએ છે, અને રોતા દીનવચનો બોલે છે, કે અમે તને બાલપણથી પોસ્યો હતો કે વૃદ્ધાવસ્થામાં તું અમારી ચાકરી કરીશ, તે સમજીને હવે પણ તું અમારૂં પોષણ કર ! અથવા શા કારણે કે કોના દુષ્પણથી તું અમને છોડીને ચાલ્યો બાપ ! કારણકે તારા વિના અમને હમણા બીજો કોઇ રક્ષક નથી ! ॥ ૨૦ ॥ વળી

પિયા તે ઘેરઓ તાત !, સસા તે સુઢિયા રમા ।

માયરો તે સગા તાત !, સોયરા ફિં જહાસિને ? ॥સૂ. ૩॥

હે વહાલા ! હે પુત્ર ! જો આ તારો પિતા સો વરસને ઉલથેલો વૃદ્ધ છે, જો આ તારી બેન જેને તું નજરે રૂએ છે તે આ અપ્રાપ્ત યૌવનવાળી નાની કુમારીકા ! જો એક ઉદરમાં જન્મેલા આ તારા સગાભાઈઓ છે ! આવું તારૂં કુટુંબ છતાં શા માટે અમને છોડે છે ?

માયરં પિયર પોસ, एवं लोगो भविस्सति ।

एवं तु लोइयं ताय, जे पालंति य मायर ॥ सू. ४

આ જન્મ આપનારી તારી માતા છે આ તારો બાપ ! તેનું સરણુ પોષણ કર ! એમ કરવાથીજ તારૂં અહીં

તથા પરલોકમા ભલુ થશે ! હે ભાઈ ! આજ લોકે આચરેલું છે, આજ લોકિકમાર્ગ છે, કે વૃદ્ધ માતાપિતાનું પાલન કરવું તેજ કહેલું ॥

શુરવો યત્ર પૂજ્યન્તે, યત્ર ધાન્ય સુસસ્કૃતમ્ ।

અદન્તકલહો યત્ર, તત્ર શુક્ર ! વસામ્યહમ્ ॥ ૧ ॥

જ્યા વડીલો (શુક્ર) પૂજાય છે, જ્યા ધાન્ય દેખીને રાખીને ખવાય છે, જ્યા કલહ ફોતના અકબજાટવાળો નથી ત્યા હે શુક્ર ! હું વસુ છું

ઉત્તરા મહુરુહાવા, પુત્તા તે તાત ! સુહૃયા ।

મારિયા તે જવા તાત !, મા સા અન્ન જર્ણ ગમે ॥ ૫ ॥

ઉત્તર તે પ્રધાન (એક) અનુક્રમે મધુર ઉદ્ઘાપ (કામ જાયનો) બોલનારા આ તારા નાના પુત્રો છે । જો આ તારી નવચાવના ભાયો છે । હે દીકરા ! તેને આવી નાની ઉમરમા છોડીશ તો વખતે ઉન્માર્ગે ચાલનારી થશે ! આ તારો લોકમા અપવાદ થશે !

एहि ताय ! घर जाओ, माय कम्मे सहा वय ।

वितिर्यपि ताय ! पासामो, जायु ताव सय गिह ॥ ६ ॥

હે દીકરા ! અમે બાણીએ છીએ । કે તું કર્મ (મહેનત)થી કરેલો છે । છતા ચાલ ! આપણે ઘેર જઈએ, હમણા તું કઈ પણ મહેનત ન કરતો । અને પછી પણ તારે કામ પડશે, ત્યારે અમે તને સહાય થઈશું, તારા કામમા

મદદ કરશું, એકવારમાજ તું ઘરના કામથી કટાણી ભાગી
ગયો ! માટે બીજીવાર જામે તને એકશું, અને તને બનતી
મદદ કરીશું, માટે ચાલ, આપણે ઘેર જઈએ, દીકરા, એ-
ટલું અમારું કહ્યું કર ! ॥ ૬ ॥

ગંતુ તાય ! પુણો ગચ્છે, જ તેનાસમળો સિયા ।

અકામગ પરિક્ષમ, કો તે વારેડમરિદતિ ? ॥ સૂ. ૭ ॥

હે દીકરા ! કહી તું તેમ ન ઈચ્છતો હોય તો એક
વાર ઘેર આવી સમાવહાલાને મળીને પાછો આવતો રહેજે !
અને એટલીવાર ઘેર આપવા માત્રથી તું અથમણ (ગૃહસ્થ)
નહીં થઈ બાપ, અને તું ઘરનું કામ કરવા ઈચ્છતો નથી,
તો તને તારા ઈચ્છિત ધર્મનું કામ કરવામા રોકવા કોણ
શક્તિવાન થશે ! અથવા અકામગતે વૃદ્ધાવસ્થામા કામ
વ્યાપારથી નિવૃત્ત થએલાને સ્વયમ અનુકાનમા ઉદ્યમ કરતા
થોડા અવસરે કોણ તને રોકવાનું છે !

જં ફિંચિ અણગ તાત !, તેંપિ સર્વં સમીકર્તં ।

હિરણ્ણં વવહારાદ્, તૌપ દાદામ્ તે વયં ॥ સૂ. ૮ ॥

વળી હે દીકરા ! તે જે (વિનાવિચારે) દેવું કર્યું છે,
તે બધાને જામે સરખે બાએ વહેચી લીધું છે, અથવા ઉ-
ત્કંટ દેવું હતું, તે થોડે થોડે આપવાનું કહી માડી વાળ્યું
છે, વળી જે ઘરમા ધન વિગેરે હતું, તે બધું વ્યાપારમા
લીધું છે, (આદિ ચંદ્રથી) તથા બીજે પ્રકારે જેમ તને

ઉપયોગમા આવશે, તેમ અધે તને દ્રવ્ય વિગેરે આપશું,
માટે “હુ નિર્ધન છુ” એવો ભય પણ તારે ન રાખવો ॥૮૧॥
ઉપસહાર માટે કહે ॥

इच्चैव णं सुतेहंति, कालुणीयसमृद्धिषा ।

विवदो नाइसंगेहिं, ततोऽगारं परावइ ॥ सू. ९ ॥

(છુ વાક્યની શોભા માટે છે) ઉપર બતાવેલ રીતિએ
માતા પિતા વિગેરે કંઈપણાં વચ્ચેના વઠે કંઈપણા ઉત્પન્ન
કરતા અથવા તેઓ હીન બની ઉભા રહેતા તે દીક્ષા લીધેલા
સાધુને ધરોબર શીખવે છે, અને ધર્મમાયી દીક્ષા બતાવે
છે, તે અપરિણત ધર્મવાળો હોવાથી અવપર્યેયના લીધે
અશુભ બહોળા કર્મને લીધે જ્ઞાતિ સગાથી એટલે માતા-
પિતા વિગેરેથી ભાહિત થએલો ધર તરફ દોડે છે અર્થાત્
દીક્ષા શુદ્ધી મૃદુસ્થ બને છે ॥ ૯ ॥

जहारकत्वं वणे जायं, मालुया पटिवंषई ।

एव ण पटिवधति, नातओ असमाहिणा ॥ सू. १० ॥

જેમ વૃક્ષ અદવીમા ઉત્પન્ન થયુ હોય તેને વેલડીઓ
ચીંટે છે, તેમ તે સગા સાધુને અસમાધિ વઠે બાધે છે
અર્થાત્ તે સગા એવી રીતે કહે છે, કે જેથી તે સાધુને
અસમાધિ થાય છે તેજ કહ્યું છે

अमित्तो मित्तसेण, कंठे घेतुण रोयइ ।

मा मित्ता। सोमइ जाहि, दोवि मच्छामु दुग्गइ ॥ १ ॥

અમિત (શત્રુ) પોતે મિત્રના વેષમાં સગા આવીને
સાધુના કંઠે બાજીને રહે છે, અને કહે છે કે હું મિત્ર!
તું મુગતિમા ન જા! આપણે બંને સાથે દુર્મતિમા
જયએ ! ॥ ૧૦ ॥ વળી

વિવદો નાતિસંગેહિ, હત્યીરાવી નવગદે ।

પિટ્ટનો પરિસપ્તંતિ મુયગોષ્ઠ અદૂરપ ॥ ૧૧ ॥

ઉપર પ્રમાણે જ્ઞાતિ સગાથી અધાયલાને તેનાં માતા
પિતા સ્ત્રી વિગેરે તેના મનને અનુકૂળ વર્તીને તેને અધૈય
ઉપભવે છે જેમ નવા હાથાને પકડતા તેને ધેય આપવા
(ફાસલાવવા) માટે ચોરડીના કડકા વિગેરે નાંખે છે, તેમ
આ સાધુને અનુકૂળ કહીને અથવા ઉપાય કરીને લલચાવે છે,
બીજી દુષ્ટાન આપે છે, જેમ નવા વીમાએથી ગાય પોતાના
નવા જન્મેલા બાળકને સાથે રાખી પાછળથી ખસે છે
(એટલે તેના વાછરડાને ઉચકી લે તો તેના પછવાડે જાય છે)
તેમ આ હીક્ષા લીધેલાને જાણ કરવા નવા જન્મેલા માદક
માનીને તેના પછવાડે પડે છે, (તેથી લલચાઈ તે સાધુ
ગૃહસ્થ બને છે) મગડોષ જતાવવા કહે છે.

एते संग्रा मणूसाण, पाताला व अतारिमा ।

ફોવા જત્ય ય કિસ્મતિ, નાદસંગેહિ મુચ્છિયા ॥ મૂ. ૧૨ ॥

ઉપર જતાવેલા સગાઓ કમ ઉપાસનના હેતુએ હો-
વાથી રીક્ષા લીધેલા મનુષ્યોને પાતાલ તે સમુદ્ર માદક

જેનું તળીયું ન દેખાય, તેમ હોવાથી અતારિમ દુસ્તર છે તેમ સગાનો મોહ છોડવો અલ્પ સત્ત્વવાળાને ઘણું કઠણ છે, જેમા કાયર સાધુઓ અસમર્થ બનીને કલેશ પામે છે, અર્થાત્ પાછા સંસારમા પડે છે

પ્ર૦-કેવા બનીને ?

ઉ૦-પુત્રાદિ સબધથી ગૃહ બનીને સંસારમા પાછા જતા ભવિષ્યમા શું કદ સોગવવા પડશે, તેનો વિચાર પતિત સાધુઓ કરતા નથી ! ॥ ૧૨ ॥ વળી

સ ચ મિચ્છુ પરિભ્રાય, સચ્ચે સંગા મહાસવા ।

જીવિય નાવકસ્વિજ્ઞા, સોષા ધમ્મમણુત્તરં ॥ ૧૩ ॥

ઉત્તમ સાધુઓ આ સગાનો સબ સંસારનો એક હેતુ બાળીને એટલે શપરિજ્ઞાવડે બુદ્ધિથી આલોચના કરીને તે પ્રત્યાખ્યાન (પચ્ચખખાણ) કરીને મોહ છોડે

પ્ર૦-શા માટે ?

ઉ૦-કારણકે સર્વે-તે જેટલા સંગે સંસારમા છે તે બધાએ મહાશ્રવ તે કર્મના મોટા આશવદારો છે માટે ઉત્તમ સાધુ અનુકૂલ ઉપસર્ગો આવતા અસમર્થ ભવિત તે ધરમા વસવાના ક્ષાસાને ધરિછે નહિ, તેમ પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગ આવતા ભવિતનો અભિલાષી ન થાય, એટલે કટાણીને અનુચિત કરીને ભવવુ વાંછે નહિ

પ્ર૦-શું કરીને ?

૭૦-સુત ચારિત્રરૂપ ધર્મ સાલણીને, કારણ કે તે શ્રતચારિત્રધર્મથી બીજો કોઈ પ્રધાન ધર્મ નથી, માટે મૈત્રીદ્ર ધર્મ અનુત્તર છે, (તે સાલણીને ચારિત્ર સારી રીતે પાળે) ॥ ૧૩ ॥

અહિમે સંતિ આવટ્ટા, કાસવેણં પવેદયા ।

બુદ્ધા જત્યાવસરપંતિ, સીયતિ અનુહા જર્હિ ॥ ૧૪ ॥

અથ તે પછી છે, અથવા અહો તે આશ્ચર્ય છે, કે આ બધા પ્રાણીઓને બાળીતું હોવાથી પ્રત્યક્ષ છે કે જે પ્રાણીને ભમાડનાર હોવાથી આવર્ત છે તેમાં દ્રવ્યાવર્ત તે નહીં વિગેરેમાં ભભરાની માફક ચક્કર ફરીને તેમાં આવતા પ્રાણીને સપડાવી ફૂંચાવી નાખે છે, તથા ભાવ આવર્ત તે ઉત્કટ મોહોદયથી વિષયની અભિલાષાઓ થાય છે, તે છે, તેવું કારણ તે શ્રીમત્ મહાવીર વર્ધમાન સ્વામીએ દેવજ્ઞાન પામીને કહ્યું છે તેથી તત્ત્વ પામેલા કાદ્યા પુરુષોએ આવર્ત વિપાકના કડવા ફળ સારી રીતે બાળીને અપ્રમત્ત પછે રહીને તે કુમાર્ગથી દૂર રહેલા છે, પણ અનુદ્ધ પુરુષો નિર્વિવેકપછે તે વિષયાભિલાષમાં આસક્તિ કરીને હુ ખ પામે ॥ તે આવર્તોનેજ ખતાવે ॥

રાયાણો રાયઽમ્ભા ય, માહણા અદુવ સ્વત્તિયા ।

નિમંતયતિ મોગેર્હિ, મિસ્સુય સાહુજીવિણં ॥ સૂ. ૧૫ ॥

અકર્ત્તા વિગેરે રાજાઓ છે, તથા રાજ્યના અમાત્યો

તે મત્રી પુરોહિત વિગેરે છે, તથા પ્રાણી છે, કૃત્રિઓ તે ઈશ્વાકુવશમા જન્મેલા વિગેરે છે, તે બધાએ શબ્દાદિ વિષયલોગોની ભિન્નને નિમત્રણા કરે છે, તે ભિન્ન સાધુ આચારમા જીવન છે, તેવાને જેમ પ્રાણદત્ત ચક્રવર્તી જેવા એ પોતાના પૂર્વ જીવના ચિત્ર સાધુ જાણને જોળખીને સાધુ જીવનથી પ્રાપ્ત મધ્ય ગૃહસ્થ યવા જુદા જુદા લોગોવડે લલ આપ્યો હતો, તેમ જીન પશુ ગૃહસ્થો જીન સાધુને વિષય-સુખોથી લલચાવે, એટલે સગપણ કે મિત્રતાનો સબબ બતાવી સોવનક્રમ વિગેરે સુખોથી સુખ સાધુને વિષયસુખો આપવા ચાહે (જેમ વળ સ્વામીને રૂક્મણિના પિતાએ કન્યા તથા અનર્ગલ ધન આપવા ઇચ્છા જણાવી હતી) ॥૧૫॥ તે બતાવે છે

હત્યઃસ્સરહજાણેહિં, વિહારગમણેહિ ચ ।

શુંજ ભોગે રમે સગ્ને, મહરિસી ! પૂજયામૃત ॥ ૧૬ ॥

રાજા હોય તે હાથી થોડા રથ પાલખી ગાડી વિગેરે ચાનથી તથા કીડા કરવાયોગ્ય વિહાર (ફરવાના) સ્થાન ઉદ્યાન વિગેરેથી લલચાવે, (અ શબ્દથી) તથા તે પ્રભાણે ઇન્દ્રિયોને અનુકુળ વિષયોથી નિમત્રણા કરે, આ અમારા અર્પણ કરેલા સુંદર વાળના શબ્દો સ્ત્રીના ગાયનો સાલજો, તથા હે સાધુ! અમે જગત્મા ઉત્તમ ગણાતી આવી વસ્તુઓ આપીને તમારો સત્કાર કરીએ છીએ ।

વત્યગધમલંકારં, इत्यौ सयणाणि य ।

સુંજાહિમાઈં મોગાઈં, આરસો ! પૂજયામુ ત ॥ ૧૭ ॥

ચીનાશુક વિગેરે અમૂલ્ય સુદર વસ્ત્ર કોષ પુટપાક (અત્તર) વિગેરે સુગંધી, તે બે મળીને વસ્ત્ર સુગંધી છે (આ સમાહાર દંડ સમાપ્ત છે), તથા કંઠા કે પૂર વિગેરે અલંકારો, તથા યુવાન સુંદર સ્ત્રીઓ તથા પક્ષગ તળાઈઓ ખીછાના ઓછાક સહિત જે જે ભેળવે, તે તમે ઇદ્રિઓને અનુકૂળ મન ગમતા અમારા આપેલા આ સુદર લોગોને લોગવી મનુષ્યજન્મને સફળ કરો! હે આયુષ્યમન! અમે (તમારા ઉત્તમ શુદ્ધોદ્ધી) તમારો સત્કાર કરીએ છીએ ।

जो तुमे नियमो चिण्णो, भिक्षुभार्वमि मुदया

अगारमाचसंतस्स, सवो संविज्जप तदा ॥ सू. १८ ॥

વળી તે દીક્ષા સમયે મહાનતરૂપ જે નિયમ લીધો છે, તેને તે ઇદ્રિય મનને વશ કરવાથી હે મુનત! હમણા પણ ઘરમા રહેવા છતાં ગૃહસ્થભાવને સમ્યક પાળવાથી તેવીજ રીતે મતો કાયમ છે, વળી તમે પૂર્વે જે ધર્મ આપ્યો છે, તેનો નાશ નથી, કારણ કે કરેલા સારા માઠા કર્મોનો (વિના લોગવે) નાશ થતો નથી ! ॥૧૮॥

चिर दूइजमाणस्स, दोसो दाणिं कुतो तव ? ।

इद्येव ण नियंतेति, नीवारेण व सूररं ॥ सू. १९ ॥

વળી તે ઘણો કાળ આવિત્ર અનુભવ પાળવાથી હવે

તને શું દોષ છે? અર્થાત્ જરા પણ નથી! આ પ્રમાણે તે રાત્રિ વિગેરે હાથી ઘોડા રથ પાલખી વિગેરેથી તથા વસ્ત્ર શયન અલંકાર સ્ત્રી વિગેરેથી જુદા જુદા સુદર લોભોની લાલચોવટે સારા સાધુને પણ લોભવિષયમા યુદ્ધિ કરાવે છે, જેમ નીવાર-તે વીહિ વિગેરેના દાણાથી કે કામળ કામળ ઘાસની લાલચથી વરાહને ફાસામા ફસાવે છે, તેમ સાધુને સ્વચારમા ફસાવે છે

चोइया मित्स्वचरियाए, अचयता जवित्तए ।

तत्थ मंदा विसीयेत्ति, उज्जाणंसि व दुब्बला ॥ सू. २०

ઉપર કહેલી વાતને દુઃકામા પતાવે છે કે આ પ્રમાણે ઉદ્યુક્તવિહારી સાધુઓને થયો તે દશ પ્રકારની ચક્રવાલ સામાયારી જે ઇચ્છા મિચ્છા વિગેરે રૂપ છે, તેના વડે શુદ્ધિ કે વડીલ સાધુઓએ પ્રેરણા કરતા ણીભની આજ્ઞાનો કટાણો માનીને કાયર થએલા હોય, તેવાને અથવા ભીક્ષા દેવા જતા કટાણો ખાતા તેને શુદ્ધ આત્માયોદ્ધિ કે વારવાર રૂપકો આપતા તેમની આજ્ઞા પાળવામા અશક્ત બનીને સયમ અનુષ્ઠાનમા આત્માને ચલાવવા અસમર્થ થતા મોક્ષ ગમનમા એક હેતુરૂપ સયમ જે કરોડો ભવે મળવો મુશ્કેલ તેને મેળવીને પણ તેમા જડબુદ્ધિવાળા મદો ખેદ પામે છે શીતલવિહારી (દીલા) થાય છે, અને અચિત્ત ચિત્તામણિ સમાન અમૂલ્ય મહર્ષિએ આચરેલા સયમને છોડી દે છે જેમ -ઉદ્ધવંયાન તે ઉદ્યાન છે, અર્થાત્ ઉચ્ચા ટેકરા ચડતા ભરેલા

ગાડાને જે ચતા દૂબળા બળધીયા એક પામીને ગરદન નીચી
કરીને બેસી જાય છે, પણ તે ગાડાને જે ચતા નથી, તેમ આ
ભાવથી મહા યજ્ઞેલા પાત્ર મદામત કારને પ્રથમ કારણ
કરી કહણ સમય આવતાં તેને પાળવા અશક્ત બનીને ઉપર
બતાવેલા ભાવ આવતોવટે દીલા બનીને એક પામે છે. ॥૨૦॥

અચર્યતા વ સુદેષ, ઉવદાનેણ સક્ષિયા ।

તત્પ મદા વિસીયંતિ, ઉત્તાર્ણસિ જરગ્ગયા ॥ સુ. ૨૧ ॥

દુઃખ તે છુપો સયમ છે, તેને આત્માથી પાળવા અ-
શક્ત બને છે, તમા ઉપધાન તે અનશ્વન વિગેરે બાદ
અભ્યતર તપવટે કારેલા ચતા તે સયમમા મહા બનીને
એક પામે છે, જેમ ઉચ્ચાણમા ચડતા જૂડો ગળતીયો બળ-
ધીયો એક પામે છે તેકથે ચડતાં જ્યારે જીવાન બળધીયો
એક પામે છે, ત્યારે જૂડાનું તો શુ પૂછવું ?

આ પ્રમાણે આવતાં વિના પણ ધેર્યવાળા બળવાન
સાધુ જે વિવેકી હોય તેને પણ દીલા થવાનો સભવ છે,
તો આવતોવટે ઉપસર્ગો આવતા મંડાનું તો શુ કહેવું ?
॥ ૨૧ ॥ હવે બધાનો ઉપસદ્દાર કરે છે

एव निर्मतर्णं लद्धं, मुच्छिष्या गिद्ध इत्योषु ।

अज्झोववघ्ना कामेहि, चोद्दर्जता गया गिद्धं ॥ सू. २२ ॥

निवेमि ॥ इति उवसम्पपरिष्णाए विविधो उद्देशो समतो

॥ ૧-૨ ॥ (ગાયા શ્રં ૨૧૩ ॥

ઉપર બતાવેલી રીતિએ વિષય ઉપલોગની વસ્તુ આપવાની પ્રાર્થના કરતા બાણીને તે રાજા વિગેરેના વિષય ઉપલોગની વસ્તુ ઘોડા હાથી વિગેરે સાહેબીમા અત્યંત મૃદુ બનેલા તથા સુદર સ્ત્રીમા સ્વલ્પાયેલા મૃદુ બનીને ઈચ્છામદન વિષયોમાં ચિત્ત રાજેલા સુચમમા જેઠ પામતા હોય, તમને બીજા ઉચ્ચુક્ત વિહારી (ઉત્તમ) સાધુએ સંયમ તરફ લક્ષ્ય જે ચતા અથવા ઠપકો આપતા તેનાથી વધારે ઠટાળી તે બહોળકર્મી જીવો દીક્ષા મુકીને અલ્પધૈર્યવાળા મૃદુસ્થ બની જાય છે આ પ્રમાણે જેવું સુધર્મા સ્વામીએ તીર્થંકર મુનિપાસે સાંભળ્યું તેવું જ બુદ્ધવામી વિગેરેને કહ્યું ॥ ૨૨ ॥ ઉપસર્ગ પરિશોભો બીજો ઉદ્દેશ સમાપ્ત

ત્રીજા અધ્યયનનો ત્રીજો ઉદ્દેશ કહે ॥

બીજો ઉદ્દેશ કહીને ત્રીજો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સંબંધ છે ગયા બે ઉદ્દેશોમા અનુકૂળ પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગો કહ્યા, તેનાથી આત્મામા જેઠ થાય છે તે હવે બતાવે છે, આ સંબંધ આવેલા ઉદ્દેશાર્થ ૧ હુ સૂત્ર કહે ॥

જહા સંગમકાર્લપિ, પિટ્તો મીરુ યેહ્ ॥

વલર્યં ગહણ ણૂમં, કો જાણઈ પરાજય ? ॥ સુ. ૧ ॥

મદ પુદ્ગિના જીવોને દુષ્ટાંતથીજ બોધ થાય છે માટે પ્રથમ દુષ્ટાંત કહે છે, જેમ કેઠ બીજા શત્રુસાથે યુદ્ધ થઈ ચૂકતા પ્રથમથીજ શત્રુના ઘા ન લાગે તેવો કીલ્લો વિગેરે સ્થાન જોઈ રાજે છે, તેજ બતાવે છે વલય તે જેમા પાણી

નલય આઠારે રહેતુ હોય, અથવા જેમા પાણી ન હોય,
તેવો ખાદો હોય, કે જેમા દુ જેથી પ્રવેશ થાય, તથા ધવ
વિગેરે વૃક્ષોથી ગઢન હોય, અથવા કેકસુધી પ્રછન્ન (છાનુ)
પર્વતની શુદ્ધા વિગેરે હોય, તેને તે બીકણુ ભેધ રાખે ॥
૩૦-તે શા માટે એવુ બુઝે છે ?

૩૦-તે એવુ માને છે, કે આવા લયઠર મુદ્ધમા મુ-
લટોથી લગાઈ થતા કોણુ બાણે, કે અહીં કોનો પરાજય
થશે ? કારણુ કે નશીતને આધીન કાર્યસિદ્ધિ છે વખતે
થોડાએ માણસો ધણાને છતી લે છે ॥ ૧ ॥

મુહુત્તાણ મુહુત્તસ્સ, મુહુત્તો હોઈ તારિસો ।

પરાજિયાડયસપ્પામો, इति भीरु उयेहई ॥ સૂ. ૨ ॥

વળી એકાગ્રમુહુત્તંથો બીજુ મુહુત્તં એવુ હોય છે કે
જેમા જય અથવા પરાજય થાય છે તે વખતે બે આપણે
પરાજય પામીએ તો આપણે નાસવુ પડે, આવુ વિચારીને
તે નામવાનું સ્થાન ભેધ રાખે છે હવે આ બે ગાથામા
ઠહેલા દૃષ્ટાંતથી બોધ આપે છે

एवं तु समणा एगे, अयलं नच्चाण अप्पगं ॥

अणागरं भय दिस्स, अविकण्णंतिमं सुयं ॥ સૂ. ૩ ॥

જેવી રીતે બીકણુ મુલટ લગાડમા જતા પાછળ ના
સવાનું સ્થાન બુઝે છે, કે મારે પાછા ભાગતા વલય વિગેરે
શરણુ રક્ષણને માટે કસુ થશે ? એ પ્રમાણે કેટલાક સાધુઓ

અદ્ભુતિવાળા અદ્ભુતસત્ત્વવાળા આત્માને આખી જીંદગી સુધી સયમભાર વહેન કરવાને અસમર્થ બાણી ન આવેલા બલિધ્યના બચને વિચારે છે, કે હું નિપૂર્કિંચન છું, મારે વૃદ્ધાવસ્થામાં મહાવાડ વિગેરેમાં કે દુકાળમાં શું આધાર છે? એ પ્રમાણે આજીવિકાનો બચ વિચારીને માની લે છે, કે આ બ્યાકરણ ગણિત ભેતીય વેદ્યક હોરાશાસ્ત્ર અથવા મત્ર વિગેરે શાસ્ત્ર શીખીશ, તો તે શીખેલું ખરાબ વખતમાં મારા રક્ષણને માટે થશે । ॥ ૩ ॥ તેઓ આ પ્રમાણે કલ્પના કરે છે

કોજાણઈ વિઝવાતં, ફત્તીઓરદગાઝ થાન

ચોઈજ્જતા પવવસ્ત્રામો, જળો અતિય પક્ષ્પિયં ॥મૂ.૪॥

અદ્ભુતસત્ત્વવાળા પ્રાણીઓ છે, અને વિચિત્ર પ્રાણીઓની ગતિ છે પ્રમાદના ઘણા સ્થાનો વર્તે છે, તેથી કોણ જાણે છે, કે સયમ જીવિતથી બ્રથ થશે? કે કોઈ એ વિદ્ય કરવાથી મારો બ્રથ થશે? સીના કારણે અથવા સ્નાન માટે કાચા થાણીની જરૂર પડતા સયમથી હું બ્રહ્મ યધંથ અથવા વિકલ્પો તે વરાક (સાકેકા) સાધુઓ કરે છે આપણી માસે પૂર્વે દ્રવ્ય મેળવેલું જરાપણુ નથી, કે તે વૃદ્ધાવસ્થામાં કે પતિત અવસ્થામાં કામ લાગશે? એથી જીંદગી નિર્વાહ કરવાને ધન મેળવવા કોઈએ પૂછતા હાથીની શિક્ષા ધનુરેંદ્ર વિગેરેનું જ્ઞાન કુટિલ વિટલ () વિગેરે સંસારી લાલની વાતો કહીશું આ પ્રમાણે તે હીણ પુણીયા વિચારીને બ્યાકરણ વિગેરે બાણવા બાણાવવામાં

યત્ન કરે છે તોપણ તે મદભાગી સાધુઓને ધર્મિષ્ઠ અર્થ
ની પ્રાપ્તિ થતી નથી તેજ કહ્યું છે

उपशमफलाद् विद्यावीजात्फल धनमिच्छतां ।

भवतिविफलो यद्या, यासस्त्वदन किमद्भुतम् ॥

न नियतफलाः कर्तुर्भावाः फलान्तर मीयते,

जनयति स्वछुग्नीहे र्धोजं न जातु यरांकुरम् ॥ ૧ ॥

ઉપશમના કૃણથી વિદ્યાબીજથી ધનના કૃણને
ધર્મિષ્ઠતા જો તેનો પ્રયાસ નિષ્ફળ જાય તો તેમના આશ્ચર્ય
શું છે ? (ભણીને વીતરાગ દયાદાવવી, તેને જાહેરે ધન
છંદો તો પછી તે ધનથી મુખ કયાથી હોય ? અને તે
નકામુ થાય તેમા નરાઈ શું છે ?)

કારણ કે નિયત કૃણવાળાને કર્તાનો ભાવ કૃણાતર
કરવા સમર્થ નથી જેમ ગ્રીહિતા બીજ વાવેલ હોય, તેના
કૃણ તરીકે વાવેલો માણસ જવના અકુરા મેળવી શકતો
નથી ॥ ૪ ॥ હવે ઉપસહાર કરે છે

इद्येन पढिलेहति, चलया पढिलेहिनो ।

वित्तिगिच्छ समायत्ता, पयाण च अकोविया ॥ सू. ૫ ॥

(હવે દૃષ્ટાંતથી બોધ આપે છે) જેમ બીકણ સુભટો
સામામમા પેસતાજ નાસીને આશ્રય લેવા માટે વલયાદિક
શોધતા રહે છે, તેમ તે દીક્ષા લીધેલા સાધુઓ મદભાગ્યથી
અદપસત્વવાળા બનીને આજીવિકાના ભયથી વ્યાકરણ

વિગેરે જીવન ઉપાયપણે વિચારે છે

૫૦-કેવા જાનીને ?

૬૦-વિચિકિત્સા તે શક્તિ ચિત્તવાળા થાય છે, કે આ સ્ત્રીપેલા સમયને પાળવા હું સમય છું કે નહિ ? એવી શકા લાવે છે. તેજ કહ્યું છે

લુસ્ત્રમણુ પ્હમણિય ચ કાલાઢકનમોયણં વિરસં ।

ભૂમીસયણં સ્ત્રોમો, અસિનાણં ઘષવેરં ચ ॥ ૧ ॥

તે બીકજુ સાધુ વિચારે છે, કે લૂપ્ત ઠહું અનિયમિત મોહુવહેલું વિરસ લોજન આખો જીવગી મુખી રોજ ખાવાનું છે, જમીનમા મુવાનું છે, લોચ કરવાનો છે, નહાવાનું જનશે નહિ, અને પ્રદ્યુમ્ન પાળવાનું છે, આ બધા કષ્ટો આસ્ત્રિમા છે, તેથી સમય કેવી રીતે પાળશે ? આવી રીતે શકામા પડે છે જેમ માર્ગનો અકોવિદ (અભણો) માણસ વિચારમા પડે છે કે આ રસ્તો આપણા હિચિત ગામે જાય છે કે નહિ, એવી શકામા પડે છે, તેમ આ બીકજુ સાધુઓ મનમા ડરે છે કે સમય વળતે ન પજે તો ॥ કરશું ? તેથી તે બિચારા નિમિત્ત ગણિતાદિકે આજીવિકા માટે શીખી રાખે છે ॥ ૫ ॥

જેવ સગમ કાલમિ, નાયા સૂર પુરંગમા ।

જોતે પિઠમુરેહિતિ, ફિં પરં મરણં સિયા ॥ સૂ. ૬ ॥

હવે મહાપુરુષનું વર્તન જતાવે છે પણ જે મહા સત્ત્વવાળા છે, તેઓ શત્રુ સાથે લડતા પ્રખ્યાત થયેલા છે,

પ્ર૦-કેવી રીતે ?

ઉ૦-તેઓ શૂરપુરગમ એટલે ગુરાઓમા મુખ્ય છે, તેવા મુલકો મુદ્દ સમયે લશ્કરના મોખરે રહે છે અને બહાદુર બનીને સમામમા શત્રુ સાથે લડવામા પ્રવેશ કરીને નાસીને રહેવાનું ઠેકાણું દુગ વિગેરે પછવાડે જોતા નથી તેમ બીજી રક્ષણ વિચારતા નથી, તેઓ અમંગલત બુદ્ધિવાળા છે, તેઓ આ પ્રમાણે વિચારે છે, કે આપણને અહીં બીજી શું થવાનું છે ? ઘણું થયે તો મરણ પામીશું, તે મરણ પછી શાશ્વત યશના પ્રવાહવાળું છે, તેથી તેનું દુખ આપણને જરા નાન છે ! તેજ કહ્યું છે

વિશરાદિભિરવિનશ્વરમપિ ચપલૈસ્પાસ્તુ ચાંછતાં વિશદ ।

પાળૈર્પદિ સૂરાણા, ભવતિયશઃ કિંનર્પ્યાત્ ॥ ૧ ॥

નાશ થવાના સ્વભાવવાળા ચપળ પ્રાણીવડે જે અવિચળ નિર્ભળ યશ વાછતા કદાચ ગુરોનું મરણ થાય તોપણ તેમને શું નયો મળ્યું ? ॥ ૬ ॥ હરે તે શ્રેષ્ઠ મુલકના દૃષ્ટાંતથી બોધ આપે છે

एवं समुठिष भिखू, वोसिज्जाङ्गार वंषण ।

आरंभं निरियंरुट्टु, अत्तचाणपरिखण ॥ सू. ७ ॥

ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે નામથી કુળથી શાયરથી શિક્ષાથી જે મુલકો વિખ્યાત થએલા છે, તેઓ બખતર પહેરેલા હાથમા તલનાર લીધેલા શત્રુના મુલકને લેલી નાખનારા પછવાડે જોતા નથી, તેમ મહા સત્ત્વવાળો સાધુ પરલોકમા

સુગતિમા જતા ઇદ્રિયોના વિષયો કષાયો વિગેરે યત્રુરૂપે
વિદ્ય કરનારા છે, તેને જીતવા સમ્યક્ સયમ સસ્થાવવડે
તૈયાર થએલો છે, કહ્યું છે કે

કોહ માણં ચ માયં ચ, લોહં પંચિદિયાણિ ચ ।

દુજ્જયં ચેવમપ્પાણ, સવમપ્પે જિણ્ણ જિય ॥ ૧ ॥

ક્રોધ માન માયા લોભ અને પાપ ઇદ્રિયો આપણા
આત્માને જીતવી દુર્લભ છે પણ જેણે ચોતાના આત્મા
(મન) ને વશ કર્યું તેણે સઘણું જીત્યું

અ-શુ કરીને તે દીક્ષાભાટે તૈયાર થયો છે ?

ઉ-ધરનો કાસો છોડીને તથા શાવધ અતુલ્લાનરૂપ
આરભ છોડીને આત્મભાવે તે આત્માને કલકરૂપ સંપૂર્ણ
કર્મથી નિર્મળ કરવા તૈયાર થયો છે, અથવા આત્મા તે
મોક્ષ છે, અથવા સયમ છે, તેનો ભાવ તે સયમ ભાટે
પ્રયાત્ન કરે, સયમની સંપૂર્ણ ક્રિયામાં જરોખર લક્ષ્ય રાખનારો
થાય, (યથાયોગ્ય ક્રિયા કરે) ॥ ૭ ॥ આ પ્રમાણે નિયુક્તિ-
કારે કહેલું કે અધ્યાત્મ વિપીડન ઉપસર્ગ આવતા થાય તે
કાયર સાધુ આશ્રયી જતાવ્યો, અને સારા ઉત્તમ સાધુને
તેવી કાયરતા ન હોય, તે જતાવ્યું, હવે પરવાદીના વચન
રૂપ બીજા અધિકારને કહે છે

તમેગે પરિમાસંતિ, મિસ્સુયં સાહુજીવિણ ॥

જે એવ પરિમાસતિ, અતણ્ણ તે સમાદિણ ॥ સૂ. ૮ ॥

તે સાધુને કેટલાક પરોપકારરહિત દર્શન માનનારા લોકોની સળી સમ ન છે, તેવા જોશાળાના મતને અનુસરનારા આશુવિક કે દિગ્ગજ આ પ્રમાણે કહે છે તે આગળ કહેશે પણ આ સાધુઆચાર એ પરોપકારપૂર્વક ચોક્કસજીવન છે, તે પરોપકારી જીવનવડે જીવતા શ્રેષ્ઠ સાધુને પ્રશ્ન સવાને બહલે નિહા કરે છે તેથી તેઓ સમાધિથી દૂર છે, અર્થાત્ સાધુના નિહાં મોક્ષથી સમ્યગ્ધ્યાનથી અથવા સદ્ગુણથી વેગળા રહે ॥ હવે સાધુના નિહાં શુ જોશે છે, તે કહે છે

સવદ્સમકૃપા હ, અન્નમદ્નેષુ મુચ્છિયા, ।

પિંદવાયં ગિલાણસ્ત, જં સારેહ દલાહ ય ॥ સુ. ૧. ૧

એક ભાવવડે અને પરસ્પર સ્વાર્થવડે જીવન ગુભરી પુત્ર સ્ત્રી વિગેરેના સ્નેહપાશથી બધાયલા તે સબદ્ધ છે, તથા સમાન વ્યવહાર જેમનો છે, તે સમગ્રપ છે ગૃહસ્થના જેવું અનુષ્ઠાન કરનારા છે, જેમ ગૃહસ્થો પરસ્પર ઉપકાર કરવાવડે જેમ માના દીકરાની ચાકરી કરે તે દીકરો માતાની ચાકરી કરે, એ પ્રમાણે મૂર્ખો રાખીને તેમ તમે શુદ્ધ બેલાની ચાકરી કરો છો । જેમકે ગૃહસ્થોનો આ ન્યાય છે, કે એક બીજાને દાન વિગેરે દેઈ ઉપકાર કરવો, પણ તે યતિ (સાધુ)ઓને આવું કરવું યોગ્ય નથી હવે તે વાદીને કોઈ પૂછે કે જૈન સાધુઓ માહોમાહે કેની રીતે ઉપકાર કરે છે ? ઉ-ને કહે છે, જ્યારે કોઈ સાધુ માદો થાય ત્યારે શુદ્ધ બીજા સાધુને કહેડે આ રોગીની સારવાર કરો, તથા તેને યોગ્ય આહાર

આપો, તેજ પ્રમાણે આચાર્ય ઉપાધ્યાય વિગેરેને યોગ્ય વસ્તુ લાવી આપો, તેથી આ પ્રમાણે વડીલોની સેવા કરનારા સાધુઓ ગૃહસ્થ જેવા આચારવાળા છે (આ પ્રમાણે જેનેતરમા કોઈએ જૈનસાધુઓને ગુરૂની કે માદાની સેવા કરવા બદલ ગૃહસ્થ જેવા બનાવ્યા) તેનો ઉપસહાર કરે છે

एवं तुम्हे सरागत्या, अन्नमन्नपणुज्वसा ।

નઠસપ્પહસમ્ભાવા, સંસારસ્સ અપારગા ॥ સૂ. ૧૦ ॥

તે વાદી કહે ॥ કે હે જૈનસાધુઓ ! તમે સાધુ ઉપર રાગ કરવાથી ગૃહસ્થ જેવા સરાગી છો, તથા અન્યો અન્ય સેવાની ઇચ્છા રાખવાથી પરવશ છો, અને યતિઓ નિ સગપણાથી કોઈને આધીન હોતા નથી, કારણ કે એ ગૃહસ્થોનો આચાર છે, તેથી તમારે સન્માર્ગનો પરમાર્થ નાશ પામ્યો છે, અને ચાર ગતિમા જમણરૂપ સારથી તમે પાર જવાન નથી આ પ્રમાણે તે વાદીનો પૂર્વપક્ષ કહીને જૈનાચાર્ય તેનો ઉત્તર આપે છે

अहं ते परिभासेज्जा, भिन्नु मोक्खविसारण ।

एवं तुम्हे पमासंता, दुपपरं चेव सेवह ॥ સૂ. ૧૧ ॥

જે વાદીઓ તે પ્રમાણે કહે તો જૈનસાધુ જે ભોક્ષ માર્ગ સમ્યગ્ જ્ઞાન દશન ચારિત્ર રૂપ છે તેનો પ્રરૂપક છે, તે બોલે, કે હે વાદીઓ ! તમે લીધેલો પશુ અસત્ પ્રતિજ્ઞાના સ્વીકારરૂપ છે, તેથી દુષ્ટ પક્ષને સેવો છો, અથવા રાગ દ્વેષરૂપ બે પક્ષને સેવો છો, કારણ કે તમારે પક્ષ દોષિત છતાં

તેનો આગૃહ કરોછે તેથી તમે રાગી છો, અને અમારો માર્ગ કલકરહિત છતાં તેને નિંદો છો, તેથી તમને દેવ છે, માટે તમે રાગ દેવરૂપ બને પશ્ચને સેવો છો. તે આ પ્રમાણે બીજા પાણી તથા ઉદ્દિષ્ટ લોજન ખાવાથી ગૃહસ્થ જેવા છતાં વેપ ધારીને સાધુ કહેવાઓ છો તે આગળ કહેશે અથવા તમારૂં અસત્ અનુષ્ઠાન છે, અને સત્ય અનુષ્ઠાન કરનારની નિંદા કરો છો ॥ ૧૧ ॥

તુમ્હે મુજદ પાપસુ, મિલાળો અમિહંમિ યા ।

તં ચ ધીમોદગં મોષા, તમુદિસ્માદિ જ કદ ॥ ઘ. ૧૨ ॥

હવે આલ્લવિક વિગેરેનો અસદાચાર બતાવે છે કે તમે અપરિશુદ્ધી કહેવાઈ નિષ્ક્રિય બની પાછા ગૃહસ્થના કાસા વિગેરેના વાસણમાં ખાઓ છો, તેથી તમને અવશ્યે પરિશુદ્ધ થશે તથા અમુક આહાર ખાઈશું, જેવી મૂછી કરો છો, તેથી તમારી નિષ્ક્રિયતાપણાની પ્રતિજ્ઞા નિર્દોષ કેવી રીતે છે ? વળી માદાને ભિક્ષા લેવા જતા શક્તિ નહોતાથી બીજા ગૃહસ્થો પાસે મગાવી ખવડાવતા સધુના લાવવા સિવાય ગૃહસ્થે લાવતા દોષનો સદ્માવ ॥ તે તમને અવશ્ય લાગશે, તે બતાવે ॥ ગૃહસ્થોએ બીજા કાસુ પાણી વિગેરે ઉપમર્દન કરીને માદાને ઉદ્દેશીને જે આહાર બનાવ્યો છે, તેનું વધેલું તમારે માટે જરૂર થેવ રહેશે, માટે આ પ્રમાણે ગૃહસ્થના વરમાં તેના વાસણમાં જુતા તથા માંદાની આકરી ગૃહસ્થો પાસે કરાવતા તમે બીજા પાણી વિગેરેના

લિત્તા તિદ્વામિતાવેર્ણ, હજ્જિઆ અસમાદિયા ॥

નાતિકંદ્વદ્યં સેયં, અરુયસ્સાવરજ્જતી ॥ ૧૩ ॥

વળી છછવ નિકાયની વિરાધનાથી બનાવેલું ઉદ્દિષ્ટ લોજન ખાનારા તથા અભિગૃહીત મિત્ર્યાદિપણે સાધુની નિદા કરવાથી કમંઠધરૂપ વીર્ય અભિતાપવટે ઉપલિપ્ત (લેપાયલા) છે, તથા ઉન્નિજત તે સૂત્રિવેકયા શૂંચ છે, કારણકે ભિક્ષાના સાદા પાત્ર ત્યાગી ગૃહસ્થના સુહર વાસ-
ભુમા જમવાથી તથા ઉદ્દેશિક લોજન જમવાથી તથા નિદોષ જૈનસાધુની નિદા કરવાથી શુભ અધ્યવસાય રાહુન અસમાધિ વાળા છે હવે હપાતદ્વારા ફરીથી તેમના દોષ બતાવે છે. જેમ અહવ તે ફોડદલા ગુમડાના ઘાને ખજુજ આવતા ખજુવાથી શોભન (સાફ) નથી, પણ નખોથો ખજુહું ફાયદાને બદલે ઘા વધારે છે રૂઝ આવવા ન દે, તેમ તમે પણ નિપૂર્કિચન બની છછવનિઝાયના રક્ષણરૂપ ભિક્ષાનું પાત્ર વિગેરે સયમ ઉપકરણ ત્યાગી દેવાથી અવિવેકી છા અને તે સયમ ઉપકરણના અભાવે અશુદ્ધ આહારનો લોગ અવશ્યે થશે તેથી દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ લાવને ન વિચારવાથી ઘણું ખજુતા જેમ સાફ નહિ, તેમ તમને સાફ નથી

તત્તેણ અણુસિદ્ધા તે, અપદિન્નેણ જાણયા ।

■ एस णियए मग्गे, अममिस्खा वक्की कित्ती ॥ सू १४ ॥

વળી જિનેશ્વરના વચનવટે પરમાર્થથી તત્ત્વની

યથાવશિત અર્થપ્રરૂપણાવટે તે બોચાગાના મતવાળા કે
બોટિકાને તેમના હોપમતાવી બોધ આપેલ છે,

પ્ર૦-કેણુ બોધ આપે છે,

ઉ૦-મારે આ અસત્ત્વે પણ સમર્થન કરવું બેવી
પ્રતિજ્ઞા (કદાગૃહ) ન કરનારો અપ્રતિજ્ઞ રામ દેવ રહિત,
સાધુ પોતે હેય ઉપાદેય પઠાર્થનો પરિ-ઉદ્ધર હોય તે સાધુ
બોધ આપે

પ્ર૦-કેવી રીતે બોધ આપેલ છે !

ઉ૦-જેનસાધુ તે વાલીઓને કહે કે "તમારૂં માનવું
આ છે કે સાધુઓ નિષ્કિચ્છન હોવાથી ઉપકરણના અભાવથી
પરસ્પર ઉપકાર કરવો તે અયુક્ત છે તથા તમે કદ્યું કે
માદાને માટે આહાર લાવી આપે તે ગૃહસ્થ જેવા છે"
આ તમારૂં બોલવું વિનાવિચારનું છે તથા તમારૂં ગૃહસ્થ
પાસે માદાનું કાષ્ટ કરાવવું, તેપણ વિનાવિચારનું છે અમે
અને તમારી ભૂલો ૧૩મી ગાથામા યોગ્યતા બતાવી છે કે
થણું ખજૂવું તે સારૂં નહિ તેમ તમારે યોગ્ય ઉપકરણ
ત્યાગવાં સારા નથી, ફરીથી તે દૃષ્ટાંતસહિત તેજ બતાવે
છે ॥૧૪॥

પરિસા જા વર્ડે પસા, અગ્ગરેણુ વ્વ કરિસિતા ।

મિદિણો અમિદ્ધ સેયં, મુજિત્તે ણ ઝ મિસસુજ્જં ॥૧૫॥

તમારી વાણી આ છે, કે સાધુએ માદા સાધુ માટે ન
લાવી આપવું, આ તમારૂં કહેવું વેલુ (વાસળી) માફક

આગળ જે ચતા તુટી જવાથી દુર્ગંજ છે, તે કહે છે જો સાધુનું લાવેલું માદો ખાય તો સાડું નહિ, પણ ગૃહસ્થનું લાવેલું માદો ખાય તો વધારે સાડું છે, તે તમારી વાત વિચારતાં આગળ નહીં ટકી શકે, કારણકે અમે કહીશું કે ગૃહસ્થે લાવતા અયતનાથી લાવતા છજીવ નિકાચને દુ ખ દઇ લાવી આપશે, તથા દોષિન આહાર લાવશે, પણ સાધુ તો હિંમત આદિ દોષગંધિન ભોજન લાવી આપશે ॥ ૧૫ ॥

ધમ્મપદ્મવળા જા સા, સારમા જ વિસોદિઆ ।

જ હ ય્યાહિં દિદ્દોહિં, પુલ્લમાસિં પગલ્પિઅં ॥ મૂ. ૧૬ ॥

વળી તમારું કહેવું આ છે કે ધર્મની પ્રરૂપણા સર્વજ્ઞા-
એ આવી કરેલી છે કે સાધુઓને દાન વિગેરેથી ઉપકાર કરવો એ ગૃહસ્થોની વિશેષાધિકાર (પાપથી બચાવ) છે, અને સાધુઓને તો પોતાના સાધુ અનુધાનથીજ વિશુદ્ધિ છે, પણ તેમને દાન આપવાનો અધિકાર નથી, તેના દોષ બતાવે છે ગૃહસ્થે માદાની ચાકરી કરવી સાધુએ નહિ, આવી ધર્મની પ્રરૂપણા પૂર્વે સર્વજ્ઞાએ કરી એવું તમારું કહેવું નિરર્થક છે, કારણકે સર્વજ્ઞ પરિક્ષિતુ જેવું (નકમુ) વચન પ્રરૂપે નહિ, કે એવણાદોષથી અઘણા ગૃહસ્થો માદા સાધુની સેવા કરે, પણ એવણાદોષના જાત્રીતા સાધુ માદાની સેવા ન કરે વળી તમે પણ માદાનો ઉપકાર સ્વીકાર્યો છેજ, કારણકે ગૃહસ્થને પ્રેરણા કરવાથી, તથા તે માદાની સેવાને અનુમોદવાથી તમે માદાની સેવા કદાચ અ-

તથા ઉદ્દેશિક આહારના અવશ્યે લોગવનારા થયો ॥ ૧૨ ॥
 શે કરવા છતાં નિહીવરીતે અમે માદાની શેરા કરીએ છીએ
 તેની નિદા કરવાથી તમે સાધુધર્મના દેખીએ, તે સિદ્ધ
 થયું ॥ ૧૬ ॥

સઘાદિ, અણુજુતીદિ, અચયતા જરિત્તર ।

તતો વાય ગિરાકિયા, તે મુજોરિ પગન્નિયા ॥ સુ. ૧૭ ॥

ઉપર બનાવેલા વારીએ લીનાની સર્વ અનુકૂળ યુક્તિએ
 હેતુહટાતવડે પોતાના પક્ષમા આત્માને સ્થાપવા અપ્પમર્થ
 થયા છે, તેથી સમ્યક્ હેતુહટાતોવડે સવાહ છે હીને વાહ
 ત્યાગવા જતા પણ મૃષ્ટતા ધાગ્ય કરીને આ પ્રમાણે કહે છે.

પુરાણ માનયો ધર્મઃ, સાદ્ગો વેદશ્રિકિત્તિતમ ।

આશ્વાસિદ્ધાનિ ચત્વારિ, ન હન્તવ્પ્યાનિહન્તુભિઃ ॥ ૧ ॥

મનુષ્યોનો ધર્મ પુરુષ (જુનો) છે, તે અ ગોપાગસહિત
 વેદ નિયત્તપણે માનવાનો છે, તે ચારે વેદો આશ્વાસિદ્ધ
 છે, તેમા હેતુ વિગેરે પૂછાને તેનું ખડન ન કરવું,
 (બમ માની લેવું) વગી આ બહારની અનુમાન વિગેરેની
 યુક્તિવડે 'ધર્મ'પરીક્ષા કરવામા શું કરવું છે? કારણકે
 બહુ જનોથી સમત પ્રત્યક્ષજ રાજા વિગેરેએ આશ્રય
 આપવાથી અમારા માનેલો ધર્મ શ્રેય છે, પણ બીજે નથી,
 આવું વેદવારીએ બોલે છે, તેમનો ઉત્તર લેનાર્યાર્થ આપે
 છે, કે અહીં શાનાદિમારરહિત એવા ધણુ વડે પ્રયોજન
 નથી, કહ્યું છે, કે

પરંદરુદ્ધરાસો જહા ય, ગોસીસચંદનપલસ્ત ।

મોલ્હે ન હોજ્જ સરિસો, કિચિયમેત્તો ગણિજ્જંતો ॥૧॥

એરડાના લાકડાની લારી બાધી હોય, અને ગોશીયં
અદન પલભાર હોય, તોપણ ગણુતરીએ ગમે તેટલું ગણુતાં
બને મૂલ્યમા સમાન ન હોય

તહવિ ગણનાતિરેગો, જહ રાસો સો ન ચંદનસરિચ્છો ॥

સહ નિરિણ્ણાણમહાજનોવિ સોજ્જે વિસંચયતિ ॥ ૨ ॥

જેમ ગણુનાથી અતિરેક એવા અદનની તોલે એરડો
ન આવે તેમ વિજ્ઞાનરહિત મહાજન પણ મૂલ્યમા ગ
ણુવામા ન આવે

एको सचवासुगो जह अवलयार्णसएहिंवहुएहिं ।

होइवरंददृत्रो जहुते बहुगा अपेच्छंता ॥ ३ ॥

જેમ એક દેખતો અને સેકડો અધા હોય, તો ઘણા
અધના ન લેવા, પણ એક દેખતો લેવો

अयबहुगाविमूढा, ण पमाण जेगइण याणति ।

ससारगमणगुक्किं णिउणस्स य वरपोउखस्म ॥ ४ ॥

એ પ્રમાણે જે મૂઢા ન બાણુતા હોય, તે ઘણાએ
નક્રમા છે, પણ સસારમનમા વકે અને મધમોક્ષમા
નિપુણ એવી મોક્ષગતિને બાણુનારો એક પણ પ્રમાણુલેત
છે ॥ ૧૭ ॥

રાગદોસાભિભૂયણા, મિન્નુત્તેણ અભિગુતા ॥

આવસ્તેસરણં જતિ, ટંકણા ઇવ પત્તયં ॥ સુ. ૧૮ ॥

આ પ્રભાણે પ્રીતિ લક્ષણવાળો રાગ અને દેવ તેથી વિપરીત લક્ષણવાળો ॥ તે રાગ દેવથી હજીયલા આત્મા વાળા અન્યદેહનીઓ મિથ્યાત્વ તે વિપરીત બોધવડે વ્યાપ્ત થએલા સુચુકિતવડે વાદ કરવામા અસમર્થ બનીને કોષવડે અસમર્થપત્તનરૂપ અકોશોને વાપરે છે, અથવા હાકડી મુઠ્ઠી વિગેરેથી મારવા તૈયાર થાય છે, તે ઉપર દુષ્ટાવ કહે ॥ જેમ ગ્લેચ જાતિના ટંકળો દુર્નય છે, છતાં ણજવાન શત્રુ રાજાથી હથીઆરવડે લડતા તેના સૈન્યથી હારી જાયતે. અસમર્થ બનીને પર્વતને શરણે જાય છે, એમ તે કુતીયિઓ વાદમા હારી જાય તેા આકોશ વિગેરેનુ શરણ લે છે, પણ તેથી જૈનબ્રાહ્મણે તેમના સામે આકોશ ન કરવો, કહ્યું છે કે

અકોસહજ્જનમારણમ્મચ્ચસાજ વાલમુલમાર્ગં ।

લાખમન્નઝધીરો, જહુત્તરાણં અમાવમિ ॥ ૧ ॥

આકોશ હનન મારણ આ ધર્મક્ષણે જે બાળક જેવા છે, તેમને મુલજ છે, પણ ધીરપુરૂષ તેમને યોગ્ય ઉત્તર આપવામા અમાવ માનીને (થૂપ રહેવામા) વધારે લાભ માને છે ॥ ૧૮ ॥

વહુગુણ પ્વગપાઈ, કુન્ના અત્તસમાહિણ્ ।

જેણડ્ઢે જો વિરજ્જેજ્ઞા, તેણન ત મમાયરે ॥ સુ. ૧૯ ॥

સ્વપક્ષસિદ્ધિ અને પરદોષ બતાવવા વિગેરેમા સમર્થ અથવા મધ્યસ્થપણું વિગેરે પ્રાપ્ત કરાવનાર તથા આત્મામા બહુ ગુણો જે જે અનુષ્ઠાનોમા ઉત્પન્ન થાય, તે બહુગુણ કદપ છે, અથવા પ્રતિજ્ઞાહેતુ દ્વારા ઉપનય નિગમન અથવા મધ્યસ્થપણાના વચનોવાળા અનુષ્ઠાનો વાદના સમયમા સાધુએ યોજવા (સુચુક્તિ વડે પક્ષસિદ્ધ કરવે) તેજ કહે છે ચિત્તની સ્વસ્થતારૂપ સમાધિ જેને છે તે આત્મ સમાધિવાળો છે, તેનો પરમાર્થ આ છે, કે જે જે હેતુ દ્વારા સ્થાપવાવડે આત્મસમાધિ થાય, માધ્યસ્થ વચન વડે પરને અનુપધાતરૂપ લક્ષણવાળો ચોતાના પક્ષની સિદ્ધિ માટે વાદ કરે, તથા જે અનુષ્ઠાન કે વચનથી ધર્મ શ્રવણુ વિગેરેમા અન્ય તીર્થિંદ્ર વિરોધ ન કરે, તેમ બ્રાહ્મણુ એટલે પરને ક્રોધ ન થાય તેણુ વચન કે કૃત્ય સાધુએ કરવું. ॥૧૯॥

ઈમંચ ધમ્મમાદાય, કાસવેણ પવેદ્ય ॥

કુજ્ઞાભિમ્સુ ગિલાણસ્સ, અગિલાણ સમાહિણ ॥સૂ.૨૦॥

સંભાવપેસલંઘમ્મં, દિટ્ઠિમં પરિનિવ્વુદે ॥

ઉવસમેનિયામિત્તા, આમોઝ્ઘવાણ પરિવ્વણ્ણાઽસિ સૂ.૨૧

ત્તિવેમિ । ઇતિ તત્તીયઅજ્ઞયણસ્સ તર્હો ઉદ્દેસો સમત્તો ॥

(ગાયાગ્રંથ ૨૩૪)

આ પ્રમાણે પરમતનુ નિરાકરણ કરી ઉપસહારવટે
સ્વમત રથાપે ॥ કહેવાયલો દુર્ગતિમા પડતા લવને ધારી
રાખવાથી ધર્મ છે, તે ધીમહાવીર પ્રભુએ દેવજ્ઞાન યથા
પછી દેવમનુષ્યોની સલામા કહેલો છે, તે ધર્મ સમજીને
સામે સાધુ માદા સાધુની વેચાવચ્ચ વિગેરે કરે

પ્ર૦-કેવી રીતે?

ઉ૦-પોતાની શક્તિ પ્રમાણે કરે તેનો તાર આ ॥ કે
પોતાને પણ સમાધિ રહે તેટલું જ કદ સહેતું, પણ એવું
ન કરવું કે પોતે માદો પડી જાય, તેમ તે માદાને યોગ્ય
ગોચરી વિગેરે દાવી આપી સમાધિ ઉત્પન્ન કરાવવી ॥ ૨૦ ॥

પ્ર૦-શું કરીને?

ઉ૦-કહે છે, કે આ ધર્મ સર્વજ્ઞ પ્રણીત શુભ ચારિત્ર
એવા બે લોકવાણે પ્રાણીઓની આદિયા રૂપ સુદર છે
પ્રીતિ ઉપન કરાવ નાર છે,

પ્ર૦-ધર્મ કેવો છે?

ઉ૦-સદ્ગુણ પદાર્થમા રહેલ દ્રવિ તે સમ્યગ્ દર્શન
જેને છે તે યથાર્થ વસ્તુને જાણનારો સાધુ રાગ દ્વેષ દૂર
યવાથી શાંતિરૂપ થયેલો છે, તે ધર્મને સુદર સમજીને
અનુ જ પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગો આવતા તેને સહન કરે, પણ
કટાણીને ૧૫ ન આવરે, એ પ્રમાણે મોદપ્રાપ્તિ થતાં
સુધી સયમ અનુષ્ઠાનમા તત્પર રહે આ પ્રમાણે સુધર્મા
સ્વામી જંભુસ્વામીને કહે છે

ત્રીજા અધ્યયનનો ત્રીજો ઉદ્દેશો સમાપ્ત થયો.

ત્રીજા અધ્યયનનો ચોથો ઉદ્દેશો કહે છે

ત્રીજો ઉદ્દેશો કહીને ચોથો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સમ્બંધ છે, ગયા ઉદ્દેશમાં અનુકૂળ પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગો કહી બતાવ્યા, તે ઉપસર્ગોથી કદાચ કોઈ સાધુ શીલ (બ્રહ્મચર્ય) થી ભ્રષ્ટ થાય, તેવા સાધુને (પાછો ધર્મમાં સ્થિર કરવા) અહીં બોધ અપાય છે આ સંબંધે આવેલા આ ઉદ્દેશાનું પહેલું સૂત્ર કહે ■

આર્હંસુ મહાપુરિસા, પુર્વિવન તરોંધના ॥

ઉદ્દણ સિદ્ધિમાવજ્ઞા, તત્થ મંદો વિસીયતિ ॥ ૧ ॥

કેટલાક પરમાર્થને ન જાણનારા આ પ્રમાણે કહે છે, કે મહા પુરુષો તે વલ્કલચીરી તાણગણુ ઋષિ વિગેરે પૂર્વના સમયમાં તપ કરવાથી તપોધન છે, તેમણે પ આગિત તપથી કાયાને ઘણી તપાવી છે, અને તેઓ શીત (ઠંડુ) પાણી વાપરીને તથા કંઠમૂળ ફલ વિગેરે ખાઈને મોક્ષમાં ગયા છે આવી વાતો સામંત્રીને તેમાં આસ્થા રાખીને કોઈ અજ્ઞાન સાધુ સ્નાન ત્યાગવાથી અને પીવામાં ફામુપાણી લેવાથી કટાણીને સ્વયમ અનુદાનમાં ખેદ પામે છે, (કે તે તરસ્વીઓ ઠંડુ પાણી વાપરવાથી નહાવાથી મોક્ષમાં ગયા તો હું ના હું તો શું હરકત છે ?) અથવા શીત (ઠંડુ) પાણી પીવામાં વાપરવામાં લેઈ, અથવા સ્નાન કરે છે, અને મોક્ષમાં જવાની

અભિશ્રાવા રાજે છે । પણ તે રાંક સાધુ આવુ વિચારતો
 નથી, કે તેઓ તાપસ આદિના વ્રતમા રહેલા કેાઈ કારણે
 જાતિસ્મરણ જ્ઞાન પામવાથી પૂરે આરાધેલ સમ્યક્ દર્શન
 પામીને જિનેશ્વરનો કહેલો ભાવ સયમધર્મ સ્વીકારીને
 જ્ઞાન આવરણીયકર્મ સર્વથા દૂર થતા ભરત વિગેરે માર્કક
 તેમને મોક્ષ પ્રાપ્તિ થઈ છે પણ કાચુ પાણી પીવાથી મોક્ષ
 પ્રાપ્તિ થઈ નથી ॥ ૧ ॥

અમુજિયા નમી વિદેહી, સમગુત્તે ય મુજિયા ।

વાહુષ્ ઉદગં મોઘા, તહાનારાયણેરિસી ॥ સૂ. ૨ ॥

વળી કેટલાક જેનેતર અન્ય મતાવલનીઓ સાધુઓ
 ને હગવા માટે આ પ્રમાણે કહે છે, અથવા જૈનમતના
 ઢીલા સાધુઓ આ પ્રમાણે કહે છે, કે વિદેહ દેશના જન્મેલા
 લોકોનો રાજા નમી નામનો હતો, તે ફક્ત ન પાવાથીજ
 મોક્ષમા ગયો છે તથા રામશુભ નામનો રાજાપિ આહાર
 વિગેરે પાઈનેજ મોક્ષમા ગયો છે તથા બાહુક નામનો ઋષિ
 ઠંડું (કાચુ) પાણી વિગેરે વાપરી મોક્ષમા ગયો છે, તથા નારાયણ
 નામનો મહર્ષિ અચિત્ત જળ વિગેરે વાપરી મોક્ષમા ગયો ।
 આસિલે દેવિલેચેવ, દીવાયણ મહારિસી ॥

પારાસરેદગમોઘા, ચોયાણિ હરિયાણિ ચ ॥ સૂ. ૩ ॥

આસિલ મહર્ષિ તથા દેવિવ દ્વૈપાયન પારાશર ઋષિઓ
 ઠંડું પાણી બીજ શાકભાજી વિગેરેના પરિણામથીજ મોક્ષમા
 ગયેલા માનનીએ છીએ ॥ ૩ ॥

એતેપુચ્ચ મહાપુરિસા, આહિતાં હૃદ સમતા ।

મોક્ષા વીઓદગસિદ્ધા, इति मेयमणुस्सुअं ॥ સૂ ૪ ॥

આ પ્રમાણે ઉપર જતાવેલા મહુપઓ પૂર્વિકાલ તે ત્રેતા દ્વાપર વિગેરે કાળમા મહાપુરુષ તરીકે જાણીતા છે, તથા શાસ્ત્રિ તરીકે પ્રસિદ્ધ થએલા છે, તથા આપણા જૈન મતમા પણ ઋષિભાષિત વિગેરે શ્રદ્ધામા કેટલાક ઋષિઓ સમત (મનાએલા) છે આ પ્રમાણે જૈનેતર કે જૈનના હીલા સાધુઓ બોલે છે, કે આ જમાએ મહર્ષિઓ કાચુ પાણી ખીજ ફળ ફળાદિ ખાધને મોક્ષમા ગયા છે આતું અમે ભારત વિગેરે પુરાણમા સાજાચુ છે ॥ ૪ ॥ હવે તેનો ઉપસહાર કરે છે

તત્યમદા રિમોયંતિ, વાહચ્ચિન્ના વ ગદ્ધમા ।

પિટ્થનો પરિસપ્પંતિ, પિટ્થસપ્પી ય સંભમે ॥ સૂ ૫ ॥

આ પ્રમાણે કુવચનના ઉપમર્ગમા હસતા હીલા સાધુઓ મંદબુદ્ધિથી મોક્ષગમનમા ઉપર જતાવેલા જુદા જુદા ઉપાયો મનમા ધારીને સયમ અનુષ્ઠાનમા કરાવે છે પણ તે મદબુદ્ધિવાળા આ પ્રમાણે વિચારતા નથી, કે તેઓનું સિદ્ધિગમન કોઈ નિમિત્તથી થયુ છે, કે જાતિરમરણ જ્ઞાન થવાથી કે તેના ખીજ ઉપાયથી ખાતરી થતા સમ્યગ્ દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર મેળવીને વટકલ ચીરી મોક્ષ મોક્ષમા ગયા ॥ પણ એમ નથી કે સર્વ વિરતિના પરિણામરૂપ

ભાવલિંગ સિવાય દૃષ્ટ કાચુ પાણી બીજ વિગેરે ખાવાથી
 જીવોના ઉપમહાનથીજ કર્મ લાયક થયું છે. હવે ખેડ
 પામવાનું દૃષ્ટાંત બતાવે છે જેમ ગધેડા ઉપરથી ભરેલો ભાર
 હલકો થતા ચાલવાના માર્ગમાજ આગોટે છે, આ પ્રમાણે
 દીલા સાધુઓ મહર્ષિઓના બહાના લઈ સયમભારને
 મુઠ્ઠી શીતલવિહારી બની ક્રિયામા પ્રમાદ કરે છે હવે
 બીજું દૃષ્ટાંત કહે છે પૃથ્વિ સર્પ તે ગતિમા યાદેલા આગ
 વિગેરેનો જ્ય આવતા અપજ લોચનવાળા બની નાનેલા
 માણસની પછવાડે નાસે છે, પણ આગળ આવતા નથી,
 ઉલટું વધારે મુજાવાથી બેશાન બની ત્યા આગમા અપકાર્ય
 મરણ પામે છે, તેજ પ્રમાણે દીક્ષા લઈ ઉપરના તાપસોના
 બહાના કાઢી શીતલવિહારી બની ચારિત્ર અનુષ્ઠાનમા પ્રમાદ
 કરી મોક્ષમાર્ગે જવા નીકળવા છતાં પણ તેઓ મોક્ષમા
 ન પહોંચતા સારમા અનલકાળ સુધી ભ્રમણ કરતા રહેશે

इहमेगे च भासंति, सातसानेण रिज्जती ।

જે સરયઆરિયમગ, પરમં ચ સમાદિષ (યં) ॥ મૂ. ૬ ॥

હવે અન્યમતનુ નિરૂપકરણ કરવા તેનો પૂર્વપક્ષ કહે
 છે ઇહ તે મોક્ષગમનના વિચારના પ્રસ્તાવમા શક્ય વિગેરે
 અથવા લોચ વિગેરેથી ઠટાળેલા નૈનસાધુઓ (તુ ચન્દથી
 વાણુવું કે કાચુ પાણી ઉપયોગમા લેવાથી આ વિશેષ છે
 કે) તે આવું બોલે છે (કાંઈ પ્રતિમા માને છે, એ પાઠ છે.)
 કે મુખથીજ મુખ મળે, કહ્યું છે કે

સર્વાણિસત્ત્વાનિ સુસેરતાનિ, સર્વાણિ દુઃસ્વાચ્ચ સમુદ્વિજન્તે ।
તસ્માત્સુભાર્યી સુસ્વમેવદદ્યાત્, સુસપ્તાતાલભતે સુતાનિ ॥૧॥

બધા જીવો સુખમાં રમેલા છે, અને દુઃખથી ઠ ટાળેલા છે, માટે સુખના અર્થીએ બીજાને સુખ આપવું, કારણકે બીજાને સુખ આપનારો સુખ પામે છે

- વળી સુક્તિ પણ તેજ ઘટે છે, કારણ કે કારણને મળતું ફાય ઉત્પન્ન થાય છે, શાલિના બીજથી શાલિનો અંકુરો થાય છે પણ જવનો અંકુરો થતો નથી, માટે કાયા તથા જીવને આલોકના સુખ આપવાથી પરલોકમાં સુક્તિ થાય છે, પણ લોચ વિગેરેનું કદ આપવાથી સુક્તિ ન થાય, તથા નૈનાગમ પણ એવું જ કહે છે

મણુજ મોયણ મોચા, મણુણં સયણાસણ ।

મણુણસિ અગાર્ગસિ, મણુણં ક્ષાયણમુણી ॥ ૧ ॥

મનોરૂપોજન ખાધને સુદર શયન આસનઉપર મનોરૂપરમાં બેસીને મુનિએ મનોરૂપ્યાન કરવું તેજ પ્રમાણે બીજું કહે છે.

મૃદ્વોશ્વ્યા પ્રાતરુત્થાય પેયા, મક્તંમ વે પાનકુ ચાપરાહને ।

દ્રાક્ષાલ્લંક શર્કરા ચાર્ધરાત્રે, મોક્ષશ્ચાન્તે શામ્યપુત્રેણ દૃષ્ટઃ ॥ ૧ ॥

કોમળ શયનમાં સુધને પ્રાત કાળે રાખડી પીવી, તથા બપોરના લોજન જમવું, સાજના પીણ પીવું, દ્રાક્ષ ખાડ અને સાકર અડધી સતે ખાવાં, આવું કરનારને અતકાળે

મોક્ષ શાક્યપુત્ર ગૌતમજીવે દેખ્યો છે. માટે મનોરૂપ આહાર વિહાર વિગેરે ચિત્તને શાંતિ આપનાર છે, તેથી સમાધિ યાચ છે, અને સમાધિથી સુદ્ધિ યાચ છે, માટે સિદ્ધ થયું કે સુખથીજ સુખ પ્રાપ્ત યાચ છે, પણ કૌર્ભવજન પણ હોવાદિ કાયાના કદથી મોક્ષ ન યાચ, આવું મૂઢમતિવાળા કેટલાક શાક્ય વિગેરેએ માનીને મોક્ષના વિચારમા સર્વ હિંસાથી દૂર રહેલ એવા આર્ય તે જોને દ્રશ્યાશન છે, તેના બતાવેલા મોક્ષમાર્ગને તેઓ ત્યજે છે, અને જ્ઞાન કર્મન ચારિત્ર્ય પરમ સમાધિને તે અજ્ઞાનો ત્યજે છે, અને સદા સચ્ચારમા ભમે છે હવે જોનાઆર્ય મમ્યસ્ય મુદ્ધો માટે તેનો ખુલાસો કરે છે પ્રથમ તેઓએ કહ્યું કે કારણ રૂપે કાર્ય યાચ છે, પણ એવું એકાંત નથી કે કારણ તેવું કાર્ય યાચજ કારણ કે ગીજડથી શર યાચ છે, હાણુથી વીછી યાચ છે, ગાયના લોભ (વાળ) તથા ઘેટાના વાળ વિગેરેથી દૂર્વા (ખી) તું ધાસ યાચ છે, તથા મનોરૂપઆહાર વિગેરે સુખના કારણપણે બતાવ્યા, તેપણુ વિશુદ્ધિકા (શુદ્ધ) વિગેરે ઉત્પન્ન કરવાથી સમાધિને બદલે અસમાધિ ઉત્પન્ન કરવાથી તમારો હેતુ હોવાવાળો જી વળી વિષયોતુ સુખ હુ ખના પ્રતિકાર હેતુપણે હોવાથી સુખના આશ્રમ તરીકે છે, પણ તે ખરી રીતે સુખજ નથી તેજ કહ્યું છે

દુઃસ્વાત્મકેષુ ત્રિપયેષુ સુસ્વામિમાનઃ,

સૌખ્યાત્મકેષુ નિયમાદિષુ દુઃસ્વબુદ્ધિઃ ।

ઉત્કોર્ણવર્ણપદપંક્તિરિવાન્યરૂપા,

સારુપ્યમેતિ વિપરીતગતિમયોગાત્ ॥ ૧ ॥

હુ ખરૂં વિષયોમા સુખોતુ અભિમાન થાય છે, તથા
સુખરૂપ વ્રત નિયમોમા હુ ખની ખુદ્ધિ થાય છે, તે જેમ
છાપવા માટે કોતરેલા અક્ષરોની પદ્ધતિ અરજી દેખાય છે,
— તેમ વિપરીત ગતિના પ્રયોગથી જુદા રૂપે બાંસે છે, પણ
ખરી રીતે વિષયો સુખદાયી નથી, માટે પરમાનંદરૂપ અત્યંત
એકાત મોહતુ કારણ વિષયસુખ થાય, અને લોચ કરવો,
જમીનમા સુલુ, લીખ માગવા જલુ, પારકાની નિંદા અપમાન
સહેવા, જુખ તરસ ઠાસ મચ્છર વિગેરે હુ ખના કારણપણે
સમે બતાવ્યા, તે અત્યંત અપસત્વો જેમને પરમાર્થની
દૃષ્ટિ નથી તેમને દુઃખ લાગે છે, પણ જેઓ મહાપુરૂષ
છે, અને પોતાના સ્વાર્થ માટે પ્રવર્તેલા છે, તથા પરમાર્થની
ચિંતામા એક તાનવાળા છે, તેવાઓને ઉપર બતાવેલા
હુ ખો મહા સત્વપણે સુખને માટેજ થાય ॥ તેજ કહ્યું છે

તણસયારનિત્રિણ્ણોવિ મુનિવસો મટ્ટરાગમયમોહો ।

જં પાવડ મુત્તિસુહ, કત્તો ત ચક્કવટ્ટોવિ ? ॥ ૧ ॥

ધાસના સથારે બેઠેલો રાગ મદ મોહને નાશ કરનારો
મુનિવર જે મુક્તિ (ત્યાગવૃત્તિ) તુ સુખ પામે, તેવું
ચક્રવર્તી પણ ક્યાંથી પામે ?

દુઃસ્વદુષ્ટકૃતસન્નયાયમહતાં ક્ષાંતેઃ પદવૈરિણઃ,
 ક્ષાપસ્યાશુચિમતાવિરાગપદવો સંવેગહેતુર્જરા,
 સર્વત્યાગમહોત્સવાય મરણજાતિઃ સુહૃત્પ્રીતયે,
 સંપદ્મિઃ પરિપૂરિતં જગદ્દિદસ્યાનં વિપત્તેઃ કૃત ॥ ૧ ॥

આ જગતમા મહાનુપુરુષોને બધી અવસ્થાઓ સુખ
 રૂપે છે તે બતાવે છે, દુ ખ તે પૂરે કરેલા પાપોનો ક્ષય
 કરવા આવે છે, માટે આનંદ માને છે, અને ક્ષમા કરવી
 તે વૈરીના વૈરને નાશ કરવાનું છે, ક યામા અશુચિ તે વૈરાગ્ય
 ઉત્પન્ન કરે છે, તથા જરા (જુઠાપો) તે સંવેગનો
 હેતુ છે, અને મરણ તે સર્વત્યાગ (દીક્ષા) ના મહોત્સવ જેવું
 છે, અને જન્મ તો વહાલાની પ્રીતિ માટે છે, આ પ્રમાણે
 આખું જગત્ સપદ્માઓથી ભરેલું છે, તેમા વિપદાનું સ્થાન
 કયા છે ? વળી વાદી કહે છે કે એકાંતથી સુખથીજ સુખ
 માનતા વિચિત્ર સંસારનો અભાવ થાય, વળી સ્વર્ગમા રહેલા
 નિત્ય સુખી દેવોને સુખનો અનુભવ લેવા પાકુ ત્યાજ ઉત્પ
 થવું જોઈએ, અને નારકીઓને દુ ખનો અનુભવ લેવા પાકુ
 ત્યાજ ઉત્પન્ન થવું જોઈએ, પણ આ જુદી જુદી ગતિઓમા
 જુદી જુદી અવસ્થાઓ ન થવી જોઈએ, પણ એવું દેખાતું
 નથી, તેમ ઇષ્ટ મનાતું નથી, એથી કહે ॥

(મા ઇય અવમન્નંતા, અપ્પેજં હંપહા વહું ।

‘ એતસ્સ (૨) અમોક્ષાણ, અમોહારિણ્ય જૂરહ ॥ સૂ. ૭૧

માટે 'હે બધુઓ ! આ આર્ય માર્ગવાળુ જૈનેશ્વર વચન સમ્યક્ દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર મોક્ષમાર્ગનુ પ્રતિ પાઠક છે, તેને તમે (સુખથી સુખ મળે છે) વિગેરે કહીને મોહથી મોહિત બનીને તેને ત્યાગતા અત્ય વૈષયિક સુખ માટે ઘણા પરમાર્થના સુખનો નાશ ન કરો ! તે સાબળો, મનોરુ આહાર ખાવાથી કામનો ઉગળો થાય, તેના ઉછાળાથી ચિત્તમા અશાંતિ થાય, પણ સમાધિ થતી નથી અને આ સત્ય મોક્ષના સ્વીકારથી અમોહ તે અપરિત્યાગથી (મૂર્છાથી) દૂરતા આત્માની તમે કદર્થના કરો છો, તેનુ દહાત કહે છે, જેમ દોઢાનો ઉપાડનારો માર્ગમા ચાલી સોનુ મક્કન મળવા છતા કદાશુદ્ધથી એમ માને કે દૂરથી લાંબો છુ માટે ચામાટે સુકો હઉં ? એમ વિચારી ન મુકે, તો ઘેરે આબ્યા પછી લોઢાનુ અસ્પૃશ્ય મળતા ઝરે છે, પશ્ચાત્તાપ કરે છે, તેવી રીતે હે વાદીઓ ! તમે પણ તમારો કદાશક નહિ મુકો, તો પશ્ચાત્તાપ કરશો

પાણાદિવાતે વટ્ટતા, મુસાવ્રાદે અમંજતા ।

અદિન્નાદાણે વટ્ટમા, મેહુણે ચ પરિગ્રહે ॥ સૂ ૮ ॥

વળી તે વાગીઓના દોષો બતાવે છે કે તમે સુખ લોગવીને ફરી સુખ લોગવવાની દરિદ્ર રાખો છો, તેથી પ્રાણાતિ પાત (જીવહિ મા) જૂઠ ચોરી મૈથુન તથા પરિગ્રહમા વર્તીને અસ વત બનેછો, તથા અત્ય વૈષયિકસુખ આશાસની ખાતર પારમાર્થિક એકાત અન્ય ત મોક્ષસુખને ગુમાવો છો !

પ્ર૦—કેવી રીતે ?

ઉ૦—પચન પાચન વિગેરે ક્રિયામા વર્તતા સાવધ અનુધાનના આરબવડે જીવહિમા કરો છો, અને તેમાં જે જીવોની હિંસા થાય છે, તે જીવોએ તેમના શરીર તમને અર્પણ કર્યા નથી, તેથી અહત્તાદાન (ચારી)નો દોષ લાગે છે, તથા ગાય લેસ બકરી ઉટ વિગેરેનો મશ્વર કરવાથી તેના મૈથુનના અનુભાદનનો દોષ લાગવાથી અપ્રહ્મ છે તથા દીક્ષા લીધેલા અમે છોએ જેવું મત લઈને ગૃહસ્થ આચરણ આચરવાથી મૃપાવાદ (જુક)નો દોષ લાગે છે, તથા ધન ધાન્ય નોકર દાસી તથા ચોપખા વિગેરેનો પરિશ્રદ્ધ રાખવાથી પરિશ્રદ્ધ છે, ॥૮॥ હવે મતાતર જતાવવા તેનો પૂર્વ પદ્ય કહે ॥

પ્રથમેગેવપાસત્યા, પન્નરંત્રિ અનારિયા ।

इत्थीवर्त्त गया वाला, जिणमासणपरमुहा ॥ सू. ९ ॥

(તુ ચબ્દ પૂર્વે કહેલ વિષયથી વિદ્યેય જતા'વે ॥)

આ પ્રમાણે એટલે હવે પછી કહેવાતી નીતિએ અથવા પૂર્વની ગાથા ૧૨ માં જતાવ્યા પ્રમાણે પ્રાણાતિપાત વિગેરે પાપોમા વર્તનારા કેટલાક તે જૈન વિશેષ અથવા નીલવસ્ત્ર પહેરનારા અથવા નાથસંસારથી જોળખાતા વાદીના મહાગમા રહેલા શૈવમતવાળા સયમ માર્ગના સારા અનુધાનથી બાબુએ રહેલા પાર્શ્વેશ્વર અથવા જૈન મતના પાર્શ્વેશ્વર અથવા જૈન મતના પાસત્યા અવસર કુશીલીયા વિગેરે સ્ત્રી પરિશ્રદ્ધી હારેલા

આવું બોલે છે, વળી અનાય કૃત્યને આચરવાથી અનાયો છે, તેથીજ કહે ॥ ૬ ॥

પ્રિયાદર્શનમેવાસ્તુ, ક્ષિમ્યૈર્દર્શનાન્તરૈઃ ? ।

પ્રાપ્યતેયેન નિર્ગળં, સરાગેનાપિ ચેતસા ॥ ૧ ॥

પ્રિયા તે સીતુ દર્શનજ અમને હો, કારણ કે અન્યદર્શન વડે અમને શું પ્રયોજન છે ? જેના વડે નિર્વાણ સરાગી ચિત્ત હોવા છતાં પણ મળે છે !

પ્ર०—તે આવું શા માટે કહે છે ?

ઉ०—તેઓ સીને વશ વત્તવાથી બાળક જેવા અજ્ઞાન છે, અને રાગ દ્વેષથી હણાએલા ચિત્તવાળા છે, તેથી તેઓ રાગદ્વેષને છતનારા જિનદેવના શાસનની આજ્ઞા કથાય મોહ ઉપશમ થવાથી થાય છે, તેનાથી પરાડ મુખ બની સંસારનો પ્રેમ વાછીને જૈનમાર્ગના દ્વેષીઓ આવું કહે છે ॥ ૬ ॥

પ્ર०—તેઓ શું કહે છે ?

ઉ०—તે કહે છે

જહાગદ પિલાગવા, પરિપીલેજ્જ મુદ્દત્તગં ।

एव विन्नवणिऽयीसु, दोसोत्तय कओसिआ ? ॥ २ ॥

તે વાદી આ પ્રમાણે કહે છે કે જેમ કોઈ શુભકા વાળો રાગી તે શુભકાને અથવા તેના જેવા ખસ વિગેરે અથવા જળવાથી થએલા ફાદાને તેની પીડા શાત કરવા તેને આબુઆબુથી દાળીને પાચ લોહી વિગેરે કાઢીને થોડી

વાર દુ ખ વેડીને સુખી થાય છે, પણ તેથી કંઈતે દોષિત ગણાતો નથી, તે પ્રમાણે સ્ત્રીની પ્રાર્થનામા સ્ત્રીસગમા શુભદુ દાખવામા જેમ દોષ નથી તેમ તેમા દોષ ક્યાથી હોય ? કારણકે એટલા કલેદ () ને દૂર કરવા માત્રથી દોષ થતો નથી ॥ ૧૦ ॥

કદાચ કોઇને ધોડીપણ પીડા થતી હોય તો દોષ લાગે, પણ તેમ આમા નથી તેનું દૃષ્ટાંત આપે ॥

જહામંપાદર નામ, ધિમિન્, શુન્નતીદગ ।

एवं विन्नणित्थीमु, दोसोत्तय कओ सिआ ? ॥ ११ ॥

जहाविहंगमा विंगा, धिमिअं शुंमती दग ।

एवं विन्नवणित्थीमु, दोसो त्तय कओसिआ ॥ १० ॥

एयमेगे उ पासत्था, मिच्छदिट्ठी अणारिया ।

अज्झोववच्चा कामेहिं, पूयणा इय तरुणर ॥ ११ ॥

મધાદન તે મેષ થેદુ કે બકરૂ પાણીને હલાબ્યા કે હાબ્યા વિના થોડુ પીને આત્માને સંતોષ આપે, અને કોઇને ઉપદાંત ન કરે તો દોષ લાગતો નથી, તેમ સ્ત્રી સળધમા કોઇને પીડા ન થાય, અને પોતાને સંતોષ થાય તો તેમા ક્યાથી દોષ હોય ? ॥ ૧૧ ॥

તથા કોઇને પીડા નથી થતી તે સળધે ખીણુ દૃષ્ટાંત આપે છે, કે આકાશમા ચાલતું કપિજલ નામનું પક્ષી આ-
કાશમા રહેલું જ બરેલું પાણી પીએ, તેમા દોષ નથી તેમ

અહીંપણુ દર્શ આપીને રાગદ્વેષ કર્યાવિના પુત્ર વિગેરે માટે સ્ત્રીસંગ કરતા કપિજલ માફક તેને દોષ નથી, હવે આ પ્રમાણે તે વાદીઓએ શુભકુ દાખવા માફક સ્ત્રીના પરિભોગ બતાવ્યો, તથા એકક (વેદ) ને પાણી પીવા માફક પરને પીકા કર્યાવિના પોતાના આત્માને સતોષ કરવા સમાન મેથુન થાય તેવો વિચાર કરનારા તથા કપિ-જલ જમીનઉપર પગ મુક્યાવિના આકાશમા રહીને ત જાવના પાણીને અડક્યાવિના આકાશમાથીજ વરસાદના પાણીના ટીપા પીએ તેમ રાગદ્વેષ કર્યાવિના દર્શ વિગેરે ઉતારીને સ્ત્રીના અંગને સ્પર્શ કર્યાવિના પુત્રના માટે, પણ કામવિલાસ માટે નહિ, એવો ઋતુકાળ આવ્યા પછી શા શ્રોક્ત વિધિએ સ્ત્રીસંગ કરતા પણ દોષ લાગતો નથી, તથા કહે છે કે

ધર્માર્થ પુનકામસ્ય, સ્વદારેષ્વધિકારિણઃ ।

ઋતુકાલે વિધાનેન, દોષસ્ત્વ નવિચને ॥ ૧ ॥

ધર્મ માટે પુત્રની ઉત્પત્તિ કરવા પોતાની સ્ત્રીમા અધિકારી તેના પતિને ઋતુકાળે શાશ્વોક્ત વિધિએ મગ કરતા તેને દોષ નથી આ પ્રમાણે મધ્યમ્ય (ઉનાસીન) પછે કામ કરતા દોષ નથી આ પ્રમાણે પાસત્યા કે મિથ્યાદષ્ટિ અનાયો સ્ત્રી સંગના અભિલાષી બની કુકર્મ કરી નિર્દોષ બને છે તેનો ઉત્તર નિર્ધુક્તિકાર ત્રણ જાણામા આપે છે (સૂત્રનો બાકીનો વિષય આગળ આવશે)

જડનામ મડલગેણ સિરિઝેતુ ણ કસ્મદ્મણ્ણસ્સો ।

અન્ઠેજ્ઞ પરાદુત્તો કિંનામ તત્તો ણ ઘિપ્પેજ્ઞા ? નિ. ૫૩ ॥

નદરાયિસગટ્ઠસં કોઈ ઘે ણ નામ તુષિદ્ધકા ।

અળેણ અદીસંતો કિં નામ તત્તો ન વ મરેજ્ઞા ? ॥ નિ. ૫૪ ॥

કોઈ પુરૂષ શસ્ત્રથી કોઈનું મસ્તક છેઢીને અવળે મોઢે ઉભો રહે, તેવી રીતે અવળે મોઢે ઉઢાસી ન થઇને ઉભો રહેવાથી શસ્ત્રવડે ધા કરવાનો અપરાધી થાય કે નહિ ? ॥ ૫૩ ॥

તથા કોઈ ઝેરનો કોળળો પીને ચૂપ ઉભો રહે, અથવા તે છાનો પીએ, અને કોઈ ન દેખે, તેથી તે મરતો બધી જાય ? ॥ નિ. ૫૪ ॥

જટ નામસિરિપરામો કોઈ રયણાણિ ણામપેસૂર્ણ ।

અન્ઠેજ્ઞ પરાદુત્તો કિં ણામત્તત્તો ન ઘેપ્પેજ્ઞા ? ॥ નિ. ૫૫ ॥

અથવા કોઈ રાજાના બહારમાથી મહા અમૃત્ય રત્નોને ચોરીને અવળે મોઢે ઉભો રહે, તેથી તેને નહિ પકડે ? આ પ્રમાણે શકતાથી કે અજ્ઞાનતાથી કોઈ ખુન કરે, કોઈ ઝેર પીએ, કોઈ રત્નો ચોરે, આ ત્રણેમા કોઈ મધ્યસ્થતા ધારણ કરે, તેથી તેની નિર્દોષતા ન ગણાય એ પ્રમાણે આ 'મેયુ-નન' કાર્યમા અવશ્યે સમ થવાનો છે, અને બધા દોષોતુ કારણ છે, અને મસારતુ વધારનર છે, તેથી ઠેવી રીતે નિર્દોષતા ગણાય ? તજ કહે ॥

પ્રાણિનાં વાયર્કં ચૈતન્છાસ્રે ગીત મહર્ષિભિઃ ।

નલિકાતમ્સકણરૂપયેન્નજ્ઞાતવસ્તયા ॥ ૧ ॥

પ્રાણીઓનું બાધક આ મૈથુનચાત્રમા મહર્ષિઓએ
કહેલું છે, કે જેમ રૂની ભરેલી નળીમા તપાવેલો લોહનો
સળીયો ઘાલના રૂ બળે તેમ સીના સગમા યોનિમા રહેલા
છવોનો નાશ થાય છે

मूलं चै तदधर्मस्य, भवमात्रमवर्णनम् ।

तस्माद्विपाक्षप्रतापमिदं पापमनिच्छता ॥ ૨ ॥

આ અધર્મનું મૂળ છે, ભવભ્રમણને વધારનાર છે,
માટે પાપને વધારવા ન ઈચ્છતા પુરૂષે વિપત્તી મળેલા અજ
માફક ત્યાગવાયોગ્ય છે

આ પ્રમાણે નિર્યુક્તિકારે કહેલી ત્રણ ગાથાનો પર-
માર્થ છે, કે સ્ત્રીસગમા રાગ વધે છે, તેથી સસાર વધે
છે, અને તેથી અહારે પાપસ્થાન થાય છે, અને સ્ત્રીસગમા
વળા છવોનો નાશ થાય છે

તે બાબતને પ્રથમ સૂત્ર ૧૩ મા કહેલ વાતને કહે છે,
કે તે વાઢીઓ ગૂમડું પીલવા માફક મૈથુનને નિર્દોષ માની
સ્ત્રી પરિસહમા હારવાથી સ યમના અનુષ્ઠાનથી બાલુ રહેલા
અન્યવાદીઓ છે અથવા જેન પતિત સાધુઓ છે તેથી
તેમની હિંદિ વિપરીત છે અને દુષ્ટ કર્મ આદરવાથી અનાર્થ
છે, એવી રીતે તેઓ દુરાચારમા જુદ છે, અથવા મોહથી
સાવધ અનુષ્ઠાનમા રક્ત છે અહીં લૌકિક દૃષ્ટાંત કહે છે
જેમ પૂતના તે કેઈ ડાકણ સ્તનને ધાવનારા બાળકને વળગી

હોય, તેમ તે અનાયો કામમા ગૃહ થયેલા' છે અથવા પૂ-
 વણ તે ગદુરિકા (થેટી) પોતાના બચ્ચાને પણ વળગે છે,
 તેવી રીતે તેઓ પણ છે અહીં કયા કહે છે. તેમ બધાં
 પશુઓના બચ્ચાને મુકા કુવામા બચ્ચાના સ્નેહની - પરીક્ષા
 કરવા દે કયા, તેમા બીજી માતાઓ પોતાના બચ્ચ નાં રાવાના
 શબ્દને સાંભળીને પણ કુવાના કિનારે ચેતી ઉભી રહે છે,
 પણ થેટી તો પોતાના બચ્ચાને રાતું સાંભળે કે સ્નેહમા
 અથ ગનીને અવિધ્યતુ હુ ખ વિસારીને ત્યાજ પોતે પડે
 છે માટે બીજી માઓ કરતા પોતે થેટી વધારે આર ધરાવે
 છે તેમ તે વાદીઓ છે ॥૧૩॥ હવે તે વાદીઓના મૈથુનના
 દોષો બતાવે છે

અજાગયમપસ્સંત્રા, પચ્ચુપ્પલ્લગવેસર્ગો ।

તે પચ્છા પરિતપ્પતિ, સ્ત્રીણે આર્ઠમિનોવણે ॥સૂ. ૧૪॥

અવિધ્યના લોગોની પણ આકાશ કરી કામયો નિવૃત્ત
 ન થએલાને નરક વિગેરેમા પીડાસ્થાનમા મોહુ હુ ખ પડે
 છે, તને ભૂતીને વર્તમાનજ વેપયિક મુખાશ્વાસને વાછનાશ
 જુદા જુદા ઉપાયોથી લોગોને વાળીને ક્ષીણ આશુ ધનાં
 મોક્ષાભિવાયો બનેલા અથવા ચેવન દૂર થતા શક્તિહીન
 થતા વિપયતૃષ્ણા શાત ન થવાથી શોક કરે ॥ કહ્યું છે કે-

હત મુદિભિરાકારં, તુપાણાં કંઠનં કૃતમ્ ।

યન્મયા પ્રાપ્ય માનુષ્યં, સદયે નાદરાહુતઃ ॥ ૧ ॥

બૂઢાપામા આ પ્રમાણે પસ્તાવો થાય છે, કે મે મુ
ક્તીઓવડે કહ્યું આકાશને હવેયુ, અને ફાનરાને ખાડયા,
તેણે મૂખોઈનું કામ કયુ છે, કારણ કે મે મનુષ્યજન્મ પ્રાપ્ત
કરીને સારા પરમાય માટે અનાદર કરી લક્ષ નથી આપ્યું, તથા

વિદવાવલેવનદિર્ણિ, જાઈ કીરતિ જાવ્વળમર્ણ

વયપરિણામે સરિયાઈ, તાઈ હિઅણ સુદુક્તિ ॥ ૨ ॥

સ સારી વિભવ (ઋદ્ધિ)ના અહંકારથી જે જે અના-
દરણુ આચર્યા હોય, અને જીવાનીના મહત્ત્વ સુદૃઢ ન કર્યા
હોય, તે બધા બૂઢાપામા યાદ આવતા હૃદયમા ખટકે ॥ ૧૪ ॥

જેહિં કાલે પરિક્તન, નપન્જા પરિતપ્પણ

તે ધોરાઈધણમ્મુક્તા, નાવરૂંસંતિ જીવિર્થ ॥ સૂ. ૧૫ ॥

પણ જેઓ ઉત્તમ સત્ત્વપણે પ્રથમજ વિચારીને તપ
કરે છે, ચારિત્ર વિગેરે પાળેછે, તેઓને પછવાડે પસ્તાવો થતો
નથી, તે બતાવે છે

જે પુણ્યાત્માઓ આત્મહિત કરનારા છે, તેમણે ધર્મ
પ્રાપ્તિ કરવાના સમયે પરાક્રાન્ત તે ધર્મિયો તથા કષાયોનો
પરાજય કરવા ઉદ્યમ કર્યો છે, તેઓ પછવાડે બૂઢાપામા કે
મરણ વખતે શોક કરતા નથી (સૂત્રમા બીજા પદમા એક
વચન માગધીને લીધે છે) વળી વિવેકી પુરૂષોને ધર્મ
પ્રાપ્તિનો કાળ પ્રાપ્ત થાય છે કારણકે તેજ પ્રધાન પુરૂ-
ષાર્થ છે અને જે પ્રધાન છે, તેજ પ્રાપ્ત કરવો ઉચિત ॥ તેથી

તેઓ બાળ અવસ્થાથીજ સમજીને વિષયોનો અભિવાપ
છાડીને તપ અને સયમ આચરીને કર્મ વિગરણમાં સમર્થ
ધીરપુરુષો સ્નેહરૂપ કમળધનને સર્વથા છાડીને અમયમ
જીવિતને વાછતા નથી અથવા જીવિત કે મરણમાં નિરપૂર
અનેલા મયમ લેવાની જીવિવાળા જાને છે ॥ ૧૫ ॥ વળી.

જહા નરૂ યેયરણી, દુરુત્તરા રૂઢ સંમતા ।

एव लोमसि नारीभो, दुरुत्तरा धर्ममया ॥ सू. १६ ॥

જેમ વૈતરણી-તે નદીના મધ્યભાગમાં ઘણું ખેત્યાણ
હોવાથી અને વિષમતટો હોવાથી તે દુ ખયો ઉત્તયાય છે,
તેમજ આ લોકમાં નારીઓ નિર્વિવેકવાળા હીનસત્ત્વવાળા
પુરુષથી દુ ખેલી મુકાય છે ને કહે છે, કે તેઓ કાવભાવોથી
શ્રેષ્ઠ વિદ્વાનપુરુષોને વશ કરે છે, તેજ કહ્યું છે

सन्मार्गे तावद्विस्ते प्रभवति पुरुषस्तारदेयेन्द्रियाणां,

लज्जां तावद्विरत्ते विनयमपि समालसते तारदेव ।

भ्रूचापाक्षेपमुक्ताः श्रवणपयजुषो नीलपस्माण एते,

पारलोलावतीनां न हृदि घृतिमुपो दृष्टिचाणाः पतति॥૧॥

જ્યા સુખી લીલાવાળી (જીવાન) જાના નીલ પાખ
વાળા કટાક્ષ આજો આખની પાખજુથી કાન સુધી ગયેલા
પુરુષના હૃદયની ધીરજનાં ચોરનારા છે, તે પુરુષના હૃદયમાં
લાગ્યા નથી, ત્યાસુધી તે સન્માર્ગમાં રહે છે વડીલોનો
વિનય સાચવે છે, તથા લાજ પણ રાખે છે, અને ઇન્દ્રિયોને

પણ વશમા રાખે ॥ માટેજ વૈતરણી નદી માફક નારી-
ઓના કાસા કે કદામથી છૂટવું મુશ્કેલ છે ॥ ૧૬ ॥

જેહિ નારીણ સજોગા, પૂયણા પિટ્ઠનો કતા ।

સન્વમેયં નિરાક્રિચા, તેવિયા સુસમાહિણ ॥ સૂ. ૧૭ ॥

પણ જે સ્ત્રીસ ગના કડવાફળ બાણનારા ઉત્તમ પુરુષો-
એ અત્યુધી કડવા વિષાકવાળા નારીના સ્વયોગે સર્વથા
ત્યાગ્યા ॥ અને તેની સાથેજ વચ્ચે અલકાર માળા વિગેરે
થી પોતાના શરીરની પૂજા તે કામવિકાર કરાવનારી વિભૂષા
છે, તેને પણ પીઠ આપી (ત્યાગ્યા) છે, તથા સ્ત્રીના સ્વગ
સખી સર્વે કૃત્યો તથા ભૂખ તરમ વિગેરે પ્રતિકૂલ ઉપ-
સર્ગોના સમૂહને સર્વથા છોડીને મહાપુરુષો (ઉત્તમ સા-
ધુઓ) એ સેવેલા માર્ગે ચાલી નિર્મળ ચારિત્ર પાળે છે,
તેઓજ ખરી રીતે સ્વસ્થચિત્તવૃત્તિરૂપ સમાધિવડે રહેલા
છે અને તેઓજ અનુકૂળ પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગોવડે ક્ષોભ
પામના નથી પણ તેથી ઉક્લેષ્ટ કુમાર્ગે ચાલનારા કુતર્કોવડે
નિર્દોષ બનીને વિષયો મેલીને સ્ત્રી વિગેરેના પરિસહથી
હારેલા અગારાઉપર પડેલા મીઠા માફક રાગઅભિષે જ-
ળતા અસમાધિએ રહે છે (કુવાદીઓએ ઓસગમા નિર્દો-
ષતા તથા સુખશાંતિ યત્ની જણાવ્યું પણ શાસ્ત્રકારે કહી
મતાવ્યું કે તેમાં મહાપાપ કર્મબંધન જીવહિંસા અને
અહારે પાપ-લાગવા ઉપરાંત સુખાભ્યાસ અને રાગઅભિષેથી
સદાએ બળી અસમાધિની વિપાધિ, દર્શન, જ્ઞાન, પ્રેરણા, તે

વિશ્વરો અને નિર્ગળ સયમ પ્રદાયક પાળો) હવે જેઓ
શ્રીના પરિસહથી કટાયેલ છે, તંના કડવાકળ બતાવે ॥

एतेओप तरिस्तवि, समुद्र वहवारिणो ॥

જન્ય પાળા વિસન્નાસિ, કિચંતો સયમ્મુળા ॥મૂ.૧૮॥

ઉપર કહેલા જે મહાપુરુષો છે, તેઓ સસારસમુ-
દ્રને તરશે જેમ લવણસાગર જેના મમુદ્રને વેપારીઓ સાસ
વડાણુવડે તરે છે, તેમ ઉત્તમ સયમરૂપ નાવવડે મુનિ
ઓ તરે છે, તથા છે, અને તરશે હવે ભાવ યોધ જે
સસાર છે, તેમા જેઓ શ્રીમગના વિપયથી ખેદ પામી શ્રી
સંગ કરી બીજા જીવોને ખીટે છે, તેઓ પોતાના પાપના
કૃત્યવડે અસાતાવેદનીયથી તથા ભવજમણથી મસારમા પીડાશે
ત ચ મિસ્ર પરિણાય, સુવતે સમિતે ચરે ॥

मुसावाय च वज्जिज्जा, अदिन्नादाणं च योसिरे ॥મૂ.૧૯॥

ઉપર કહેલા બ્યાખ્યાનની પરિસમાપ્તિ કરતા ઉપદેશ
આપે ॥ ઉપર કહ્યું કે વતરથી નહીં માફક નાગીઓ દુસ્તર
છે, તે જેમજો ત્યાગી છે, તેઓ મસારમા તરે ॥ અને
શ્રીસગીઓ સસારમા રહેલા પોતાના કરેલા કૃત્યોથી સ-
સારમાજ દુખ પામશે આ બધું હૃદયમા ભિમુ (માધુ)
સમજીને હેય અને ઉપાદેયપણે વિવેકથી યોગબી શોભન
મતોવાળો બની પાચ સમિતિવડે સમિત યઇ વિચરે.
આથી મૂળઉત્તરજુણુ ધારણુ કરી સયમ અનુષ્ઠાન કરે તથા

એમ જમાને છે કે આ માદાની સેવા કરવાથી માફ જીવન
સફળ છે ॥ ૨૧ ॥

૧૦૧ વળી આ પ્રમાણે પ્રભુનો ધર્મ પોતાની નિર્મળ પુ-
દ્ધિથી કે અન્ય પાસે સાબળી તેને મોક્ષ જવામા અનુકૂળ
માની ધર્મચાન્દ્રિને આદરી દૃષ્ટિમાત્ર તે સમ્યક્ દર્શનવાળો
તથા કપાયના ઉપશમથી ઠંડકવાળો બની અથવા પરિનિ-
ર્વાણકલ્પવાળો (તાગ દેખના સમભાવી) થઈને અનુકૂળ પ્રતિ-
કૂળ ઉપસર્ગોને સહીને મોક્ષમા જતા સુધી સયમ અનુષ્ઠાન
બદે નિર્વાહ કરે આ પ્રમ હો ઉપસર્ગ પરિજ્ઞાનો થાયો ઉદ્દેશો
સમાપ્ત થયો ત્રીજી અધ્યયન સમાપ્ત થયું

૧૦૨

શ્રીપરિજ્ઞા નામનું ચોથું અધ્યયન.

૧૦૨ ત્રીજી અધ્યયન કહીને ચોથું કહે ॥ તેનો આ પ્ર-
માણે સંબંધ છે પૂર્વના અધ્યયનમા ઉપસર્ગો બતાવ્યા,
અને તેમાં પ્રયે અનુકૂળ ઉપસર્ગો હુ સહ છે, તેમા પણ
મુખ્ય સ્ત્રીઓનો ઉપસર્ગ છે, તેને જીતવા માટે આ અધ્ય-
યન કહે છે, આ સંબંધે આવેલા આ અધ્યયનના ઉપક્રમ
વિગેરે ચાર અનુયોગદ્વારે થાય છે, તેમા ઉપક્રમમા રહેલો
અર્થોધિકાર બે પ્રકારે છે અધ્યયનનો તથા ઉદ્દેશનો તેમા
અધ્યયનનો પૂર્વ નિયુક્તિકાર કહેલ છે, કે સ્ત્રીદોષ વિવર્ત-
નો, આથી સ્વયં બનાવી લીધો, અને ઉદ્દેશનો અર્થોધિકાર

આગળ જતા નિયુક્તિકાર કહેશે હવે નિશેષના અધિકા-
રમા ઓથ નામ સૂત્રાલાપક એમ ત્રણ લેઈ છે, તેમા અધ્યયન
શબ્દ ઓથ છે, નામનિષ્પત્તમા સ્ત્રી પરિણા છે, હવે તેના
ચાર નિષેષામા નામરથાપના સુગમને છાત્રીને સ્ત્રી શબ્દના
દ્રવ્યાર્થ નિશેષા કહે છે

દઢ્ઢાભિલાષચિંધે ધેદે ભાવે ય इत्यणिस्तेरो ॥

અહિલાને જહ સદ્ધો ભાવે ધેયમિ ચવત્તો ॥ નિ. ૫૬ ॥

તેમા દ્રવ્યસ્ત્રી બે પ્રકારે છે, આગમથા નોઆગમથી
આગમથી સ્ત્રીના પદાર્થને જલ્પનારે તથા ઉપયોગ ન હોય,
કારણકે અનુપયોગ તે દ્રવ્ય છે નો આગમથી જ શરીર બધ
શરીર તેમી અતિરિક્તા પણ ત્રણ લેઈ છે એક ભવિકા, બદ
આયુ તથા અભિમુખ નામ ગોત્રવાળી સ્ત્રી છે

તથા જેનાવડે ઓળખાય તે ચિન્હ છે, તે સ્ત્રીના
ખુણા રતનો તથા વેષ વિગેરે છે આવા ચિન્હમાત્રથી સ્ત્રી
ગણાય, તે ચિન્હ સ્ત્રી છે, તે જેનો વેદ નાશ પામ્યો હોય
તે છાંમરથ ગુણગ્રેણિમા અટેલ તથા કેવળી (કેવગરાન
પામેલી સ્ત્રી) છે, અથવા જે કોઈ નાટક વિગેરેમા સ્ત્રીનો
વેષ પુરૂષ પહેરે તે છે પણ વેદસાંતો જે સ્ત્રીને પુરૂષ
સાથે સબધ કરવાના અભિલાષરૂપ વેદનો ઉદય હોય છે
અને અભિલાષ તથા ભાવનો અધિકાર તો નિયુક્તિકારજ
પાછલી અડધી ગાય વડે કહે છે

બોલાય તે અભિલાષ છે એટલે સ્ત્રીલિંગ (નારીજાતિ) ના નામો જેમકે શાળા માળા સિદ્ધિ છ

ભાવસી આગમથી નોઆગમથી છે, તેમા આગમથી સ્ત્રી પદાર્થ જ તથા તેમા ઉપયોગ હોય, તે છે. કારણકે ઉપયોગ તેજ ભાવ છે નોઆગમથી ભાવ વિષયના નિક્ષેપમા સ્ત્રીવેદરૂપ વસ્તુના ઉપયોગવાળી તેના ઉપયોગથી અનન્ય (એકમેક) પણે હોવાથી તેજ ભાવસી જ જેમકે અગ્નિના ઉપયોગવાળો માણુવકે પોતે અગ્નિ છે, તેમ અહીં પણ છે અથવા સ્ત્રીવેદના નિર્વર્તક ઉદયમા આવેલા કર્મોમા ઉપયોગ રાખે અર્થાત્ તેનો અનુભવ કરે તે સમયે તે ભાવ સ્ત્રી છે આ પ્રમાણે સ્ત્રીનો આટલોજ નિક્ષેપ છે

પરિણા શબ્દનો નિક્ષેપ તો આચારાગના પહેલા ભાગમા શસ્ત્ર પરિણામા પૃષ્ઠ મા બતાવ્યો છે, ત્યાંથી જાણી દેવો હવે સ્ત્રીના વિષયરૂપ પુરુષના નિક્ષેપના અર્થને બતાવે છ

નામ ઠવણાદવિષ્ણુ સ્વેત્તે કાલે ચ પજ્જણણકંમે ।

મોગે ગુણે ચ મારે દસ ણ્ણ પુરિસણિક્સેરા ॥ નિ. ૬૭ ॥

નામ તે સજ્ઞા, તે સજ્ઞામાત્રથી પુરુષ તે નરજાતિના બધા નામો ઘડો તાતણા વિગેરે છે અથવા જેતુ નામ પુરુષ હોય સ્થાપનાપુરુષ તે લાકડા વિગેરેની બનાવેલી જિનપ્રતિમા વિગેરે છે દ્રવ્યપુરુષમા નોઆગમથી જ શરીર કબ્યશરીર અને બેથી વ્યતિરિક્ત છે, તે વ્યતિરિક્તમા

એક બવિક, બદઆસુ, અભિમુખ નામગોત્ર એમ ત્રણ લોક છે, અથવા દ્રવ્ય (ધન)મા જેનું વધારે મન હોય તે મમ્મણશેઠ વિગેરે છે એત્ર આશ્રયી જે દેશમા જે જન્મ્યો હોય તે જેમકે સોરઠમા જન્મેલો સોઠીયો કહેવાય, અથવા જે ક્ષેત્રને આશ્રયી પુરુષપણું મળે, તે ક્ષેત્રપુરુષ છે તથા જેટલો કાળ પુરુષવેદને વેદવાયોઅ કર્મોને જે પુરુષવેદ, તે કાળપુરુષ ॥ જેમકે—

પુરિસે ન ખતે । પુરિસોત્તિ કાલજો ફેવચિરં હોઈ ? ગોં,
જહલ્લેળં ઇમ સમયં લકોસેળ જો જમ્મિ કાલે પુરિસો મવઈ,
જહા કોઈપર્ગમિ વસ્ત્રે પુરિસો ઇમમિ નપુસગો'ત્તિ.

પ્ર૦—હે ભગવન્ ! પુરુષ એ કાળથી પુરુષપણે કયા મુધી હોય ?

ઉ૦—હે ગોતમ ! જન્મન્યથી એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટથી તો જે કાળે પોતે પુરુષવેદ અનુભવતો હોય, જેમકે કોઈ એક પક્ષમા પુરુષપણું ભોગવે, બીજામા નપુ મકપણું ભોગવે જેનાવડે પ્રજા (પુત્ર વિગેરે) ઉત્પન્ન થાય તે પ્રજનન (પુરુષચિન્હ) છે તેનાથી પ્રધાન તે પ્રજનનપુરુષ ॥ કારણ કે તેને અપર પુરુષકાય નહોય, તે આશ્રયી તેને પ્ર જનન પુરુષ કહે છે કર્મ તે અનુષ્ઠાન છે, તેનાથી પ્રધાન તે કર્મ કર (મજુર કારીગર) હોય તે કર્મપુરુષ છે તથા ચક્રવર્તી વિગેરે પુણ્યના ઉદયથી ભોગો ભોગવે તે ભોગપુરુષ છે. તથા શુણ તે બ્યાયામ (કસરત) વિક્રમ (બળ) ધૈર્ય સર્વ

વિગેરે છે તેનાથી પ્રધાન હોય તે શુભ પુરૂષ છે અને શાવ પુરૂષ તા પુરૂષવેદના ઉદયમા વર્તેતો તે વેદવાયોગ્ય કર્મોને અનુભવે તે શાવપુરૂષ છે આ પ્રમાણે પુરૂષ શબ્દના ૧૦ નિરૂપા થાય છે

હવે પૂર્વે જતાવેલા ઉદેશના અર્થોધિકારને કહે છે

પદમે સયવસલગમાદિહિ સ્વલણા ચ હોતિ સીલસ્સ ।

વિતિષ્ણુર્હૈવ સ્વલિયસ્સ અવત્યા કમ્મરધોય ॥ નિ ૫૮ ॥

પહેલા ઉદેશમા કહ્યું છે કે સીઓ સાથે પરિચય રાખવાથી, વિવ્ર કથા વિગેરેના આલાપ કરવાથી, અને આદિ શબ્દથી તે સીના અગોષાગની જે કામ અભિલાષને પ્રકટ કરનાર ચેષ્ટાઓ છે, તેના દેખવાથી અલ્પસરસ્વળા પુરૂષને શીલની રખવના થશે (નતભગ કરશે) અથવા (તુ શબ્દથી બાળ્યું કે) તે દીક્ષા સુખી થશે

બીજા ઉદેશમા આ પ્રમાણે અધિકાર છે

કે શીલથી બ્રહ્મ થએલા સાધુને ઈદ્વતે આ જન્મમાં સ્વપક્ષ તથા પરપક્ષ તરફથી તેનો તિરસ્કાર વિગેરેની વિહાનના થાય છે અને શીલજ ગથી અશુભ કર્મોજ થાય છે, અને તેથી સસારસાગરમા જમણ થાય છે

પ્ર૦—શું સીઓએ કોઈને શીલથી બ્રહ્મ કરીને પોતાના વશ કર્યો છે, કે આવો તમારે બોધ આપવો પડે છે ?

ઉ૦—હા, તે કહે છે.

સૂરા મો મન્નતા કદ્દતવિયાર્હિ ઉવદિષ્પહાણાર્હિ ।

ગદ્ધિયા ણુ અન્નયપજ્જોયકૂલવાગદિણો વહને ॥ નિ. ૬૯ ॥

અભયકુમાર, ચ ઉપધોત, કૂવળાણુ વિગેરે અનેક પુરૂષો પોતાને સૂરા માનતા હતા (મેં અન્નય વાક્ય ॥ શોભા માટે છે) કુત્રિમ તે અતરના આવરકુલ એવી ઉપધિ (માયા) થી પ્રધાન આજોએ કપટ કરીને તેવા બહાદુરોને પણ પોતાના વશ કયો છે કેટલાકને રાજ્યથી શ્વ કરીને આ દોકમાજ વિટબના પમાડી છે અભયકુમાર વિગેરેની કથાઓ મૂળ આવશ્યસૂત્રથી બાજુથી ત્રણેની કથા બતાવવાનું કારણ એ છે કે અભયકુમારમા ઘણી સુદ્ધિ હતી, ચ ઉપધાન સૂરવીર હતો, અને કૂળવાણુઓ તપસ્વી હતા, તે ત્રણેને આજોએ કપટથી વશ કયો હતો

માટે શું કર્યું ? તે કહે છે

તમ્હા ણ ઉ વીમમો ગનન્વો ણિચમેવ ઇત્પીસું ॥

પદમુદેસે મણિયા જે દોસાતે ગર્ણતેણં ॥ નિ. ૬૦ ॥

જેથી આજોએ સુગતિ માર્ગમા અર્થલા જેવી વિશ્વ કરનારી તથા કપટની ભરેલી ઠગ બાણીને વિવેદી પુરૂષે તેનો હમેગા વિશ્વાસ ન કરવો, તેના દોષો પહેલા ઉદેશ તથા ણીજમા બતાવેલા છે, તેને વિચારતા ઠાણા પુરૂષે કપટની રાશિની મૂર્તિ જેવી આજોનો વિશ્વાસ ન કરવો,

સુસમત્યાઽવ્વમમત્યા, કીરંતો અણ્ણસત્તિયાણુરિસા ।

દોસંતી સૂરવાદી જારીવમગા જ તે સૂરા ॥ નિ ૬૧ ॥

શત્રુના સૈન્યથી વિજ્ય વિજેરેમા ઘણા સમર્થ હોય, છતાં તે પુરૂષોને સ્ત્રીઓએ આખના પલકારામાત્રથી બીકણુ બનાવ્યા છે, અને તે અદ્વયસત્ત્વવાળા બનીને તે સ્ત્રીઓથી છૂટવાને બદલે તેના પગમા પડવા વિજેરેથી ખુશામત કરીને નિસાર બને છે, તે પ્રત્યક્ષ દેખાય છે, અર્થાત્ તે સૂરા માનતા પુરૂષો પણ નારીવશ બર્નને હીનતાવાળા થયા છે એવા પુરૂષો ખરીરીતે સૂરા નથી તેમાં સિદ્ધ થયુ કે સ્ત્રીઓ વિશ્વાસ કરનાયોગ્ય નથી, તેજ કહ્યુ છે

કો વીસસેજ્ઞ તાર્સિ કતિવયમરિયાણ દુઘ્વિયદ્વાર્ણં ।

સ્વજનરત્તપ્રિરત્તાણં ધિરત્યુ ઇત્થીજ્ઞ હિયયાણં ૧ ॥

કૈલવ (૪૫૮) થો બરેલી દુ એથી સમજવાય, તથા ક્ષણુમા રાગી ક્ષણુમા રિસાળ બને તેવી સ્ત્રીઓમા કોણુ વિશ્વાસ કરે? અને તેવા દુર્ગુણોથી બરેલ હૃદયને ધિક્કાર હો ।

અણ્ણ મર્ણનિ પુરઔ અણ્ણં પાસે જિવજ્ઞમાણીઓ ।

અન્નં ચ તાર્સિ હિયણ્ જં ચ સ્વમં તં કર્તિતિ પુણો ॥ ૨ ॥

અન્યની પાસે ઉપરથી વાતો કરે, અન્યની પાસે બેસે, હૃદયમા તો અન્ય હોય, અને જે ક્ષમ (મનમા ધારે) તે કરે છે

કો પ્યાણં જાહિદ્ વેત્તલયામુમ્મગુવિલહિયયાણં ॥

માવં મમાસાણં તત્થુપન્નં મર્ણતીર્ણં ॥ ૩ ॥

કયો માણસ એવો વિદ્વાન છે કે વેત્રની લતાના
ગુચ્છઓથી ગાઢ જેવા હૃદયવાળી સ્ત્રીઓના ભાવને જાણે ?
કે જે ભાવ ભ્રમ આશાવાળીને નવો દીવાસો આપવાને
ખાલે છે

મહિલા ય રત્નમેતા ચ્છુર્ત્વંદ ચ સકરાચંચ ॥

સા પુણ વિરત્તમિત્તા ણિંચકૂરે તિસેસેહ ॥ ૪ ॥

સ્ત્રી ત્યા પ્રમત્ર થઈ કે તેની વાણી શેરડીના કંકણ
જેવી કે સાકરના ગાગડા જેવી મીઠી હોય છે, પણ જો
દીમાય તો તેની વાણી તુર્ત્ લીમડાના અકૂરા જેવી કંકળી
હોય છે

મહિલા દિજ્ઞ ફોજ વ મારિજ્ઞ વ સંઠવિજ્ઞ વ મણુસ્સં ।

તુદ્ધા જીયાવિજ્ઞા અહવ ણર વચયાયેજ્ઞા ॥ ૫ ॥

મહિલા આપી દે, કામ કરીઆયે, અથવા માણુમને
મારી નાખે, સ્થાને સ્થાપી દે, પ્રસન્ન થએલી હોવાડે, અથવા
શ્ઠેલી હશે

જનિ રક્ષર્ત્તે સુરુચં જનિ જેહ જનિ ચ દાણસમ્માણ ।

જ કુલ જ પુણ્યં આયત્તિં ચ સીલ મહિલિયાઓ ॥ ૬ ॥

સુકૃત (પુણ્ય)નું રક્ષણ કરતી નથી, સ્નેહ ન કરે,
દાન મન્માનનો નાશ કરે, પૂર્વનું કુળ ભવિષ્યનું કે ઉત્તમ
શીલ આ જાણુ પુરુષનું જે કંઈ હોય તે સ્ત્રીના સહવાસમા
નાશ થાય

મા વીસંભદ્ર તાણં મહિલાહિયયાણ કવડભરિયાણં ।

ગિળ્ળેહનિદ્ધયાણં અલિયત્તયણજંપણરયાણ ॥ ૭ ॥

કપટથી ભરેલ સ્નેહ તથા દયાથી રહિત બુદ્ધિ જોલવામાં તેયાર એવા સ્ત્રીઓના હૃદયનો વિશ્વાસ ન કરો ।

મારેજ જિયતપિદ્ધ મયપિ અણુમરડ કાંઈ મત્તાર ॥

વિસહરગદ્ધ ચરિયં વરુવિરંક મહેલાણ ॥ ૮ ॥

જીવતા પતિને મારો નાખે, અને લોકમાં વખણાવો કોઈ પતિ પછવાડે મરો પણ જાય, તેથી સાપની માફક સ્ત્રીઓનું ચરિત્ર વાકાથી પણ વાકું છે

ગંગાણ વાલુયા સાગરે જર્લં હિમવઓ ચ પરિમાણં ।

જાણંતિ બુદ્ધિમતા મહિલાહિયય ણ જાણતિ ॥ ૯ ॥

ગંગા નદીની રેતીના કણો સમુદ્રનું પાણી હિમાલય પર્વતનું પરિણામ બુદ્ધિમાનો જાણે છે, પણ તેવા બુદ્ધિવાળા પણ સ્ત્રીના હૃદયને જાણતા નથી ।

રોવારંતિ રૂપતિ ચ અલિયં જંપંતિ પત્તિયારંતિ ॥

કવડેણ ચ રૂંતિ વિસ મરંતિ ણય જંતિ સન્ભાવ ॥ ૧૦ ॥

જીવંતે રોવકાવે, તથા પોતે રૂવે, જોડું જોલે, અને સોગન ખાઈ વિશ્વાસ પમાડે, કપટથી વિષ ભક્ષણ કરે, મરી જાય, પણ તેના અંદરના આચારોને કોઈ જાણતું નથી

ચિંતિતિ કજ્જમણ અણ્ણ સંઢવહ માસઈ અણ્ણ ॥

આઢવહ કુણહ અણ્ણ માહરગ્ગો ણિયહિસારો ॥ ૧૧ ॥

અન્યકાર્ય અનમા ચિતવે, અને જહારથી અન્યકામ
કથાપે, અન્યકાર્ય કરી બતાવે, અન્યકાર્યનો આરભ કરે,
અન્યકાર્ય કરી બતાવે, માટે સ્ત્રીઓ માયાનો સમૂહ છે,
અને નિવૃત્તિ માર () છે

અસયાગ્માણ તહા સબ્બેસિં લોગગરહજિજ્ઞાણં ॥

પરલોગગેરિયાણં કારણય વેવ હત્પીઓ ॥ ૧૨ ॥

તેજ પ્રમાણે લોકમા નિહનીક એવા બધા અસત્
(નીચ) આરભોને કરનાર તથા પરલોકમા વેરીમમાન જે
જે કારણો છે, તે બધા સ્ત્રીઓથી છે

અહવા કો જુરૂણ જાણહ ચરિયં સહાવહુદિકાણં ।

દોમાણ આગરો ચિય જાણ સરીરે વસહ કામો ॥૧૩॥

અથવા સ્વભાવથી કુટિલ એવાં જુવાન સ્ત્રીઓનાં
અચિત્ત કાણુ બાણુ છે ? કારણ કે તેમના શરીરમા ડોષોની
ખાણુ સાથે લેધને કામદેવ વસે છે । (જે આખા વિશ્વને
પંજવે છે) એવું તું બાણુ

મૂલ્લ દુચ્ચરિયાણં હવહ હ ણરયસ્સ વત્તણી વિહલા ।

મોસસસ્સ મહારિગ્ગ વજ્જેયન્ના સયા નારી ॥૧૪॥

વળી તે સ્ત્રી દુષ્ટ આચરણોનું મૂળ છે, નરકની વિષુજ

વર્તની (દોરવનારી) છે, ઓક્ષમા જતા મહા વિદ્યા છે માટે તે બધી રીતે વર્જવાયોગ્ય છે

ઘણા તે વરપુરિસા જે ચિય મોતૂળ ણિયવજુર્વિઓ ।

પડયા કયનિયમા સિવમયલમણુત્તર પત્તા ॥ ૧૫ ॥

તેજ એટલે પુરુષોને ધન્યવાદ છે, કે જેમણે પોતાની સુદર સ્ત્રીઓને પણ ત્યાગ કરીને દીક્ષા લેઈને ધર્મ નિયમ પાળીને અચળ અનુત્તર એવા શિવસ્થાને (સિદ્ધિમા) પહોંચ્યા છે

હવે શૂરો પુરુષ કેવો હોય છે, તે શાસ્ત્રકાર બતાવે છે

ધર્મમિ જો દદા મૈસો સૂરો સત્તિઓ ય વીરો ય ॥

જહુ દમ્મણિરુસ્સાહો, પુરિસો સૂરો સુચલિઓડવિ ॥નિ,ધર॥

શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મમા દદ (નિશ્ચલ) મતિ જેને છે, તેવો પુરુષ ઈદ્રિયો તથા મનના વિહારરૂપ શત્રુઓનો જય કરે, તે શૂર છે, તેજ પુરુષ મહા સત્ત્વશુક્ત તથા તેજવીર તે પોતાના ક્રમને વિહારણ કરવામા સમર્થ છે

પ્ર૦—શા માટે ?

ઉ૦—કારણકે જે સહનુષ્ઠાનમાં નિરૂધગી પુરુષ હોય તે સત્પુરુષોના આચરણ માગથી બાદ થાય તો તે ગમે તેવો બળવાન હોય તોપણ તે શૂર ન કહેવાય

હવે જેમ સ્ત્રીથી પુરુષોને દ્વેષ બતાવ્યા, તેમ પુરુષના સબધથી સ્ત્રીઓને પણ દોષો થાય છે તે બતાવે છે,

एते चेव य दोसा पुरिससमाएवि इत्थीयानंपि ॥

तुम्हा उ अप्पमाओ निरागमग्गमिनासिं तु ॥ नि. ६३ ॥

પૂર્વે જે શીલના નાશ વિગેરેના દોષો સ્ત્રીના પરિચય વિગેરેથી પુરૂષો સબંધી બતાવ્યા, એટલાજ (ઓછાવધતા નહિ) પુરૂષથી સ્ત્રીઓને સહવાસ વિગેરે કરવાથી દોષો થાય છે, માટે જે સ્ત્રીઓ નિરાગ (ભાક્ષ) માર્ગે જવા તૈયાર થએલી સાધ્વીઓ છે, તેમણે પણ પુરૂષ (સાધુ કે શ્રાવક) ના પરિચય વિગેરેથી દોષ લાગતા બાણીને તે ત્યાગવા માટે અપ્રમાદ રહે તેજ શ્રેષ્ઠ છે x

x આ અધ્યયન નહિ બણેલા હોય કે બણેલા હોય, જૈન હોય કે જૈનેતર હોય, શ્રાવક હોય કે સાધુ હોય, તે બધાને પ્રાર્થના છે કે તે દરેકે સ્ત્રીએ પુરૂષનો અને પુરૂષે સ્ત્રીઓનો એકાત પરિચય તો ઊઠવાયોગ્ય છે, પણ ખાસ કારણવિના સમુદાયનો પરિચય પણ ત્યાગવાયોગ્ય છે, કારણ કે જમા સુધી કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું નથી ત્યા સુધી સ્ત્રી પુરૂષ બંનેને કામવિકાર સત્તામા હોય છેજ, અને જરા એકાત મળતા લગ્ન મુકાઈ જતા પરસ્પર પ્રેમી બની માદીકરો બાપદીકરી ભાઈબેન સાધુસાધ્વી સસરો દીકરાની વહુ બાણી કેવર વિગેરેને આ અનાચારનું મહા પાપ લાગે છે, અને તેજ કારણે ગર્ભ રહેતાં લોકમા લાજના માયો મો દેખાડવું મુશ્કેલ થાય છે તેથી વૈદ હાક્ટરની શુભામી કરી ધન ચાપી

આ પરિચયમાં મુખ્યત્વે ધર્મના નામે વધારે અના-
ચાર થાય છે વ્યાખ્યાન સિવાય સીવર્ગે સાધુનો પ્રસંગ
રાખવો, અથવા સાધ્વીએ ગમે ત્યારે સાધુના ઉપાશ્રયમાં
જવું, અથવા સાધ્વીએ પુરૂષની પર્ષદામાં વ્યાખ્યાન કરવું,
અને સાધ્વીના ઉપાશ્રયમાં માધુ કે શ્રાવકે ગમે ત્યારે જવું,
અથવા સાધુએ શ્રાવિકા પાસે ધર્મકાર્ય સારૂ પૈસા કઢાવવા
શ્રીનો પરિચય રાખવો, અથવા સાધ્વીએ શ્રાવક પાસે ધર્મ
માં પૈસા ખરચાવવા પ્રયત્ન કરવો, એકાતમાં વિદ્યાભ્યાસ
કરાવવો, એ બધા અનર્થના મૂળ જાણી લેવ્યાત્માએ આલોક
પરલોકના હિત માટે સર્વથા અને ત્યા મુખી તમજવા યોગ્ય
■ તે કદાપિ ન જૂલવું

સીપુરૂષ બનેને આમાં ઉપદેશ છતાં 'શ્રી પરિજ્ઞા'
શબ્દ વાપરવાનું કારણ પુરૂષનો ઉત્તમ ધર્મ પ્રતિપાદન
કરવા માટે છે (ધર્મમાં પુરૂષનું કાઈ અશે પ્રધાન
પણું છે) નહિતો પુરૂષપરિજ્ઞા એવો શબ્દ વપરાવો જોઈએ

હવે સૂત્રાનુગમનમાં અરખલિતાદિ શુભયુક્ત સૂત્ર ઉ-
ચ્ચારવું તે કહે છે

મર્જપાત કરાવા જતા વખતે તે બાઈનું મો કાળું પડી
જાય છે, વખતે મોત પછી થાય છે, કોરટમાં દડ થાય છે,
અને બાળક જન્મતા તેને લવતું સુકી દેછે, અથવા મારીને
સુકી દેછે તેથી વખતે લલગીપર્યંત કેદખાનામાં જવું પડે
■ આ બધાનું મૂળ કારણ ફક્ત એકજ ■ કે સી અને
પુરૂષોનો વધારે પરિચય છે

જે માયરચ પિયરંચ, વિષ્ણુજહાય પુન્વસજોગ ॥

एगे सहिते चरिस्सामि, आरतमेहूणो विवित्तेसु ॥ १ ॥

એનો પૂર્વના સૂત્ર સાથે આ સળખ છે, કે પૂર્વના સૂત્રમાં કહ્યું, કે આ મોક્ષાય (લક્ષ્મી સુધી મોક્ષ માટે) દીક્ષા પાળે, આ મોક્ષ-મ પૂર્ણ અભિષ્વગ (મોક્ષ) ત્યાગ કરનારને હોય છે, તેથી આ અધ્યયનમાં અભિષ્વગ વર્જવાનું કહે છે જે કોઈ ઉત્તમ સાધુ માતાપિતાને તથા બ્રાહ્મપુત્ર શ્રી વિગેરેનો પૂર્વસળખ સામુસસરા વિગેરેના પછીનો સળખ છોડીને (અકારપદો ભેડવા માટે છે) માતાપિતા વિગેરેના સળખરહિત એકલો અથવા કપાય તે કોઈ વિગેરે રહિત તથા જ્ઞાન કર્યંનચારિત્રસહિત અથવા પોતાના હિતના પરમાર્થના અનુષ્ઠાન કરનારો થઈ સ્વયમ-મા રહીશ, એવી પ્રતિજ્ઞા કરેલો છે, તે પ્રતિજ્ઞા સર્વોત્તમ છે, તે મોઠામાં બતાવે છે 'આરત' તે જેની કામવાસના દૂર થયેલી ॥ તથા શ્રી પશુ નપુસક વિગેરેથી વર્જિત સ્થાનમાં રહીશ, આ પ્રમાણે સમ્યગ્વર્તનથી વિચરે છે કોઈ પ્રતિમા વિવિત્તે સિત્તિ પાઠ છે, વિવિક્ત તે શ્રી પશુ પઠક રહિત સ્થાન છે, તેવું નિર્મળ શીલ પાળવાની શોધ કરનારો બની વિચરીશ આવી પ્રતિજ્ઞા કરેલા તે સાધુને અવિવેકી સ્ત્રીઓથી શું યાય છે, તે કહે છે

सुहृमेण त परिक्रम्य, छद्मपण इत्यओ मदा ॥

।यंपि ताच जाणसु, जहा लिस्सति भिक्खुणो एगे॥ २ ॥

તે મહા સાધુને અપર (ખીબ) કાર્યના બહાને (છત્રપદ) તે કપટબળવડે (પરાક્રમ્ય તે) તેની પાસે આવીને અથવા તેનું પ્રદાયર્ય જાગ કરવા સ્ત્રીઓ માગધ ગણિકા વિગેરે જેવી જેમ ફૂગવાણુ તપસ્વીને બ્રહ્મ કરવા માફક જુદા જુદા સેકડો કપટ કરવામાં ચતુર બનીને જુદી જુદી જાતની બિખોર (હસતામોહ)વાળી ભાવથી મદ બનેલી કામના ઉદ્રેકને જગાડનારી સારા માઠાના વિવેક રહિત સમીપમાં આવીને સાધુને શીલવ્રતથી બ્રહ્મ કરે છે, તેનો સાર આ છે, કે બાઈ દીકરાના બહાને સાધુ પાસે આવીને તેને સંયમથી બ્રહ્મ કરે છે તેજ કહ્યું છે

પિયપુત્ર માફકિદગા ણત્તુકિદગા ય સયણકિદગા ય॥

एतै जीवणकिदगा पच्छन्नपई महिलियारणं ॥ १ ॥

પ્રિય પુત્ર પ્રિય બાઈ, દીકરાના દીકરા, સ્વજન (સગા) ના પ્રેમને બહાને આવી સંસારી સંબંધ કરવો, આ મહિલાના પ્રચ્છન્ન પતિઓ કરવાનું કર્તવ્ય છે, અર્થાત્ સ્ત્રીઓ બાઈ બાઈ કરતી આવે તોપણ તેનો વિશ્વાસ ન કરવો. અથવા છત્રપદ-તે શુભ નામવડે કપટબળ રચાય ॥

फाले प्रसुप्तस्य जनार्दनस्य, मेघान्नकारासु च शर्वरीषु ।

मिथ्या न भाषामि विशालनेत्रे, ते प्रत्यया ये मयमाक्षरेषु॥१॥

જેમકે કાળમાં સુતેલા જનાર્દનના મેઘથી અધકારવાળી રાત્રિમાં હે વિશાળ નેત્રવાળી સ્ત્રી ! હું 'મિથ્યા' બા-

પણ કરતો નથી કારણ કે તેમાં જે પ્રત્યયો રહ્યા છે, તે બધા પ્રથમ અક્ષરોમાં છે વિગેરે સમસ્યાથી કામ થાય છે આ પ્રમાણે તે સ્ત્રીઓ માયાથી ભરેલી ઠગવાના ઉપાયો પણ જાણે છે ઉત્પન્ન પ્રતિભા (દાનર જ્વાળ) વડે કપટ કરો ફાસામાંથી છટકાનો ભુકાની માચી બનવાનો પણ ઉપાય જાણે છે બીજી પ્રતિભા જ્ઞાતવત્ય સજ્જ છે, તેથી તેનો પણ તેજ અર્થ છે, રિતબ્યતે-એટલે સ્ત્રીઓ એવા ઉપાય જાણે છે કે વિનેકી સાધુઓ પણ તેવા અશુભ કર્મના ઉદ્ધયથી તેમની સાથે મગ કરે છે ॥ ૨ ॥

હવે સ્ત્રીના સૂક્ષ્મ ઠગવાના ઉપાયો બતાવે છે

પાસે મિસં ણિસીયતિ, અમિરક્ષણ પોમવન્ય પરિહિતિ ॥
કાય અહવિદ સતિ, ઘાહુ ચદ્દદુ ફરસ્વમણુમ્જે ॥ સુ. ૧॥

પાસે બેસીને અવિશે સાથળો દાખે છે, અને અતિશે પ્રેમ બતાવતી મામિના પુરૂષને વિશ્વાસ ધમાકવા ભેટે બેસી જાય છે તથા કામવિકાર પુરૂષને ઉત્પન્ન થાય તેવા શે ભાયમાન વાઓનો શુભ ભાગ તરફ દ્રષ્ટિ ખેંચવા જાણે ઘણા કડક બધાઈ ગયા હોય તેમ લીલા કરે છે અર્થાત પોતાની દુબ્ધ એટલા તે સાધુને જણાવવા અને તેને ફાંસામાં નાંખવા પહેરવાના કપડા લીલા કરીને પાછાં બાધે છે તથા અધ-કાય તે સાથળો વિગેરે પુરૂષનો કામ જગાડવા તેને દેખાડવા ખુસી કરે છે તથા બાહુ (કાળ)ને દેખાડી સાધુના

સન્મુખ જાય છે, આવા બધા ચિન્હો સાધુને દેશાવવા સ્ત્રી-
ઓ કરે, એવો સલાહ છે ॥ ૩ ॥

સયણાસર્ણેહિં જોગેહિં, इत्यिओ एगवानिमंतंति ।
एयाणि चेव से जाणे, पासाणि विरूवरूवाणि ॥ ४ ॥

વળી સયન તે મુવાની પધારી પલગ વિગેરે, તથા
બિસવાના આસન તે માચી ખુરશી કાચ વિગેરે છે, તેવી
યોગ્ય વસ્તુઓ ઉપભોગ કરવા જેવી હોય, તેવી તે કાળે
સમય મળતા એકાતમા વાપરવા આપવા પ્રાર્થના કરે છે,
તે સમયે પરમાર્થ દેખનારો સાધુ તેની પ્રાર્થનાનો વિચાર
કરે, કે તે બધા સ્ત્રીઓના દેશાવવાના દેદા છે તેનો સાર
એ છે કે સ્ત્રીઓ આસનગામી (બાતુ કાઢી જાડી પડનારી)
હોય છે, તે કહ્યું છે)

अंय वा निवं वा अग्भासगुणेण आरुहइ वल्ली ॥

एवं इत्थीतोवि य जं आसघ्नं तमिच्छन्ति ॥ १ ॥

આબો હોય કે લોંબડો હોય, પણ અધ્યાસના કારણે
વેલી તેને ચડી જાય છે, એ પ્રમાણે સ્ત્રીઓ પણ જોડેબેસી
પોતાનો કરી લે છે

આ પ્રમાણે સ્ત્રીઓને જાણીને સાધુએ તેમની સાથે
સહવાસ કે વધારે બોલચાલ ન રાખવી, તથા તેની વધારે
પડતી ભક્તિપણ ત્યાગવા યોગ્ય છે તેજ કહ્યું છે

જે રિચિગિ ઘેતું લે, પુનિ નં આમિસળ ગિન્દાદિ ।

આમિયપાસનિવચ્ચો વાદિફલ્લં અફર્જં રા ॥ ૧ ॥

જે તું બીપાસે લેવાની ઈચ્છા કરે, તે આમિયપૂર્વક વિચારીને લે, દારણ કે આમિયના પાતમા ફસાયેલો તું કાઈ અકાઈ જે બતાવે, તે કઠીણ. (માહજાને પકડવા પાપી માણસો આમિય તે માંસના દુશ્મને લોકના સગીયા ઉપર લગાવો પાછીમાં નાચે છે, તે બધા માણસ બનતાં તેના શરીરમાં સગીયો બસતા બહાર જેવાઈ જાવે છે, પડી બુલદાલે તેમરે છે, તેમ બી સામે સાધુને સમજાવતું છે નો સામુ ચપરુ સંપેજા, નોવિય સાદસં મમમિમાને ॥

જો સહિયપિ વિદરંજા, અવમ્પા સુરગિમ્બો દોદ ॥ગુ. ૫॥

ઓઓ પાશમા ફસાવવા તને થયન આયન વિગેરે આપવા નિમત્રણા કરે, તે તારે તેમના તરફ ચાલુથી પછુ ન બેવુ, તેમ તેની દૃષ્ટિ સાથે તું દૃષ્ટિ ન મેળવીય, કદાચ ગેલચરી વિગેરે કારણે બેવુ પડે તોપણ મોડી અવસા (ભાવવિના)થી બેવુ, તેજ કહ્યું છે

કાર્યંડપીપન્મત્રિમાત્રિરીક્ષો, યોપિદંદ્રમસ્થિરયા ॥

અસ્થિગ્ધયા દન્દાડવગ્ધયા, ઘટ્ટપિતોડપિ કુપિત્ત્વ ઇવ ॥ ૧ ॥

ભુદિમાન સુરુષ શ્રીમી દામ પડતા તે તા અગને અ રિયર રનેહવિના આગ પડે જરા ભુજે, બે કે તે તેના ઉપર દોષ કરનારો નથી છતા દોષની દૃષ્ટિએ ભુજે તેજ

પ્રમાણે તેના અકાર્યને તેની પ્રાર્થનાથી પણ ઉત્તેજન ન આપે (દુરાચાર ન કરે) કારણકે સશ્રામમા ઉતરવા માફક નરકના વિપાકે જાણનારો પણ સાધુ સ્ત્રી સાથે સબંધ કરે તે અતિ સાહસ છે ! તેમ સ્ત્રી સાથે શ્રામ વિગેરેમા પણ ન મિચરે (સધમા કે યાત્રામા સ્ત્રી કે સાધ્વી સાથે સાધુઓ શાલે છે તેમણે વિચારવું જોઈએ,) (અપિશબ્દથી જાણવું કે) તેમની સાથે એકાતમા ન બેસવું, કારણ કે સ્ત્રીઓ સાથે સગતિ શખવી એ સાધુઓને મહા પાપસ્થાન છે, તેજ કહ્યું છે

માત્રા સ્વસ્તા દુહિત્રા વા, ન વિવિક્તાસનો ભવેત ।

षष्ठवार्निद्रियग्रामः, पण्डितोऽप्यत्र मृष्यति ॥ ૧ ॥

મા બેન હીકરી સાથે પણ એકાતમા ન બેસવું, કારણકે ઇન્દ્રિયોનો સમૂહ મહા તોફાની છે પકિત પણ તેમા મુંઝાઇને અકાર્ય કરે છે આ પ્રમાણે સમજીને સ્ત્રીનો સગ ત્યાગવાથી બધા અપાયોથી પોતાનો આત્મા બચાવે । કારણકે સર્વ અપાયોનું કારણ સ્ત્રીસગ છે, એથી સ્વહિ તાર્થી તેનો સગ દૂરથી ત્યજે

આમતિય હસ્સવિયા, મિવસુ આયમા નિમનતિ ॥

एताणि चैव सेजाणै, सद्वाणि विरूवरूवाणि ॥ सू. ૬ ॥

તે સ્ત્રીઓપાશા (કાસા) રૂપ કવી રીતે છે, તે કહે છે આમ તિય-સ્ત્રીઓ સ્વભાવથીજ અનાચારમા તત્પર થઇને સાધુને આમ ત્રણ કરી જાય છે, કે અમુકે વખતે હું તમને

મળીશ, એવો સંકેત પોતે કરીને ઉત્સવિય-ઉચ્ચાં નીચાં વચનવડે વિશ્વાસ પાડીને પછી અકાશ કરવા પ્રાર્થના કરે છે આત્માના ઉપલોભવડે સાધુને સ્વીકાર કરાવે ॥ અથવા સાધુનો ભય દૂર કરવા પોતે કહે કે હું મારા મણીને પૂછીને આવેલ છું તથા લોજન કરાવી પગ ધોઈને મુલાકાતે તેનું મન સતોષીને તમારી પાસે આવીશું, માટે તમારે મારા પતિ સબધી શ્રદ્ધા ધોઈને નિભંચપણે કામ કરે, આ પ્રમાણે વિશ્વાસ પમાડી સાધુને નિમત્રણ કરે, અને બોલે કે આ માફ શરીર તમારા નાના મોટા કાર્યમાટે સમર્થ છે, માટે જ્યાં જરૂર લાગે ત્યાં ઉપયોગમાં લો, એમ 'કહી' લોભાવે છે આ બધાં વચનોને તત્ત્વ સમજેલો સાધુ વિચારીને તેના જુદા જુદા વિષયો શબ્દ વિગેરેને તેનું સ્વરૂપ બહુવાધી 'સ પરિણામ' વડે પાશરૂપ બાણે, કે આ સીસમમા બતાવેલા શબ્દ વિગેરે દુર્ગતિમા જવાના હેતુરૂપ તથા સન્માર્ગમા આશરૂપ છે, એમ બાણે તે પ્રમાણે પ્રત્યાખ્યાન પરિણામવડે તેના કડવા વિષાક બહુવા વડે તંત્રીના શબ્દો વિગેરેને લખે ॥ ૬ ॥

મળવંતર્ગેહિ જેમેહિ, કલ્પુણ યિનીયમુરગસિચાર્ણ ।

અદુ મંજુલાઈં ધામંતિ, આજવર્યંતિ મિલ્લરુહાઈં ॥મૂ.૭૥॥

જેનાવડે મન બધાય, તે મનોહર વચનો બોલવાં, સ્નેહહૃદયી જોવું, આ ગોપાલ મનોહર દેખાડવા, તે મનોબધનો છે તેજ કહ્યું છે-

નાહ પિયકત સામિય દડય જિયાઓતુમં મહપિઓત્તિ ॥

જીણ જીયામિ અહં પહવસિ તેં મે સરીરસ્સ ॥ ૧ ॥

હે નાથ! કાત! પ્રિય સ્વામી દયિત! તું મારા લુવિ-
તથી પણ વધારે વહાલો છે. તમે લુવતા હું છું છુ, તું મારા શરીરનો માલિક છે! આ પ્રમાણે અનેક પ્રપચો
વડે કંઠ્યાલાપક અને વિનયપૂર્વક સમીપ આવીને મનોહર
વચનો વિન્યાસ પ્રમાડવા અથવા કામવિકાર જગાડવા બોલે
છે તેજ કહ્યું છે

મિતમહરરિભિયજંબુહુણિહિ રૂસીકલ્લક્ષહસિપહિ ॥

સવિગારેહિ ઘરાગં હિયયં પિહિયં મયચ્છોણ ॥ ૧ ॥

મિત મધુર રિભિત વચનોથી પીંગળાવી થોડા કટાક્ષ
વડે હસતી વિકાસોવડે મૃજનેત્રા ઓળું હૃદય ઠકાયેલું છે.
તથા ભિન્નકથા તે રહસ્યના આલાપોવડે મૈથુનસખથી
વચનોવડે સાધુનું ચિત્ત વશ કરીને તેને અઠાર્ય કરવા
તરફ પ્રવર્તીવે છે અથવા પોતાના વશ થએલ બાણીને
પોતાના મનુર માફક તેની પાસે કામ કરાવે

સોહ જહા વ કુળિમેળ, નિઘ્મયમેગચરંતિપાસેળં ॥

પવિત્રિયાત વધતિ, સંતુહ એગતિયમળગારં ॥ સૂ. ૮ ॥

વળી સમજવા માટે દૃષ્ટાત કહે છે જેમ જાધન જા-
ણનારા સિંહને માસની પેશી વિગેરેથી લોભાવી નિર્ભય
બનેલાને એકલી વિચરતા ગણ્ય ત્ર વિગેરેથી બાધે છે અને

બાધ્યા પછી ઘણી સીતે પજવે છે એ પ્રમાણે સ્ત્રીઓ બુદ્ધ
બુદ્ધ તે મધુર બાપણુ વિગેરથી કાઠપણુ તેના સવૃત તે
મન વચન કાયાથી ગુણ સાધુને પોતાને વશ કરી લેછે સ-
વૃત શબ્દ લેવાનું કારણ એ ॥ કે સ્ત્રીઓનું એવું બળ છે,
કે સવૃતસાધુને પણ તેઓ બાધી દેછે, તો બીજા અસ-
વૃત સાધુનું તો શું કહેવું ? ॥ ૮ ॥

अहत्य पुणो जययंती, रहकारो व जेमि आणुपुवीए ॥
वदेमिष व पासेजं, फंदते वि ज सुषए ताह ॥ सू. ९ ॥

વળી પોતાને વશ કર્યા પછી તે સ્ત્રી તે સાધુને પો-
તાના ઇચ્છિતકાર્ય તરફ નમારે છે, જેમ સુતાર ચકના
બાદ્ય ગોળાકાર નેમિના ચકાકાર લાકડાને અનુક્રમે નમાવે
છે, એમ તે સ્ત્રીઓ પણ તે સાધુને પોતાના ઇચ્છિત કાર્યમા
પ્રેરે છે પણ તે સાધુ પાશવદેબાધેલા મૃગમાદૃક મોક્ષમાટે
વર્તવા છતાં પણ તેમના કાસાથી મુક્તો નથી ॥ ૯ ॥

अह सेऽणुतप्पर्इपच्चा, भोद्या पायसं व विसमिस्सं ।

एवं त्रिवेगमादाय, संवासो नवि कप्पएदविए ॥ सू. १० ॥

પછી જેમ કુટપાશામા ફસાયેલા મૃગ હોય તેમ તે
સાધુ તેના કુટુબના ફાંખામાં ફસેલા તેને માટે રાતદિવસ
કલેશ પામતો પાછળથી પસ્ટાય છે કાણુ કે જુદરથોને
તેમના ઘરમા આટલી બાળતો જુદર હોય છે

કોદ્દાયઓ કો સમચિત્ત કાહોવળાઈ,
કાહો દિજ્જરવિત્ત કો સગ્ગાહર પરિહિયર ।
પરિણીયર કો વ કુમારર પઢિયનો,
જીવ સ્વરૂપકોહિ પર વચઈ પાવર મારઓ ॥ ૧ ॥

કોણ કોધવાજો છે, સમચિત્ત કોણ છે? તેતુ કેમ
ધટાવયું, તેતું ધન કેવી રીતે આપયું, કોણે લઘાડયું? કોણ
લેઈ ગયું, કોણ કુવારો છે? કોણ પરપયો છે? આ પ્રમાણે
ખડના રહેટોવડે ચિતામા પડેલો છવ પાપના બારા
બાધે ॥ તેજ પ્રમાણે અતે ખરીવાત સમભય છે, ત્યારે
પસ્તાય છે

મયા પરિજનસ્યાર્યે, કૃતે કર્મ સુદારણમ્ ।

एकाकी तेन दद्येऽहं, गतास्तै फलभोगिनः ॥ ૧ ॥

મે પરીવાર માટે અનેક ખોટા કૃત્ય કર્યા, પણ તેનાથી
એકલો હું પીડાઈને બળું છું, અને તે ક્ષણ લોગવનારા જતા
રહ્યા છે આ પ્રમાણે અનેક રીતે પતિત થએલા સાધુઓ મહો
મોહાત્મક કુટુંબના ફાસામા ફસાયેલા પસ્તાય છે, તે સમભ-
વવા દષ્ટાત કહે છે, કે કોઈ વિષમિશ્રિત લોજન જમીને
ઝેર ચડતા આકુળ થઈને પસ્તાય છે, કે મે પાપીએ વિના
વિશ્વારે વર્તમાન મુખ્ય કંબનારા એ રસિક જનીને પરિણામે
કડવાફળવાળું લોજન ખાધું, તેમ તે સાધુ પણ પુત્ર પોતરા
કોહીતરા જમાઈ બેન લાઈના દીકરા લાણેજ વિગેરેના

જોજન તથા વસ્ત્ર પહેરાવવા પરણાવવા દાગીના બનાવવા
જન્મ મર્ણના કાર્ય તથા તેમની વ્યાધિમા દવા કરવી તે
બધી ચિતામા આકુળ બનેલો પોતાના શરીરના કર્તાવ્યને
પણ વીસરીને આલોક પરલોકના હિતના અનુકાન નાશ
કરીને તે પરિવારની ચિતામા ધ્યાન રાખી તત દિવસ
પસ્તાય છે તેથી ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે વિપાકને વિચારી
(કોઈ પ્રતિમા વિવેક પાઠ છે તેથી) અથવા વિવેકને પ્રહણ
કરી આનિત્રમા મહાવિપ્નકારી સ્ત્રીવર્ગ સાથે એકત્ર રહેવાસ
કરવો મુક્તિગમનયોગ્ય અથવા સગ દ્વેષ રહિત સાધુને પણ
યોગ્ય નથી કારણકે તે સ્ત્રીઓ સાથે વાસ કરતા અવશ્યે
વિવેકીપુર્યોને પણ સારા અનુકાનમા વિષ થાય છે*

હવે સ્ત્રી સબધી દોષો બતાવી ઉપસહાર કરે છે

તુમ્હા ઉ વજ્રપ્ત્તી, વિસલિત્ત વ કંટર્ગ નચા ॥

ઓપકુલાણિ વસવત્તી, અચાતે જ સેવિ જિમાયે ॥ સૂ. ૧૧ ॥

તેથી સ્ત્રીઓ સાથે સગ રાખવો, તેનો કડવો વિપાક
જાણીને તે સગ વર્જે, તે દુષ્ટાતથી બતાવે ॥ જેમ વિષ
લગાવેલો કાટો અહર લોકાતા દુષ્ટ થાય, તેમ જાણીને

* આ જાણતમા પાલીતાણા જેવા પવિત્ર ક્ષેત્રમા
તીર્થયાત્રાના બહાને લાંબા કાળ સુધી એકજ ધમ શાળામા
જોડાજોડ સાધુ સાધ્વીઓ આવક શ્રાવીકાઓ પડી રહેછે તેમના
વિષે શ્રી સદે અથવા તેમણે પોતે વિચાર કરવો જોઈએ.

શ્રીઓનો સગ છાટે વળી તેવો કાઠો કે જેર પાયેલું તીર
શરીરના અવયવમા ભાગેલું રહી અનર્થ ઉત્પન્ન કરે છે, પણ
શ્રીઓ તો સ્મરણ કરવાથી પણ પીડા કરે છે

विषय विषयाणां च, दूरमत्यन्तमन्तरम् ॥

उपभुक्तं विषं हन्ति, विषयाः स्मरणादपि ॥ ૧ ॥

તેજ કહે છે વિષ અને વિષયો એ બનેમા ઘણું
અંતર છે વિષતો ખાધેલું મારે છે, પણ વિષયો તો સ્મરણ
કરવાથી પણ મારે છે। વળી બીજું કહે છે

वरि विम खड्यं न विषयसुहु इवसि विसिण मरति ॥

विसयामिस पुण धारिया णर णरएहि पडंति ॥ ૨ ॥

વિષ ખાતું સાફ, પણ વિષય ભોનવવો એક વાર પણ
સારો નહિ, વિષથી તો એક વાર મરે, પણ વિષયના
આસ્વાદુ પુરૂષો નરકમા પડે છે તેમ ‘જોગ’ તે એકલોજ
શુદ્ધસ્થાને ઘેર જઈ શ્રીઓને વથ થઈ તેણે બ્રાહ્મણેલા
સમયે જઈ તેને અનુકૂળ વર્તતા ધર્મ કહે તેપણ નિર્દય
નથી, બિનવરે નિષેધેલા આચરણને સેવવાથી અવશ્ય
ત્યાં અપાય થયે, તેથી તેણે પણ હીલા પૂરી પાળી નથી
પણ કોઈ ધર્માત્મા શ્રી કોઈ કારણે ન આવી શકે, અથવા
વૃદ્ધ કે માદી હોય, તેને ધર્મ સલાખાવવા શુદ્ધે આજ્ઞા
આપી હોય, અને બીજો સાધુ સાધે ન આવ્યો હોય તો
એકલો પણ જઈને બીજો સીંગો હોય, અથવા કોઈ પણ

પુરૂષ હોય, ત્યારે ઉપદેશ આપવો, પણ તે સમયે વેરાગ્ય
હત્ય ન થાય તેવી ઝીના શરીરમાં અનેક મગ વિગેરે ભરેલા
છે, અને જરા વિચારીદ્રષ્ટિ થવાથી અનર્થ થાય છે, તે ન થાય
તેવી વિધિથી ધર્મકથા કહે (પણ આ ખાસ કારણેજ છે,
તે ધ્યાન રાખવું જોઈશો તો સમુદાયમાં ઉપાશ્રયમાં પણ
ધર્મકથા ન કહેતી, તો તેના ઘરમાં તો કથા કહેવાની વાત
ક્યાથી હોય?)

જે વ્ય ઉછ અણુગિદ્દા, અમ્મયરા દુતિ કુસીલાળં ।

મુતયસ્તિષ્ઠિ સે મિવસ્ય, નો ગિદ્દે સદ્ ગમિત્વીષ્ઠ ॥૫૫.૧૨

અન્વય વ્યતિરેકવડે અર્થે બરોબર સહેલાઈથી સમ
જાય છે, માટે કહે છે જે મદ્યુદિધાળા છે, અને આરા
અનુદાનને વિચારી દીધા છે, તે વર્તમાન વિષયસુખના
અભિલાષી બનીને પૂર્વે ધર્મ સમજાવે, પછી તેઓ તેમાં ગૃહ
બનીને ખાસત્યા કુશીલીયા અવસજ્ઞા ઉપર બતાવેલ નિહનીક
કથાથી આહાનલે, અથવા જોકલી સોને સસજ્ઞત યથાછદ
વર્તનારામાંથી ડોઈપણ કુમાર્ગવાળા થાય છે, અથવા સ્ત્રી
સાથે કથા કરનારા, દ્રષ્ટિ મેળવનારા, પરિચય રાખનારા કે
જોડે બેસનારા, પોતાની સજ્ઞ માનનારામાં કોઈમાં પણ
સામીલ થાય, અર્થાત્ સ્ત્રીઓમાં બેસનારની ધીર ધીરે
દુર્કશા થાય છે, અને દુરાચરી બને છે માટે ઘણા તપસ્વી

સાધુ પણ આત્મ હિતની ખાતર સમાધિની ચતુરપે સીને
માની તેમની સાથે ન વિચરે, તેમ ન બેસે, બળના અગાશના
સમૂહ માફક તેને માનીને દૂરથી સીને વર્જે ॥ ૧૨ ॥ કંઈ
કંઈ સીઓ સાથે ન વિહાર કરવો, તેનો ખુલાસો કરે છે.
અવિ ધૂયરાહિ મુળહારિ, ધાતીરિં અદુવ દાસીરિં ॥

મહતીરિં યા કુમારીરિં, સયરં સે ન કુન્તા અગગારે ॥ સુ. ૧૩

(અપિશબ્દ બધા સાથે ભેઠવો) દીકરી, છોકરાની
વહુ હોય તેમની સાથે ન વિચરવું, તેમ એકાતમા વાતો
ન કરવી અથવા પાંચ ધાવમાતાઓ માતા જેવી હોય તેની
સાથે પણ એકાતમા ન બેસવું અથવા બીજી સીઓ દૂર
રહો, પણ કદાચ પાણી લાવનારી કે મનુરહી કે ઢાંસીઓ
હોય, તેમની સાથે પણ બોલચાલ ન રાખવી અથવા નાની
મોટી કુવારી છોકરીઓ સાથે પરિચય કે વાતચિત્તનો પ્રસંગ
સાધુએ ન રાખવો, આ કહેવાનું કામણુ એ છે કે પોતાની
સી કે સરખી વયની યુવતી હોય તો કુવાસના થાય, પણ
દીકરી કે છોકરાની વહુ કે ઢાંસી કે ધાવમાતામા કે નાની
છોકરીમા ચિત્તની કુવાસના ન થાય છતાં પણ તે સાધુને
દીકરી વિગેરેમા કુલાવ ન હોય છતાં ખાનગીમા વાતો કરતા
બીજાને શકા પડે, માટે તે શકા દૂર કરવા સીમાત્રનો
સંપર્ક દૂર કરવો, (એજ એટ છે) ॥ ૧૩ ॥

અદુ નાદિન ચ સુહીર્ણં વા, અપિય દદુ ઇગતા હોતિ ॥

ગિદ્દા સત્તા કામેરિં, રક્તળપોસણે મણુસ્સોડસિ ॥ સુ. ૧૪ ॥

હવે ખીલ્લને જે શકા થાય છે, તે જનાવે છે મગી વિગેરે સ્ત્રી સાધુ સાથે એકાતમા બેસે, તે બેઠને ખીલ્લ સ્ત્રીઓને અથવા તે સ્ત્રીના અન્ય સગાને ચિત્તમા ચિતા થાય છે, આ પ્રમાણે તેમને શકા થાય છે, કે પ્રાણીઓ સ્ત્રીઓ સાથે ઢામવામનાથી ગૃહ છે, તેમ આ સાધુ ધણુ સ્ત્રીના વહનને દેખવામા આસક્તચિત્તવાળો બની પોતાનો સયમવ્યાપાર છોડીને એની સાથે નિર્લજ્જ વધને બેસી રહે છે! તેજ દહુ ॥

મુપદ શિરો વદનમેતદનિષ્ઠગન્ધ,
મિષ્ણાશ્નનેન ભરણ ચ હતોદરસ્ય ॥

ગાત્ર મલેન મલિન ગતસર્વશોભં,

ચિત્ર તયાપિ મનસો મદ્રનેઽસ્તિ વાચ્છા ! ॥ ૧ ॥

માથુ મુઠાવેલુ (લોચ કરેલુ) છે, અને મોઢુ ગંધાય છે, હોઝરી લીખ માગીને ભરવી છે, શરીર મેલથી મલિન અને શોભાવિનાનું છે, છતાં આશ્ચર્ય એ ॥ કે તેના મનમા હજુમુધી કામવાસના રહેલી છે! વળી તે સ્ત્રીના સગા ક્રોધથી બળેલા ચિત્તવાળા આ પ્રમાણે બોલે છે, કે હે સાધો! તું એનો ધણી થઈને બેઠો છે! માટે એનું રક્ષણ પોપણુ કરે! અથવા આજ મુધી અમે તેના ભરણુ પોપણુની ચિત્તામા હતા, હવે તુંજ એનો ભરણુ પોપણુ કરનારો થયો ॥ કે તારી સાથે એકઠી રાત દિવસ ઘરનો ધધો છોડીને બેસી રહે છે! ॥ ૧૪ ॥

સમળપિ દદ્રુદાસોનં, તત્યવિ તાવ ઇમે કુપ્પંતિ ॥

અદુવા મોપણેહિં નત્યેહિં, ઇત્યોદોસં સંકિનો હોંતિ ॥મૂ.૧૫

વળી તે તપ કરનાર શ્રમણ સાધુને ઉદાસીન તે રાગ દ્વેષરહિત હોય, કાયા તપથી ગાળેલી હોય, તેવા સાધુ ઉપર પણ સ્ત્રી સાથે જોકાતમા ધર્મની વાત કરતો હોય, તોપણ કેટલકા પુરુષો કોપે છે ! અથવા બીજી પ્રતિમા “સમળ દદ્રુણ દાસોન” તે સાધુને પોતાનો સાધુ બ્યા-ખારમા ઉદાસીન તે ગરબર પડિલેલણ વિગેરે ન કરતો સ્ત્રી સાથે વાતો કરતો જોઈને કેટલકા પુરુષો કોપે છે, તો વિકારવાળો દષ્ટિ જોઈને સામાટે ન કોપે ? અથવા સ્ત્રીદોષના શકાવાળા થાય છે, તે કોપો આ પ્રમાણે છે તેઓ વિચારે છે કે આ સ્ત્રી સાધુમાટે નવા, નવા પકવાન બનાવી સખે છે, કે આ સાધુ રોજ અહીં જ ગોચરી માટે આવે છે ! અથવા સસરા વિગેરેને લોજન પીરસતા અડધું પીરસીને તે સ્ત્રી સાધુને આવતો દેખીને બ્યાકુલ બનતા સસરાને જે જોઈએ તેને બદલે બીજી વસ્તુ આપે, તેથી તે સસરા વિગેરે શકાવાળા થાય છે કે આ સ્ત્રી કુલટા છે, કે તેની સાથે આ ઉપાશ્રયમા જઈને બેસી રહે છે ! તેનું દષ્ટાંત બતાવે છે, કે કોઈ વહુ ગામમા નટના ખેલમા એક ધ્યાનવાળી હતી, તે સમયે ધણી તથા સસરા માટે ચોખા રાધવાના બદલે બૂલથી રાઈકા () રાધ્યા, અને પીરસ્યા, સસરા તો દેખી લીધા પણ તેના ધણીએ તો ક્રોધાયમાન

યધને હાડકા ભાગ્યા, અને કુલટાની ચકા લાવીને ઘરમાથી
કાઢી મુકી ! ॥ ૧૫ ॥ વળી

કુલ્લતિ સયવ તાર્હિ, પન્મટ્ટા સમાહિજોગેર્હિ ॥
તમ્હા સમળા ન સમેતિ, આયહિયાપ સળ્ણિસેજ્જામો ॥ મુ. ૧૬

તે સુભાગંભા અર્ગલારૂપ વિમ્લકારક સીંચ્યા છે, તેમની
સાથે સસ્તવ તે તેને ઘેર વારવાર જવું, વાતો કરવો, ધારીને
જોવું, વિગેરેનો પરિચય પાપી સાધુઓ મોહના ઉદયથી કરે છે
પ્ર૦—તે સાધુઓ કેવા છે ?

ઉ૦—પ્રકર્ષથી શીલથી જાણ થયા છે, તથા સમાધિ
તે ધર્મધ્યાન છે, તેને માટે પ્રધાનયોગ તે મન વચન
કાયાના વ્યાપારો છે, તેનાથી જાણ છે, અર્થાત્ શીનલનિકારી
જનેલા છે અને તેથીજ ઓસસ્તવ કરીને ધર્મવ્યાપારથી
જાણ થાય છે તેથી ઉત્તમ સાધુઓ તેવા કુમાર્જે જતા નથી,
તથા સત્ તે શોભન છે, અનુકૂળપણાથી સુખોત્પાદક છે,
તેવી નિષધા જોટલે સીંચ્યાએ કરેલી માયા (મીઠા ફસા-
વાના વચન) અથવા સીની વસતિ (સુવાનુ સ્થાન) છે,
ત્યા આત્મહિત માટે પ્રયાસ કરનારા (દુર્ગતિનુ સ્થાન)
માનીને ત્યા જતા નથી, અને સીના સહવાસમા ન જવાથી
તે સીંચ્યાને પણ આ લોકમા નિદા, પરલોકમા દુર્ગતિ-
નો અપાય કુચાલથી થાય છે, તે ત્યાગવાથી તેમનું પણ
હિત છે, કોઈ પ્રતિમા પાછલી અડધી ગાયા નિથે પ્રમાણે છે.

“તમ્હા સમળા હ જહાહિ, અહિવાઓ સન્નિસેજાઓ”

તેનો અર્થ આ પ્રમાણે છે સીસ સર્ગે અનર્થ માટે છે, તેથી હે શ્રમણ ! (તું ચબ્દ વિશેષણનો અર્થ છે માટે) તું વિશેષથી સ્ત્રીની વસતિ અથવા તેની કરેલી ભક્તિની માયાને આત્મહિત માટે ત્યજ ॥ ૧૬ ॥

પ્ર૦—શું દીક્ષા લઈને પણ કેટલાક સાધુઓ સી સળધ કરે છે ? કે તમારે આપુ કહેવું પડે છે ?

ઉ૦—હા તેજ કહે છે

વહ્વે ગિહાઈ અવહદુ, મિસ્સીભાવ પત્યુયા ય ઇને ॥

ધુવમગમેય પવયતિ, વાયાવોરિય કુસીલાળ ॥ સૂ. ૧૭ ॥

કેટલાક પુરૂષો ઘર છાડીને તેવા અશુભ કર્મના મો હોદયથી મિશ્રીભાવ તે ઉપરથી દ્રવ્યલિંગ (સાધુવેષ) માત્ર રાખીને અદરથી ગૃહસ્થસમાન કુશીલ સેવનારા છે, અર્થાત્ એકાતથી ગૃહસ્થ પણ નહિ, તેમ દીક્ષા પાળનારા પણ નહિ તેવા અધર્મી છતાં ધ્રુવ તે મોક્ષમાર્ગે અથવા સયમ છે, તેને જાણે છે, તે કહે છે, કે આ અમે આર-લેલો માર્ગેજ મધ્યમ હોવાથી શ્રેય (વધારે સારો) છે, કારણકે આ પ્રમાણે વર્તવાથી દીક્ષાનો નિર્વોહ થાય છે, આપું જાણવું તે કુશીલીયાની વાચા (જાણવા) માન વીર્ય છે, પણ વર્તનમા ચુકેલું અનુષ્ઠાન નથી અર્થાત્ તે દ્રવ્ય લિંગધારીઓ વાચા માત્રથીજ અમે દીક્ષા લીધેલા છીએ,

પંથુ તેઓ સાતાગૌરવને વાઠનારા વિષયમુખમા લાલચુ
હોવાથી શીતલ વિહારી છે, તેમને સદ્ગુણુધનનુ વીર્ય
નથી ॥ ૧૭ ॥

સુદ્ધ રવતિ પરિસાપ, અહ રહસ્સંમિ દુક્કદ ફરેનિ ।

જાળતિ ચ જં તદાવિદા, માદ્દલ્લે મહામદેડ્યતિ ॥ સુ ૧૮ ॥

વળી તે કુશીલીયો સાધુ વચનમાત્રથી ચોતાનુ વીર્ય
પ્રકટ કરી ધર્મદેશનાના સમયે ચોતાને નિર્ભજ ચારિત્ર છે,
અથવા અનુધાન નિર્દોષ છે, એવું જોલે છે, અને એકાતમા
તે દુરાચરણુ અથવા તેનુ કારણુ અસત્ અનુદન કરે છે,
આ તેનુ કુદૃત્ય છૂપાવવા છતાં પણ બાણી બાય છે

પ્ર૦—કોણ ?

ઉ—તેની એકા વિગેરેના પરીક્ષક વિદ્વાનો બાલે છે,
અથવા સર્વજ્ઞ ભગવતો બાલે છે, અર્થાત્ તે પાપીનુ કપટ
બીજે સામાન્ય માણસ ન બાલે, તોપણ સર્વજ્ઞ ભગવતો
બાલે છેજ તેના પરિજ્ઞાનથીજ બાલે, તેમને શું પદાંત નથી ?

અથવા તે માયાવી મહાશયક છે, એવું વિદ્વાનો બાલે
છે તે રાગાધ છૂપા પાપ કરનારો એમ માને છે, કે મને
કોઈ બાલુતું નથી, તે પાપને પણ વિચક્ષણે બાણી લેછે.
તેજ કહ્યું છે

ન ય લોળં લોળિજ્ઞઃ ન ચ તુપિજ્ઞઃ ધર્યં વ તૈલ્લંમા ॥

કિદ્ધ સકો વૈવેરં અંત્તા અણુર્હયકલ્લાણો ॥ ૧ ॥

લવણ (નિમક) લવણપણે નથી, તેમ ઘી તેલ ચોળાતું નથી એવું બોલનારો બોલે, પણ તેઓ તેનો અનુભવનારો અભણ્યો નથી, તેમ અડત્યાલુ (પાપ) કૃત્ય અનુભવનારો તેનો આત્મા પોતાને ઠગવા કેવી રીતે શક્ય થશે ? અર્થાત્ પાપ કરતા તેનો આત્મા હૃદયમાં ડબે છે, કે આ અકૃત્ય કરવું સાફ નથી ! ॥ ૧૮ ॥

સયં દુક્કઠં ચનવદતિ, આદ્દોવિ પક્ત્યતિવાલે ॥

વેયાણુવીરમાકાસી, ચોરજંતો ગિલાઈ સે મુજો ॥સૂ.૧૯॥

વળી પોતે છૂપા પાપ કર્યા હોય, તે સભધી આ-આર્થ વિગેરેએ પૂછતા બોલે નથી, કે મેં અકાર્ય કર્યું છે, તથા તે ન બોલે, પણ તેના હિત ખાતર ઠાઈ પ્રેરણા કરે, તોપણ તે બાળ તે અજ્ઞાની અથવા રાગદ્વેષથી ભરેલો પોતાની પ્રશસા કરતો પાપને છૂપાવે છે ઉલટું મૂંઝતા ધારણ કરીને કહે છે, કે આણુ અકાર્ય હું કેવી રીતે કરું ? તથા તેને કહેકે હે બાઈ ! આણુ કુભાવ જાગે તેણે મેથુનનું કામ ન કરતો ! એણે વારેવારે કહેવા છતાં પણ તે વ્હાનિ પામે છે, આખા આડા કાન કરે છે, અથવા મર્મથી વિધાયલો સજેદપણાની માફક બોલે ॥ તેજ કહ્યું છે

સમ્માન્ય માનપાપોઽહમપાપેનાપિ કિં મયા ૧ ॥

નિર્વિપસ્યાપિ સર્વસ્ય, મૃચ્છમુદ્દિજતે જનઃ ॥ ૧ ॥

હું પાપીણુ, તે હીક છે, અપાપી હું જો હોઉં, તે

મારાથી શું કામ થાય ? કારણકે વિખરહિત સાપને લોકો
પણ ધણું દુ ખ આપે છે । ॥ ૧૯ ॥

ઓસિયાનિ इत्थिपीसेसु, पुरिसा इत्थिवेयसेदना ।

पण्णासमन्नितारेणे, नारीणं वसं उवकसति ॥ सू. २० ॥

શ્રીનુ પોપણુ કરે, તે શ્રીપોપક છે, તે શ્રી સખ-
ધીના કર્તવ્ય છે, તેમા પોતે રહેલા પુરુષો, અર્થાત્ બુદ્ધ
લોગી (પરણીને સસાર લોગવેલા) ॥ તથા શ્રીવેદ તે
માયાથી ભરેલી શ્રીઓ છે, તેનું પોતાની ઉત્પાતિકી વિગેરે
બુદ્ધિથી બાણનારા નિપુણ પુરુષો પણ કંટલાક મહાભાઈધ
ચિત્તવાળા બનીને સસારમા અવતરવાનીવીથી (માર્ગ)
સમાન શ્રીઓને વશ થાય ॥ અને વશ થયા પછી તે
શ્રીઓ જે જે દ્રશ્યમાત્રે તે સ્વપ્ના જેવા તુરંતી હોય તે
પણ કાર્ય અકાર્ય વિચાર્યાવિના પુરુષો કરે છે પણ તે
કાર્ય કરતા બાણતા નથી, કે આ અકાર્ય કરાવનાર આ
પ્રમાણે અવિવેકી છે તે કહે છે

एता हसन्ति च रुदन्ति च कार्यहेतो,
विश्वासयति च नरं न च विश्वसन्ति ॥

तस्मात्तरेण कुलशीलसमन्वितेन,

नार्यः श्मशानघटिका इव वर्जनोयाः ॥ ૧ ॥

પોતાનું કામ કાઢવું હોય ત્યારે હસે, રડે, અને પુ-
રુષને વિશ્વાસ પમાડે, પણ પોતે વિશ્વાસ પુરુષનો

નથી, માટે કુલશીલયુક્ત પુંરૂષે નારીઓને મસાણુમા લઇ
ગયેલા ઘડા માફક દૂરથી વજની

સમુદ્રવીંછીવ ચલસ્વમાવાઃ !, સંધ્યાશ્રરેશ્વેવ મુદૂર્તરાગાઃ ॥

સ્ત્રિયઃ કૃતાર્યાઃ પુરુષ નિર્યંકઃ, નિષ્પીડિતાલક્તઋચ્યજન્તિ ॥૨

સમુદ્રના મોજા માફક સ્ત્રીઓ ચલણ છે, સંધ્યાઋણ-
ના રંગ જેવી અત્યુદૂર્તકાળ રાગવાળી છે તથા મુખી
કાર્ય હોય ત્યાં મુખી માને, પણ તેનું કામ પુરૂ થતા તેઓ
ઝેલતાનો ગા ધોઈ નાગે તેમ તે પુરૂષને પણ છેડે છે ।
અહીં સ્ત્રીનો સ્વભાવ બહુવામાં એક કથા કહે છે

એક સુવક પોતાના ઘેરથી નીકળી કામચાસ (વેશિક)
શીખવાને પાટલીપુત્ર (પટણા) નગરે ગયો, રસ્તામાં બીજા
જામની રહેનારી જીવાનસીએ તેને કહ્યું, હે સુકર આકૃતિ
અને કેમજા હાથપગવાળા બદ્ધ પુરૂષ ! તું કયા જાય
છે ? તે સ્વરણ હોવાથી ખરીવાત તેણે સ્ત્રીને કહી, તેથી
સ્ત્રી ખેલી, બહુને તમારે મારી પાસે આવવું, પછી
ઘેર જવું, તેણે હા પાડી, અને પછી બહુને તે ત્યાજ
આવ્યો, તે સ્ત્રીએ તેને સ્નાન લોજન વિગેરેથી, સતોપ
પમાડ્યો, પછી વિવિધ હાવભાવવડે તેનું હૃદય વશ કર-
વાથી તે પુરૂષે તે સ્ત્રીને હાથપડે ગૃહણ કરી, નેથી સ્ત્રીએ
પોકાર કરીને લોકોને બોલાવ્યા, અને તે પુરૂષ ઉપર પાણીનો
ઘટ ટાળ્યો, લોકે પૂછ્યું, કે શું છે ? તેણે જીલાસો કયો,
કે, આ પુરૂષ ગળામાં લાગેલા પાણીથી ન મર્યો, તેથી મે

તેના ઉપર આ પાણી મીઠું છ પછી લોકો વેસાઈ ગયા,
ત્યારે સ્ત્રીએ તે પુરુષને પૂછ્યું કે તે કામચાત્રમા સ્ત્રી-
ઓનો સ્વભાવ બપૂયો છે? (ચેલોતો વિચારમા પડી ગયો
કે પ્રથમ પ્રેમ, પછી કલક, અને ઉત્તરે લોકોને સમજાવવા
નવી યુક્તિ કરો, અને ઉત્તરે તે પુરુષની આખો ઉઘાડી કે
કામચાત્ર બધવા છતાં પણ અમારૂં સ્ત્રીચરિત્ર તું બહો
શકવાનો નથી!) આ પ્રમાણે બાધ આપી શુદ્ધ સાધુને
સમજાવે છે કે હે શિષ્ય! સ્ત્રીઓનું ચરિત્ર દુર્વિન્નય છે,
તેથી તેમા તારે આસ્થા (વિશ્વાસ) ન કરવી તેજ કહ્યું છે.

દુષ્ટન્યદ્વાચ્યન્યત્કર્મણ્યન્યત્ પુરોડયપૃષ્ઠેડ્યન્યત્ ॥

અન્યત્ર મમ ચાન્યત્ સ્ત્રીણા સર્વે ક્ષિમ્ય ન્યત્ ॥ ૧ ॥

દુષ્ટમા જુડું, વચનમા જુડું, કાર્ય જુડું, મોઢાઆગળ
જુડું, પૃષ્ઠ જુડું, તારૂં જુડું મારૂં જુડું, અર્થાત્ સ્ત્રીઓને
જે કંઈ છે, તે બધું જુડું છે, (માટે તેનો વિશ્વાસ ન
કરવો) ॥ ૨૦ ॥

હવે આ લોકમાન્ય સ્ત્રી સંગથી વિપાક બતાવે છે

અત્રિ હત્યપાદ઼ેદાપ્, અદુવા વદ્ધર્મસત્કને ॥

અવિ તેપસામિતાયનાણિ, તન્નિઞ્યતારસિચનાઈચ ॥ સૂ ૨૧

મીના સંગમા આટલા નુકસાન પુરુષને થાય છે, તે
કહે છે હાથપગ છેદાય છે, એટલે કોઈની સ્ત્રીસાથે દુસંગ
કરતા તેના ધણીને ખબર પડતા તે પછીના હાથ પગ

ઉભેઠ અંગુલી સો પુરિસો, સપલંમિ જોરલોયમિ ॥

કામંતણ નારી જેણ ન પત્તાઈ દુક્તાઈ ॥ ૨ ॥

જેણે સીને લોભવવા ઈચ્છતા હું ખ ન લોભવ્યા હોય,
તેણે જાધા છવડોકમા કોઈપણ પુરૂષ હોય તે પોતાની
આગળી ઉઘી કરે ।

અહ યયાણ પગડે, સદસ કોંતિ યેમણસ્માઈ ॥

તસ ન કરેંતિ જવરં, જસ અલવેવ કામેહિ ॥ ૩ ॥

સીઓની આ પ્રકૃતિ છે, કે તે જાધા પુરૂષોત્તમ
લિંગ (અસ્થિ) કરી નાખે છે ક્ષત જે કામદેવને છ-
તવા સમર્થ થયો છે, તેનું મન તે સીઓ અચળ કરવા
સમર્થ નથી । જાણી દુરાચારીઓ આગળ એમ સી કહે કે
હવે પાપ નહીં કરીએ, તોપણ છાના કુકર્મ કરે છે, અથવા
હિતોપદેશક શુદ્ધાગળ કહે કે હું પાપ નહિ કરૂં, તોપણ
પાપ કરીને સી વડીલોને ઠગે છે ॥ ૨૩ ॥

અન્નં મણેણ ચિંતેતિ, વાયા અન્ન ચ કમ્મુણા અન્નં ॥

સમ્મા ન સદ્દહ મિવસૂ, વહુમાયાઓ ઇન્યિઓ જાણા ॥ સૂ. ૨૪

હવે સૂત્રકાર તે સીનો સ્વભાવ પ્રકટ કરવા કહે છે.
પાતાળના ઉદર (તળીયા) જેવા ગલીરમનપડે સીઓ અન્ય
ચિંતવે છે તથા અન્ય માણસના કાન ખુશ કરવા માત્ર
ચરિણામે જાય કર એવી મીઠીવાણી સી બોલે । તથા
વર્તનમા અન્ય કરે છે માટે સીઓ બહુ માયાવાળી છે

આપુ બાણીને તે સ્ત્રીઓનો સાધુ વિશ્વાસ ન કરે તેની માયા
ભાગમા પોતે ન કસે આ સજ પેદત્તકવેશિકનો દુષ્ટાત કહે છે.

વેશિક નામની એક વેશ્યાએ તે દત્તકને અનેક પ્રકારે
ઠગવા માંડ્યો, તોપણ તેણે તે વેશ્યાને વાછી નહિ તેથી
તે વેશ્યાએ કહ્યું, કે હવે મારે નિર્ભાગિણીને દોષાગ્રથી
કલકિત થએલીને છરીને શુ પ્રયોજન છે? હે માણા!
તે મને લાગી છે, માટે હું હવે અગ્નિમા પ્રવેશ કરીશ,
તેથી તે બેઠ્યો કે વેશિક (વેશ્યા)મા આવું પણ માયાથી
કરી જાણવે છે તે પ્રમાણે તે વેશ્યાએ પૂર્વ મુરગ જોડા-
વેલી હતી તેમા પેડી, અને ઉપર અગ્નિ સજમાવી, અને
મુરગમા થઈને ઘેર ગઈ દત્તકે વિચાર્યું કે આ પણ વેશ્યાનું
કપટ છે, એમ બોલવા છતાં તે વેશ્યાના સાથીત ધૂત્તાએ
તે દત્તકને અગ્નિમા ભવતો દેહી જાળી નાખ્યો, પણ ભવો-
ભવમા ભમાડનારી વેશ્યાનો સગ ન કયો, તેમ ખીનપણ
દાદા માણસે તેનો વિશ્વાસ ન કરવો ॥ ૨૪ ॥

જુવતી સમર્ણ યુવા, વિચિત્તન્કાર વત્પગાગિ પરિહિતા ॥

વિરતા ચરિસ્સઈ રુક્તં, ધમ્મામાઙ્કલ જે મયંતારો ॥ મૂ. ૨૬ ॥

યુવાન સ્ત્રી સાધુને લોળવવા વિચિત્ર વસ અલકારથી
વિમુપિતશરીરવાળી જનને કપટથી સાધુપાસે આવીને
બોલે, કે હું ઘરના પાશાથી વિરક્ત થયેલી છું, મારા પણી
મને અનુકૂળ નથી, તેથી મને તે ગમતો નથી, અથવા તેણે

હું તો સંસારનો સ્વભાવ જાણનારો (તત્ત્વજ્ઞાની) પ્રાણ નાથ
ધર્તા પણ આણુ મતલગનું અકાર્ય નહિ કરૂં ॥ ૨૮ ॥

બાલસ્સ મદયં વીય, જ ચ કદ અવજાણદ્ ભુજ્જો ॥ ૨૯ ॥

દુગુણં કરેડ સે પાવ, પૂયણકામો વિસન્નેસી ॥ સૂ. ૨૯ ॥

આ પ્રમાણે જુદું બોલવાથી તે અજ્ઞાનીને શાગદેવમા
ચિત્ત આકુલિત થવાથી પરમાર્થને ન જાણનારા પાપી સા
ધુને બીજી અજ્ઞાનપણું છે, પ્રથમતો અકાર્ય કરવાથી થોડું
મત ભાગ્યું, તથા તે વાતને ઉઠાવવાથી મૃધાવાદનું બીજી
પાપ ભાગ્યું, તે બતાવે છે કે જે પાપી અસત્ આચરણ
આચરે છે, અને બીજા હિતસ્વીએ પ્રેરણા કરતા જુદું બોલે
કે જે જે પાપ કર્યું નથી, તેને આમ જુદું બોલવાથી
અમણું પાપ થાય છે

પ્ર૦—શામાટે જુદું બોલે છે ?

ઉ૦—પોને પૂજન તે સત્કાર તથા પુરસ્કારનો કામી
(અભિલાષી) હોવાથી “મારો લોકમા અવર્ણવાદ (નિંદા)
ન થાઓ” એમ વિચારી અકાર્યને છૂપાવે છે તેથી તે
વિષયજ્ઞ એટલે અસચ્ચમનો સેવનારો વિષણ્ણચિ ॥

સંલોકુણિજ્ઞમણગારં, આયગય નિમત્તજેનાદ્મ ॥

વત્ય ચ તાદ્ ! પાય વા, અન્ન પાણમં પદિગ્ગાહે ॥ સૂ. ૩૦ ॥

વળી સુદર ચેહરાવાળો સુવાન સાધુ આત્મગત તે
આત્મજ્ઞ આત્મહિતસ્વી હોય, તેવા ઉત્તમ સાધુને કેટલીક
દુરાચારિણી સીઓ નિમત્રણ કરીને આ પ્રમાણે કહે

છે, હે ત્રાચિનું! રક્ષક! હે સાધુ! 'વસ્ત્ર પાત્ર ખાન પાન
વિગેરે જેનું તમારે પ્રયોજન હોય તે બધું હું તમોને
આપીશ, માટે તમે મારે ઘેર આવીને લઈ જાઓ! ॥૩૦॥
હવે ઉપસ હાર કરે ■

જાવારમેય ચુજ્જેજ્ઞા, જો રૂચે અગારમાર્ગતુ ॥

વદેરિસયપાસેરિં, મોહમાવજ્ઞદ પુણોમંદે ॥ સૂ. ૩૧ ॥

તિવેમિ। રિતિ રત્યીપરિજ્ઞાપ પદમો ઉદેસો સપત્તો ॥૪-૧

॥ગાયા પ્ર, ૨૮૭॥

આ સ્ત્રીઓનું વસ્ત્ર વિગેરેનું આમ ત્રણ ઉત્તમ સાધુએ
નીવારકર્ય જાણ્યું, એટલે જેમ ઉત્તમ ભતિના ધાસ દે
તેને અનુકૂળ આવે તેવું અન્ન જતાવીને લલચાવી બુદ્ધ વિ-
ગેરેને વશમાં લઈ પાખી માણસો પુરાહાલે તેને મારી નાંખે
છે, તેમ સાધુએ ભણીને તેના વસ્ત્ર પાત્રને પણ ન વાંછ્યું,
અથવા ગૃહજ આવર્તરૂપ છે, તે ગૃહવર્ત એટલે ઘેર જવાનો
જામ છે, તેને સાધુ ન ઈચ્છે

પ્ર૦—શામાટે ?

ઉ૦—તે શબ્દ વિગેરે વિષયોરૂપ પાશા તે દોરીવડે
જ ધાઈ પરવશ કરેલો. સ્નેહપાશાને તોડવા સમય થતો
નથી, પણ મોહથી ચિત્તની વ્યાકુળતા પામે છે કે હવે હું
શું કરું ? એમ તે જડ વારવાર મુઝાય છે. આ પ્રમાણે
સૂધર્મસ્વામીએ સાધુને બોધ આપેલ છે ॥ ૩૧ ॥

આ પ્રમાણે સ્ત્રીપરિજ્ઞાનો પ્રથમ ઉદ્દેશ સમાપ્ત થયો

ચોથા અધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશો

પહેલો ઉદ્દેશો કહીને હવે બીજો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સંબંધ છે

જ્યાં ઉદ્દેશમાં કહ્યું કે સ્ત્રીના ચરિત્રચર્યા ચારિત્રને ભગ થાય છે, પછી તે કુશીલોચાની અહીંજ જે અવસ્થા થાય છે, અને તેનો કર્મબંધ થાય છે, તે અહીં બતાવે છે, આવા સંબંધ આવેલા આ ઉદ્દેશાનુ પ્રથમ સૂત્ર કહે છે

ઓષ સયાણ રજ્જેઞ્ચા, ભોગકામી પુણો વિરજ્જેઞ્ચા॥

ભોગે સમણાણ સુણેદ, જહ ઇંજંતિ મિક્સુણો ઇમે ॥ સૂ. ૧ ॥

આ સૂત્રનો પ્રથમના સૂત્ર સાથે આ સંબંધ છે, કે વિષયપાશથી બંધાયેલો મોહ પામે છે, જેથી ક્રોધએક રાગદ્વેષરહિત બનીને સ્ત્રીમા રાગ ન કરે, અને પરપર સૂત્ર સાથે આ સંબંધ છે કે સુદર રૂપવાન સાધુને દેખીને ક્રોધ સ્ત્રી સાધુને સ્ત્રીના જોજનવિગેરે નોવારકરૂપ માફક આપવાના બહાને ઠગે, તેથી તેમા એકલો પડીને રાગી ન થાય, તે 'ઓજ' નુ સ્વરૂપ બતાવે છે, તેમા દ્રવ્યઓજ તે એક પરમાણુ છે, અને જાવથી ઓજ તે રાગદ્વેષ રહીત એકલો છે હવે તે સ્ત્રીઓમાં રાગ કરવાથી આ લોકમાજ હવે બતાવતી નીતિ પ્રમાણે જુદી જુદી વિઠબનાઓ થાય છે અને તે સંબંધી કર્મબંધ થાય છે અને તે ઉદ્દેશમાં આવતા પરલોકમાં નારદી વિગેરેમા જે તીવ્ર વેદનાઓ થાય છે, તે પ્રમાણે સમજ

વિચારીને ભાવજોજ તે સગદ્દેશરહિત એકલો નિર્મળ આ-
ત્માવાળો બની તે અનર્થની ખાણો જેવી સીઓનો શાગી
ન થાય, કદાચ કોઈ કારણે મોહના ઉદયથી કુવાસના થાય,
તોપણ આલોક પરલોકના અપાયોને વિચારીને શીઘ્ર તેનાથી
દૂર હો, તેનો સાર આ છે, કે ચિત્તમા કુવાસના અશુભ
કર્મના ઉદયથી થાય, તોપણ હેય ઉપાદેયના પર્યાલોચન
(વિચાર)થી જ્ઞાન અકુશલે તેને દૂર કરે, તથા તપવટે
શ્રમ હોય, માટે શ્રમણ તે સાધુ છે, તેથી હે સાધુઓ તમે
સામજો! તેનો સાર આ છે, કે ગૃહસ્થોને પણ આ ભોગો
વિહંબના જેવાજ છે, તો મતિ સાધુઓને તો ભોગો તો
વિહંબના રૂપજ છે તો પછી ભોગવવાથી તો દુર્દશામા શું
વિહંબના ન થાય! તેજ કહ્યું છે આગળ કહી ગયા પ્રમાણે
માથુ અધવેલું નધાતું શરીર વિગેરે પૃથક્કા નહ્યું છે તે
વિચારતા જે કોઈ વેધવિહંબક ધર્મરહિત સાધુઓ વિહંબના
પ્રાયે ભોગોને ભોગવે છે, તેજ ઉદ્દેશના એક સૂત્રથીજ
હવે પછી ખુલાસાથી બતાવશે અને અન્ય પુરુષોએ પણ
તેજ કહ્યું છે, તે બતાવે છે

કૃશઃ કાણઃ સ્વંજ શ્રવણરહિતઃ પુચ્છવિકલઃ,

સુષાક્ષામો જીર્ણઃ પિઠરક્કપાલાર્દિતગલઃ ॥

વર્ણઃ પૂયસ્તિન્નૈઃ કૃમિકુલચતૈરાગિલતનુઃ,

મૃત્તીમન્વેતિશ્વા હતમપિ ચ હન્ત્યેવ મદનઃ ॥ ૧ ॥

દુખજો કાણો ખજ કાન રહિતકાપેવા ખુછકાવાજો
 બૂખથી ચાકેલો ખૂદો અને હાંડલામા ખાવા મોદુ ઘાલતા
 તેનો કાઠલો ગળામા રહેલો છે, શરીરમા ખાચ નીકળતા
 આઠા પડેલા છે અને શરીરમા હજારો કીકાથી પીકા પામે
 છે, આદલું દુખ છતાં પણ કૃતરી આવતી જાણીને તે તેની
 પાસે દોડે છે। તેથી બતૃહરી મહાત્મા કહે છે કે અહો!
 કામદેવ! તું કેવો દુષ્ટ છે, કે આવા દુખે હણાયેલાને પણ
 તું કામપીડિત કરીને હણે છે! હવે ભોગીઓની વિહંગના
 ખતાવે (અથ શબ્દ પછીના અર્થમા છે, તુ વિશેષણના
 અર્થમા છે,) સ્ત્રીના સસ્તવ પછી તે સાધુ સ્ત્રીમા ગૃહ
 ખનેલો છે, તેજ વધારે સૂચવે છે

ધર્મિષ્ઠામકનરૂપ કામમા જેની ખુદિ અથવા મનની
 વૃત્તિ છે તે કામ મતિવર્ત છે, અર્થાત્ વિવચાભિવાધી છે,
 તેને આવો કામી જાણીને ધોળામા કાણુ સ્ત્રીકારનાર છે,
 તેમ તે મારે વશ થયો છે, એમ સ્ત્રી જાણે છે અથવા તે
 સ્ત્રી તેના મનમા મલિન થએલો જાણીને પોતાનુ તથા તેનુ
 કરેલુ કહી ખતાવે છે તે કહે છે

અહ ત તુ મેદમાવ્રજં, મુચ્છિત મિક્સુ કામમતિવદ્દં ॥

પલિમિદિયા ણં તો પચ્છા, પાદુદ્ધુ મુદ્ધિપહર્ણંતિ ॥મૂ. ૨॥

હે સાધુ! જો તારૂં માથુ ઝુંકાયેલુ છે પરસેવાના
 મેલથી દુર્ગંધ નીકળે છે, તથા નિહનીય જગલ છાતી તથા

ગુપ્તભાગ છે તેવાને પણ મેં કુલચીળ મર્યાદા લાગ ધર્મ વિગેરેને છોડીને શરીર અર્પણ કર્યું, અને તું તો અકિન્નિ-
તર (ગણતરી વિનાનો) છે! આ પ્રમાણે કૌપાયમાન ધ-
એલી સ્ત્રી તેને ધમકાવે છે, અને રીસાય છે, ત્યારે આ
વિષયમા મૂર્છિત થએલો તેને સતોષવા ખાતરી આપવા
તેના પગમા પડે છે

વ્યામિત્રકેસરમૃદચ્છિરસથ સિંહા,
નાગાથ દાનમદરાજિકૃષ્ણઃ કપોલૈઃ ॥
મેઘાવિનથ પુરુષાઃ સમરે ચ શૂરાઃ,
સ્રોસદ્વિધૌ પરમકાપુરુષા મરન્તિ ॥ ૧ ॥

ઠેકરા કુલાવીને મોટા માથાનાળા બનેલા સિંહો તથા
દાન મહના પાછીધી જેના કપોલ (ગાલ) ઉપર પાતળી
રેખાઓ પડેલી છે, તેવા હાથીઓ તથા બુદ્ધિવાન પુરૂષો
તથા યુદ્ધમા શૂર પુરૂષો છે તેવા પણ જ્ઞાન મહવાસમા
વધારે દાયર બને છે! તેથી વિષયમા એકાંત શૂદ્ધ પુરૂષને
જાણીને તે સ્ત્રી તે આશ્વિત્રશ્વદ સાધુને પોતાના ડાળા પગને
ઉચ્છેદીને તેના માથામા લાત મારે છે! આ પ્રમાણે વિડ-
ળના પામે છે

જઈ કેસિયાળ મર મિત્તૂ, જો વિહરે સદ્ જમિત્યોર ।
કેસાળવિહ લુંચિસ્સ, નન્નત્ય મર ચરિજ્ઞાસિ ॥ મૂ ૩ ॥

(હવે સાધુ જો ન લોભાતો હોય તો તે સ્ત્રી ક્રસાવા
કહે છે) હે સાધુ ! તું જો મારા વાળથી ગભરાતો હોય તો
હું કદાવાં નાણુ, અર્થાત્ તું મુડેલા માથાવાળો અને હું
ચોટલાવાળી છું તેથી તું શોગવતા શરમાય છે, તેથી તારા
સગને વાછનારી ચોટલાને પણ કદાવીશ ! પછી ખીજા કા-
ળીનાનું તો પૂછવું શું ? વળી આ કુખ સહેવાની સાથે
જે કંઈ કુખર પગે વિહાર વિગેરે છે, તેપણ તારી સાથે
હું કરીશ, પણ તું મને છોડીને એકલો ન વિચરીશ !
અર્થાત્ તમારે મને છોડીને એક સણપણ એકલા ન રહેવું !
એજ તમને મારી પ્રાર્થના છે ! અને હું પણ તમે જે જે
કરમાવશો તે કરીશ ! ॥૩॥

अहं से होई उबलद्धो, तो पेंसति वहामूर्छि ॥

अलाउच्छेदं पेहेहि, वगुफलाई आहराहिति ॥ सू. ४ ॥

આ પ્રમાણે અતિ મનોહર વિશ્વાસજનક દેખીતા
અવ્યકાળ માટે મુદર વચનોવડે વિશ્વાસ પમાડીને પછી
તે સ્ત્રી શું કરે છે, તે કહે છે

વિશ્વાસના વચનો કહેવાથી મારે વશ થયે છે, એવું
ચેષ્ટાસણુવડે સ્ત્રીઓ બાણી લે છે, પછી તે કપટ નાટક-
ની નાયિકા સ્ત્રીઓ બાણીને પછી અનુચિત કર્મવ્યાપારમા
તે સાધુને યોજે છે, અથવા તેવા સાધુના વેવમાજ તેની
પાસે તેવા કામ કરાવે છે, તે બતાવે છે અલ્પ તે તુળડું

છે, તેને છેડનારૂં ચણ છરી લઈ આવ! એટલે તુંબડાને
મોઢું વિગેરે બનાવીએ! તથા મુદર નાળીયેર વિગેરેના ફળો
કે તુંબડા લઈ આવ! અથવા વાફૂળ તે ધર્મકથારૂપ
બ્યાખ્યાન અથવા બ્યાકરણ વિગેરેનું વાચાનું ફળ લાવ,
અર્થાત્ આપણે વાપરવા વસ્તુ વિગેરે જોઈએ, તે ઉપદેશ આપીને
કે બહુવાવનાં ધંધા કરીને લઈ આવ! ॥ ૪ ॥

દારુણિ સાગપાગાણ, પજ્જોઓ ચા મવિસ્સતી રાઓ ॥
પાતાણિ ય મે રયાયેદિ, દિદિ વા મે પિટ્ટમોમદે ॥ સુ. ૫ ॥

તે પ્રમાણે જ ગણભાથી લાકડા મળાવે કે શાક તે ટક્ક
વસ્તુલ વિગેરે પાકડાનું વાધવામાં ખપ લાગે, કેઈ પ્રતિમા
અક્ષપાક શબ્દ છે, તે ભાત વિગેરે રાધવા, અથવા રાત્રે
અજવાળુ કરવા કામ લાગશે, તથા ખાતરા વિગેરે રગ, કે
જેથી હું તારા જેવો સાધ્વીનો વેષ પહેરીને ગોચરી લઈ
આવું, અથવા મારા પગ અળતા વિગેરેથી રગ, અથવા
જલદી આવ, બીજી કામ છોડીને મારા વાસો ચોળ, માફ
અગ દુજે છે, તેથી દાળ, પછી બીજી કાર્ય કરજે ॥૫॥
વત્યાણિ ય મે પદિલેદેદિ, અક્કં પાણં ચ આદરાહિત્તિ ॥
ગર્ધં ચ રઓહરણં ચ, કાસવગ ચ મે સમણુગાણાદિ ॥ સુ. ૬ ॥

તથા માન કપડા છૂલું ચલા છે, તે ઢેખીને બીજા
નવા લાવી આપ, અથવા મારા મેલા લુગડા ધોળીને આપ,
અથવા મારા વસ્ત્રો વિગેરે ઉઢશે વિગેરે કરડી ખાય

માટે તેના ઉપર દૃષ્ટિ કર, તથા અત્ર પાણી લઈ આવ, તથા કોણપુટ મુગધીની પડીઓ અથવા હિરણ્ય (સોનુ આદી) તથા શોભન રત્નેહરણ (ઓપો) લાવ, તથા હું લોચ કરાવવા અશક્ત છું તેથી હજામને માફ માથુ બોડવા તું લાવ! હે શ્રમણ! જેનાથી હું મારા વધેલા વાળને કઢાવી નાખું, ॥ ૬ ॥

અદુ અંજળિ, અલંકારં, કુવચયં મે પયચ્છાહિ ॥

હોદ્દં ચ હોદ્ધકુમ્ભયં ચ, યેણુપલાસિયં ચ ગુલિય ચ ॥મૂ.૭॥

અથ અન્યથ અધિક અતર પ્રદર્શન (દેખાડવા) માટે છે, ઉપરની ગાથામા બતાવ્યું તે વેષ બદલી સાધ્વી ધએલી હોય તેને માટે છે, હવે તે સાધુ એ વેષ મુઠ્ઠી દીધો હોય, અને સ્ત્રી ગૃહસ્થવેષમા રહી હોય, તે અશ્રથી કહે છે અજશ્ચિ તે કાજળ રાખવાની નળી છે તે મને લાવી આવ, તથા પગમા પહેરવા જાઝર હાથમા પહેરવા કંઠા ચૂડીઓ, તથા બાજુબધ વિગેરે ઢાગીના લાવ, ખુબણક લાવ, કે જેથી હું સર્વ અલગરથી વિભૂષિત થઈને વીણાના વિનોદ વડે તમને પ્રસન્ન કરૂ તથા લોધર લોધરના કૂવ, કોમળ છાલવાળી વાસની વાસળી લાવ, જે હાતે અથવા હાથા હાથે પકડીને જમણા હાથે વીણા માફક વગાડાય ■ તથા એણે ઔષધ કે ગોળીઓ લાવ કે જે ખાઈને હું નવચોવનવાળી કાયમ રહું

કુટુંબ તગર ચ અગર, સપિટું સમ્મ ઝમિરેણ ॥

તેણું મુહમિનાઈ, વેણુફલાઈ સન્નિધાનાઈ ॥ છ. ૮ ॥

તથા કમળનો કુષ, અગર તગર લાવ, આ બને મુગધી
દ્રવ્ય છે આ કુષ વિગેરે (ઉચ્ચીર તે) વીરળીના મૂળીયા સાથે
વાટવાથી જેમ મુગધી થાય તેમ કર, તથા લોવર કેસર
વિગેરેથી મુગધવાળું તેલ બનાવ, તે માટે માયામા લગા
વવા કામ લાગે, તથા મોઢકપર લગાડવા તથા ચોળવા
માટે તેલ તૈયાર કર, અને તે બબરમાથી લઈ આવ । કે
જે લગાડવાથી માફ મોઢુ કાતિવાળું થાય, તથા વેણુ
રાખવા માટે કરીયો કે પેટી લાવ, તથા મારા વચ્ચે વિગેરે
રાખવા સન્નિધાન તે પટારો કે કગાડ કે દૂધ લાવ

નંદીગુપ્તગાઈ પાહરાહિ, છતોવાળહ ચ જાણાહિ ॥

સત્ય ચ સૂરઢેજાઈ, આળીલં ચ વસ્થયં રવારેહિ ॥ ગુ. ૯ ॥

પણા દ્રવ્ય ઓલધિઓ લેગી કરવાથી ઓઠ (હોઠ) ને
લગાડવાનું મુગધી ચૂર્ણ તૈયાર થાય તે નહીચૂર્ણ કહેવાય
છે, તે કાઈપણ પ્રકારે લઈ આવ, તથા તડકે કે વરસાદના
રક્ષણ માટે છતરી તથા પગરખાની મને આજ્ઞા આપ, તેના
વિના મને ચાલતું નથી, માટે લાવી આપ, તથા ચાખ
વિગેરે તૈયાર કરવા છરી કે દાતરડું લાવ, તથા પહેરવા
માટે ગળી વિગેરેથી વજ્ર રંગી આપ, કે જેથી થોડું પણું
કાળું થાય, અથવા રાતું કે બીજા રંગનું બની શકે

સુફર્ણિ ચ સાગપાગાણ, આમલગાઈં દગાહરણં ચ ॥

તિલગકરણિમજ્જણસલગ, ધિંસુ મે વિહૂણય વિજાણેહિ ॥૧૦॥

તથા શાખ વિગેરે બરોબર રધાય, તથા છાશની
કઢી વિગેરે ઉકળે તેવી મુકશ્વી હાડશ્વી કે તપેલી કઢાઈ
લાવ, તથા રુનાન માટે અથવા પિત્તની શાતિકરવા આમળા
લાવ, તથા પાણી લાવવા માટલા ઘડો વિગેરે લાવ, તેમજ
થી તેલ ભરવા અથવા ઘરમા જોઈતા બધા વાસણુ આમાન
વિગેરે લાવ, તથા આકલો કરવા દાતની કે સોનાની સળી
લાવ, કે જેનાવડે ગોફ અકન કે કકુ વિગેરથી તિલક કરૂં
અથવા ગોરોચનથી તિલક થાય તેથી તેનેજ તિલકકરણી
કહે છે અથવા જેનાવડે તલ પીસાય તે તિલક કરણીય છે,
સૌવીરક વિગેરે અજન તથા સળી લાવ કે જેનાવડે આખો
અજાય, તથા ઉન્હાળામા તાપ થાત કરવા વીંજણે લાવી
આપ! ॥ ૧૦ ॥

સંઘાસગ ચ ફણિહ ચ, સીંહલિપાસગ ચ આણાહિ ।

આદંસગ ત્ર પયચ્છાહિ, દત્તપક્વાલર્ણ પવેસાહિ ॥ સૂ. ૧૧ ॥

નાકમાના વાળ ચુટવા ચીપીઓ લાવ, તથા વાળ
સરખા કરવા (ઓળવા) માટે કકતક (કાસકી) લાવ,
તથા વીણુને સરખી કરવા ઉનનું કકણુ (સીકલી પાસગ)
લાવ, મોઢુ કે અજ દેખવા આદ્ય (દર્પણ) લાવ તથા દાત
આફ રાખવા દાતણુ લાવ, મારી પાસે લાવીને મુક ॥૧૧॥

પૂવકરં તયોલર્યં, સૂર્યસુત્રગ ચ ત્રાણાદિ ॥

કો સ ચ મોયમેહાણ, મુપ્પુવસ્ત્રગ ચ સ્વારમાલર્ણ ચામૃ. ૧૧ ॥

સોપારી ખાન ખાવા લાવ, સોયદોરો સાધવા લાવ,
તથા પેથાજ કરવાની કુદી લાવ, કારણ કે રાત્રે હું બહાર
જવા સયથી અસમર્થ છું, (કરૂં છું) માટે ધરમા રહી પે
થાજ બહાર ન જાય, તેમ કર, આ બતાવ્યાથી એમ જાણવું
કે બીજા કામ કરતા આ અધમ કર્તવ્ય છે, તેવી બીજી
બીજી પણ બતાવે છે તથા ઘોખા દાજ બાટકવા સુપડું
લાવ, ખાડણી ખાડવા લાવ, તથા સાંજર વિગેરે ગાળવા
વિગેરે જોઈતા બધા ઉપકરણ લાવ,

વદાલગ ચ કમ્મ ચ, વઘપરં ચ આડસો ! રણાદિ ॥

સરપાયં ચ જાયાણ, ગોરહગ ચ સામણેરાણ ॥ મૃ. ૧૩ ॥

દેવતાની અર્ચનિકા તે તાંબાનું વાસણ મથુરામા ચ -
દાલક તરીકે પ્રમિદ્ધ છે તથા જળના આધારરૂપ કરક
અથવા મદિરાનું વાસણ છે, તે લાવ, તથા મારે માટે તટ્ટી
જવાનું તૈયાર કર તથા હું આયુષ્મન ! જેનાવડે તીર
દેહાય તેવું મનુષ્યનું રમકડું આપણા જન્મેલા ઊકરા માટે
લાવ, ત્રણ વરમનો ગોધલો બળદીયો લાવ કે તારા આ
અમણપુત્રને માટે ગાદી વિગેરેમા જોડવા કામ લાગ્યે !

ઘડિગ ચ સર્દિદિમર્યં ચ, ચેલગોલ કુમારમૂયાણ ॥

ઘાસ સમભિઆયર્ણં, આવસહ ચ જાણ મર્ત્ત ચ ॥ મૃ. ૧૪ ॥

તથા માટીની કૂલડી (વટિકા) તથા કિંકિત તે નગ્નાર
 કે તેણે બીજી વાજ તથા છોકરાને રમવાનો કપડાનો કંઈક
 (દટો) લઈ આવ, તથા ચોમાસુ નજીક આવ્યું છે, માટે ઘર
 તૈયાર કરાવ તથા ખાવા માટે કમોદ વિગેરે અનાજ બરી
 રાખો કે સુખેથી આવતા ચોમાસામા રહીએ, જીએ । તેજ
 શાસ્ત્રકારે કહ્યું છે

માસૈરદ્ભિરદા ચ પૂર્વેણ વયસાઽયુષા ॥

તત્કર્તવ્ય મનુષ્યેણ, યસ્યાન્તે સુસ્તમેષતે ॥ ૧ ॥

આઠ માસમા યુગ કમાઈ લેવું કે ચોમાસુ સુખેથી
 નીકળે, તથા પહેલાના દિવસમા કે જીવાનીમા કમાઈ લેવું
 કે મનુષ્ય સુખેથી અતે રહી શકે ॥ ૧૪ ॥

આસદિય ચ નવસુતૈ, પાવણ્ણાઽ સંકમદ્દાપ ॥

અદુ પુત્તદોહલદ્દાપ, આણપ્પા હવતિ દાસા વા ॥ સૂ. ૧૫ ॥

આસદિય તે માચી તે નવા સૂત્રની પાટીથી બરેલી
 અથવા વાધરડાના આમડાથી મટેલી લાવ, તથા હાથના
 પગના મોજા લાવ અથવા ચાલવાને માટે આખડીઓ લાવ
 કારણકે હું યુદ્ધા પગે જમીનઉપર પમલું પલું ચાલવા
 અસમર્થ છું, અથવા યુદ્ધ મારા ગર્જમા છે, તે વખતે તે
 ગર્જના રક્ષણ પોષણ માટે સ્ત્રીના મનના મનોરથો પુરવા
 માટે પુરૂષો સ્ત્રીઓના કહેવા પ્રમાણે પૈસાથી લીધેલા શુભામ
 જેવા દાસની માફક વર્તનારા હોય છે અથોત્ જેમ શુભામો
 માસે લાજ સખ્યાવિના જાધા કાર્ય કરાવે છે, તેમ તે પુરૂષો

સ્નેહપાશથી બધાયેલા વિષયવાછડે શક્યા બનેલાને સ-
સારમાં અવતરવાને માટે વીથી જેવી સીઓ નિર્લજ થઈને
ગમે તેવા કાયો બતાવે છે, તે કરવા પડે છે, તેથી તે
આણુપ્પ અથવા દામ જેવા ॥ ૧૫ ॥

જાણ ફલે સમુપદે, ગેણસુ વા જં અહરા જહાદિ ॥

અહ પુત્તપોસિણો ઈમે, મારવહા હવતિજટ્ટા વા ॥ સૂ. ૧૬ ॥

વળી પુત્ર જન્મે, તે ગૃહસ્થોને ગૃહસ્થાવાસનુ ફળ
છે, એટલે પુરોણુ ફળ કામલોગ છે, અને કામલોગોનુ
ફળ પ્રધાનકાર્ય પુત્રજન્મ છે તેજ કહ્યું છે

इदं तत्स्नेहसर्वस्वं, समपादयदस्मिद्रपो ॥

अचन्दनमनौशीरं, हृदयस्यानु लेपनम् ॥ ૧ ॥

આ પુત્રપ્રેમ તે સ્નેહનુ સર્વસ્વ છે, અને તે ગરીબ
કે ધનવાનને સમાન છે, થકન અને ઔશીર (એક જાતનું
મુગધી દ્રવ્ય)ના વિના હૃદયમા લેપ કરવાનુ રીતજતા
અને પ્રસન્નતા ઉપજાવવાનુ સાધન છે, (વીતરાગ વિનાના
સાધુને થેલી સાધ્વીને થેલી તથા ગૃહસ્થોને પુત્ર પુત્રી જ-
ન્મતા હૃદયમા જે ઉદ્ધાત થાય છે, તે સર્વને જાણીતુ છે,
પછી પરિણામ ગમે તે આવો, પણ એકવારતો અપૂર્વ
આનંદ થાય છે જ)

यत्तच्छपनिर्मेत्युक्तं, बालेना द्यक्तमापिणा ॥

हित्वा सांख्य च योगं च, तन्मेमनसि वर्चते ॥ ૨ ॥

જેથી તેને ‘શપનિકા’ () એમ કહ્યું છે, એ બાળક ન સમજાય તેવું કાવલું બોલે છે, તે એટલું મનોહર લાગે છે, કે તે સમયે સામ્યમત કે યોગદર્શનનો સાધુ કે સન્યાસી હોય તેવો પણ કહે છે કે તે ત્યાગીને હું તે બાળકનો પિતા થાઉં-કારણ કે મારા હૃદયમાં તે દામળ વચનો અતિ પ્રિય લાગે છે ! વળી કહે છે કે

लोकं पुत्रसु(सु)ख नाम, द्वितीयं सु(सु)खमात्मनः

આ લોકમાં પુત્રનું સુખ પહેલું છે અને બીજું પોતાનું સુખ છે, (પુત્રવિના છાદગી નકામી છે !) આ પ્રમાણે પુત્ર પુરૂષોને અશુદ્ધ્યત્વ કારણ છે તેથી તેના જન્મમાં પુરૂષોને વિઠળના ધાય છે, તે કહે છે આ બાળકને તુંરમાડ, મારે ધરતું કામ ઘણું હોવાથી ક્ષણની પણ કુરમઠ નથી મારે મને રમાડવાનો અવસર નથી, (એ છોકરો ઘણો ગડે તો) સ્ત્રી ક્રોધાયમાન થઈને કહે કે બા ! એને જ ગલમાં મુકી આવ ! હું એની વાત પણ પૂછવાની નથી ! મેં એને નવ મહિના પેટમાં ઉપાડ્યો ! અને તું હવે ચોડીવાર ખોળામાં બેસાડવા પણ રાહ નથી ! આ જગ્યાએ દાસની મમાનતા બરોબર આજ્ઞા કરવામાં મળી રહે છે ! પણ આજ્ઞા પાળવામાં તો દાસ કરતા પણ પુરૂષ ચડી જાય છે કારણ કે દાસનો ભયનો માર્યો કાર્ય કરે છે, પણ આતો મારા ઉપર પૂણ કૃપા થઈ એમ માનીને પુરૂષ પ્રુથી થઈને તે યી આજ્ઞા પાળે છે ! તે કહે છે

યદેવ રોચતે મદાં, તદેવ કુસ્તે મિયા ॥

इति चेत्ति न जानाति, तत्परिचयं यत्करोत्यसौ ॥ १ ॥

પુરૂષ એમ બોલે ॥ કે મને જે કુચે છે, તે મારી
શ્રી મને કાચે જતાવે છે, પણ ખરી રીતે તે દાસ થએલો
પુરૂષ જાણતો નથી, કે તેને પ્રિય હોય તે માગી પામે
કશવે છે

ददाति मार्यितः प्राणान्, मातरं इन्ति तच्छ्रुते ॥

किं न दद्यात् न किं कुर्यात्स्त्रीमिर-भार्ययो नरः ॥ २ ॥

શ્રીઓ પ્રાર્થના કરે તો પતિ પ્રાણો ત્યજી, શ્રીને
ખાતર માતાને મારે (ઠાઠી મુકે) શ્રીનુ માગેતુ પુરૂષ
શું ન આપે અને શું ન કરે? અર્થાત્ જનુજ કરે છે

ददाति शोचपानीय, पादौ प्रक्षालयत्यपि ॥

श्लेषमाणमपि मृह्णाति, स्त्रीणा वशगतो नरः ॥ १ ॥

મળ છાક કરવા પાણી આપે, જરૂર પડેતો તેના પગ
પણ ધોઈ આપે તેનો જાજો પણ મીઠીલે, શ્રીઓને વશ
થએલો પુરૂષ જનુ કરે છે! આ પ્રમાણે પતિત થએલા
સાધુને શ્રી પોતાના વશ થયા પછી પુત્ર નિમિત્તે અથવા
બીજુ કઈ પણ નિમિત્ત ઠાઠીને દાસની માફક અજા કરે
છે, અને તે પુરૂષો પણ પુત્રોને પોષવાના સ્વભાવજન તે
શ્રીની સર્વ આજ્ઞાઓ પાળનારા કેટલાકે મોહોદય થતા
તેના તાબેદાર બની આ લોક પરલોકના અપાધોને ધીમરી

જાધને પરવથ થએલા ઉટની માફક તેના બાર વહેનારા
બને છે ॥ ૧૬ ॥

રાઓવિ ઉઢિયા સતા, દારગ ચ સંઘવતિ ઘાઈ વા ॥

મુદિરામળા ચિ તે સંતા, વત્યધોવા હવંતિ હસા વા ॥ સુ. ૧૭ ॥

રાતમા પછુ બળે તો ધાવમાતા પેઠે રાતા બાળકને
અનેક પ્રકારે ગાધને સતોષે છે

સામિઓસિ ણગરસ્મ, ય ણક્કરસ્સ ય હત્થકપ્પગિરિ ।

પટ્ટણસીહપુરસ્સ ચ, વણ્ણયસ્સ નિગ્ગસ્સ ય કુચ્છિપુરસ્સ ય
કંણકુજ્જ આયામુહ સોરિય પુરસ્સ ય ॥

હે દીકરા ! તું તો નકપુર હસ્તિ કલ્પગિરિ પાટણ
સિ હપુર શૌરીપુર નગરનો રાજા છે ! આવા સબધ વિનાના
દૂડાના વચનોવડે સ્ત્રીના ચિત્તને પ્રસન્ન કરતા પુરૂષો સર્વત્ર
હાસ્ય પામે છે, અને સારી રીતે લક્ષ્મીમા અતકરણવાળા
તે (મુદિરામળા) લક્ષ્મી પુરૂષો હોય, તે પછુ લગ્નને છોડી
નિર્લજ્જ બનીને સર્વ જઘન્ય (હલકા) કાર્યો પછુ કરે છે !
તે કાર્યોજ સૂતકાર બતાવે ॥ વચ ધોનાશ હસો (ધોખીઓ)
જેવા બને છે અને તે પ્રમાણે પાણી લેવાનું કે ખીબા
પછુ મજુરીના કામ સ્ત્રીઓ બતાવે તે પુરૂષો કરે છે.

एवं बहुर्हि कथयुव, भोगत्याए जेऽभियावन्ता ।

दासेभिश्च पेसे वा, पसुभूतेव से णवा वेई ॥ સુ. ૧૮ ॥

પ્ર૦—શું આવા કાર્યો કેઈ પુરુષો કરે છે કે તમે બતાવો છો ?

ઉ૦—હા ઘણા પુરુષો આવા કાર્યો કરે છે, તે બતાવે છે ઉપર બનાવેલા કાર્યો સ્ત્રીની આજ્ઞા પ્રમાણે પુત્રને પોષવો રમાડવો વગેરે ધર્મ વિગેરે કામ સંસારના સંબંધોને પુર્વે કર્યો છે, તથા બીજા વર્તમાનમાં કરે છે, અને અવિધિમાં પણ (મોઢને વચ યોગેલા મૂઠા) કર્યો, કે જેઓ કામ લોભ માટે આ લોકોપર લોકના અપાયો જુલોને ને લોભ લોભવવામાં રહેલા છે તેઓ સાવધ અતુલ્ય કરે છે તથા જે રંગામ છે, તેને સ્ત્રીઓને વચ કરેલા છે, તે દાસની માફક સ્ત્રીઓથી બીજા પણ કાર્યો કરવામાં નિયોજાય છે તથા જેમ દાસમાં રહેલો મૃગપરવચ છે, તેમ આત્મ વચ તા લગેલો પુરુષ લોભન વિગેરેના કાર્ય પણ કરી આપે છે તેજ પ્રમદે પ્રિય (દ્રવ) મધુર માફક કે ખરીદેલા શુભાગ કે દાસ માફક મગ સાફ કરવા વિગેરેના કાર્યો પણ કરે છે, તથા સ્ત્રીઓ કર્તવ્ય અકર્તવ્યના વિવેકથી રહિત પહે તથા હિન અહિત લેખુ મુકલુ, તેના સ્વપણાથી પશુમૂલ (પશુ જેવો) પુરુષને બનાવે છે, જેમ પશુને દુધ ખાવુ, બાંધ રાખવો મેયુન સેવવુ, અને પરિશ્રમ કરવો જોવી વગેરે સંજ્ઞાઓ દુષ્ટા છે, પણ પરજનના હિંસા મોટે કે આ લોકના દુષ્ટ માટે તેનો વિચાર નથી. તેથી રીતે આ પુરુષ સારા જીવનના અનુદાનથી રહિત બનેલા હોવાથી

પશુ જેવો છે, અથવા સીના વડા થજેલો દામ મૃગપ્રેમ્ય તથા પશુઓથી પણ અધમપણે હોવાથી તે કંઈ પણ નથી અર્થાત્ તે સીના ગુલામની સરખામણી બધાથી અધમપણે હોવાથી કોઈની સાથે તેની ઉપમા ન થઈ શકે । અથવા તે સાધુ માર્ગથી ભ્રષ્ટ થયો, તેમ ન્યાતિએ પાછો દાખલ ન કરવાથી ઉભય બ્રહ્મ હોવાથી કંઈ પણ ગણતરીમા નથી । એટલે સયમના સારા અનુષ્ઠાન ન કરવાથી સાધુ પશુ નથી, તેમ પાન સોપારી વિગેરે શ્રેષ્ઠ ખાનપાનના અભાવે લોચિકા (મુઠ માથુ) માત્ર ધારી રાખવાથી બનેથી બ્રહ્મ છે એટલે સાધુનો વેષ રાખી અદરથી કાળા કુકર્મ કરે તો તેનાથી લોક લજ્જાના ભયથી ખાધામા ગૃહસ્થ માફક ગમે તે ખવાય નહિ અને કુકર્મ કરવાથી ચારિત્રનો લાલ ન થાય અથવા ગૃહસ્થો પણ અનિવેક ત્યાગી મર્યાદામા રહી પુણ્ય બાધે છે, અને સાધુ ભગવતો પરલોકના હિત માટે સયમ અનુષ્ઠાન કરી નિર્જીશ કરે છે, તે બનેમા કશી ગણતરીમા નથી (તે વેષ વિડબક પાખી બનેથી બ્રહ્મ છે) હવે ઉપસહાર ઠરતા સીસગનો પરિહાર કહે છે

एवं सु ताम्रु विन्नप, संयम सवासं च वज्जेज्जा ।

तज्जानिआ इमे कामा, वज्जकरा य एवमवखाए ॥सू. १९॥

(ખુ શબ્દ વાક્યની શોભા માટે છે) હવે ઉપર જે સી સબધી શસ્ત્રકારે, ખતાવ્યું, કે સી સાધુને શોખવવા બોલે

કે તને શરમ લાગે તો માથુ મુંઝવી તારા જેવી બનું ! એ બધા વચનોથી ન લોળવાતા તેવી સ્ત્રીઓ સાથે પરિચય છેડે, એક મકાનમા નિવાસ પણ આત્મહિતમા વર્તનારે બનીને ત્વરં અપાયોથી કરીને ન કરે કારણકે તે રમણીથી થતા કાનો લોગો અવધ તે પાપ વજ માફક ભારે છે, કારણ કે તે બા-થી ભવ-નીચે નરકમા ભથ છે માટે કામ લોગો અવધકર વજકર છે તેવું તીર્થકર ગણપરે બતાવે છે ॥ ૧૬ ॥ હવે બધું મમામ કરવા કહે છે

एयं भयं न सेषाय, इह से अप्यग निरुमिता ॥

णो इत्थि णो पसुं भिरम्, णो सयं पाणिणा णिल्लिजेज्जा ॥

॥ सू. २० ॥

આ પ્રમ જે બધનો હેતુ હોવાથી સ્ત્રીઓના મીઠા વચનોથી તથા સસ્તવ સવાસ પણ બચકારી છે, માટે સ્ત્રીઓ સાથે સપક કંઈવાળુ માટે નથી ? કારણ કે તેથી અસત્ અનુદાન થાય છે, એવું બળીને તે ઉત્તમસાધુ કામ લોગના વિપાકના કડવા ફળ બળીને પોતાના આત્માને સ્ત્રીઓના સસર્ગથી દોઢીને સન્માર્ગમા સ્થાપીને શું કરે, તે કહે છે નરકવીથી જેવી સ્ત્રીઓ સાથે કે પશુ સાથે સહવાસ છેડે, કારણ કે શાસ્ત્રકારે કહ્યું છે કે સાધુએ તેવું મકાનજ ચોધવું કે જેમાં સ્ત્રી પશુ અને નપુસક વિરોધરીતે વર્ણિત સંભા (સુખાનું મકાન) હોય, તથા પોતાના પુરુષચિન્હને પણ ન

કારણ કે તે પણ ચારિત્રને મલિન કરે છે, અથવા સ્ત્રી
પશુ વિગેરેને પણ પોતાના હાથથી ન ચડાકે ! ॥ ૨૦ ॥

સુવિમુદ્ધલેસે મેદાવી, પરકિરિઅં ચ વજ્જણ નાણી ॥

મળસા વપસા કાયેર્ણ, સવ્વપાસસહે અળગારે ॥ સૂ. ૨૧ ॥

સુધુતે વિશેષથી શુદ્ધ એવી સ્ત્રી સંપર્કના પરિહારરૂપ નિષ્ક-
લક લેશ્યાવાળો મેદાવી તે સાધુની મર્યાદામાં રહેલો પરક્રિયા
તે સ્ત્રી વિગેરે પરપદાર્થો માટે ક્રિયા તે પરક્રિયા છે, એટલે
વિષયલોગનું સેવન કરી પરને ઉપકાર કરવાનું માનવું,
અથવા પર તે બીજા પાસે પગ દબાવવા વિગેરે ક્રિયા તે
પરક્રિયા છે, તે વિહિતવેદ (તત્ત્વજ્ઞાની) દૂરથી વર્જે,
તેનો સાર આ છે, કે વિષયના ઉપલોગની ઉપાધિવડે
ન બીજાનું કાર્ય કરવું, તેમ પોતાનું પણ કાર્ય પગ
ઘોષડાવવા વિગેરેનું સ્ત્રી પાસે ન કરાવવું આ પરક્રિયાનું
વર્જન મન વચન કાયાથી કરે, અર્થાત્ આદારિક કામ લોગ
માટે મનથી પણ ન જાય, ન બીજાને મોકલે, તેમ બીજો
જતો હોય તેની અનુમોદના ન કરે, તે પ્રમાણે વચન
કાયાથી પણ ત્યાગ કરે, આ પ્રમાણે ત્રણ કરણ ત્રણ યોગ
ગણતા આદારિક શરીરના નવ લેદો ૩×૩=૯ થયા, તે
પ્રમાણે દિવ્ય તે દેવતા સબધીના શરીરના નવ લેદો થયા,
આ પ્રમાણે અદાર લેદથી ભિન્ન બ્રહ્મચર્ય પાળે, આ પ્રમાણે
જેમ સ્ત્રીપરિચ્છેદ સહેવો તેમ ઠડ તાપ ડાસ મચ્છર ઘાસ

વિગેરેના સ્પર્શ પણ સહેવા, આ પ્રમાણે સર્વ સ્પર્શોને
સમભાવે સહેનારો સધુ હોય ॥ ૨૧ ॥

ઈચ્છેવમાહુ સે વીરે, ઘુઅરણ ઘુઅમોદે સે મિવસુ ॥

મમ્હા અજ્ઞત્યમિસુદે, મુવિમુકે આમોવસાણ પરિવણાસિ ॥

॥ સુ. ૨૨ ॥

તિવેમિ ઇતિ શ્રોત્યોપરિત્રા ચતુર્યાધ્યયન સમત્તા ॥ ગાથા પ્ર. ૩૦૯

આ ઉપર કહેલું બધુંજે વચન કહેલું કહ્યું ? તે કહે
છે તે બધું શ્રી મહાવીર પ્રભુજે કેવળ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયા
પછી પરહિતમા રહત બનીને કહ્યું છે, જેથી દૂર કરી છે
શ્રીસપર્ક સંબંધી કર્મરજ જેણે જીવા પૂનરુત્થા તથા
રાગ દેવરૂપ મોહ છોડવાથી પૂનમોહવાળા મુનિ છે, અથવા
પાઠાતરમા રાગ શબ્દ હોવાથી પૂનરાગમાર્ગવાળો વિષય
શ્રીસત્ત્વ વિગેરેના પરિહારરૂપ છે તેવો મુનિ તે બધું મહાવીર
પ્રભુજે કહ્યું છે, માટે અધ્યાત્મ વિશુદ્ધ તે શુદ્ધઅત કરણવાળો
મુનિજે રાગ દેવરૂપ શ્રી સપર્કથી પોતાને અશ્વેષકર્મ ક્ષય
થતા પુધી મુક્ત રાખી સર્વ પ્રકારે સયમ અનુયાનમા
ઉદ્યોગવાળો બને, આ પ્રમાણે સુધર્માસ્વામી કહે ॥ શ્રી
પરિત્રા નામનુ ચોથું અધ્યયન સમાપ્ત થયું

નારકીના વર્ણનરૂપ પાત્રમુ અધ્યયન.

ચોથું અધ્યયન કહીને પાત્રમું કહ્યું છે, તેનો આ પ્રભાવે સંબધ છે

પહેલા અધ્યયનમા સ્વમમય પરમમયનુ વર્ણન કર્યું, યહી ણિજ્ઞ અધ્યયનમા સ્વસમરમા બોધ પામવો, એવું કહ્યું, અને બોધ પામીને પ્રાતઃક્રમ કે અનુક્રમ ઉપમગો આવે તે સુખતાથી સહેવા, એ ત્રીજા અધ્યયનમા કહ્યું, અને બોધ પામેલા સાધુએજ શ્રીપરિપ્ત સમ્યક પ્રકારે સહેવો, એ ચોથા અધ્યયનમા બતાવ્યું, અને અહીં ઉપસર્ગથી કહેલો શ્રીને વશ થતા અવરથે નરકમા જાય છે, ત્યાં જેવી વેદનાઓ થાય છે, તે આ અધ્યયનમા બતાવશે, આ સંબધે આવેલા આ અધ્યયનના ચાર અનુયોગદ્વાર ઉપક્રમ વિગેરે કહેવા, તેમા ઉપક્રમમા રહેલો અર્થોધિકાર બે પ્રકારે છે, અધ્યયનનો તથા ઉદ્દેશનો, તેમા અધ્યયનનો અર્થોધિકાર નિર્યુક્તિકારે પૂર્વે કહ્યા છે કે “ઉચ્ચસંગમીરુણો ધી-યસસ્ત નરપ્સુ હોજ્ઞ ઉચ્ચાઓ” ઉપસર્ગથી કટાણી શ્રી સંગ કરે તો તે સાધુનો નરકમા ઉપપાત થાય છે અને ઉદ્દેશનો અર્થોધિકાર નિર્યુક્તિકારે કહ્યો નથી, કરજીકે અધ્યયનના અર્થોધિકારમા તેનો સમાવેશ થઈ ગયો છે હવે નિરૂપો કહે છે, તે ત્રણ પ્રકારે છે બોધનિષ્પત્ત નામનિષ્પત્ત સૂત્રાલાપકનિષ્પત્ત છે તેમાં બોધમા અધ્યયન શબ્દ છે,

નામના 'નરક વિશક્તિ છે, તે બે પદવાળું છે, તેથી નરક પદના નિર્દેશ માટે નિર્બુદ્ધિકાર કહે છે.

જરણ છક્ક દહં જિરયા ચ ફહેવ લે મયે અસુખા ॥

ત્વે ત જિરઓગાસો કાલો જિરણમુ વેવ ટિલી ॥ નિ. ૬૪ ॥

નરક શબ્દના નામસ્થાપના દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ભાવ એમ છ પ્રકારે નિર્દેશ થાય છે નામસ્થાપના મુગમ છે દ્રવ્ય નરક આગમ નોઆમથી છે, તેમાં આગમથી જ્ઞાના પશુ ઉપયોગ ન હોય, નોઆગમની જા શરીર લગ્ય શરીર અને તે બેથી વ્યતિરિક્ત છે, તે વ્યતિરિક્તમાં આ મનુષ્યભવ-માત્ર કે નિર્વચના ભવમાં જે કોઈ અશુભ કર્મના કરવાથી અશુભ જીવો કાળકસોકરિક વિગેરે છે અથવા જે કોઈ અશુભસ્થાનો દેહખાના વિગેરે છે અને જે નરક જેવી માર વિગેરેની પીડાઓ છે, તે બધા દ્રવ્યનરકો છે, એમ કહેવાય છે, અથવા કર્મ દ્રવ્ય, નોકર્મ દ્રવ્ય, લોદથી દ્રવ્ય નરક બે પ્રકારે છે, તેમાં નરકમાં લેદવાયોગ્ય જે કર્મો બાધ્યા, તે એક ભવિક, બાધેલા આયુવાળો, અભિમુખ નામગોત્રવાળો, એમ ત્રણ લેદવાળો દ્રવ્યનરક થાય છે, નોકર્મ દ્રવ્યનરક તો અહોર્વાજ જે અશુભ રૂપ રસ ગંધ વર્ણ સ્પર્શ ॥

ક્ષેત્રનરક તો નરકનો અવકાશ તે કાળ મહાકાળ શેરે મહાશેરે અપ્રતિષ્ઠાન વિગેરે ૮૪ લાખની સંખ્યાવાળો શિષ્ટ ભૂભાગ છે, તે બધુલો

કાળ નરકતો જેટલો કાળ નરકની વેદના મહે તે છે
 भावे उ गिरयजीया, कम्मुदओ चैर गिरयपाओगो ॥
 સોલણ ગિરયદુસ્સં તવચરણે હોઈ જડયવં ॥ નિ. ૬૫ ॥

અને ભાવનરક તો જે છોડે નરકનું આધુ લોગવે
 છે તથા નરકમાં લોગવવાયોગ્ય કર્મનો ઉદય કે તેનો
 સ્થાવર આ છે, કે નરકમાં રહેલા નારકીના આધુના ઉદયથી
 મેળવેલ અશાતા વેદનીય વિગેરે કર્મ લોગવનાર છોડે છે
 તે બીજું પણ ભાવનરક છે (છૂટ તથા કર્મનો ઉદય એ
 બંને કોઈ અથે મિત્ર છે તેથી જે જીવ બતાવ્યા છે)
 આ પ્રમાણે અસદ્ય દુખ તે પરમાધામીથી કરવતથી વહે
 શયું, કુલીપાક વિગેરે છે, તથા ત્યાના નારકીના છોડે પર-
 સ્પર દુખ આપે છે, તથા સ્વભાવિક ક્ષેત્રનું દુખ છે, તે
 બધું બાણીને તપ તથા અરણ્યના અનુધાનમાં રક્ત પહેવું, તે
 તપ તથા અરણ્ય નરકના યત્રુ છે, તથા સ્વર્ગ અપવર્ગ નો એક
 સમ્યક્ ઉત્તર છે, તેથી આત્મહિતને ધ્યેયના સાધુએ તે બંનેમાં
 બીજા કાર્ય છોડીને પ્રયત્ન કરવો

હવે વિભક્તિ પદના નિરૂપણ કહે છે

णामंठवणादविष्ट खेत्ते काले तदेव भावे य ॥

एसो उ विमचीए गिक्खेवो छविदो होइ ॥ नि. ६६ ॥

વિભક્તિશબ્દના નામ સ્થાપના દ્રવ્ય ક્ષેત્ર દાળ અને
 ભાવ એમ છ પ્રકારે નિરૂપણ છે. તેમાં નામવિભક્તિ કોઈ

સચિત્ત વિગેરે દ્રવ્યનું વિભક્તિ એવું નામ પાડ્યું હોય, જેમ મુખ્યાદિ આઠ વિભક્તિઓ સંસ્કૃતમાં નામ સર્વનામ વિશેષણમાં લાગે છે અને ક્રિયાપદમાં નિપ્ આદિ પ્રત્યયો છે (શુદ્ધરાત્રીમાં પણ તેવીજ સંબોધન સાથે આઠ વિભક્તિઓ છે તેના પ્રત્યયોને, વડે માટે થીનો મા વિગેરે જાણીતા છે) તે નાનવિભક્તિ છે, સ્થાપનાવિભક્તિ તે જ્યાં તે વિભક્તિઓ હરેક પદે કે ધાતુપર વડે સ્થપાય છે, અથવા પુસ્તક પાનામાં લખેલી કે છાપેલી છે દ્રવ્યવિભક્તિ એવ અલ્પવના લેઈથી બે પ્રકારે છે તેમાં એવ વિભક્તિ (વર્ણન) સસરી અને મોક્ષના એવો-એમ બે લેહે છે તેમાં પણ અસસરી (સિદ્ધમોક્ષના) એવો દ્રવ્યથી તીર્થ અતીર્થ સિદ્ધ વિગેરે લેઈથી પદર પ્રકારે છે અને કાળથી મિદ્ધના એવો પ્રથમ સમયસિદ્ધ વિગેરે અનેક પ્રકારે છે

સાસારિક એવોનું વર્ણન ઇન્દ્રિય જાતિ જવલેઈથી ત્રણ પ્રકારે છે તેમાં ઇન્દ્રિય વિભક્તિ એકેન્દ્રિય બિલ્લેન્દ્રિય પબ્લેન્દ્રિય એમ પાંચે ઇન્દ્રિયોના પાંચ લેહે છે, જાતિવિભક્તિ તો પૃથ્વી પાણી અગ્નિ વાયુ વનસ્પતિ અને ત્રસ એમ (કાયની ગણતરીએ) છ લેહે છે જવવિભક્તિ તો નારકે તિર્યચ મનુષ્ય અને દેવ એમ ચારગતિ આશ્રયી ચાર લેહે છે

અલ્પ દ્રવ્ય વિભક્તિ તો રૂપી અરૂપી એમ બે લેહે છે તેમાં રૂપીદ્રવ્ય તો સ્કંધ સ્કંધદેશ સ્કંધપ્રદેશ અને પરમાણુ પુદ્ગલો એમ ચાર લેહે છે

અરૂપીદ્રવ્ય વિભક્તિ હથ પ્રકારે છે તે કહે ॥

ધર્મોસ્તિકાય સ્કધ, તેનો દેશ, તેનો પ્રદેશ એમ અ-
ધર્મોસ્તિકાય અને આકાશસ્તિકાયના હરેકના ત્રણ ત્રણ ગ-
ણુતા નવ લેહ થયા, તથા અદ્વા (કાળ) નો સમય છે, તે
કુલ હથ લેહ થયા

ક્ષેત્ર વિભક્તિ ચાર પ્રકારે છે, સ્થાન દિશા દ્રવ્ય અને
સ્વામીને આશ્રયો ચાર લેહ થય છે સ્થાનના આશ્રયો ઉર્ધ્વ
અધ અને તીર્થો એમ ત્રણ લેહે લોક વૈશાખસ્થાન તે
ઠેકે હાથ હથ પડે'ગા પગ ઠરીને ઉભા રહેવા પુરુષ માફક
જાણુવો તેમા પણ અધોલોકની વિભક્તિ રત્નપ્રભ વિગેરે
સાત નારકીઓ છે, તેમા પણ સીમંતક આદિ નરક ઇંદ્રક
આવલિક પ્રવિષ્ટ પુષ્પાવકીર્ણક વૃત્ત ત્રિકોણ ચોખુણુ આદિ
નરકનુ સ્વરૂપ કહેણુ તિર્યક લોકનુ વર્ણુન જ જુદીપ લવણુ
સમુદ્ર ધાતકીખડ કાલોદધિ સમુદ્ર વિગેરે જમણા જમણા
ઠરતા દ્વીપો તથા સાગરો સ્વયંભૂરમ મુપર્યંત જાણુવા

ઉર્ધ્વ લોકનુ વર્ણુન સૌધર્મ વિગેરે ઉપર ઉપર રહેલા
બાર દેવલોક નવ ઐવેયક પાત્ર અનુત્તર વિગેરે મહા વિમાનો
છે તેમા પણ વિમાનમા ઇંદ્ર આશ્રયો તથા આવલિકા
પ્રવિષ્ટ પુષ્પાવકીર્ણક વૃત્ત ત્રિકોણ ચોખુણુ વિગેરે વિમાનોનુ
સ્વરૂપ કહેણુ

દિશાઓને અશ્રયો ત્ર પૂર્વદિશામા રહેલ ક્ષેત્રજ
છે તેમ અપર તે પશ્ચિમ દિશામા રહેલ ॥

દ્રવ્ય આશ્રયો શાલી વિગેરેના ખેતર બાણવા, અને
સ્વામીના આશ્રયથી દેવદત્તનુ કે યજ્ઞદત્તનુ હોત બાણવુ.

અથવા હોતવિભક્તિ આર્ય અનાર્યના લેહથી બે પ્રકારે
છે તેમા પછી આર્યહોત રખા દેશથી બોળખાયેલ રાજગૃહ
મગધ વિગેરે છે તે નીચે પ્રમાણે

રાયગિહ મગદ ચંપા અંગા તદ્દ સામલિત્તિ વંગા ય ॥
કચણપુર ફલિંગા વાણારસી ચેવ ફાસીય ॥ ૧ ॥
સાકેય કોમલા ગયપુર ચ કુરુ સોરિય કુમદા ય ॥
ફલિહ પચાલા અદિહત્તા જંગલા ચેવ ॥ ૨ ॥
વારવર્ડ ય મુરદ્વા, મિહિલ ત્રિદેહા ય રચ્છ કોસલી ॥
નદિપુરં સદિહમા મદિલપુરમેય મમયા ય ॥ ૩ ॥

રાજગૃહ નગર મગધદેશમા છે, તે પ્રમાણે અગદેશમા
અપાનગરી છે, બનદેશમા તામલિપ્તિ નગરી છે, કલિંગ-
દેશમા કચનપુર અને કાશીદેશમાં બનાસી નગરી છે
કૌશલદેશમા સાકેત નગર છે કુરુદેશમા મજપુર (હસ્તિ-
નાગપુર) છે કુશાસ દેશમા સૈત્તીપુર કપીલપુર પચાળ
દેશમા અને જગલાદેશમા અદિહત્ત નગર છે તથા સોરઠ
દેશમા દારિકા નગરી છે ત્રિદેહદેશમા મિથિલા નગરી છે,
વત્સદેશમા કૌસલી નગર છે સાહિલ્યદેશમા નદીપુર છે
અને મતલ્યદેશમા મદિલપુર નગર છે

વહરાદ મચ્છ વરણા અચ્છા તહ મિત્તિયાવહ દસણ્ણા ॥

મુત્તીમંદં ય વેદી, વીયમયં સિંધુસોવીરા ॥ ૪ ॥

મહુરા ય સૂરસેણા, પાવા મંગી ય માસપુરિવદ્ધા ॥

સાવત્થી ય કુળાલા, કોઢીવરિસ ચ લાઢાય ॥ ૫ ॥

સેયવિયાવિય ણવરિ કેયયઅદ્દં ચ આરિયં મણિયં ॥

જત્તુપ્પત્તિ જિણાણં ચક્કીણ રામકિન્હાણં ॥ ૬ ॥

વચ્છદેશમા વેરાટનગર છે, વરણુદેશમા અવછાનગરી છે, હશાર્ણુદેશમા મૃત્તિકાવતી નગરી તથા ચેદિકદેશમા શુક્તિ મતી સિંધુ સોવીર દેશમા વીતભય નગર છે સૂર-સેનદેશમા મહુરા પાપાદેશમા લગનગર છે પુરીદેશમાં માસા નગરી છે કુણાલાદેશમાં સાવત્થી નગરી છે, અને લાટદેશમા કોઢીવર્ષ નગર છે

કેકેયીના અકધાભાગમા શ્વેતાગિહાનગરી છે આ ઉપર અતાવેલા રૂપા દેશ આર્ધક્ષેત્ર છે, જ્યાં તીર્થંકર ચક્રવર્તી યજ્ઞદેવ વામુદેવનો જન્મ થાય છે

અનાર્ધદેશાનુ વર્ણન.

ધર્મસ શાથી રહિત અનાર્ધક્ષેત્ર અનેક પ્રકારે ॥ તે આ પ્રમાણે છે

સગ જવણ સવર વન્વર કાયમુરુદો દુગોણપક્કળયા ॥

અવસ્થાગહૂનરોમસ, પારસગ્વસસ્થાસિયા ચેવ ॥ ૧ ॥

શકે ચવન શગર બર્બર કાવ મુરુડ દુર્દ ગોડ પક્ષ-
લિંગ આખ્યાક હુણ રોમ પારસ ખસ ખાસિકા

દુલિયલરોસ ચોક્સ મિલ્લંદ પુલિંદ ફોંચ મમર રુયા ॥

ફોંચોય વીળ ચચુય, માલય દમિલા કુલવતા ય ॥ ૨ ॥

દિબલ, ચવ એસ બુલ્લસ મિલ્લ અમ્ર પુલિંદ કૈચ
ભમર રૂકે ઠબોજ ચીન ચચુક માલવ મિલ્લ કુતાખ્યા છે,
કેરુય ફિરાય હયમુદ ત્વરમુદ ગયતુરગમેદગમુદાં ય ।

હયકળ્લા ગયકળ્લા અળ્લો ય અનારિયા ચહયે ॥ ૩ ॥

દૈકેય કિરાત હયમુખ ખરમુખ ગજમુખ તુરગમુખ
મેદમુખ હયકર્ણ, ગજકર્ણ તેના બીબ અનેક અનાયો છે
પાવા ય ચંદદદા, અનારિયા ગિગ્ધિયા ગિરણુકંપા ॥

ધમ્મોત્તિ અવતરાઈ જેસુ ન જાતિ સુવિનેઽવિ ॥ ૪ ॥

તે દેશના લોકો પાખી ચડકડ (ભારે શિક્ષા) કરનારા,
નિર્લજ તથા નિર્લવ અનાયો છે, જેઓ ધર્મ એવા અક્ષરો
સ્વપ્ને પણ બાલતા નથી

કાલવિકાકિતુ વણુન.

અતીત અનાગત વર્તમાનકાળના લેદથી ત્રણ લેદે
છે અથવા એકાત સુખમ આદિના હમથી અવસર્પિણી ઉ-
ત્સર્પિણીના બાર આરાનાજો કાળચક્ર છે. અથવા—

સમયાવલિયમુદુત્તા દિવસમહોરત્ત પક્ષ માસા ય ॥

સચ્છરયુગવલિયા સાગર ઉસપ્પિ પરિયદે ॥ ૧ ॥

ચાપે ઉદય આવતા અશરણુ થઈને ઘણોકાળ લોગવે છે

ખાકીની ચાર પદ્મપ્રભા ધૂમપ્રભા તમ પ્રભા મહાતમ પ્રભા એ ચાર નારકીમાં સ્વભાવિકજ દુ ખો પરમાધામી વિના પોતાના પૂર્વે કરેલા દુષ્ટકૃત્યોના ક્ષણરૂપે અતિશે ઢઢવે વિપાક વેદનારૂપે થાય છે, તે લોગવે છે, તથા પરસ્પર એકબીજાઉપર ઇર્ષા કરીને દુ ખ દે છે તેમા પ્રથમની ત્રણ નારકીમા પરમાધામીઓ દુ ખ દે છે, તે કહે છે

અંબે અંબરિસી ચેવ, સામે ચ સબલેવિ ચ ।

રોહોનરુદ્ધ કાલે ચ, મહાકાલેત્તિઆવરે ॥ નિ. ૬૮ ॥

અ બ અ બરિષ મામ સળલ રોદ્ર ઉપગેદ્ર કાલ મહાકાલ છે

અસિપત્તે ઘણું કુંમે, વાલુ વેયરળીવિ ચ ॥

સ્વરસ્સરે મહાઘોસે, एवं पण्णरमाहिया ॥ નિ. ૬૯ ॥

અસિપત્ર ધણું કુભ, વાલુ વૈતરણી ખરસ્વર તથા મહા ઘોષ આ પ્રમાણે પદર ભતિના પોતાના નામ પ્રમાણે દુ ખ વેદનારા છે તેઓ જે જે વેદનાઓ નારકીના જીવોને આપે છે, તે કહે છે

घाद्वेति य हाद्वेति य हणंति विधंति तह णिसुंभंति ।

मुचंति अवरतले अंता खलु तत्थ णेरइया ॥ નિ ૭૦ ॥

તેમા અ બનામના જે પરમાધામીઓ છે, તે પોતાના દેવલોકમાથી નરકઆવાસમા આવીને કીડામાટેજ નારકી-

ના છોને અનાથ કુતરાની માફક સૂળ-વિગેરેના પ્રહારથી
એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ કાઢે છે તથા 'પહાડેતિ'
તે પોતાના ઇચ્છા પ્રમાણે તે સકલ્યોને આમ તેમ સમાવે
છે તથા આકાશમાં તે છોને ઉછાળીને નીચે પડતાં
મુદગર વિગેરેથી હથે છે, તથા સૂળ વિગેરેથી વિધે છે
નિમ્મુલ્લકાદિકામાં મહણ કરીને પાછા જમીન ઉપર
નીચે મોડુ રાખીને પટકે છે, ત્યાંથી પાછા આકાશમાં ઉ-
છાળીને પાછા નીચે ફેંકે છે, એમ વિડબના પમાડીને સ્થા-
નારકીમાં તે છોને પીડે છે ॥ નિ. ૭૦ ॥

ઓહ્યદયે ચ તરિયં, નિસદ્ધે કપ્પણીદિ કર્પતિ ॥

વિદુલગચ્છુલ્લગછિલ્લે, અંબરિસી તત્ત્વ જેસુપ્ ॥ નિ. ૭૧ ॥

વળી તે મુદગર વિગેરેથી મારેલા તથા તલવાર વિ-
ગેરેથી હથેલા ઘણા માર આવેથી તે મૂર્છિત થતા પાછા
કર્પણીઓથી ઉદી નાંખે છે આમ તેમ ચીરે ॥

તે આ પ્રમાણે ચીરતા મગની દાળ માફક કરે છે,
અથવા કોળાના કૂળ માફક આઠા દોઢા ગમે તેમ ચીરે છે
આ અર્થપિ નામના અમુરકુમાર પરમાધામીઓ દુ ખ દે છે.

સાદળપાદળતોદળ, રૂઘણરજ્જુલ્લપ્પટારેહિ ॥

સામા જેરડ્યાણ, પવત્તયતી અપુગ્ગાણં ॥ નિ. ૭૨ ॥

તે પુણ્યહીન નારકીઓને સ્થામ નામના પરમા

ધામીઓ તીવઅશાતા વેદનીયના ઉદયમા અગોપાગથી
છેદે, નિષ્કુટથી નીચે વજ્રમૂર્તિમા ફેંકે, તથા શૂળ વિગેરથી
વીધે, સાથે વિગેરથી નાક વિગેરમા કાણા પાડે, દોરડાં
વિગેરથી કૂરકર્મ કરનારા નારકીના જીવને જાપે, અને
તેવીજ રીતે લાતોના મારથી મારે, આ પ્રમાણે લય કર દુ ખ
શાતન પાતન વેધન બધન વિગેરેનું ઘણું પ્રકારે આપે છે

અંતગયફિફિતાણિ ચ હિયય કાલેજ્જ ફુપ્પુસે વક્કે ।

સવલા જેરતિયાળે કર્હેતિ તર્હિ અપુજ્જાળં ॥ નિ. ૭૩ ॥

તથા સળગ નામના પરમાધામીઓ તેવા નારકીના પાપ
ના ઉદયથી દુ ખ દેવામા કીડા માનીને આ પ્રમાણે પીડે છે

આતરડામા તથા ફેફસામાં રહેલા માસના લોથાને
તથા હૃદયને ચીરે છે, તથા તેમા રહેલા કાળજાના માસને
કાપે છે, તથા કુકુચ તે આતરડામા રહેલા લાગને ખેંચે
છે તથા વટકલ તં વધીને (વાધર) ખેંચે ॥ આ પ્રમાણે જીદા
જીદા ઉપાયોવડે નારકીના અનાથ જીવોને ઘોર વેદના આપે છે

અસિસત્તિકોત્તતોમરમૂલ નિમ્મલેસુ સૂચિયગામ્ ॥

પોયતિ રુદ્ધકમ્મા ચ જરગપાલા તર્હિ રોદ્ધા ॥ નિ. ૭૪ ॥

તથા રોડ નામના નરકપાળો રોડકર્મ કરનારા તલવાર
બરછી લાલા વિગેરે ઝીણી ધારવાળા હથેલીઆર ઉપર અશુભ
કર્મના ઉદયવાળા નાકીને પરાવે છે.

મનતિ અગમ્યાણિ કરુણાહસિરાણિ કરચરણે ॥

કર્ષેતિ કર્ષણીર્હિ સ્વહૃદા પાવકમ્મરયા ॥ નિ. ૭૫ ॥

ઉપરના નામના પરમાધામીઓ નારકીલવોના શીર
આહુ ઉડ્ વિગેરે અગોષ્ઠાગ તથા હાથપગોને મરડી નાખે
છે તથા તે પાપીલવોને કતરણીથી ચીરે છે એવું કહ્યું
પણ હું ખ નથી કે જે નારકીઓને ન આપે! અર્થાત્ બધે
પ્રકારે પીડે ॥

મીરાસુ મુઢણસુ ચ કહુસુ ચ પર્યંદણસુ ચ પયતિ ॥

કુમ્ભીસુ ચ હોદીણસુ ચ પયતિ કાલા સ્વ જેરતિ ॥ નિ. ૭૬ ॥

કાળ નામના પરમાધામીઓ મીરા મોટા ચૂલા, તથા
ચુંકક ક હુક પ્રચંકક વિગેરે તીનતાપવાળા સ્થાનમાં નારકીના
લવોને રાખે છે, તથા ઉંઠણીના આકારની કુભીઓમાં તથા
હોદી તે આયત્તકવદલીઓમાં નારકીલવોને માછલા મા-
દક સેકે ॥

કર્ષતિ કામિણીર્મંસગાણિ હિંદતિ સીહપુચ્છાણિ ॥

સ્વાર્સતિ ચ જેરણ મહાકાલા પાવકમ્મરણ ॥ નિ. ૭૭ ॥

તથા પાપકાર્યમાં રક્ત મહાકાળ નામના પરમાધામી
નીચે પ્રમાણે નારકીના લવોને પીડે ॥

કાકિણી જેવડા ઊંછા માસના હુકડાવાળા નારકીના
લવોને બનાવે છે અને પાછળની પીઠમાથો લેમના આમડાને

છેલ્લ કહે છે તથા જેમણે આગલા સવમા માસનો સ્વાદ
કંથો હોય, તેમને તેમનું માસ કાપીને ખવડાવે છે

હત્યે પાપ કરુ બાહુસિરાપાયઅંગમગાણિ ॥

હિંદતિ પગામં તુ અસિ જેરડણ નિરયપાલા ॥નિ. ૭૮॥

અસિ નામના પરમાધામી આ પ્રમાણે અશુભકર્મ
વાળા નારકીના છવોને પીડે છે

હાથ પગ ઉડે બાહુ માથુ ખાસા વિગેરે ઝગ ઉપાગ
અતિશે ખડખડ કરે છે તુ અવ્યયથી બાહુનું કે ખીજાં
કુ ખ પશુ પમાડે છે

કળ્લોટ્ટ ણાસકરચરણદસ ણટ્ટણફુમ્મકરુ વાહૂર્ણ ॥

દૈયણમેયણસાદણ અસિપત્તવણૂહિ પાદંતિ ॥ નિ ૭૯ ॥

અસિપ્રધાન નામના પરમાધામી અસિપત્ર વનને બી
બાસ કરીને ત્યાં છાયા માટે આવેલા રાકડા નારકીને તલવાર
વિગેરેથી કાપે છે તથા કાન હોઠ નાક હાથ પગ હાલ છાતી
કેડ સાથળ બાહુને છેલી લેલી ચાતન વિગેરે પોને પવન
વિકુર્વી ઝાડ હલાવી તલવાર જેવા પાંદડા વિગેરેથી પીડે
છે તે કહ્યું ॥

હિન્નપાદમ્બજસ્કંધા શિઝ્ઝરુણોપ્પનાસિકાઃ ॥

મિન્નતાલુશિરોમેન્દ્રા, મિન્નાસિહ્વદયોદરા. ॥ ૧ ॥

પગ ભુજા ખ ધા કાન હોઠ નાક છેલી નાખે છે, તથા

તાલવું માથુ પુ-નિગ આખ હૃદય-અને પેટ લેડી નાખે છે.

કુંભીસુ ય પયણેસુ ય, લોહિયસુ ય કંદુલોર્દિ કુંભીસુ ॥

કુંભી ય નરયપાલા, હણતિ પાદ (ચં)તિ નરયસુ ॥ ૮૦ ॥

કુશી નામના પરમાધામી આ પ્રમાણે નારકીલયોને
પીટે છે ઉદ્ધરીના આકારની કુશીમા ઠડિલકા આકારની
કુશીમા તથા આયસ લાજનમા પકાવે છે

તદતદતદસ્સ મજ્જંતિ મજ્જણે કર્ણવુવાલુગાપટે ॥

વાલુગા જેરડયા લોલંતી અવરતલમિ ॥ નિ. ૮૧ ॥

વાલુગા નામના પરમાધામી અનાય નારકીને તપેલી
રેલીના ભરેલા વાસણમા ચણાની માફક કુળે છે,

૫૦—કયા પચાવે ?

૭૦—કદ બના પુલના આકાર જેવી વેગુરેલીમા ઉપરના
ભાગમા પાંડીને ખુદવા આકાશમા ચોકે છે ।

પૂયરુહિરકેસટ્ટિવાહિણી કલકલેત્વજલમોયા ॥

વેયરણિનિરયપાલા, જેરડય ઝ પવાહતિ ॥ નિ. ૮૨ ॥

વૈતરણી નામના પરમ ધામી દેવો વૈતરણી નદી નિકુવે
છે, તે પડ્ લોહીવાળ હાડકા વહેનારી મહાભય ઝર કલ
કલાયમાનનો અવાજવાળી છે તેમા ખાફ ગરમ પાણી
ખીજત્સ દેખાવતુ છે તેમા નારકીના લયોને વહેવડાવે છે

કર્પેતિ કરકર્ણિ, તર્છિતિ પરોપ્પર પરમુષ્ણિ ॥

સિંચલિતરુમારુહંતી સ્વરસ્સરા તત્ય જેરડ્ણ ॥ નિ. ૮૩ ॥

ખરસ્વર નામના પરમાધામીઓ આ પ્રમાણે નારકીને પીડે છે. કરવતીઓ ઉચેથી પાડીને પાટીયા પાડે છે, તેમ દોશ દેતાના આતરે તેમને ચીરે છે, પછી તેમને પરશુ (કાકાડા) વડે બધા શરીરના કંકડાઓને છાલે છે, અને ખાતળા કરે છે, તથા વજ્ર જેવી ભયકર શૂળોવાળી શાલ્મલીના બાડઉપર ખરસ્વરે રાતા નારકીઓને ચડાવી પાછા નીચે જેલે છે.

‘મીષ ય પલાયંતે સમંતતો તત્ય તે ગિરુભંતિ ॥

પમુળો જહા પમુવહે મહયોસા તત્ય જેરડ્ણ ॥ નિ. ૮૪ ॥

મહાધોષ નામના પરમાધામીઓ ચિકારીની માફક પરને પીડા કરવામા હર્ષ પામનારા કીડાથી જુદી જુદી પીડાઓ વડે નારકીઓને પીડે છે તે જેમ કરીને ભાગેલા મૃગો ચારે બાજુથી પીડાના સ્થાનમા તેને બાધે છે, પછી જેમ બકરા વિગેરેનો હોમ કરતા કે પાડા વિગેરેની કુરબાની કરતા કે ઠસાર્ણઓ બાધીને મારે છે તે સમયે બીજા હર્ષનાદ કરે છે, તે પ્રમાણે પરમાધામીઓને નારકીના જીવોને દુખ દેતા જ્ઞાન દે આવે છે.

આ પ્રમાણે નામનિરોધ પૂરો થયો, તેથી સૂત્રાનુગમમા અસ્ખલિતાદિ શુષ્કયુક્ત સૂત્ર કહેવું તે આ પ્રમાણે છે.

પુન્નિસ્સડ્દ કેવલિયં મહેસિં, કહં ખિતાયા નરગા પુરત્યા ? ।
અજાણઓ મે મુણિ વૂદિ જાણં, કહિં નુ ઘાલા નરયં ઉવિ-
તિ ? ॥ છ. ૧ ।

જ બુસ્વામીએ સુખમોક્ષામીને પૂછ્યું કે હે ભગવાન !
નારકીના છવો કેવા છે ? અથવા કેવાં કર્મોથી છવોને ત્યા
જરૂં પડે ? અથવા ત્યા કેવી રીતની વેદનાઓ છે ? આનો
ઉત્તર સુખમોક્ષામી આપે છે, કે મે આ પ્રશ્નો કેવળી
તે અતીત અનાગત વર્તમાન એ ત્રણે કાળના સૂક્ષ્મ ન
દેખાતા પદાર્થોને પણ બતાવનારા છે, તથા મહંપિ તે ઉશ્ચ
તપ કરી ચારિત્ર પાળનારા અને અનુકૂળ પ્રતિકૂળ ઉપમર્ગો
સમજાવે સહેનારા છે, તેવા શ્રી મહાવીર મુનિને મે પૂર્વે
પૂછેલા છે, કે નારકીઓ કેવી પીડાએ તપાવેલા હોય છે, તે
હું જાણતો નથી, તેથી આપ કેવળજ્ઞાને જાણો છો માટે
કહો ! તથા આ પણ કહો કે જાળ અજ્ઞાન હિત અહિત લેવા
મુકવાનો વિવેક ન જાણનારા તેવી નારકીમા કેવા કેવા કર્મો
બાધીને જાય છે, તથા કેવી વેદનાઓ પ્રકટ થાય છે ? આ
પ્રમાણે મે પૂર્વે પૂછ્યું હતું

एवंपण्णुट्ठे महाणुभारे, इणमोज्ज्वली कासवेआमुपत्ते ॥
पवेदइस्सं दुइमट्ठदुगं, आदीणिय दुक्कटिय पुरत्या ॥ २.॥

આ પ્રમાણે મે વિનાશી આત્માને રૂપ અનિશ્ચયના

અનુભવરૂપ માહાત્મ્યવાળા પ્રભુએ પ્રયોના ઉત્તરો દેવળ
આલોક (પ્રકાશજ્ઞાન) વડે જાણીને કહ્યા છે

પ્ર૦—કેણે

ઉ૦—વીર વર્ધમાનસ્વામી આશુપ્રજ્ઞાવાળા સર્વત્ર સદા-
ઉપયોગવાળા હોવાથી ■ તેઓ આ પ્રમાણે કહે છે કે
હું સુધર્મ, તમે પૂછો છો તેથી હું કહું છું તે તમે
ધ્યાન રાખીને સાંભળો

હું ખ તે હું ખનો હેતુ હોવાથી નરક પોતેજ હું ખ
છે, અને તેનું બીજ અસત્ અનુધાન (પૂર્વજન્મમા કરેલા
દુષ્ટકૃત્યો) છે અથવા નરકવાસ તેજ હું ખ આપે છે, માટે
હું ખ છે, અથવા અજ્ઞાતાવેદનીયના ઉન્નયથી તીન પીડા
રૂપ હું ખ ■ અને તે પરમાર્થથી વિચારતા હું નો તે વિષમ
(ગહન) છે કારણ કે તે અસર્વજ્ઞ પુરૂષોમી હું ખથી
વિચારાય છે એટલે તે હું ખ પડે છે, એણે પ્રમાણ સમીપમા
દેખાતું નથી, અને નજરે દેખાયાવિના માનવામા બાળ
જીવને ન આવે

• અથવા કુદ્દમદુદ્દમ તે હું ખ તેજ પદાર્થ છે, અથવા
હું ખનું નિમિત્ત અથવા હું ખનું પ્રયોજન છે, તે હું ખાર્થ
પોતે નરકસ્થાન છે, તેજ દુર્ગ છે, કારણકે ત્યાંથી પાર
નીકળવું મુશ્કેલ છે તે હું કહું છું હવે તે વાતનેજ પુષ્ટ
કરે છે. જ્યાં સર્વે પ્રકારે દીનપણું છે માટે આદીનિક છે

કારણકે ત્યાં અત્યંત શંકા સત્વ (ભયો) નો આશ્રય
 ૭ તથા ત્યાં પૂર્વે કરેલા દુષ્ટકૃત્યો અથવા પાપ કે તેના
 નારકના ભયમા સોજવાતા ફળો અચાતાવેદનીયરૂપે વેદાય
 છે, તેથી તે 'દુષ્ટૃતિક' છે તે આગળ કહીશું, અથવા પાકાં-
 તરમા (નુકદિન) પાક છે તેથી તે દુષ્ટૃતિવાળા નારકીના
 ભયો છે, તે સબધી તેમનું ચરિત્ર હું પુરસ્કાત્ એટલે તેમના
 પૂર્વભવ સબધીનું કૃત્ય કહીશ ॥ ૨ ॥ હવે તે કહે છે

જે કેંડ પાલા રૂઢ જીરિયદ્વો, પાયાઈ કમ્પાડ ફરંતિ રુદ્ધા ॥
 તે ધોરરૂપે સમિસંધ્યારે, વિશાખિતારે નરણ પદનિ ॥ ૩ ॥

જે કાંઈ પાપી મનુષ્ય કે તિર્યચ પચ્ચેદ્રિય ભયો આ-
 લોકમા મઠા આરભપરિશ્રદ્ધમા રહ્યા બનીને પચ્ચેદ્રિય
 (પશુ કે માણસ)નો વધ કરીને માસભણુ વિગેરે પાપ
 કૃત્યોમા તત્પર છે, તેવા શમદ્વેષથી બરેલા અસયમ ભવન
 શુભચનારા પાપના ઉપાદાનરૂપ કૃત્યો તે ભયોને ભય પ-
 માણી રોદ્ર બનીને હિંસા બહુ ચોરી વિગેરે કરે છે, તે
 પાપીઓ વીનપાપનો ઉદય થતા અત્યંત ભયવાળી ધોર
 ઘણા ઘણા અધકારવાળી નરકમા ભાય છે, ત્યાં અધારૂ
 એટલું છે કે આજોથી ચોતાને પણ ન જુએ, રૂદ્ર અવધિ
 કે વિશ મહાનથી જરા જરા ધુવટો જેમ દિવસે જુએ છે, તેમ
 તે નારકીના ભયો જુએ છે તેજ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે જોત-
 મસ્વામી પૂછે છે કે ભગવન !

૩૦-કૃષ્ણસેથવાળો નારકીનો જીવ અવધિજ્ઞાનનો ઉપયોગ સુકીને આરે દિશામા ઠેકાણે હોત જાણે કે દેખે ?

ઉ-ઘણું હોત ન જાણે ન દેખે, પણ પોતાની આબુ-બાબુ થોડું હોત જુઓ (તેનું માપ ખીજેથી આવશ્યક ભા. ૧ પ્ર જાણી લેવું) તે પ્રમાણે કુસહ તે ખેરના અગાશના મોટા ઢગલના તાપથી અનંતગણ તાપવાળો સતાપ જેમા છે, તે તીવ્રતાપવાળા નરકમા બહુ વેદનાવાળા સ્થાનમા પૂર્વભાષમા વિષય અસિદ્ધાપ ન ઊઠવાથી પોતાના દુષ્ટકર્મના બોલથી બારે યજ્ઞેલા પડે છે અને ત્યાં પડીને જુદી જુદી વેદનાઓ અનુભવે છે તેજ કહ્યું છે તે શાસ્ત્રમા આ પ્રમાણે કહ્યું ॥

અચ્છદ્વિયવિસયસુહો પઢ્ઢ અરિજ્ઞાયસિદ્ધિસિદ્ધાણિવદે ॥

સસારોદદિષલયા મુદ્દમિ, દુઃખાગરે નિરપ ॥ ૧ ॥

જે જીવે વિષયમુખ ઊઠ્યા નથી, તે સસારઉદ્ધિના લયના મુખરુમાન દુખના સમૂહવાળી નરકમા પડે છે, ત્યાં નહીં જુઓવેલા બળતા અગ્નિની જ્વાળાઓ નીકળી રહી છે, તેમા બળે છે

પાયક તોરત્યલમુદ્ધકુદ્ધચ્છલિય રુદિરગદ્ધસે ॥

કરવત્તુકત્તુદુહા, વિરિક્કવિવિર્દિષ્ણ દેદ્દે ॥ ૨ ॥

ત્યાં પરમાધામીની જળરી લાતોથી છાતીમા ઘણું

માર પડતા મોઢું કાઢી લોહી ઓકતો નારકીનાં છવ છે,
તથા તે દુ ખીઆં છવને નિર્દય પરમાધામીએ કરવતીથી
વહેરીને બે ભાગમા ચરીર કરી નાખે છે

જતવરમિજ્ઞંતુ ચઢવંતસસદ મરિયદિસિવિરે ॥

દગ્ધતુષ્કિદિય, સમુચ્છન્ન સીસદ્વિ સંધાણ ॥ ૩ ॥

પરમાધામીનાં યત્રમા લેઇતો પીડાઇને તેણે પોઠ
મુકવાથી દિશાઓ ગાળી ઉઠે છે અને તાપથી બળતા
કાંટાં માથાનાં હાકાનો સમૂહ ઉઠે છે

મુક્કદ કઢાહુકદંતદુક્કય કયંત કમ્મતે ॥

સૂલવિમિશ્નુવિત્તુદ્દેહિનિદ્વત્પન્મારે ॥ ૪ ॥

કડાયામા દૂધની માફક કઢતા પીડાઇને નારકીના
છવો આક્રંદ કરી રાડ મુકે છે, તે સમયે પૂર્વ કરેલાં દુષ્ટ
દૃત્યોત્તુ ફળ મરણાતકદમાફક જણાય છે, તથા શૂળોથી
લેશાયેલ ઉંચે ફેડેલ છે, ઉપરની કાયા સમૂહ જેણે તેવી
દુર્દશા ભોગવે છે

સદ્ધપારદુગ્ધાપનાયારદુદ્ધરક્તિલેસે ॥

મિત્રકરચરણ સકરુહિરવસાદુગમપ્પવહે ॥ ૫ ॥

ભયકર શબ્દ, અવકાર, દુર્ગંધતુ બધનાગાર (કેદ-
ખાતુ) છે જેમા દુર્ધરકલેશ છે, તથા લેટેલા હાથ પગ-
માથી નીકળતા લોહીવસાનો મોટો પ્રવાહ ચાલે છે

મિદ્ધમુહણિદ્ધવિલ્લત્તપ્પણોમુદ્ધકવિરકવંરે ॥

દદગહિયત્તસંઠાસયગ્ગવિસમ્મુસલુદ્ધિયજોહે ॥ ૬ ॥

પરમાધામીઓ ગીધના જેવી ચાચોપડે નિરંયતાથી
માથાનો ભાગ ઉપેડીને ફક્ત ગળા મુધીનો ભાગ રાખતા
આક્રંદ કરી રહેલા છે, તથા તપેલા ચીપીયા ઠે સાણસા
વડે ખુબ મજબુત પકડીને જીભને ખેંચી કાઢે છે

તિલ્લ કુસગ્ગકટ્ટિયકટયરુત્તલ્લગ્ગ જન્નરસરીરે ॥

નિમિસંતરંપિ દુલ્લહસોવલ્લેવલ્લેવદુલ્લંમિ ॥ ૭ ॥

તીક્ષ્ણ અકુશ અમ્ભાગથી ખેંચેલા કાટાના ઝાડના
અમ્ભ જેવા જર્જર (નિર્જા) શરીરવાળા નિમેષમાત્રપણ
વખત મુખનો લેશ નથી, પણ ફુગતો અથા ચાલુ છે

ઇય મિસર્જમિ ણિરણ પદંતિ જે વિવિહસત્તવહનિરયા ॥

સચ્ચન્નમદ્દાયનરાજયમિકયપાવસધાયા ॥ ૮ ॥

આ પ્રમાણે ભય કર નરકમા જુદા જુદા પ્રાણીઓને
મારવામા તત્પર હોય તે તથા સત્યથી શ્રદ્ધ થએલા મનુષ્યો
પાપસમૂહ એકઠો કરેલો હોય, તેવા જીવો આ જગતમા
નરકમા પડે ॥ આ પ્રમાણે નારકીમા પીડા ભોગવે છે

તિલ્લ તસે પાણિણો થાવરે ય, જે હિસતી આપમુહ પડુચા ॥

જે છૂસણ હોઈ અદત્તહારી, જ સિલ્લત્તો સેયવિયરસર્કિચિ ॥

તથા ને હવે અતિ નિર્દયપણે શેઠ પરિજામથી હિંસામાં પ્રવૃત્ત થયો છે, તે બેઈદ્રિય વિગેરે ત્રાસ પામતા વ્રસહયોને તથા સ્થિર રહેલા પૃથ્વીકાય વિગેરે સ્થાવરહવેને મહામોહના ઉદયથી હવે છે, તથા ને હવે પોતાના સુખને ખાતર ભુલ ભુલ ઉપાયોથી હવેને ઉપડવ કરનારો પાય છે, તથા અદત્તહારી (ચિારી કરનારો) છે, તથા આત્મહિતેથી પુરૂષે સમમનાં અનુદાન ને આમા થિક પ્રતિક્રમણ પોષધ વિગેરે કે દીક્ષા લેવા ભ્રમ છે, તે માનુ કશું કરતો નથી, અર્થાત્ પાપના ઉદયથી કાગડાનુ માસ ત્યાગવારૂપ પણ વિરતિ (ત્યાગવૃત્તિ)નો નર પણ પરિણામ કરતો નથી, (તે હવે નરકમાં દુખ ભોગવે છે)

પાગદિષ્ પાળે વદુળ તિરાવિ, અનિવર્તે ધાતમુપેવિ પાલે ॥
 ગિહો ગિસ ગન્ઠવિ અંતકાલે, અહોસિરં કદુ વરેદ્ દુર્ગં ॥
 યુ. ૫ ॥

પાપમાં મૂડતા ધારણ કરે તે પ્રામદ્યો છે, પણ પ્રાણીઓના માણુનો અતિપાત કરે તે અતિપાતી છે, તેનો આર આ છે, કે પ્રાણીનો ધાત કરીને પણ મૂડતાથી કહે છે કે વેડમાં કહેતો પ્રાણીવધ કરવાથી હિંસા થતી નથી, તથા તાજતઓનો આ ધર્મ જ કે તેમણે ચસ કરવો, વળી આખેટક (શિકાર)થી વિનોદક્રિયા માને છે, અથવા આમ બોલે કે,

ન માંસપક્ષણે દોષો, ન મયે ન ચ મૈથુને ॥

મટ્ટતિરેષા ભૂતાનાં, નિવૃત્તિસ્તુ મહાફળા ॥

માસબક્ષણુમા દોષ નથી, તેમજ દારૂ કે મૈથુનમા દોષ નથી, એતો અનાદિકાળની જીવોની પ્રવૃત્તિ છે, પણ જો તેની નિવૃત્તિ કરે તો મહાનુકૂળ થાય ॥ તેથી આ પ્રમાણે કૂરસિદ્ધ કે કાળાનાગની માફક સ્વભાવથીજ જીવોની હિંસાનુ કામ કરીને કદાપિ હિંસાવી શાત ન થતો ક્રોધાભિધી બળતો રહે, અથવા શિકારી માછી વિગેરેના હિંસક ધધામા સદા રક્ત બનેલો પ્રાણીઓને હણે, તે પોતાના કર્મોઉદ્ધતમા આવતા નરકમા જાય છે, (ધાતનો અર્થ અહીં નરક કયો છે)

પ્ર૦-કેણ ?

ઉ૦-જે જાળ અજ્ઞ રાગદ્વેષમા વર્તે છે, તે જીવતકાળે (નિહ) નીચે (જિ સ તે) અધકારમા જાય છે તે પોતાના દુષ્ટકૃત્યોથી નીચુ માથુ કરીને વિષમદુર્ગ તે ચાતના (પીડા)ના સ્થાનમા જાય છે એટલે માથુ નીચુ કરી નરકમા પડે છે

હણ છિંદહ મિંદહ ણં દહેતિ સદ્દે સુર્ણિતા પરહમ્મિયાણ ॥

તે નારંગાઓ મયમિત્ત સન્ના કંસંતિ કલ્લામ દિસ વયામો

॥ સૂ. ૬ ॥

હવે નારકીમા ગયેલા જે દુ ખો લોગવે છે, તે કહે છે
તેર્યથ કે મનુષ્યલવથી જે છવો નરકમા ઉત્પન્ન થાય
તે નરકમા ઉત્પન્ન થયા પછી અંતર્મુહૂર્તમા પાખો
પાપી લીધેલા પક્ષીઓ માફક પડોને નવા ચરીર મેળવે છે,
જને પયોસિભાવ પ્રાપ્ત કરતા પરમાધામીના કરેલા બચકા
(સિદ્ધનાદ જેવા) અવાળોને આસળે છે, ને આ પ્રમાણે-
મુદગર વિગેરેથી એમને હણે, ખડગ વિગેરેથી ઉડે, ચૂક
વિગેરેથી ભેડે, અગ્નિના તણુખા વિગેરેથી જાળે, (જુ
વાક્યની શોભા માટે છે) આ પ્રમાણે કાનમા દુ ખના લ
ય કર રાખે સંજીનીને બચથી લમતા (ચ ચળ) હોચન
વાળા હથેલી અતઃકરણ ॥ વૃત્તિ નાશ પામેલા અમે ચરણ
લેવા કઇ દિશામા જઈએ, એમ આઠાસા કરતા રહે છે,
॥ ૬ ॥ હવે તે બચથી દિશાઓમા નાસના શુ અનુભવે
છે, તે કહે છે

इगालरामि जलिय सजोनि, तत्तोवमं भूमिमणुकर्मता ॥
ते दहन्तमाणा कलुषं घर्णति, अरहस्सरा तत्प चिरद्वितोया ॥
સુ. ૭ ॥

જેરના અગાસના ઢગવા બવાળાઓથી બળતી ભૂમિ-
ની ઉપમા છે, અથવા દાવાનજથી બળતા વનની ભૂમિ
માફક તે જગ્યા ઓળગતા નરકના છવો અતિશે બળતા
દીનશ્વરે આક્રંદ કરે છે ત્યા આપણા જેવી અગ્નિ નથી

માટે તેવી ઉપમાવાળો જમીનનો સ્પર્શ છે એમ જાણવું,
આ પ્રમાણે જાણવામાત્ર કહ્યું છે, કારણકે નારદીના તાપની
ઉપમા અહિંના અગ્નિ સાથે ન થાય, કારણકે ત્યાં ઘણો
તાપ છે એવા મોટા નગરના દાહથી પણ ઘણા તાપથી
બળતા (અરહ પ્રકટ સ્વરવાળા મહાશબ્દો કરી બસાસા
પાડતા ઘણો કાગ ત્યાં દુઃખ લોગવે છે કારણ કે નરકનું
ઉત્કૃષ્ટ આયુ ૩૩ સામરોપમનું આયુ છે, જોછામા જોછું
પણ ૬૪૬૪૨ વર્ષનું છે

જદ્વતે સુયાયેયરણી મિદુર્ગા, નિસિઓ જહા સુરદ્વ તિવલ્લસોયા ॥
તરંતિ તે યેયરણીં મિદુર્ગાં, હસુચોદ્યા સચિસુ હમ્મમાણા ॥

સૂ. ૮ ॥

વળી સુધમ્મોસ્વામી જ જૂસ્વામીને આ કહે છે કે
ભગવાને આ પ્રમાણે કહ્યું છે, કે તમે સાંભળ્યું છે કે
નરકમા વૈતરણી નામની નદીમા ખાડું ઉત્તું પાણી લોડીના
રૂમવાળું છે, તે દુખને ઉત્પન્ન કરનાર છે તે જેમ
ધારણો લીજો અસા હોય તેની આફત તેનો પ્રવાહ
શરીરના અવયવોને કાપનારો દુખદાયક છે, તે નદીમા
જમીનના તાપે તપેલા નહાવાની ઇચ્છાવાળા તે મુશ્કેલ
નદીને તરે ■

પ્ર૦-કેવા ચએલા ?

ઉઠ-ચરવટે કે પરાણાથી પ્રેરેલા માફક બાલાથી હ-
ણાયેલો બચવા માટે તે બચકર નદીમા પડે છે (ચક્રિત
ચક્રમા ગાથામા સાતમી વિશક્તિ છે, ત્યા ત્રીજીનો
અર્થ લેવો)

કીલેદિં વિજ્ઞતિ અસાદુકમ્મા, નાવં હરિતે સદ્વિવ્વહૂના ।।
અન્ને તુ સૂઝારિં તિમ્મલિયારિં, દીદારિં વિઘ્નૂણ અદેકરંતિ ।।૧।।

તે નારકીના છવો વેતરણી નદીના અત્યંત ગરમ
ખાસપાણી તથા દુર્ગંધથી કેટલીને લોહાના ખીલાવાળી
નાવે ચડવા જતા પૂર્વે ચડેલા પરમાધામીઓ ગળામા તેમને
વીધે છે, તે વીધાવાથી કલકલાયમાન કરતા સર્વ જોતવડે
વહેલા વેતરણી જળવડે સજા નષ્ટ થવા છતા પશુ પોતાના
કર્તવ્યનો વિવેક જૂઠીને તે નદીમા તણાતા દુ ખ પામે છે
અને બીજા પરમાધામીઓ ત્યા નારકીછવો સાથે ઠીક
કરતા તે નાસે ત્યારે વિમુક્ત ચક્રવડે પહોળાઈમાથી વીંધીને
નીચે જૂંતિમા લટકાવે છે

કેસિં ચ વધિતુ ગલે સિલાઓ, હદગસિ ચોલતિ મહાહવસિ ।।
કલ્લુપાવાહુય મુમ્મુરે ચ, લોલંતિ પચંતિ અ તત્થ અન્ને ।।મૂ.૧૦।।

વળી કેટલાક નારકી છવોના ગળામાં પરમાધામીઓ
મોટી પથરની ચિલા બાધીને જોડા પાણીમા ડુબાવે છે.
માઠા તેમને ઉપર લઇને વેતરણી નદીમા કલજુકા વાહુકા-

માં તથા સુમુર અગ્નિમા ઘણી તપેલી રેતીમા ચણા માફક
સેકે છે, તથા બીજા નરકવાસમા રહેલા પોતાના કર્મના
કાસામા રહેલા જીવોને સુઠક પડેવેલા માસની પેશી માફક
પકાવે છે

આસુરિયં નામ મહાપિતાય, અર્થતમ દુષ્પતરં મહંતં ॥

અનું અહેમં તિરિયં દિસાસુ, સમાહિઓ જત્યડગળીશ્ચિયાઈ ॥ સુ. ૧

ત્યાં સૂર્યનો પ્રકાશ નથી, તેવા અસૂર્ય ઘણા અધકાર
વાળી નરક કુલિકાના આકારે છે, અથવા બધાજ નર-
કવાસ અસૂર્ય નામે ઓળખાય છે ત્યાં મહાતાપ છે, અધ-
તમસ છે, દુસ્તર છે, મહાવ છે, આવા નરકમા મહાપાપ
ના ઉદયથી ત્યાં જીવો જાય છે, તે નરકમા ઉચેનીચે તીરછા
બધી દિશામા રથાપેલો અગ્નિ બળે છે, અને તેજ કહે છે
કે “સમૂહિઓ જત્યડગળીશ્ચિયાઈ” પાઠ છે તેનો અર્થ આ
છે કે ત્યાં નારકીમા બરોબર ઉંચે રહેલો અગ્નિ બળે છે,
ત્યાં ઉષ્ણ સ્પર્શમા નારકીના રાકડા જીવો જાય છે

જંસી ગુહાદ જલણેડતિરદે, અવિજ્ઞાણઓ હજ્જદ છુત્તપણ્ણો ॥

સયા ચ કલ્હણ પુણ ધમ્મઠાણં, ગાદોવળીયં અતિદુક્કચમ્મા ॥ સુ. ૨

વળી જે નરકમાં નીચે ઉટણીના આકારવાળી ગુફામા
ગયેલો નારકજીવ અગ્નિમા અતિ વેદનાએ પીડાતો પોતાના
કરેલા ખોટા કામોને ન જાણવાથી હ્રસ્ત પ્રજ્વલે નહ થયો
છે, અવધિજ્ઞાનનો વિવેક જેનો એવો બળી રહેલ છે, વળી

ત્યા બધોડાગ કડ્ડામાયે ઉપ્પુસ્થાન છે, તે સ્થાનમાં પાપ :
કરેલા નારકીઓને લઈ જાય છે, તેજ વિશેષ ખુલાસાથી
કહે છે, કે ત્યા અતિ દુ ખરૂં પ ધર્મ (સ્વભાવ) છે, તેનો
સાર આ છે કે ત્યા આખને ફરકવામાત્ર પણ કાળ દુ ખ-
નો વિશ્રામ નથી, તેજ કહ્યું છે

અચ્છિણિમોલ્લળમેત્ત ણત્થિ સુદં દુક્ખમેવ પરિવડ્ડં ॥

ગિરણે જેરૂયાળ અહોર્ણિસ પચ્ચાણાળ ॥ ૧ ॥

આખ ફરકવામાત્ર પણ કાળ સુખ નથી, પણ દુ ખ
માત્રજ નારકીમા નારકીના જીવોને શતદિવસ પીડાતા હોય
છે ॥ ૧૨ ॥

ચત્તારિ અગ્નીઓ સમારમિત્તા, જદિં કૂરકમ્માડમિત્તિચિત્તિચાલ
તે તત્ત્વ ચિદ્દંતડમિત્તપ્પમાણા, મચ્છા વર્મીરતુવજોતિપત્તા ॥ ૧૩ ॥

આરે દિશામા અગ્નિ સળગાવીને જે નરકમા ફૂર કર્મ
વાળા પરમાધામીઓ (કેકાબાદી) ચેકવા માફક તે અજ્ઞ-
નારકને તપાવે છે ત્યા તે પાપ કરેલા નારકીઓ, પોતાના
કર્મની બેડીથી જ ધાયેલા ઘણે કાળ મહા દુ ખથી આકુળ
નરકમા રહે છે તેનું દર્શાવ દેહે છે, કે જેમ માછલાં અગ્નિ
ઉપર સેકાતા તાપ સહન ન થાય તોપણ પરવશપણાથી
ગીજે જવા અમમર્ય છે, તેમ આ નારકીઓ પણ પરવશ
પણે દુ ખ લોગરે ॥ માછલાનું દર્શાવ અત્યંત દુ ખની
તુલના કરવા માટે લીધું છે.

સંતંચ્છનં નામ મહાહિતાવં, તે નારયા જત્ય અસાદુકમ્મા ॥

હત્યેદિ પાપદિ ચ વધિઝ્ઞ, ફલગ વ તચ્ઠંતિ કુહાદહત્યા ॥ ૧૪ ॥

વળી સાથેલશું છાલે, તે બધા જીવોને મહા દુ ખ
હાથી છે, (નામ શબ્દનો અર્થ સભવ છે) એવો સભવ
છે, તે બતાવે છે, કે પરમાધામીઓ નરકાવાસમા નારકીના
જીવોને દુ ખદેરા જીવનપતિમાથી આવીને દૂરકર્મવાળા
બનીને કોહાકા વાસલા હાથમા લઇને તે રાકકા જીવોને હાથે
મગે બાધીને લાકકાના દુકકા માફક છાલીને પાતળા કરે છે

રુદિરે પુળો વલ્લસમુસ્સિઅંગે, મિદ્ધુત્તમગે વરિવત્તયંતા ॥

પર્યંતિ ણં ણેરક્ષ્ણ ફુરતે, સજીવમચ્છે વ અયોરુચ્છે ॥ ૧૫ ॥

વળી તે પરમાધામીઓ નારકીના જીવોને તેમના હો
હીમા તપેલી કવળી (કકાઈ કે પેણી) મા પકાવે છે, વળી
વર્ચસથી પ્રધાન એવા આતરકા કે ઉપસેલા અગના બાગો
જેના છે તેવા નારકીજીવોના માથાને ચૂરીને પકાવે છે

મ૦-કેવી રીતે ?

ઉ૦-કે આ મુખવાળા કે નીચા મુખવાળા કરીને આમ
તેમ તરફડતા આત્માને જેમ જીવતા માછલાને પેણીમા તળે,
તેમ તેને તળે છે ॥ ૧૫ ॥

નો ચેવ તે તત્ય મસીભવતિ, ણ મિજ્જતી તિલ્લભિયેયણા ॥

ત્તમાણુભાગં અણુવેદયંતા, દુસ્સંતિ દુક્ખી રુદ્ધકુદેણં ॥ ૧૬ ॥

અ પ્રમાણે નારકીના જીવોને ઘણુંજે તો તોપણ નરકમાં તે કોયલા કે રાખરૂપે ન થાય, તેથી તીવ્રવેદનાની તુલના અગ્નિઉપર તળાતા માછલાની જોડે ન થાય, અર્થાત્ વાણીથી ન બોલાય તેવી તીવ્રવેદનાને તે નારકીઓ અનુભવે છે, જ્યારે તીવ્રવેદના ભોગવવા છતાં પણ બાકી રહેલા કમ ભોગવવાના હોવાથી મરતા નથી, ઘણા કાળસુધી પણ ઉપર જતાવેલું સીત ઉજ્જ્વલાતું દુ ખ તથા દહન છેદન લેદન તક્ષણ ત્રિશૂલ ઉપર ચડાવવું, કુશીપાક તથા શાદમલો વૃક્ષ ઉપર ચડવું વિગેરેનું દુ ખ પરમાધામીનું કરેલું તથા એકબીજાને કરેલું તથા કર્મોના વિષાકથી આવેલું અનુભવતા પડી રહે છે તેમજ પોતાના કરેલા હિંસા વિગેરે અદારે પાપસ્થાન કરેલા, તેથી નિરતર ઉદયમા આવેલા દુ ખોથી ખીડાય છે આખના પલકારા જેટલો કાળ પણ દુ ખથી મુકાતા નથી ॥ ૧૬ ॥

तर्हि च ते छोलणसंपगादे, गाढ सुतप्तं अगणिं वयति ॥
न तस्य सायं लहती मिदुग्मे, अरहिषामितावा तद्वी तर्विति ।
सू १७ ॥

તે મહાપીડાતું નરકસ્થાન નારકજીવોના હોલવાથી પૂરું ભર્યું છે, વળી તે નરકમાં અતિ ઠંડથી પીડાયેલા નારકજીવો ઘણા તપેલા અગ્નિતરફ જાય છે, ત્યાંપણ અગ્નિ ઘણા જોરમાં બળવાથી વધારે બળતા જ્વાલણ મુખને મે-

જવતા નથી વળી અરહિત (નિરતર) મહાદાહ હોવાથી તે અરહિત અલિતાપવાળા છે, છતાં તેમને પરમાધામીઓ અતિશે તપેલા તેલના અગ્નિમાફક બાળે ॥

સૈ મુચ્છઈ નગરવહે વ સદે, દુહોવળીયાણિ પયાણિતત્થ ॥

અદિણ્ણકમ્માણ ઉદિણ્ણકમ્મા, પુણો પુણો તે સરહં દુહેતિ ॥ સુ. ૧૮

વળી તે નારકીઓને પરમાધામીઓ ઘણા દુ ખ આપતા તેઓએ કરેલો બયાનક હાહાકારના આક્રંદનો શબ્દ નગરના વધની માફક સંભળાય છે તેઓ દુ ખથી પોકાર કરે છે, કે હે મા ! હે બાપ ! મને મોટું દુ ખ છે, હું અહીં અનાથ છું, તારે શરણે આવ્યો છું, મને બચાવ ! આવા શબ્દો ત્યાં સંભળાય છે, તથા તે નારકીને અશુભકર્મો ભોગવવાના ઉદય આવ્યા છે, તથા પરમાધામીને ખીલને દુ ખ દેવાના મિથ્યાત્વ હાસ્ય રતિ વિગેરે કર્મો ઉદય આવ્યા છે, તેથી વારંવાર ઉત્સાહ કરીને જુદા જુદા ઉપાયો વડે અત્યંત અસહ્ય દુ ખ આપે છે ॥ સુ. ૧૮ ॥

પાણેહિ ણં પાવ વિઓજયતિ, ત મે પવક્સ્વામિ જહાતહેણં ॥

દહેહિં તત્થા સરયંતિ વાલા, સવેહિંદહેહિ પુરાકપ્પહિં ॥ સુ. ૧૯ ॥

વળી પાપી પરમાધામીઓ શરીર ધ્વંસિયો વિગેરે પ્રાણી નારકીજીવોનું શરીર જુદું પાડે છે, એટલે વહેરીને કાપીને તેના જાગતા અવયવો જુદા પાડે ॥

અ-તેઓ આવું શામાટે કરે છે ?

ઉ૦-તેનું કારણ હું તમને સ્પષ્ટ કરું છું પીડા ઉત્પન્ન કરી દે છે માટે હું છે, તે જાળ જેવા નિર્વિવેકી પરમાધામીઓ તે નારકીઓના પૂર્વજોના કૃત્યો યાદ કરાવે છે, કે તું જ્યારે તે પ્રાણીઓના માસને કાપી કાપીને ખાતા હસને હોતે, તથા દારૂ પીતા પુશ્ય થતો, પરસ્ત્રીઓમા રજા હતો ! હરે તેવા પાપ કરીને અહીં તેના દુઃખ ભોગવતા શામાટે આવા નરકમાં પાડે છે ! આ પ્રમાણે પૂર્વ કરેલા બીજા જીવોને આપેલા હશે તેમને પરમાધામીઓ યાદ કરાવે છે, અને તેણે હું ખ પશુ સાથે આપીને તેમને પીડે છે ॥ ૧૬ ॥

તે હમ્મમાના નરકે પડતિ, પુત્રે દુર્લ્લસ્સ મહામિતાયે ॥

તે તસ્ય ચિદ્રંતિ દુર્લ્લભસ્વી, તદ્રંતિ કમ્પોવગયા કિમીરિં ॥ સુ. ૨૦

વળી તે રાકડા નરકીઓ પરમાધામીઓ ભરેલા ધોરતર નરકમાં જાય ॥

પ્ર૦-કેવા આગમા ?

ઉ૦-જ્યાં દુષ્ટ દેખાવની વિદ્યા લોહી માસ વિગેરે મળથી ભરેલા અતિ સતાપયુક્ત સ્થાનમાં તે નારકીઓ પોતાના કર્મપાશમાં બધાયેલા દ્રુપદક્ષી (અશુચિ વિગેરેના બક્ષકો) ઘણા કાળ નરકમાં રહે છે, તથા નરકપાળો (પરમાધામી) એ વિદ્યુર્વેલા કમિઓથી પીડાય છે, તથા પરસ્પર પીડા કરેલા તે નારકીઓ પોતાના અશુભકૃત્યોથી પીડાય છે તેજ આગમ કહે છે

છટ્ટીસત્તપાસુ નં પુઢરીસુ નેરડ્યા પહ મહતાઈ લોહિકુપુ-
રુવાઈ વિઝવિત્તા અન્નમન્નસ્સ કાર્યં સમતુરંગેમાણા સમતુરંગે-
માણા અણુધાયંમાણા અણુધાયમાણા ચિદંતિ ॥ ૧ ॥

છટ્ટી અને સાતમી નારકીમા નારકીજીવો ઘણા બારીક
લાલકેથુઆ જેવા ઝીણા રૂપ ઘણા કરીને એકબીજાના શ
રીરોને ખીડા કરતા રહે ॥ ૨૦ ॥

સયા કસિણ પુણ ઘમ્મઠાળં, માદોરણીય અતિદુક્ખધર્મ્મ ॥
અંદૂસ પવિલ્લપ્પ વિહસુ દેહ, વેહેણ સીસં સેઽભિતાવયતિ ॥૨૧॥

વળી ત્યા બધેકાળ સપૂર્ણ ધર્મપ્રધાન એટલે ત્યા
નારકોના સ્થાનમા અતિશે ગરમી છે કારણકે આ મનુષ્ય
લોકમા છઠ્ઠા આરામા કંઠપાતકાળમા પ્રલય વખતે અત્યંત
ગરમી હોય છે, તેના કરતા પણ વધારે ગરમી ઉતી લૂ
વાતી હોવાથી અગ્નિવટે (ઉષ્ણપુઢગલો) હોય છે, તેનું
કારણ પૂર્વે તે નારકીજીવે નિધત્ત નિકાચિત્ત અવસ્થાવાળા
ચીકણા કર્મ બાધવાથી તે ઉદયમા આવેલા છે, વળી તે વિ-
શેષથી કહે છે વળી અતિશે દુ બવાળો સ્વભાવ જ્યા છે, તેના
સ્થાનમા રહેલા નારકીજીવને નિગક (બેડી) મા પરમા ધામીઓ
પૂરે પછી તેના માથામા ખીલાથી કાણા પાડીને દુ બ આપે
છે, અને બધા અજોને ચામડાની માફક પહોળા કરીને
ખીડે છે

છિદંતિ ચાલસ્સ સુરેણ નક, ચઢેવિ છિદતિ દુવેવિ કળ્ણે ।
 જિન્નં વિણિકસ્સ વિદત્થિમિચ, તિવસાર્હિ સૂલાહિઽભિ-
 વાવયન્તિ ॥ ૨૨ ॥

બળી તે પરમાધામીઓ તે નારકીના જીવોના પૂર્વના
 પાપો યાદ કરાવીને તે અજ્ઞાની નારકીજીવને પ્રાપ્તે સર્વદા
 વેદના આપે છે તેને પકડીને તેનું નાક અઘ્ઘાથી, કાપી નાખે
 છે, તેમજ હોઠ તથા બે કાનો પણ ઉઠી નાખે છે, અને
 હાથ માસના સ્વાદ કરનારા તથા જીભ જોડનારાની જીભને
 વિતસ્તિ () મા નાખીને તીવ્ર સૂજોવડે કાપી
 નાખે છે ॥ ૨૨ ॥

તે તિપ્પમાણા તલસંપુર્ણ, રાઈદિય તસ્ય ઘર્નન્તિ ઘાલા ।
 મલત્તિ તે સોળિઅપૂયર્મસ, પક્કોડ્યા સ્વારપડ્દિયમા ॥ સુ. ૨૩ ॥

તે રાકડાના નાક કાન હોઠ જીભ ઉઠવાથી હોઠી ઝાતાર્હ
 હુ ખ પામતા શત દિવસ કાટે છે, ત્યાં તે અજ્ઞાનજીવો
 પવનથી પ્રેરેલા મુકા તાકના પાંડડાના સચ્ચ માફક હું મેથા
 બસડા પાઠતા પડી રહે છે તથા અગ્નિએ જાળેલા તથા
 તેના ઉપર ખાર છાટતા તેમનું હોઠી માસ પણ શત
 દિવસ વહે છે ॥ ૨૩ ॥

જહ તે સુના લોહિતપૂઅપાર્હ, ચાલાગળી તેઅગુણા પરેળ ।
 કુંભી મહતાદિયપોરસીયા, સમૂસિવા લો

વળી સુધમ્નોસ્વામી જ જુસ્વામીને ઉદેશીને વીર
પ્રભુના વચનો પ્રકટ કરે છે, કે હે જ જુ ! તમે સામ્રાજ્ય છે,
કે ત્યાં લોહી તથા પાચ બનેને પકવનારી કુલી છે, ત્યાં
બાળ તે નવો સજગાવેલો અગ્નિ છે, તેનો તાપ જેમા છે,
તેવી અતિશે તપેલી કુલી છે, તે કુલી વળી ઘણી મોટી છે,
પુરૂષના પ્રમાણ જેટલી ઉટકીના આકારવાળી ઉભી કરેલી
છે, તે લોહી પાચે પૂર્ણ છે તેથી અતિશે બળતી અને
શીભત્ત દેખાવતી છે. ॥૨૪॥ તેમા શુ કરે છે તે કહે છે

પવિત્રત્વ તામું પયયતિ વાલે, અદૃશ્વરે તે કલ્પન રસંતે ।
તળહાડ્યા તે તત્તત્તત્ત, પન્નિજ્જમાણાડટ્ટતરં રસંતિ ॥૨૫॥

ઉપર કહેલ અતિશે અગ્નિથી બળતી તથા લોહી પાચ
તથા કાપેલા અગ્નિના ગદા દેખાવથી પૂર્ણ દુર્ગંધવાળી
કુલીમા તે અનાથબાળ જેવા પોતર પાડતા નારકેને દે કે
છે પછી તાપથી બળતા રેતા રેતા તરસને શાત કરવા
પાણી પીવા માગે છે, તેમને પરમાધામી કહે છે કે તને
હાથ બહુ ધ્રુવે હતો, એમ થાક કરાવી તપેલું તરલું
પાચ છે, તેથી તેઓ ઘણા રહે છે

અપ્પેણ અપ્પ રૂઢ વંચરૂઆ, મવાહમે પુન્નસને સહસ્સે ।
ચિદ્વતિ તત્ત્યા વહુકૂરકમ્મ, જહા ફરં કમ્મ તહાસિ મારે
સુ. ૨૧૬ ॥

समज्जिणिता कटुपं अणज्जा, इट्ठेहि कत्तेहि य विप्पहूणा ।
ते दुग्धिभागे कस्सिणे य फासे कम्मोवगा कुणिमे आवससति -

॥ सु. २७ ॥

ज्ञेयैः ॥ इति निरयत्रिंशत्तिए षष्ठोऽध्यायो ॥

॥ गायत्र्यै नमः ॥

આ આખા ઉદ્દેશનો ઉપમહાર કરે છે આ મનુષ્ય
જવમા બીજાને ઠગવા જતા ખરી રીતે પોતાના આત્માને ઠગીને
પ્રરકાને પીડા આપવામા જરા મુખ માનીને આત્માને ઠગતા
ઘણા જયોના મધ્યમા અધમતવ તે માછીમાર પારખી કસાઈ
વિગેરેના પૂર્વજન્મોમા લાખો જવોને અનુભવીને વિષયમા રક્ત
જનીને મુદ્દતમા વિમુખ જનીને ઉપર જતાવેવ પીડાવાળા મદા
ચોર દારૂદા નરકવાસને પામીને ત્યા નારકીમા પણ પૂર્વજ-
વોના વૈરની સંજ્ઞાથી એક બીજાને દુખ પમાડતા ઘણો ઠાળ
રહે છે અહીં તેનું કારણ કહે છે

પૂર્વભવમા જેવા અધ્યવસાયે જન્ય જન્યતર વિગેરે
ભાવે જેવા જેવા કૃત્યો કર્યા હોય, તે પ્રમાણે તે નાગકીને
નારકીના ભવમા તેવી વેદનાઓનો સાગ સોગવવો પડેછે, થાહે
પરસ્પર સોગવે, થાહે પરમાધામી વિગેરેથી કેળને પ્રકારે સોગવે,
તે કહેછે માસ જાનાસને નરકમા તેના માસ કાપી તપાવીને
ખવડાવે છે તથા બીજાના લોહી પીનાસઓને તેમના લોહી પાય
કાઢીને પાયછે, તથા માછીમાર શીકારીઓને તેજ પ્રમાણે છેડી

લેહીને ઘુરાહાલે મારે છે, તથા જુહુ બોલનારને યાદ કરાવીને જીસ છેલી નાખે છે (ટીકાના મ્તોક ૪૦૦૦ થયા) તથા પૂર્વજન્મમા પારકાનું દ્રવ્ય હરનારને અગોપાગ કાપી નાખે છે, પરદારણ પટોના ગુપ્ત ભાગમા અડ કાપી નાખે છે, તથા શાદમહીવૃક્ષ વિગેરેથી ઉપજૂહન (સળધ) વિગેરે કરાવે છે તેજપ્રમાણે મહાપરિશ્રદ્ધ તથા આરગમા રક્તજીવોને તથા કોષ માન માયા તથા લોભ કરનારાઓને તેમના પૂર્વ ભવના કૃત્યો યાદ કરાવીને તેવા તેવા દુષ્ટો પમાટે નિઃશ્ચયી જ કહ્યું છે, કે જેવું તેમનું કૃત્ય તેવું તેમનું ફળરૂપ ભારની વેદનાઓ છે ॥ ૨૬ ॥

વળી અનાયકૃત્યો કરવાથી અનાયો તે હિંસા જુદા ચારી વિગેરે આશ્રવદ્વારો સેવીને અશુભકર્મો ઉપાર્જન કરીને તે કૂરકર્મ કરનારા દુરભિગધવાળા નરકમા આવીને વસે છે

પ્ર૦—કેવા બનીને ?

ઉ૦—શબ્દ વિગેરે ઇદ્રવિષયોથી તથા કમનીય (મનોહર) સુખોથી અનેકપ્રકારે હીન (લાચાર) બની તે નરકમા વસે છે અથવા જેને માટે કાળા કર્મ કરી પાપ બાધે છે, તે માતા પિતા પુત્ર સ્ત્રી વિગેરેથી તથા મનોહર વિષયોથી સુકાષ્ઠને તેઓ એકલાજ મહદા ગધાતા હોય તેવા નરકાવાસમા અત્યંત અશુભ સ્પર્શમા એકાત દુઃખદાયી સ્થાનમા અશુભ કર્મોદ્ભવમા આવતા

માસની પેશી રૂધિર પદ્મ આતરડા ફિક્કિસ વિગેરેના કાઢવથી
વ્યાપ્ત બધી વિદ્યાઓથી પણ અધમ બીજાતસ દેખાવના રચા-
નમા ત્યા હાહાકારના આકે હતુ કદ છે, હવે બસ કરો ન મારો !
ઈત્યાદિ પોકારથી આકાશ ગાજતા કાન બેહુરા યાય તેવા
પરમ અધમ નરકાવાસમા ચારે ગાબુથી હુ ખવાળા ઉત્કૃષ્ટ
ઉત્ત સાગરોપમના આયુ લોગવવા નરક પૃથ્વીમા રહેછે, આવું
હુ કહું છું ॥૨૭॥ નરકવિભક્તિનો પહેલો હેશો સમાપ્ત થયો

હવે પાચમા અધ્યયનનો બીજો ઉંચો કહેછે પહેલો
કહીને બીજો ઉંચો કહેછે, તેનો આ પ્રમાણે સંબંધ છે, કે
પૂર્વના ઉદ્દેશામા જે કર્મોવડે છોને નરકમા ઉત્પત્ત યાયછે,
અને જેવી અવસ્થા લોગવે છે, તે બતાવ્યું હવે તેનેજ
અહીં વિશેષપ્રકારે બતાવશે આ સંબંધે આવેલા આ ઉદ્દે-
શાનુ સૂત્રાનુગમમા અખ્યલિતાદિ શુભયુક્ત સૂત્ર આ પ્રમાણેછે

અદાવરં સાસયદુસ્ત્રધર્મ, ત મે પવસ્ત્વામિ, જહાતહેર્ણ ।

વાન્ના જહા દુઃકટકમ્મકારી, પેદંતિ કમ્માઈં પુરેકટાઈ ॥૧॥

પૂર્વે કહ્યા સિવાયનુ હવે બીજુ હુ તમને કહું છું
શાશ્વત ત્યા સુખી નારકીનુ આયુ હોય ત્યા સુખી દરેક છવને
લોગવવાનુ છે, તેથી તે શાશ્વત (નિરતર) છે એવા
સ્વભાવ (ધર્મ) વાળુ નરક છે, પણ ત્યા લલુમાત્ર પણ
મુખ નથી, એ હુ તમને જેવું છે, તેવું કહું છું, પણ અહીં
ઉપચાર કે અર્થવાદ (બનાવટી કે વર્કવાદ) નથી, જે છવે

મનુષ્ય ભવમા પરમાર્થને ન જાણી વિષય સુખના લાલચ
 બનીને વર્તમાન સુખ દેખનારાઓએ જેવી રીતે દુષ્ટકૃત્યો
 કર્યા છે, તે દુષ્ટતત્વડે જ્ઞાન આવરણીય વિગેરે કર્મ એકઠા
 કર્યા, તે દુષ્ટત કરનારા જાણ જીવોએ પૂર્વે કરેલા પાપોનાં
 ફળ જેવા નારકીમા લોગવે છે, તે જ હું કહું છું

इत्येहि पाएहि य बंधिऊणं, उदरं विकत्तति सुरामिण्हि ।
 गिण्हित्तु बालस्स विहत्तु देह, वद्ध पिरं पिट्ठतो उद्धरति।सू. ૨।

કે પૂર્વે કરેલા કર્મો ઉદયમા આવતા પરમાધામીઓ
 કીડા કરવામાટેજ નારકીઓના હાથ પગ બાધીને જુદા
 જુદા શમ્બોવડે તેમના પેટ ચીરે છે, તથા કરી ગણતરીમા
 નહીં એવા રાક જાળ નારકીના જીવને લાકડી વિગેરેથી
 હણીને જર્જર થએલા દેહને આમડાના દુકાનવડે મજથુત
 બાધીને પીઠમાથી તથા આબુબાબુ પસવાડમાથી કાપે છે

षाह पकत्तति य मूलमो से, धूलं वियाम मुहे आहति ।
 रहंसि जुत्तं सरयंति गारु, आरुस्स विज्झति तुदेण पीट्ठे

॥ सू. ૩ ॥

ત્રણ નારકીમા પરમાધામી તથા બીજા નારકીઓ તથા
 એથીથી માતમી મુધી પરમાધામીવિન. ક્રૂરા બીજા નારકી
 અરસપરસ ઈર્ષાથી એક બીજાના બાહુ મૂળમાથી છેદી નાખે
 છે, તથા પૂર્વે કહ્યાપ્રમાણે મોઢા ફાડીને એક બીજાને બળ
 જખરીથી તપાવેલા મોઢા લોઢાના ગોળા વિગેરે નાખીને

બાળે છે તથા પરમાધામી જોડેકે નારકીને તેના પૂર્વજ પાપ સભળાવીને તેને તેવું દુઃખ આપે છે, તપેછુ તરતું પાનાં કહે છે, કે તું ઘાત ખીનારો હતો કે ? તેનું માસ ખવડાવતા કહે છે કે તું માસ ખાનારો હતો કે ? આમ પાપ સભારીને કાર્યના કરે છે તથા વિનાશકાર્ય પણ ક્રોધ કરીને પરોણા વિગેરેથી તે પરવશ નારકીના વાસામા મારેછે વીધેછે અથવા તત્ત જાતિય સજોઈ, વઝુરમ મૂમિમણુકર્યના ॥

તે હજ્જમાળા કલુષ યજતિ, ઉચ્ચોદયા તત્તજુગેષુ જુતામ્. ૪)

વળી તપેલા લોહના ગેળા જેવી બળતી આગની જામીનકંપર ચાલતા બળવાથી હીનસ્વરે તે શક્યરો આરહે છે, તથા તપાવેલી યુગ (જુસસ) માં જોડેલા અગર્વયા બળ-ધીઆ જેવા ચાલી ન શકવાથી તોર કે પરોણા વિગેરેથી પીડા કરી દોડાવતા તેઓ વધારે રહેછે ॥ ૪ ॥

ચાહા થાજા મૂમિમણુકર્યના, પવિત્રત્વં લોહપદં ચ તત્તં ।

જંસોઽભિદુર્ગસિ પવન્નમાળા, પેમેવ દંદેહિ પુરાકરંતિ ॥ ૫ ॥

તે નિવિવેક્ષિ નારકીઓ બળેલા લોહના જેવા માંજે કુધિર પાત્ર વિગેરેથી ગદાપણું જોઈને ચાલતા નથી, તેથી પ્રેરણા કરી ચલાવતા તેઓ કુદન કરે છે, તથા અભિદુર્ગ તે કુબી શાસ્ત્રમલીવૃક્ષ વિગેરે તરફ ગયેલાને પરમાધામીએ પ્રેરણા કર્યા છતાં પણ કેટલાક ન જાય, તેમને પરમાધામી ક્રોધ કરીને મનુર ગુલામ માફક અથવા બળમ માફક મહોને

હડથી હણીને કે પરાણો ઘોચીને આગળ ઢોડાવેછે, પણ તે રાકડાઓ તેમની ઈચ્છામુજબ ચાલવા કે ઉભા રહેવા પણ પામતા નથી

તૈ સપગાઢસિ પવજ્જમાણા, સિલાહિહર્મ્મંતિ નિપાતિણોર્હિં ।
સંતાવણી નામ ચિરદ્વિતીયા, સતપ્પતી જત્ય અસાહુકમ્મા
॥ સૂ. ૬ ॥

તે અસહ્ય વેદનાવાળા માર્ગે ચાલતા નરકમા નારકીઓ ન ચાલી શકે ન ઉભા રહી શકે, તેથી તેમના ઉપર શાપ કરીને પરમાધામીઓ સામે પડેલી પથરની શિલાઓ સાથે અથડાવે છે તથા સતાપનારી કુબી જે ઘણા કાળની છે, તેમા ગયેલો નારહીનો જીવ ઘણી વેદનાએ પીડાતો બેસે ત્યા તે પૂર્વે અશુભકૃત્ય કરેલા નારકીઓ ઘણું પીડાય છે ॥૬॥

કદૂસુ પવિસ્વપ્પ પયસિ ચાલં, સતોવિ દટ્ટા પુણ હપ્પયંતિ ॥
તૈ હટ્ટકાપ્પહિં પવજ્જમાણા, અવરેર્હિં સ્વજ્જંતિ સળ્લપ્પહિં ॥૭॥

તે રાકનારકીને કદુ (બટી) મા નાખીને પરમાધામીઓ પકાવે છે તેઓ ત્યા ચણાની માફક ભુજાતા બટીમાથી ઉચે ઉછળીને પાછા નીચે પડે છે, અને ત્યા ઉચે ઉછળતા કાઠપક્ષી વિગેરેએ ખાતા અન્યદિશામા નાસતા સિંહ વિગેરે તેમને ખાયછે, (આ સિંહ કે પક્ષીઓ વિગેરે પરમાધામીઓ તેમને કુ ખ દેવા માટે બનાવી રાખેછે.) ॥૭॥ ૭ ॥

સમૂસિય નામ ત્રિધૂમઠાળ, જે સોયતત્તા કલુળ ઘર્ણતિ ।
અહાસિરં કદ્દુ વિગતિઝ્ઞર્ણ, અયવ સત્ત્વેર્હિ સમોસર્વેતિ ॥ મુ. ૮ ॥
સમૂસિયા તત્ત્વ ત્રિધૂમિયંગા, પવત્તોર્હિ સ્વજ્ઞંતિ અમોમુદેર્હિ ।
મંજીવળી નામ ચિરદ્વિતીયા, જેસિ પયા હમ્મદ્ પાવવેયા ॥ મુ. ૯ ॥

વળી ચિતિકાના આકારે નરકમા પીડાના સ્થાન છે, ત્યાં વિધૂમ તે અગ્નિનું સ્થાન પામીને શોકથી તપેલા દીન-સ્વરે રહે છે, વળી નારકીનું નીચું માથું કરીને છીછીથી હોદાને છેદે, તેમ તેમના શરીરના ખડ ખડ કરી નાખે છે ॥ ૮ ॥

તે નરકમા યમા વિગેરેથી ઉંચા બાહુ કરીને અથવા નીચે માથું કરીને જેમ ચણાએ સૂત્રીએ લટકાવે તેમ તેમને લટકાવીને શરીર છરીને ઉપરથી આમડી ઊંચીને વળી વ્યા-વ્યવાળા પક્ષીઓ કાગડાં ગીધ વિગેરેથી સુધાય છે આ પ્ર-માણે પરમાધામીથી કે પરસ્પર પીડાતા છિન્ન મિત્ર થયા છતાં દુ ખ પામીને પણ મરતા નથી, માટે નરક તે સજ્જ-વની ભૂમિમાફકે અવિનાશન દેનારી ભૂમિ છે । કારણ કે ત્યાં જીભા જીભા દુકકા કરવા છતાં આયુ નિકાચિત હોવાથી મરતા નથી, વળી તે ઉત્કૃષ્ટ આયુ ૩૩ સાગરોપમનું છે, અને તેટલો કાળ ત્યાં જન્મેલા ઉત્પન્ન થએલા નારકો પ્રાણીઓ પાપના ચિત્તવાળા મુહુર વિગેરેથી હણાય છે, તમા નરકન-પ્રભાવથી મૂર્છા પામેલા ને વારવાર પીસવા છતાં પણ મરતા નથી, પણ પાશ માફકે પાછાએકમેક ઘર્ષ જાય છે (અર્થાત્ તેનું શરીર પાછું ભેડાઈ જાય છે.)

તિસ્વાર્હિ સૂલાહિ નિવાયયતિ, વસોગયં સાવયય વ લદ્ધં ।
 તે સૂલવિદ્ધા કલ્પુનં યનંતિ, યગત દુક્લં દુહઓ ગિલાણા
 ॥ સૂ. ૧૦ ॥

વળી પૂર્વે દુષ્ટ કૃત્ય કરનારા નારકીને લોહાની શૂળો વડે
 મારે છે

પ્ર૦—કોની પેઠે ?

ઉ૦—ધાપદ તે વથમા આવેલા હુરણુ ઠે હુક્કર
 માફક પોતાના કળજે લઇને પરમાધામીઓ મારે છે, તે
 નારકીઓ શૂળ વિગેરેથી વિધાયા છતાં મરતા નથી, પણ
 દીનસ્વરે બરાડા પાડે છે પણ તેમને બચાવવા કોઈ સ
 મર્થ નથી, તે બિચારાઓ એકાતથી અંદર તથા બહારથી
 ઘસાન બનેલા પ્રમેદ રહિત રોજ દુષ્ટો અનુભવે છે ॥૧૦॥

સયા જલ નામ નિર્હં મહત્, જંસી જનંતો અગળી અકુટો ॥
 ચિદ્વતિ ષદ્દા બહુકૂરકમ્મા, અરહસ્સરા કેદ ચિરદ્વિનોયા ॥ સૂ. ૧ ॥

વળી હમેશા તે નારકીનું સ્થાન ઉષ્ણ ૩૫ પૃષ્ઠાથી ઢેરી
 અમાન બળતાવાળું છે તથા બધા નારકીઓ કર્મવશ થઇને
 હણાય છે, માટે નિહ છે, અર્થાત્ આઘાતસ્થાન છે, તથા બધા
 લોકકાંવિના અગ્નિના લોકકા હોવાથી મહાન્ છે, આવા અતીવ
 પીડાના સ્થાનમાં પૂર્વજાએ બહુ કૂરકર્મ કરેલા હોવાથી
 તેનો વિપાક ઉદય આવતા તે પાપે બધાયલા ત્યાં રહેલા છે

પ્ર૦—કેવા બનીને ?

ઉ૦—અરહ તે બરાડા પાડતા ચઢોવાળા થયો કાળ
યા રહેનાર'છે ॥ ૧૧ ॥

ચિયા મહંતીવ સમારખિતા, હુબંતિ તે જ કલુર્ણ રસંતં ॥
આરટૂતો તત્થ અસાહુકમ્મા, સપ્પી જહા પઢિય જોઈમજ્જે ॥૧૨

મોટી ચિતા સજગાવીને પરમાધામીએ તે રકના નાર-
કીને તેમા ફેકે છે, તેમા પૂર્વે પાપ કરેલો નારકોલવ
પીગળી જાય છે, જેમ અગ્નિમા નાખેલુ ઘી પાણી જેલું
ધાયછે, તેમ નારકોલવની દશા છે, તોપણ તે રાકે હુ ખ-
માથી છૂટવા મરી જતો પણ નથી ! ॥ ૧૨ ॥

વળી આ બીજો પીડાનો પ્રકાર છે

સદા કસિણં પુણ ઘમ્મઠાણં, ગાઢોવણીય અણ્ણુકાવધર્મં ॥
હત્થેહિં પાણ્ણિય રંધિઠ્ઠણં, સત્તુવ ઢઢેહિં સમારખતિ ॥૧૩॥

વળી હમેશા સ પૂર્ણ તપેલુ ઉચ્ચસ્થાન ચીકણા કર્મ
બાધવાથી કર્મે બાંધુ હોય તેમ હુ ખરૂપ સ્વભાવવાળા
પીડાના સ્થાનમા તે બનામનાગ્રીલવને હાથે પગે બાધીને
ફેકે છે, અને નાખ્યા પછી તેને યત્રુ માનીને હાથી
મારે ॥ ૧૩ ॥

મજતિ વાલ્લસ્સ વહેણ પુટ્ટી, સીસપિ મિંદતિ અઓષણેહિં ॥
તે મિઘ્ઢદેહા ફલગંવ તચ્છા, તત્તાહિં આરાહિં ણિયોજયંતિ ॥૧૪॥
વળી તે રાકનારકીલવને લાકડી વિગેરેથી

કરીને તેની પીઠ ભાગી નાખે છે, તથા લોખંડના ધડલુથી તેનું માથું છુદી નાખે છે, (અપિ ચઞ્ઠથી જાણવું કે) તેના બીજા અંગો પણ ચૂર્ણ લેવા કરી નાખે છે, તે ચૂર્ણ થએલા અંગો પાગવાળા નારકીને બે પસવાડા પાટીયા માફક કકચ (રધા) વિગેરેથી પાતળા કરી નાખે છે, યાછી તપેલા આશાઓથી પીડીને ગરમ કરેલું તરલું પાતું, વિગેરે દુ ખ આપે જે ॥ સૂ-૧૪ ॥

અભિર્મુજિયા રુદ્ધ અસાહુકમ્મા, ઉસુચોદ્ધયા હત્થિવહં વહતિ ॥
 ઇમં દુરુહિતુ દુપે સતો યા, આરુસ્ય વિજ્ઞંતિ કકાળઓ સો ॥ સૂ. ૧૫

વળી રોદ્રકામ તે બીજા નારકીને હુણુવા વિગેરેમા ભેડે, અથવા પૂર્વભવે કરેલા જીવહિમા વિગેરેના કૃત્યયાદ કરાવીને તે પૂર્વભવે કરેલા અશુભકર્મવાળા નારકીને ઇંપુ (તીર) ના ધા કરી પરમાધામી પ્રેરણા કરે, પછી હસ્તિવાહ (મહાવત) ની માફક ઉપર ચડીને દોડાવે છે, અથવા હરતી માફક ઘણા બોલે ઉપડ વે છે, એ પ્રમાણે ઉદ્દેશ્ય થઇને ઉટ માફક દોડાવે છે

પ્ર૦—કેવી રીતે દોડાવે ?

૮૦—નારકના ઉપર એક બે ત્રણ ચડીને તેને દોડાવે છે, ઘણા ભાર લાગવાથી તે ગત ન ચાલી શકે તો ક્રોધ કરીને પરાણુવિગેરેથી મારે છે, અને તે નારકીને મર્મ (કોમળ) ભાગમા વિધે છે

વાલા પલા મૂમિ મણુકર્મતા, પવિજ્ઞનં કંટકલ મરત ॥

વિવદ્ધતપ્પેદિ દિવણ્ણચિત્તે, સમોરિયા ફોટ્ટવલિં કરિંતિ ॥ સૂ. ૧૬

તે બાલક જેવા પરત્ર નારકીજીવો લોહી વિગેરેથી
ખરડાયેલી મદી તથા કાટાથી બ્યાસ જમીન જોડેને ન જો-
ળશે, ધીમે ચાલે, તેથી પરમાધામીઓ બા જ જળરીથી પ્રેરણા
કરે, વળી તે સમયે મારના ગ્રાસથી મૂર્છિત ચએલા તર્પક
() ના આકારે પડયા હોય, તેમને અનેક પ્રકારે
બાધીને પરમાધામીઓ નગરમા જેમ જાગિદાનમા મારીને
પશુ હોમે, તેમ તેમને આમ તેમ ફેંકે છે, અથવા કાદુ
બલિ કરે છે ॥ ૧૬ ॥

પેતાલિણં નામ મહાભિતાને, ઇગાયતે પવ્યમતલિલિલ્લે ॥

હમ્મતિ તત્થા ગુહુરુર કમ્મા, પર સહમ્સાણ મુદ્દત્તગાળં ॥ સૂ. ૧૭

વળી નરકમા આવો પણ સલાવ છે, કે નારકીમા પર
માધામીનો કરેલો મહા દુ ખના કાર્યવાળો શિલાનો બના
વેલો એક મોટો વેયાલિય (વેકિય) પર્વત છે, તે આધકાર
રૂપે હોવાથી એક હાથના સ્પર્શથી પણ ચકતા નાગકી જીવો
પીડાય છે, વળી તે નારકી જીવોએ પૂરે ઘણા અધાર પાપ
કર્યા છે, તે હજારો મુદ્ત (ઘણા કળ) મુખી દુ ખ લો
ગવે ॥ ૧૭ ॥

સંવાહિયા દુક્કલિણો યણતિ, અહો યા રામો પરિતપ્પમાળા ॥

ઇગત્તહુદે નરણ મહત્તે, કુદેણ તત્થા વિસમે હવા ઉ ॥ સૂ. ૧૮ ॥

એક જાણે પીડાયેલા તે સખાધિત નારકીજીવો દુષ્ટ
કૃત્યો કરનારા મહાપાપીઓ રાત દિવસ અતિ દુઃખથી
પીડાયેલા કંઈજુસ્વરે આકંઠ કરે છે, તથા એકાત દુઃખ
દેનારા વિસ્તારવાળા નરકમા પડેલા પ્રાણીઓ તે ગણ્ય ત્રના
જ્ઞાસા વિગેરેથી અથવા પાપાણુના સમૂહથી તે વિષમસ્થાનમા
હોજેલા દેહતા રકથાજ કરેછે ॥ ૧૮ ॥

भंजंति णं पुवमरी सरोसं, समुगरे ते मुसले गहेतुं ॥

તે ભિન્નદેહા રુહિરં વમતા, ઓમુદ્ગા ધરણિતલે પહતિ ॥ સૂ. ૧૯

તે પૂર્વભવના શત્રુ માફક પગમાધામીઓ અથવા
પૂર્વભવના વેરી નારકીઓ પરસ્પર એક બીજાના અંગોને
કાપ કરીને મૂસળ (સાબેલા) લઈને ગાઢપ્રહાર કરીને
હોજેછે, તેથી તે નારકીઓ અનાથ બનીને શસ્ત્રોના ધાથી
શરીરમા ધાયેલ થએલા રૂધિરને વમતા નીચા મોઢા કરીને
પૃથ્વીઉપર પડેછે ॥ ૧૯ ॥

अणासिया नाम महासियाला, पागन्धिणो तत्थ सयायकोवा,
खज्जंति तत्था बहुकूरुम्मा, अदूरगा संकलियाहि वद्धा ॥ સૂ. ૨૦

વળી ત્યાં પરમાધામીએ બનાવેલા મહાદેહ પ્રમાણુ તે
મોટા (કાધાકૂતરા જેવા) શિયાળીઓ આજુબાજુ હોય છે,
તે અતિ ધૂષ્ટ બનેલા રોદ્રરૂપે નિર્ભય થઈને નિત્ય કાપા-
યમાન થએલા હોય છે, તેઓ તે રાકડા પરશવમા પાપ
કરનારા તથા લોહાની સાકળે જોડાજોડ બાધેલા છે, તેવા નાર-
કીને ટુકડે ટુકડા કરી બાણુ કરેછે, ॥ સૂ. ૨૦ ॥

સયાજલા નામ નદી બિદુગ્ગા, પવિજ્જલ લોહવિલીળનતા ॥

જસી બિદુગ્ગસિ પવજ્જયાળા, પગાયડવાણુકમર્ણ કરેંતિ ॥૨૧

વળી હમેશા જળ ભરેલી સદાજળ નામની અભિ
દુગ તે ઘણી ખરાબ જુદા જુદા ખાચે પાચ હોદીવી ભરેલી
નદી છે, અથવા તે રૂપિરથી ભરેલી હોવાથી પિચિહત છે,
અથવા વિસ્તીર્ણ ગંધીર (ઉઠા પાણીવાળી મોટી) નદી છે,
અથવા ઉના જાળના પાણી જેવી છે, તે બતાવે છે, અભિએ
તપાવેલું સોદુ ધીંગળે તેવા હોદાના રસ જેવી નદી છે, તેવી
નદીમા નારકીના છોડોને અનાથ બનીને જમન તથા પદવન
કરવું પડે છે, (ત્યાં અનંત દુ ખ લોગવનું પડે છે) ॥૨૧॥
આ પ્રમાણે ઉપસહાર કરતા નારકીનું વિશેષ દુ ખ બતાવે છે

પયાદ ફાસાઈં ફુમનિ ચાલેં, નિરંતરં તન્ય ચિરદ્વિતીય ॥

જ હમ્મમાણસ્સ ડ હોઈ તાર્જ, પગો સર્વ પચણુહોઈ દુક્ખં ॥સુ.૨

આ પ્રમાણે જાણે ઉદ્દેશામા બતાવેલા દુ ખના ફરસો
પરમાધામીએ કરેલા તથા પરસ્પર વેરથી કરેલા અથવા
સ્વભાવિક ઉદયમા આવેલા અતિશે કંઠવાડૂપ રમ ગ ધ રપર્થ
તથા શબ્દોના દુ ખો અત્યંત દુ મઠ છે, તે દુઃખો અથ-
રણુનારકીઓ લોગવે છે તે દુ ખ નિરંતર સહુમાત્ર વિગાતિ
નહિ તેમ લોગવે છે, તથા લાળી સ્થિતિ તે રત્નપ્રમા નામે
પહેલો નારકીમા ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ એક સાગરોપમ બીજી ય-

૧૦ ધૂમપ્રભામા ૧૭ તમ પ્રભામા ૨૨ અને મહાતમ પ્ર-
ભામા ૩૩ સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ છે, ત્યાં પોતાના
પાપે ગયેલાને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ મળતા હું ખામતા કોઈપણ
રક્ષક થતું નથી, જો કે ત્યાં સીતેન્દ્ર નામનો બારમાદેવલો-
કનો ઈદ્ર લક્ષ્મણના પૂર્વભવનો ઉપકાર યાદ કરી અવધિ
જ્ઞાને જાણી તેને બચાવવા ગયેલ, પણ ત્યાં તેને હું ખમાથી
બચાવવા સમર્થ ન થયો, એણે સંભળાય છે તે પ્રમાણે
હરેક નારકીનો જીવ પોતે એકલો જેના માટે પાપ કરેલા
તે બધાથી રહિત થઈને કર્મના વિપાકના ફળ હું ખરૂં
નારકીમા લોગવે ॥ પણ કોઈ તેના હું ખમા ભાગ લેતું
નથી તે જ કહ્યું ॥

મયા પરિજનસ્યાર્થે, કૃત કર્મ સુદારુણમ્ ॥

एकाकी तेन दत्तोऽहं, गतास्ते फलभोगिनः ॥ १ ॥

મે પરિવાર માટે ઘણા કાળાકૃત્ય કર્યા પણ તે ફળ
લોગવનારા જતા રહ્યા, અને તેનાવડે હું એકલો જ બાકી
રહ્યો છું । ॥ સૂ. ૨૨ ॥

जं जारिस पुवमकासि कम्म, तमेव आगच्छति सपराण ।

एगतदुखसं भवमज्जणित्ता, वेदति दुखी तमणतदुत्तर ॥सू. २३॥

જેવું જેવા બાવતું જેવી સ્થિતિનું કર્મ આ જીવે
પૂર્વ જન્મમા કર્યું હોય, તે પ્રમાણે જન્મન્ય મધ્યમ ઉત્કૃષ્ટ
સ્થિતિના અનુભાવના લેદવાળું આ સસારમા તેજ પ્રધારે

અનુસરે છે, તેનો સાર આ ॥ કે-લીન મદ કે મધ્યમ અ-
ધ્યવસાયના જેવા સ્થાનોવડે બાધ્યું હોય, તેજ પ્રમાણે વધતા
ઓછા પ્રમાણુમા ઉદયમા આવે છે અને એકાંતથી મુખ
રહિત હુ ખજ અવરમે નારકીના ભવમા ઉદય આવે છે, તે
નારકભવમા લોગવવાયોગ્ય કર્મો ઉપાર્જન કરીને એકાંત
હુ ખી આ બનેલા નારકીઓ અસાતાવેદનીયહુ ખ જે
બીજાથી ઉપશમ ન થાય, અર્થાત્ તેનો કોઈ ઉપાય નથી,
તેને લોગવે છે

एताणि सोद्या णरमाणि घोर, न हिंसए किंचण सवलोए ॥
एगनदिही अपरिगहे च, पुजिहज्ज कोयस्स वसं न गण्ठे॥सू. २४

ઉપસંહાર કરતા ફરીથી ઉપદેશ આપે છે, કે ઉપર
બતાવેલા નારકીના બધા હુ ખો સામજીને ખુદ્ધિવડે શેખતે
ધીરપુરૂષ પ્રસન્નમાધુ આ પ્રમાણે કરે, કે ત્રસ સ્થાવરથી
ભક્તલેવાળા પ્રાણીસમૂહ ઉપર દયા કરીને કોઈપણ
ભવને પોતે ન હલે, તથા એકાંતથી ભવ આદિ તત્ત્વો
ઉપર નિશ્ચળદષ્ટિ સમ્યક્દર્શન જેને છે, તે એકાંતદષ્ટિ
નિશ્ચળ સમ્યક્ત્વો બને, તથા પોતાના મુખને માટે બહુ
કરાય તે પગ્ગિરહ છે, તે ન સખવાથી અપરિગ્રહવાળો બને,
(તુ શબ્દથી જાણુવુ કે) તેમજ જૂઠું ચોરી ચેશુનના પાપો
પણ ઊઠે, તેજ પ્રમાણે અશુભકૃત્ય કરનારા લોકને તથા
તેના ફળ લોગવનારાને જાણે અથવા કપાયથી ભરેલ આ

લોકને ખરાવરૂપે જાણે પણ તેને વશ ન થાય, (અર્થાત્
લોકોમા થતા પાપો પોતે ન કરે) ॥ ૨૪ ॥

एव तिरिक्त्वे मणूयामु(म)रेसुं, चतुरन्तऽणत तयणुवित्राग ॥
स सवमेय इति वेदइत्ता, कंसेज्ज काल धुयमायरेज्ज ॥ २५ ॥
त्तिवेमि इतिथी नरयविपत्ती नाम पचमाध्ययनं समत्तं ॥

गाथा ग्रं. ૨૩૧ ॥

આ પ્રમાણે ઉપર બતાવેલા દુ ખો ક્રોધ અશે અશુભ
કૃત્ય કરનારા છો તો તિર્યચ મનુષ્ય દેવતામા પણ છે, આ
પ્રમાણે નરક તિર્યચ મનુષ્ય દેવરૂપે આરગતિમા અનતકાળ
મુખી કરેલા કૃત્ય પ્રમાણે કુળ છે, તે બુદ્ધિમાન માણસે
જાણીને ધ્રુવ સયમને છુટગીમુખી વાછવો, તેને પરમાર્થ
આ છે કે ખરીરીતે જોતા આરગતિમા દુ ખ જાણીને ધ્રુવ
તે માણ કે સયમ જાણીને તેના અનુષ્ઠાનમા છુટગી મુખી
રહ્યા રહે ॥ ૨૫ ॥

नरकविलङ्घित नाभक्तु पायमु अध्ययन समाप्त

વીર સ્તુતિ નામનું છઠું અધ્યયન.

પાંચમું કહીને છઠું કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સ-
બ ધર્મ ઉ ગયા અધ્યયનમાં નરકવિભાજિ કહી છે, તે થી
મહાવીર વર્ધમાનગામીએ કહેલ છે, તેમના શુભોત્ત
કીર્તન કરવું, એ દ્વારવડે તેમનું ચરિત કહે ॥ કારણ કે
શાસ્ત્રના ઉપદેશનું મોટાપણું તેટલું જ શાસ્ત્રનું મહત્ત્વ છે
આ સબ ધર્મે આવેલા આ અધ્યયનના ચાર ઉપક્રમ વિગેરે
અનુયોગદ્વારે છે તેમાં ઉપક્રમમાં રહેલો અર્થોધિકાર મહા
વીરપ્રભુના શુભોના ઉત્કીર્તનરૂપે છે

નિમિષ એ પ્રકારે, ઓધનિષ્પન્ન અને નામનિષ્પન્ન છે,
તેમાં ઓધમાં અધ્યયન છે, અને નામનિષ્પન્નમાં મહાવીર
સ્તવ છે તેમાં મહત્ત્વશબ્દનો તથા વીરનો તથા જીવનો એ
ત્રણે શબ્દોનો નિષ્કેષો કહેવો જોઈએ અને જેમ ઉદેશ તેમ
નિર્દેશ કહેવો, તેથી પ્રથમ મહત્ત્વશબ્દ કહે છે તેમાં પણ
આ મહત્ત્વશબ્દ બહુપણે છે, જેમકે મહાજ્ઞાન તથા મોટા
પણામાં, જેમકે મહાધોષ અતિના અર્થમાં, જેમકે મહાભય,
પ્રાધાન્યના અર્થમાં છે, જેમકે મહાપુરુષ, આ ચાર અર્થમાં
છે, તેમાં પ્રાધાન્યના અર્થમાં મહાવીર શબ્દ લીધો છે, તે
નિયુક્તિકાર બતાવે ॥

પાહ્લે મહસહો દબે સેત્તે ય કાલમાયે ય ॥

વીરસ્સ જ ગિવસેવો ચરકઓ હોડ જાયબ્વો ॥નિ.૮૧॥

તેમા 'મહાવીર સ્વયં'મા મહત્ત્વશબ્દ પ્રાધાન્યના અર્થમા છે, અને તે નામસ્થાપના દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ અને ભાવ એમ છ લેહે છે, તે પ્રાધાન્યના નામસ્થાપના સુગમને છાંડી દ્રવ્યથી શરૂ કરે છે

દ્રવ્ય પ્રાધાન્ય સ્વચરીર બબ્બચરીર તે બેથી જુદું સચિત્ત અચિત્ત મિશ્ર એમ ત્રણ લેહે છે સચિત્ત પદ્ય દ્વિપદ ત્ર્યપ્તપદ અને અપદ એમ ત્રણ લેહે છે તેમા દ્વિપદમા તીર્થંકર ચક્રવર્તી વિગેરે છે, ત્ર્યપ્તમા હાથી ઘોડા વિગેરે છે, અને અપદ (જાડો) મા કટ્યવૃક્ષ વિગેરે છે અથવા પ્રત્યક્ષ દેખાતા રૂપ રસ ગંધ સ્પર્શથી ઉત્પદ્ય પુકરીક કમળ વિગેરે પદાર્થો છે,

અચિત્તમા પ્રાધાન્ય વૈદ્ય વિગેરે જુદી જુદી જાતિના મણિરત્નો છે મિશ્રમા વિભૂષિત તીર્થંકર છે

ક્ષેત્રથી પ્રાધાન્ય સિદ્ધિક્ષેત્ર છે તથા ધર્મ ચારિત્રના આશ્રયથી મહાવિદેહક્ષેત્ર છે, અને મુદર લોગોની અપેક્ષાએ દેવકુરૂ વિગેરે સુગલિકક્ષેત્રો છે

કાળવી પ્રાધાન્ય એકાત મુખમ મુખમ આદેશ વિગેરે છે અથવા ધર્મચરણના સ્વીકારને યોગ્ય જે કાળ છે, તે લેવો

ભાવપ્રાધાન્ય તે ક્ષાયિકભાવ છે, અથવા તીર્થંકરપ્રભુના શરીરની અપેક્ષાએ ઔદયિક છે, અહીં તે બેની સાથે આપણા અધિકાર છે

વીર શબ્દના નિક્ષેપા

દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ જાવ એમ ચાર લેહે છે તેમા રૂ
શરીર ભવ્યશરીર છાત્રી વ્યતિરિક્તમા દ્રવ્યવીર તે દ્રવ્ય
માટે સજામ વિગેરેમા અફલુતકર્મ કરવાથી સૂરપુરુષ છે,
અથવા જે કંઈ વીર્યવાળું દ્રવ્ય છે, તે દ્રવ્યવીરમા ગણાય
છે જેમકે તીર્યકર અનંત બળ વીર્યવાળા છે, તે લોકને
ઉચ્ચકીને હડામાફક અલોકમા ફેંકવા સમર્થ છે તથા
મેરૂપર્વતનો હડ કરીને રત્નપ્રભાપૃથ્વીને છત્રમાફક ધારણ
કરે, તથા ચક્રવર્તીનું પશુ દોસોલાં બતીસા વિગેરે નિર્ધુ-
ક્તિની ગાથા હર મા આવશ્યક સૂત્ર ૧ લા ભાગમા પૃષ્ઠ
૧૩૭ મા બતાવેલ છે તથા વિષ તથા નસાની વસ્તુનું
સામર્થ્ય ઘેલા કરવું વિગેરે ॥

ક્ષેત્રવીર તો જે ક્ષેત્રમા અફલુતકર્મ કરનારો અથવા
વીર તરીકે ગવાતો હોય તે બધુવો એ પ્રમાણે કાળ
આશ્રયી પણ બધુવું

જાવવીર તો તે ॥ કે જેનો આત્મા ક્રોધ માન માયા
લોભ વિગેરે પરિસહાવી છતાંયો નથી, તેજ કહ્યું ॥

કૌહ માર્ગં ચ માય ચ, લોભં પર્વેદિયાણિ ચ ।

દુઃસ્વયં ચેવ અપ્પાર્જં, સત્તમણે જિજિજિય ॥ ૧ ॥

ક્રોધ માન માયા લોભ તથા પાપ, ઇદ્રિયો આત્માને
છતવી મુરકેલ છે, તેમને આત્માએ છતવા તેણે બધું
છત્યું બધુવું

જો સહસ્સ સહસ્સાણં, સગામે દુક્ષ્ણ જિજ્ઞે ॥

एकं जिजेज्ज अप्पाणं, एस से परमो जओ ॥ २ ॥

જે સુભટ ॥ આમમા હજારોના હજારો દુર્જય સુભટોને
હતે, તે કરતા પણ જે પોતાના આત્માને વશ કરે, તે
તેનો પરમ જય છે

एको परिभमउ जए, वियडं जिज्जकेसरो सलालाए ।

कंदप्पदुइदाढो, मयणो विहारिओ जेण ॥ ३ ॥

એક જિનકેસરી જગતમા જયવતો છે, કે જેણે
કુબ્ધેષ્ટાદિપ કંઠપની દુષ્ટકાઠોવાળા કામદેવને પોતાની લીલામા
હતી લીધા છે ! કે જે કામદેવ જગતમા વિકટ શત્રુરૂપે
બધા હવોને બમાડે ॥

આ પ્રમાણે વર્ધમાનસ્વામીજી પોતે પરીસદ્ધ ઉપસંગો
અનુકૂળ કે પ્રતિકૂળ આવ્યા છતાં તેનાથી કાયર ન થયા,
તેથી શુભનિષ્પન્નપણાથી અદ્ભુતકર્મ કરવાપણે બાવધી
મહાવીર ગણાય છે અથવા દ્રવ્યવીર વ્યતિરિક્તમા એક
ભવવાળા વિગેરે છે

ક્ષેત્રવીર તે જ્યાં તે ગેસે, અથવા જ્યાં તેનું વર્ણન
થાય તે ક્ષેત્રવીર છે, કાળથી પણ તેમજ જાણી લેવું, ભાવ
વીરનો આગમથી નામગોત્રકર્મ ઉદયમા આવતા અનુભવે, તે
શ્રી વીરવર્ધમાન સ્વામીજી છે

સ્તવના નિશ્લેષા

પુદ્ગિભક્તો ચત્તહા આગંતુ અમૂમગેહિં દવ્યધુતી ॥

મારં સંતાગ ગુણાગ કિત્તળા જે જહિ મગિયા ॥ નિ. ૮૪ ॥

સ્તવનાનામરચાપના વિગેરે ચાર પ્રકારે નિરૂપા છે, તેમાં નામરચાપના પૂર્વપદે જાત્રુવા, દ્રવ્યસ્તવનો સચરીર અધ્યયનીયો વ્યનિર્મિત જે કટક ઢેચૂર કુવનીમાળા, જહન વિગેરે સચિત અચિત પૂજનીક દ્રવ્યોના જે સત્કાર ધાપ તે દ્રવ્યસ્તવ છે, અને આવસ્તવતો વિદ્યમાન શુભો વ્યા ને હોય, તેનું દીર્ઘન કરવું

હવે પ્રથમ સૂત્રના સ્પર્શદ્વારવડે સંપૂર્ણ અધ્યયન થાયે સબધ ધરાવતી ગાથા ને નિર્બુદ્ધિકાર કહે છે

પુરિંછ સુ જંવુનામો અજ્ઞ સુહમ્મા તમો કહેસી યા

અર મહ્યા રીરો જયમાહ તહા જણનાહિ ॥ નિ. ૮૫ ॥

જ જુસ્વામીએ આર્યમુખમાસ્વામીને શ્રી મહાવીર પ્રભુના શુભો પૂછ્યા, એથી તેમણે કહ્યું કે મહાવીરપ્રભુ આવા શુભવાળા ॥ અને એજ પ્રભાણે શ્રીમહાવીર સંસારના જયનો ઉપાય કહે છે, તેમ તેમણે જણાવે છે, માટે તમે પણ ભગવાનની પેઠે સંસાર છોડવા પ્રયત્ન કરો

હવે નિરૂપા પછી સૂત્રાનુગમમા અરુણભિતાદિ શુભયુક્ત સૂત્ર ઉચ્ચારવું, તે કહે છે

ચિત્તસ્થુગ સમણા માહણા ય, અગારિણો યા પરિવિત્તિયા ય
કેદ જોગતહિયં ધમ્મમાહુ, અણેહિસં સાહુ સમિસ્સવાપ ॥ મૂ. ૧

આ સૂત્રનો પૂર્વના સૂત્ર સાથે આ પ્રમાણે સબંધ છે તીર્થંકરે ઉપદેશેલા માર્ગે સયમ પાળતો મૃત્યુકાળની ઉપેક્ષા કરે (જીવગીમુખી સયમ પાળે), તે જેમણે આ માર્ગ કહ્યો છે, તે તીર્થંકરપ્રભુ કહેવા છે, એમ સાધુઓ વિગેરે પૂછે છે, અને પરસ્પર સૂત્રનો સબંધ તો ગુરુવેત પૂર્વે કહેલું છે, અને તેજ પ્રમાણે આગળ પણ જે પ્રશ્નોત્તર થાય, તે પણ સમજે, આ પ્રમાણે આ સબંધે આવેલા આ સૂત્રની સહિતાદિના ક્રમવડે વ્યાખ્યા કહેવાય છે, તે આ પ્રમાણે છે અનંતરસૂત્રમાં ઘણે પ્રકારે કહેલી નરકની વિભક્તિ સાબળીને સાબળનારતું મન સસારથી વિરક્ત થતા તે પૂછે કે કોણે આ કહી છે ? એમ મુખમાંસ્વામીને સાધુઓ પૂછે છે અથવા જૂઠ્ઠાસ્વામી મુખમાંસ્વામીને આ પ્રમાણે કહે છે કે સસારને પાર ઉતારવામાં સમર્થ એવો આ ધર્મ કોણે કહ્યો છે, એવું મને ઘણા માણસો પૂછે છે નિશ્ચય વિગેરે શ્રમણો તથા બ્રહ્મચર્ય આદિ પાળનારા બ્રાહ્મણો તથા અગારિણો તે ક્ષત્રિય વિગેરે પૂછે છે, અને પરતીધિક તે બાહ્ય વિગેરે તે તે બધા પૂછે છે

પ્ર૦-શુ ?

ઉ૦-તે કોણ છે ? કે જેણે કુર્ગતિમાં પડતા જીવોને ધારનારો એકાત હિત કારક અનુષમધર્મ બતાવ્યો છે ! અને શ્રેષ્ઠ સમીક્ષા તે યથાયોગ્યતત્ત્વના બોધવડે અથવા સાધુ સમીક્ષાવડે અર્થાત્ સમભાવ સ્વખીને કહ્યો છે ? ॥૧૫

કહ ચ જાણં કહ દસણં સે, સીલં કહ નાયમુતસ્સ આસી ॥
જાણાસિણં મિત્તસુ જહાત્તહણં, અહાસુત વૂદિ જહા ણિસંતંભામૂ. ૨

અને તેજ પ્રભુના જ્ઞાનાદિ ગુણો બાજુવા માટે પ્રમ્ત પૂછ્યો, કે ઠેવીરીતે જાગવાને જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું, અથવા તે જાગવાનું જ્ઞાન કેવા વિશેષબોધવાળું ॥ ? અને સામાન્ય અર્થનું પરિચ્છેદક કેવું કર્યું છે ? તથા તેના ચમ નિયમ રૂપ શીલ કેવું છે ? જ્ઞાતનામના સુત્રિયો ॥ તે વચના જાગવાન વર્ધમાન સ્વામી હતા, તેમનું ચરિત્ર મેં આપને પુછ્યું છે તે મુખમોસ્વામી ! જેવું આપ બાજુતા હો, તે અધુ સાંભળ્યા પ્રમાણે અવધારીને કહો ॥ ૨ ॥ આ પ્રમાણે પુછવાથી મુખમોસ્વામી વીરપ્રભૂના ગુણો કહે ॥

સેયન્નપ્પ સે વુત્તહાવુપન્ને, (હેમદેસી) અગંતનાણોય અગંતદંસી ॥
જસંસિણો ચક્કસુપદે ઠિયસ્સ, જાણાદિ ધમ્મ ચ ધિદં ચ પહિ ॥ ૧ ॥

તે શ્રી જાગવાન ચીત્રીશ અતિશયયુક્ત સ સારમા રહેલા છયેના દુર્જ (ખેદ) ને બાજુ છે, માટે ખેદજ છે, અથવા ક્ષેત્રજ તે યથાવસ્થિત આત્મસ્વરૂપ બાજુવાથી આત્મજ છે અથવા ક્ષેત્ર તે આકાશ છે તેને બાજુ છે, અર્થાત્ દ્વોક અદ્વોકના સ્વરૂપને બાજુ છે તથા બાવકુશ તે આઠ પ્રકારના કર્મ છે, તેને છેદે માટે કુશવ છે અર્થાત્ શરણે આવેલા પ્રાણીઓના બોધવડે કર્મ છેદવામા નિપુણ છે તથા આશુપ્રજ્ઞાવાળા (હાજર જવાબી) છે, કારણ કે

કેવળજ્ઞાનથી 'સર્વત્ર સર્વકાલનુ એકસમયે જ્ઞાન છે અર્થાત્
છદમસ્ત માણસની પેઠે તેમને વિચારીને ઉત્તર આપ
વાનો નથી, પાઠાત્તરમા મહર્ષિ પાઠ છે, તેથી જાણુ કે
તે અત્યંત ઉચ્ચ તપચરણને આદરે છે, તથા અંગુલ ઉપ
સર્ગ પરિસહને સહેનાર છે તેમજ તેઓ અવિનાશી અનંત
પદાર્થના પરિચ્છેદ છે, અથવા વિશેષ આહંકારના ધરાવે
છે, માટે અનંતજ્ઞાની છે, એ પ્રમાણે સામાન્ય અવબોધને
આશ્રયી તેઓ અનંતદર્શી છે એવા ભગવાનનો અતુલ યશ
અનુભવ મુર અસુરથી વિશેષ હોવાથી તેઓ યશસ્વી છે.
તથા લોકના લોચનમાર્ગેમા ભવસ્થકેવળી અવસ્થામા
(દર્શનીય હોવાથી) રિયત છે અથવા લોકોને ઝીણા તથા
પડકારમા કે દૂર રહેલા ન દેખાતા પદાર્થોને પણ જાણવાથી
અશુભૂત છે તેવા મહાવીર પ્રભુનો સંસારને ઉદ્ધરવાના
નૃપભાવવાળો અથવા શ્રુત ચારિત્ર નામનો તેમનો કહેલો
ધર્મ છે, તે જાણુ તથા તે પ્રભુને ઉપસર્ગ થયા
છતા પણ નિશ્ચલ ધીરજ ચારિત્રથી જાદ ન થવારૂપે
રહી, અથવા સવમમા રતિ અથવા તેમની જતાવેલી છે,
તેને જાણુ અર્થાત્ સમ્યક કુશાચ (ઝીણી) બુદ્ધિવડે વિ-
ચારો, અથવા તે મુનિસમુદાયેજ સુધર્મોસ્વામીને પુછ્યું
કે તે ભગવાન યશસ્વી અશુભયમા રહેલા છે, તે પ્રભુના
ધર્મ તથા ધૈર્યને જાણતાહો, તે જામને કહો । ॥૩॥

હું અદેય તિરિય દિસામુ, તસા ય જૈ યાવર જૈ ય પાળા ॥

સે જિજ્ઞાણિચેદિ સમિત્ત્વ પત્તે, દોલે વ ધર્મ સમિય ઉદાહુામુઃ

હવે મુખમાંસ્વામી તે પ્રજુના ગુણોને કહે ॥ ઉચે

નીચે કે લીરછા એમ સર્વે દિશામા ૧૪ રજુપ્રમાણ લોક-

મા જે ત્રાસ પામનારા ત્રસજીવો છે, જેના લેહો અભિ

વાયુ તથા વિકલ્લેદિય પચેદ્રિય છે, તથા સ્થિર રહેનારા

પૃથ્વી પાણી વનરપતિ એમ ત્રણ લેહો છે, તથા જેમને

દશ પ્રાણોમાયો કોઈ પણ પ્રાણો હોય તે પ્રાણી છે, આ

કહેવાયો જે લોકો પૃથ્વી વિગેરે એકેદ્રિયમા જીવત્વ માનતા

નથી, તેમના મતનુ અહન કર્યું કે તેમનામા પણ જીવત્વ

છે, તે ભગવાન કેવળજ્ઞાની હોવાથી પ્રકર્ષથી જાણે માટે

પ્રજા છે, તેથીજ તે પ્રજા છે તથા દ્રવ્યાર્થન્યાયને આ-

શયી નિત્ય અને પર્થાય અર્થને આશયી અનિત્ય છે, એમ

નિત્યાનિત્ય સુખપદ્ધતીને કેવળજ્ઞાને જાણીને પ્રજાપના

ચોગ્ય પદ્ધતીને કહે છે, તેથી તેઓ પ્રાણીઓ આગળ પ-

દ્ધતીને પ્રકાશવાથી લીવામાફક છે અથવા સ સારસમુદ્રમા

પડેલા જીવોને સારો ઉપદેશ આપવાથી આશ્વાસ લેવા-

ચોગ્ય હોવાથી દીપ જેવા છે, એવા ભગવાન સ સાર પાર

હિતારવાને સમર્થ છે, તેવા જીવચારિત્રધર્મને કહે ॥ તથા

સમિત તે સદ્ગુણનથી અથવા રાગદ્વેષરહિત સમભાવે

ઉપદેશ દેછે, જદા પુણ્યસ્થ કર્તવ્ય તથા તુચ્છસ્થ કર્તવ્ય,

જેમ પુરુષવાનને ઉપદેશ આપે, તેમ રહને પણ ઉપદેશ

સે ધીરિણ પદિપુદ્ગવીરિણ, મુદંમણે વા ણમ સઙ્ગસેદ્ધે ॥

મુરારણ વાસિમુદાગરે સે, િગાયણે ગણગુણોવચેણ ॥ મુ. ૧. ॥

તે ભગવાન દાતીનાં બળવડે અને ધૈર્ય સધયણ વિ-
ગેરથી પ્રતિપુણું વીર્યવાળા છે, કાણકે તેમનું વીર્યાતરામ
કર્મ સંપૂર્ણ ક્ષય થયું છે, જેમ મુદ્ધર્યન (મેરૂ) પર્વત જ-
ણદીપની નાભિસમાન સર્વે પર્વતોમા મેલ છે, તેમ મહાવીર
પ્રભુ વીર્ય તથા અન્ય ગુણોથી મેલ છે, વળી મુરારણ તે
સ્વર્ગ છે, તે ત્યાંના રહેવાસી દેવોને મુદાકર (કર્મજનક)
છે, કારણકે તે પ્રથમ વળું જ ધ વસ સ્પર્શ અને પ્રભાવ
વિગેરે ગુણોથી ગુણ (સ્વર્ગ) ચોલે છે, તેવી રીતે પ્રભુ પણ
અનેક ગુણોથી ચોલે છે, અથવા જેમ ત્રિશ્ય (દેવો)નું
આલય (સ્થાન) મેરૂપર્વત અનેક ગુણોથી મુક્ત ચોલે છે,
તેમ પ્રભુ પણ મેરૂ માફક (અનેક ભગ્યાત્મા દેવપુરુષ
જેવાને) જ્ઞાનક આપનાર છે

સર્વ સહસ્માણ ઉ જોયણાણં, નિકલ્લગે પંદગરેનયને ॥

સે જોયણે જરણવતે સહસ્મે, ઉચ્ચુસ્સિતો હેટ્ટ સહસ્સમેગ ॥ મુ. ૧. ૧૦

વળી પણ પ્રભુને મેરૂ સાથે સરખાવે છે મેરૂપર્વત
૧ લાખ ચોળનનો છે, તેને પણ કંઠે હોવાથી પણ કંઠ-
વાળો કહેવાય છે, તે આ પ્રમાણે ભૂમિસબધી, (માટી
વિગેરેનો) સોનાનો, તથા વૈકુર્યરત્નનો વળી તેજ વિશેષ
બતાવે છે મથાણે પઠકવન વૈજયન્તી (ધન) માફક હો

વાથી પડકવેજ્ય ત કહેવાય છે, તથા જમીન ઉપર હૃદય હજાર યોજન ઉંચે તથા જમીનઅદર એકહજાર યોજન કુદે એકલાખ યોજનનો છે ॥ ૧૦ ॥

પુદ્ગેળમે ચિદ્વદ્ ભૂમિવદ્વિષ, જં સૂરિયા અણૂપરિવદ્વયતિ ॥
સે હેમવસ્ત્રે વહુનંદણે ય, જંસી રતિ વેદયતી મહિદા ॥મૂ. ૧૧॥

આકાશમા ઉંચે લાગીને રહેલ છે, તથા નીચે ભૂમિ અવગાહીને રહ્યો છે, તેથી તે ઉર્ધ્વ અથ તથા તિરછાલો-કને દુરશીને રહેલ છે વળી જેને સૂર્ય તથા જ્યોતિષ્કા ચદ્ર તારા નક્ષત્રો વિગેરે પ્રદક્ષિણા કરી રહ્યા છે, તથા તે ખુબ તપાવેલા સોના જેવો અળકે છે તથા બહુ (ચાર) નદનવનોથી સુકત છે, માટે બહુ નદનવનવાળો છે, તે કહે છે નીચેની જમીનમા ભદ્રશાલવન છે, ત્યાંથી પાચશે જે જન ઉંચે મેખલા ઉપર નદનવન છે, ત્યાંથી ૧૨ હજાર અને પાચશે જોજન ઉંચે ચડતા સૌમનસવન છે, ત્યાંથી ૩૬ હજાર યોજન ઉંચે શિખરઉપર પડકવન છે, આ પ્રમાણે ચાર ભદ્રશાળ, નદન, સૌમનસ અને પડકવન હોવાથી વિચિત્ર ક્રીડારથાનોથી સુકત છે, જેમા મોટા છદ્દો પછુ આવીને દેવલોકથી પવુ તે પર્વતના રમણીયતર ગુણો જોઈને રમણકીડ (આનંદ)ને અનુભવે છે ॥ ૧૧ ॥

સે પવ્વણ સદમહાપ્પગાસે, રિરાયતી ફંચળ મદ્વવન્ને ॥

અણૂચરે ગિરિસુ ય પદ્મદુગે ગિરીવરેસે જલિણ્વ મોમે

ઉપર જતાવેલ શુભોચ્ચ ન મેરૂપર્વત મહર સુદર્શન
 મુરગિરિ એવા અનેક શબ્દો (નામો) વડે મહાનુપકાશ
 (પ્રસિદ્ધિ) મા છે, તેથી તે શબ્દ મહાપ્રકાશવાળો શોભે
 છે, વળી ઠંચનની માફક ચળકાટવાળો અથવા નિર્મળ વર્ણ
 હોવાથી ઠંચનમુદ વર્ણવાળો છે, આવા ઉત્તમ શુભો હો-
 વાથી મેરૂપર્વતથી ખીન્ને કોઈ શ્રેષ્ઠ નથી, તેમજ પર્વ
 (મેખલા) એ વડે અથવા ઠાતા કે દાદાના આકારે ખીજા
 પર્વતો તેને જોડાયેલા હોવાથી તે સામાન્ય જીવોને ચડવો
 દુર્ગ (વિષમ-ઠઠણ) છે, તેમજ તે પર્વત મહિરત્નોથી તથા
 ઔષધિઓથી દેવિધમાનપણે પૃથ્વીનો એક ભાગ બળતો
 હોય તેમ પ્રગટે છે ॥ ૧૨ ॥

મહોદ્ધ મજ્જમિ ઠિતે જર્ગિદે, પન્નાયને મુરિય સુદ્ધલેસે ॥

एव सिरीएउस भूरिवले, मणोरमे जोयइ अचिपाली ॥सू. १३॥

રત્નપ્રભા પૃથ્વીમા મધ્યભાગમા જ શુદ્ધીપ છે, તેના
 પછુ ખરોખર મધ્યભાગમા સૌમનસ વિદ્યુત્પ્રભ, ગધમાદન,
 માદ્યવત એવા ચાર દ્રવ્યપર્વતથી શોભિત સમજૂભાગમા
 દશહજાર જોજનના વિસ્તારવાળો મથાળે એકહજાર ચોજ
 નના વિસ્તારવાળો નીચે પછુ દશહજાર ચોજનના વિસ્તાર
 વાળો અને દર દર ચોજને ૧૬ ચોજનના અગ્રારમે લાગે
 ઓછો બાકીના ૧૬ ભાગે વિસ્તારવાળો (અર્થાત્ જેમ ઉચે
 ચડે તેમ ઓછો થતો જાય) છે, વળી આ મેરૂપર્વતના

મધાળે ૪૦ ચોજનની ઉચી ચૂડા છે, તથા પર્વતમા પ્રધાન
મેઝપર્વતને સૂર્યમાફક શુદ્ધ હોય ત્યાં અર્ચીત્ આદિત્ય જેવો
પ્રકાશતેજ છે, આ ઉપર બતાવેલી વિશિષ્ટતર શોભાવડે
તે મેઝ અનેક વર્ષના ન્તોથી યુક્ત હોવાથી અનેક રગ-
વાણે કહેવાય ॥ તેમ ત્યાં જનારનું મન રમે છે તેથી
મનોરમ છે, અને અર્થિમાલા તે સૂર્યમાફક હલદી કીરણો
થી દશે દિશાઓને દીપાવે છે ॥ ૧૩ ॥

સુદસણસ્તોત્ર જસો ગિરિસ્મ, પતુચર્ચં મહતો પથ્થવસ્સ ॥
પ્રતોવમે સમણે નાયપુત્તે જામી જસોદંસણનાણસોલે ॥ ૧૪

હવે મેઝપર્વતના કહેલા શુભે પ્રભુમા ધટાવે છે
પ્રથમ બતાવેલ મેઝપર્વતનું કીર્તન (યશ) ગવાય છે, તે
પ્રમાણે ઉપમાઓ ઘટે છે

મં—કોને

ઉં—અમા સહે માટે અમણુ છે, તે તપથી તપેલી કેહવાળા
॥ અને હાત નામના ક્ષત્રિઓ છે, તેમના પુત્ર મહાવીરપ્રભુને
ઘટે છે, તે પ્રભુ ભતિએ બધી ભતિઓથી અને તમામ
યશસ્વી પુરુષોથી તથા દર્શનજ્ઞાને બીજા દર્શનજ્ઞાનવાળાઓથી
તથા શીલમતવડે તમામ શીલમત ધારીઓથી શ્રેષ્ઠ છે,
(આમા ભતિ વિગેરે શુભોની અક્ષરઘટના બ્યાકરણના સમાસના
નિયમ પ્રમાણે કરતી) (આમા આટલું વિશેષ છે કે દાગીનાથી
સ્ત્રી શોભે તેના કળ્પા સ્ત્રીના નિર્ભંજ શીલથી તેના દાગી-
નાને તે શોભાવે છે, તેવીજ રીતે મહાવીરપ્રભુના

આરિત્રથી કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થવાથી પુણ્યબળ અધિક પ્રમા-
ણુમા થવાથી તેમની જાતિ કુળ વગર વિગેરે વિશેષ દીપવા
લાગ્યા એટલે સુવર્ણ માફક તેમની જાતિ હતી તેમા પ્રભુના
આરિત્રજ્ઞાન વિગેરે અનતશુભો રત્નોમાફક સ લક્ષ થવાથી
વધારે દીપવા લાગી) વળી દુષ્ટાતદ્વારા ભગવાનના શુભોત્ત-
વર્ણન કરે છે

ગિરીચરે વા નિસહાઽઽયયાળં, રુપં વ સેષ્ટે વલ્લયાયત્રાણ ॥
સર્વોવમે સં જગમૂઢ પદ્મે, મુળીણ મઙ્ગે સમુદાહપદ્મે ॥ સૂ. ૧૬ ॥

જેમ નિપથ નામનો પર્વત જીલ્લ પવતોની લભાઈ
કરતા વિશેષ હોવાથી જ બુદ્ધીપમા અથવા અન્યદ્વીપોમા
દીર્ઘતામા શ્રેષ્ઠ (પ્રધાન) ગણાયછે તથા વલ્લયાકાર દ્વીપોમા
ફરક નામનો પર્વત વલ્લયાકારપદ્મે પ્રધાન છે, કારણ કે તે
ફરકદ્વીપની અંદર રહેલ માનુષોત્તર પર્વતમાફક વૃત્ત
આયત છે અને તેનો પરિક્ષેપ સખ્યેય યોજન છે એટલે
જેમ નિપથ તથા ફરકપર્વત આયતવૃત્તતામા પ્રધાન છે,
તેમ સમારમા મહાવીરપ્રભુ પણ ભૂતિપ્રસ તે પ્રભૂત જ્ઞાન
વાળા અર્ધાત્ પ્રસાદે કરીને શ્રેષ્ઠ છે તથા જીલ્લ મુનિઓ
કરતા વિશેષ જાણે માટે પ્રસ છે, એવું તેમનું સ્વરૂપ જાણ-
નારા વિદ્વાનો કહે છે ॥ સૂ-૧૫ ॥

અણુત્તરં ઘમ્મમુર્દરિદ્ધતા, અણુત્તરં જ્ઞાણવર શ્રિયાઈ ॥

સુમુકમુકં અપગંદમુકં, સંસિદુર્ગંતવદાતમુકં ॥ ૧૬ ॥

વળી જેનાથી જીએ કેાઈ પ્રધાન ધર્મ નથી, તેવા સર્વોત્તમ ધર્મને વિશેષથી કહીને પોતે અનુત્તર ધ્યાનને ધ્યાય છે, જેમકે કેવળજ્ઞાન યથા પાછી પ્રજા યોગના નિરોધ સમયે (ચઉદમે શુશુસ્થાને) સૂક્ષ્મ પદ્મ કાયયોગને રૂઢતા શુક્લ ધ્યાનનો ત્રીજો લેહ જે અપ્રતિપાત સૂક્ષ્મ ક્રિયાવાળો ધ્યાય છે, તથા નિરૂદ્ધ યોગ નામનો શુક્લ ધ્યાનનો ચોથો લેહ અપ્રતિપાત ક્રિયાવાળો અનિવૃત્ત નામનો ધ્યાય છે તે બતાવે છે કે સુદુ શુક્લમાદક શુક્લ (નિર્મળ સદૈઃ) ધ્યાન ધ્યાય છે, તથા દૂર યથો છે ગહ (મવીનતા ગૂમડુ) જેમાથી તેવું નિર્મળ અશુન સુવર્ણમાદક શુક્લધ્યાન ધ્યાય છે, અથવા તે ધ્યાન પાણીના ફેણ (અરીઠા કે સાળુના ફેણ અથવા વહાણ કે સ્ટીમર ચાલતા પાણીમા જે ફેણ દેખાય છે તેના) જેવા નિર્મળ તથા શુદ્ધ ચદ્ર જેવું એકાત નિર્મળ શુક્લધ્યાનના ઉવટના બે લેહ વાળા ધ્યાનને ભગવાન ધ્યાય છે ॥ ૧૬ ॥

અનુત્તરગં પરમ મહેસો, અસેસકર્મ્મં સ વિસોદ્ધતા ॥
સિદ્ધિ ગતે સાદમર્ણતપત્તે, નાળેણ ચ સીલેણ દસર્ણેણ ॥ સુ ૧૭ ॥

તેમ આ ભગવાન શૈલેશી અવસ્થામા શુક્લધ્યાનનો ચોથો લેહ પામ્યા પછી તુર્ત સાદિ અનતકાળની સિદ્ધિ ગતિ નામની પાચમી ગતિને પોતે પામ્યા છે તે સિદ્ધિ ગતિને વિશેષ ઓળખાવે છે, તે સર્વોત્તમ હોવાથી અનુત્તર

છે, તથા લોકના અગ્રભાગે હોવાથી અગ્રયા (સૌથી મો-
ખરે) છે, તેવી પરમ પ્રધાનગતિને આ મહર્ષિ પામ્યા છે,
મહર્ષિ એટલા માટ કહ્યા કે તે પ્રભુએ ઉગ્રપવડે ઢેહને
તપાવી અશેષકર્મ તે જ્ઞાનાવસ્થા વિગેરે આઠે કર્મને
ફૂર કરી વિશિષ્ટજ્ઞાન દર્શન શીવને ક્ષાયિકભાવમા મેળવી
ઉપર બતાવેલ સિદ્ધિગતિ એ પહોંચ્યા છે ॥ ૨૫-૧૭ ॥
વળી હજાતદ્વાસ પ્રભુની સ્તુતિ કરે ॥

સ્વપ્નેષુ જાતે જહ સામલી વા, જર્સિસ રતિં વેયયતી સુવલ્લા ।
વળેષુ વાળંદળમાદુ સેદ્ધ, નાળેણ સીલેણ ચ ભૂતિપદ્મે ॥મૂ. ૧૮॥

વૃક્ષોમા જેમ દેવકુરૂમા રહેલ શાઠમલીવૃક્ષ છે, તે
ભુવનપતિ દેવોને કીડાતુ સ્થાન છે તથા આગળ આવીને
સુપર્ણ જાતિના ભુવનપતિ દેવો રમવાનો આનંદ મેળવે છે.
વળી વનોમા જેમ નંદનવન દેવોને કીડાતુ સ્થાન છે, તેમ
મહાવીર પ્રભુ સમસ્ત પદાર્થોતુ પ્રકાશક કેવળજ્ઞાનવડે અને
શીલ તે યથાખ્યાત આરિત્ર વડે પ્રધાન છે, અને ભૂતિપદ્મ
તે પ્રવૃદ્ધજ્ઞાનવાળા ॥ ૧૮

યણિયં વ સદ્દાણ અણુત્તરે સ, ચંદો વ તારાણ મહાણુભાવે ।
ગંધેષુ વા ચંદળમાદુ સેદ્ધ, એવ મુળીર્ણ અવદિન્નમાદુ ॥મૂ. ૧૯॥

જેમ શબ્દોમા શ્રેષ્ઠ અવાજ મેઘનુ ગાજવુ છે, તું વિશે-
ષણ માટે કે સમુચ્ચયના માટે છે, જેમ તારા નક્ષત્રમા

ચંદ્રમા મહાન અનુભવવાળો તે જવા માણસોને નિર્જ્ઞાતિ
આપનાર કન્તિવટે મનોરમ લાગે છે, જેમ ઉત્તમ મુખધી
વાળી વસ્તુઓમા જે ગીર્વચદન અથવા મલયદેશનુ ચદન
તેને ઓળખનાન વિદ્વાનો શ્રેષ્ઠ કહે છે, તેમ મહુર્ષિઓમા
પ્રભુને શ્રેષ્ઠ માનેછે કારણ કે પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા આ લોક પર
લોકના મુખની વાગ્દારી નહેતી, તેથી તેમને અપ્રતિષ્ઠ
(નિગદાક્ષી) કહે છે ॥ ૧૬ ॥

જહા સયમ્ ઉદહોગ સેઠે, નામેષુ વા ઘરણિંદ માહુસેઠે ॥
લોઓદેષ વા રમ વેજયતે, સયોદદાણે મુણિવેજયતે ॥ સૂ.૨૦ ॥

સ્વય - (પોતાની મેળે) ઇચ્છિતરૂપ બનાવે તેથી તે
સ્વયભૂ કહેવાય તે દેવો છે, તેઓ જે સમુદ્રમા કીડા કરવા
લાયક તે સ્વયભૂરમણ સમુદ્ર છે તે બધા સમુદ્રો તથા
લીપોથી છેડે પ્રધાન મે, તવા નાગકુમાર નામના ભુવનપતિ
દેવોમા પરભેદ શ્રેષ્ઠ છે તથા ઇંદ્રુના રસ જેવા પાણીનો
સમુદ્ર તે ઇંદ્રુસોદક છે, તે પોતાના રસના લીધે યેત્યત
(પ્રધાન) છે, એટલે પોતાના ગુણોને લીધે બીજા સમુદ્રોમા
પતાકાની માફક ઉપર રહેલ છે, તે પ્રભાણે તપકપ્રધાન
તે વિશિષ્ટ તપવટે ત્રણ જગતની અવસ્થા માનનાર
મુનિ મહાવાર પ્રણુ વૈજયતે (પ્રધાન) છે, અર્થાત્
મહા તપવટે બધા લોકના ઉપર પવન માફક ઉભે
રહેલા છે ॥ ૨૦ ॥

હત્યીસુ પરાવળમાહુ ણાણ, સીરો મિમાણં સલિલાણ ગંગા ।
પવત્તીસુ વા ગરુલે વેણુદેવો, નિવાણ વાદીણિહ ણાયપુત્તે ॥ સૂ. ૨ ?

જેમ ઉત્તમ હાથીઓમા થકેદ્રુ વાહન ઐરાવલ્લ હાથી
પ્રસિદ્ધ દૃષ્ટાતબૂત છે અથવા પ્રધાન તરીકે તેને જાણનારા
કહે છે, જેમ મૃગોમધ્યે સિંહકેમરી પ્રધાન છે, તથા ભર-
તક્ષેત્રની અપેક્ષાએ ગંગા નદીનુ પાણી ખીભા પાણી કરતા
શ્રેષ્ઠ ગણાય ■ પક્ષીઓમા ગરુડ જેનુ યોગ્ય નામ વેણુ-
દેવ છે, તે પ્રધાનપણે છે એ પ્રમાણે મિદ્ધિક્ષેત્ર જે નિર્વાણ
પ્રાપ્તિ અથવા બધા ક્રમો ક્ષય થવારૂપે છે, તેનુ સ્વરૂપ બતા-
વનાર અથવા તે મેળવવાનો ઉપાય બતાવનારામા મહાવીર
પ્રભુ જ્ઞાત જ્ઞાતિના ક્ષત્રિયોના પુત્ર મુખ્ય છે કારણ કે યથા
વસ્થિત નિર્વાણપદાર્થના બતાવનાર તેઓ છે ॥ ૨૧ ॥

જોહેસુ ણાણ જહ વીસસેણે, પુળ્લેસુ વા જહ અરવિંદમાહુ ।
સ્વત્તીણ સેટ્ટે જહ દત્તવકે, ઇસીણ સેટ્ટે તહ વદ્ધમાણે ॥ સૂ. ૨૨

રણસ આમમા લડનાર યોદ્ધાઓમા જેમ વિન્ધ (સંપૂર્ણ)
સેન તે હાથી ઘોડા રથ પદ્ધતિ ચતુરંગ બળયુત ચક્રવર્તી
છે, તે દૃષ્ટાતબૂત છે, તથા કૂલોમા જેમ અરવિંદ (કમળ)
છે, તથા દુહોના મારથી બચાવનાર ક્ષત્રિયો છે તેમા જ્ઞાત
(ઉપજ્ઞાત) યથા છે જેના વાક્યવડે શત્રુઓ તે હાતવાક્ય
ચક્રવર્તી છે, તે શ્રેષ્ઠ છે આ પ્રમાણે ઘણા પ્રશસ્ત દૃષ્ટાત

બતાવીને હવે પ્રભુને તેમના નામપૂર્વક પ્રણામ કરવા કહે છે, કે તેજ પ્રમાણે રૂપિઓ મધ્યે શ્રીમા ૧ વર્ધમાનસ્વામી શ્રેષ્ઠ છે

દાશાગ સેટ્ટ અમયપ્પયાર્ણે, સચેમુ તા અણવર્ણં વયતિ ।

સચેમુ વા ઉત્તમ વખતે, હોયુત્તમે સમણે નામપુને ॥ મુ.૨૩ ॥

વળી પોતાના અને પારકાના અનુગ્રહ માટે યાચકોને (ખપવાળાને) જે અપાય તે દાન અનેક પ્રકારનું ૭ તે બધામા હવિતના અર્થાં હોવામા રક્ષણ આપનાર હોવાથી અમયદાન શ્રેષ્ઠ ■ તેજ કહ્યું છે

દોષતે ત્રિપમાણસ્ય, કોટિં જીવિતમેવ વા ।

ધનકોટિં ન મૂહનીયાત્ સર્ગે જોવિતુમિચ્છતિ ॥ ૧ ॥

મરનાર અનુબંધને કોઈ કરોડ રૂપિયા આપે, અને જીતે હવિત આપે, તે વખતે મરનારો કોઈ રૂપિયા નહીં માગે, પણ હવિત વાછરે આ વિષય જોવાળીયા આ બા-
ળકો મુધા પણ સહેવાઈથી સમજે, માટે અમયદાનનું પ્ર-
ધાનપણું બતાવવા કયા કહે છે

વસતપુર નગરમા અરિહમન નામનો રાજા હતો,
તે કોઈ વખતે વાતાયન (ગરુડા) મા ચારે બીજો
ચાથે કીડા કરી રહેલો છે કોઈ વખતે જેને રાત્ર
કબુરીર (કચેર) ની ફૂલની માળાઓ માથાઉપર લટ-
કાવી છે, રાત્રા અઢનવડે યરીર ઉપર લેપ કર્યો છે મેઘા

આગળ મારવાના કારણની ડાટી પીટાતા ને લઈ જવાના રાજમાર્ગે લઈ જવાય છે, તેવા ચોરને રાણીઓ સહિત રાજાએ દેખ્યો, તે દેખતા રાણીઓએ પૂછ્યું કે આ ચોરે શું અપરાધ કર્યો છે ? તેમની આગળ એક રાજપુત્રે કહ્યું કે એણે કોઈની ચોરી કરી એ રાજવિરુદ્ધ કૃત્ય કર્યું છે, તેથી એક રાણીએ રાજાને કહ્યું, પૂર્વે આપે મને વર આપ્યો છે, તે મને આજ આપો, કે જેથી હું તેને કાઢ ઉપકાર કરૂં, રાજાએ હા પાડી, પછી રાજાની આજ્ઞા લઈને તે રાણીએ તે પુત્રને સ્નાન વિગેરે કરાવી ઢાંગીના પહેરાવી હજાર સુવર્ણ મોહરોના ખર્ચે પાંચે પ્રકારના મુર શબ્દ વિગેરેના વિષયોથી એક દિવસસુધી આનંદ પમાડ્યો. બીજે દિવસે તેજ પ્રમાણે બીજી રાણીએ એક સાત્ર સુવર્ણ મોહરોના ખર્ચે આનંદ પમાડ્યો, ત્રીજે દિવસે ત્રીજી રાણીએ કરોડ સુવર્ણ મોહરોથી સત્કાર કર્યો, ચોથી રાણીએ રાજાની આજ્ઞા લઈ અભયદાન આપીને મરણથી બચાવ્યો. તેથી ત્રણ રાણીઓએ ચોથીને હસીને કહ્યું કે તે કંઈ પણ આપ્યું નથી ! આ પ્રમાણે માહોમાહે એક બીજીએ પોતાના મોટા ઉપકારની વાતો કહી ને વિવાદ કર્યો, તેથી અગડો પતાવવા રાજાએ ચોરને બોલાવી પૂછ્યું કે તને કોણે વધારે ઉપકાર કર્યો ? તેણે કહ્યું ! હે મહારાજ ! મરણના મહા-ભયને લીધે મેં હરેલાએ તે સમયે સ્નાન વિગેરેનું કર્યું સુખ જાણ્યું નહોતું; પણ અભયદાન સાક્ષાત્તા નવો જન્મ મને

મળ્યો છે, એમ આત્મામાં આનંદ માનુ છું આથી સિદ્ધ થયું કે સર્વ દાનોમાં અભયદાન એટલું છે તથા સત્ય વા-
ક્યોમાં પરને પીડા ન આપે તેવું નિર્દોષવચન એટલું છે પણ
પરને પીડા કરે તે સત્યવચન નથી, કારણકે સત્યુક્ત્યોનું કિત
કરે તે મન્ય છે તેજ કહ્યું છે

લોકડપિ બ્રુતયે વાદો, યયા મત્યેન કૌશિકઃ ॥

પતિવો વધપુત્તેન, નરકં લોચવેદને ॥ ૧ ॥

લોકિકમાં પણ સજાપાત્ર છે કે કૌશિક નામનો કૌષ્ઠ
(અનુચિતરીતે) સત્ય બોલવા જતા આલોકમાં ભુગ લાહે
મરણ પામી નરકમાં ગયો છે વળી સૂત્રમાં પણ કહ્યું છે

તદેવ કાર્ણ કાળત્તિ, પદગ પદગત્તિ વા ।

વારિય વારિ રોમિત્તિ, તેર્ણ ચોરોમિ નો વદે ॥ ૧ ॥

કાણા ને કાળો ન કહેવો, પડકને પડક ન કહેવો,
શાગીને શાગીયો ન કહેવો, ધારને ધાર ન કહેવો, કારણ કે
તેથી તેને અપ્રીતિ થાય છે, (જરૂર પડતા વિવેકથી પૂછવું
અથવા રાજાના અધિકારીને યોગ્યકારણે કહેવું પડે તો
પણ વિવેકથી બોલવું) તેથી નિર્દોષ સત્ય તેજ એટલું
વળી તપમાં ઉત્તમ નવવિધ શુત્તિસહિત પ્રદાયર્થે
તેવીજ રીતે સર્વ લોકોથી ઉત્તમ રૂપ સપદા અને સર્વ
અતિશયશુભ શક્તિ અને હાસિક જ્ઞાન દર્શન તથા રીઠ
વડે ભગવાન મહાવીર સાધુઓમાં એટલું ॥ ૨૩ ॥

ઠિઈંણ સેટ્ટા લવસત્તમા વા, સમા સુદ્ધમા ચ સમાણસેટ્ટા ।
 નિવાણસેટ્ટાજહ સવધમ્મા, જળાયપુત્તા પરમત્થિ નાણી । સૂ. ૨૪ ।

સર્વ સ્થિતિઓમા જેમ લવસત્તમ છે, એટલે તે પા-
 ત્યમા અનુત્તર સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનવાસી દેવો સર્વેથી વધારે
 સ્થિતિવાળા પ્રધાન છે, જો તેમને મનુષ્યજન્મમા ધર્મ
 આશયતા સાત લવ જેટલો કાળ વધારે આયુ હોત, નો
 તેઓ દેવજ્ઞાન પામી મોક્ષમા જાત, તેથી તેઓ લવસ-
 ત્તમ કહેવાય ॥ વળી પર્વદાઓમા સૌધર્મદ્રિની પર્વદા
 એક છે, કારણકે ત્યાં અનેક કોડના સ્થાનો છે વળી સ્વ
 ધર્મો મોક્ષથી પ્રધાન છે, કારણ કે જૈનેતર પણ પોતાના
 દર્શન (મત-ય) નું કળ મોક્ષ બતાવે છે તેવીજ
 રીતે શ્રી વર્ધમાનસ્વામીનું દેવજ્ઞાન છે, તેનાથી બીજું કોઈ
 અન્યવિજ્ઞાન નથી, અર્થાત્ સર્વથાજ ભગવાન મહાવીર
 બીજા જ્ઞાનીઓથી અધિક જ્ઞાનવાળા છે ॥ ૨૪ ॥

સુદોગમે ધુણઈ વિગયગેહી, ન સપ્પિહિં કુવતિ આસુપન્ને ।
 સરિહં સમુદ્ધં વ મહામવોઘ, અભયકરે વીર અણંતચવરુ ॥ ૨૫ ॥

વળી તે ભગવાન મહાવીર પૃથ્વી જેમ સર્વ સત્ત્વોના
 આધારરૂપે છે, તેમ તેઓથી સર્વ જીવોને અભયદાન
 દેવાથી અથવા સદુપદેશ દેવાથી સત્ત્વાધાર છે અથવા
 પૃથ્વી જેમ જાધા ફરણોને સહે છે, તેમ પ્રભૂ પણ જાધા
 પરિસહ ઉપસર્ગોને અમતાથી સહે છે, તથા આઠે પ્રકારના

કર્મોને યુએ ॥ (કર્મ શબ્દ અધ્યાહાર છે) તે પ્રમાણે
જગવાનને બાહ્ય અભ્યંતર ગૃહપણું ન હોવાથી વિગયગેહી
(વિગતગૃહિ) છે, તેજ પ્રમાણે યામે સખુ તે સનિધિ
છે, તેમા દ્રવ્યસનિધિન ધાન્ય દિરવ્ય બેપગા ચોપગારૂપ
પરિગ્રહ છે, અને ભાવસનિધિ તે માયા અથવા ક્રોધ વિગેરે
કષાયો છે, તે બનેનો પણ પ્રભુએ સનિધિ (સગ્રહ) રાખ્યો
નથી, તથા પ્રભુ હમેશા ઉપયોગ રાખતા હોવાથી આશુપ્રસ
છે, પણ હૃદયમાં આદ્ય વિચારીને બોલતા નથી, એવા ઉત્તમ
પ્રભુ સમુદ્ર તરવા આદ્ય અપાર ચાર ગતિ રૂપ મહાજવ
એક જે બહુ વ્યસનોથી ભરેલ છે, તેને તરીને સર્વોત્તમ
નિર્વાણને પામ્યા છે ફરી વિશેષથી કહે છે, કે જગવાન
પોતે તથા બીજાને ઉપદેશ આપાને પ્રાણીઓના રક્ષારૂપ
અભયદાન આપે તેથી અજયકર છે તથા આઠે પ્રકારના
કર્મોને વિશેષથી પ્રેરે માટે વીર છે તથા રૂપરસગંધો અને ત
હોવાથી તથા જ્ઞાન નિત્ય રહેવાથી અનંત છે, તેણે થયું
આદ્ય કેવળજ્ઞાન ધરાવતા હોવાથી અનંતચક્ષુ છે ॥ ૨૫ ॥

કોઈ ચ માર્ગ ચ તદેવ માય, લોભ વડત્થ અજ્ઞત્યદોસા ।
एआणि वंता अरहा महसी, ण कुर्वई पाव ण कारयेइ ॥ २६ ॥

નિદાનના ઉચ્છેદથી નિતનીનો ઉચ્છેદ થાય છે, અન્યાયે
સ સારસ્થિતિનું મૂળ કોપાદિ કષાયો છે એથી અધ્યાત્મ
(અદર રહેલા) કોપાદિ ચોરે કષાયોને સર્વથા છોડીને

તે પ્રભુ તીર્થંકર થયા, તથા મહર્ષિ થયા, કારણ કે અધ્યાત્મદોષો જેના દૂર થાય, તેજ અરીરીતે મહર્ષિ છે, પણ બીજી રીતે નથી, તથા પોતે સ્વયં પાપ કરતા નથી, તેમ બીજા જીવો પાસે પણ કરાવતા નથી ॥ સૂ. ૨૬ ॥

કિરિયાકિરિય વેણડ્યાણુવાય, અણ્ણાણિયાણં પઢિયચ્છટાણં ।
સે સહવાય ઇતિ વેયહ્સતા, ઉવઢિપ્પ સંજમદીહરાય ॥ સૂ. ૨૭ ॥

તે ભગવાન મહાવીરે ક્રિયાવાદી અક્રિયાવાદી વૈનયિક અને અજ્ઞાનીઓના પક્ષ (મતબ્ધ) ને બતાવ્યો છે, અથવા જેમા સ્થિરતા થાય તે દુર્ગતિમા ગમન વિગેરે ચાર ગતિરૂપ સ્થાન છે, તેને સમ્યક્પ્રકારે જાણીને બતાવેલ છે, જેનું સ્વરૂપ આગળ જતા દુઃખજ્ઞાન થઈ શકે, અહીં થોડામા બતાવીએ છીએ

ક્રિયાવાદી વિગેરેનું વર્ણન

પરલોકના હિત માટે ક્રિયાજ પ્રધાન છે, એવું જે માને તે ક્રિયાવાદી છે કારણકે તેઓ નો આ મત છે કે દીક્ષાથીજ એટલે દીક્ષાની ક્રિયા કરવાથી મોક્ષ થાય છે અને અક્રિયાવાદી તો જ્ઞાનવાદી છે એટલે તેઓનું કહેવું આ છે કે યથાવસ્થિત વસ્તુનું પરિજ્ઞાન થવાથીજ મોક્ષ છે તેજ તેઓ કહે છે

પંચવિંશતિતત્ત્વજ્ઞો યત્ર તત્રાશ્રમે રતઃ ॥

શિલ્પી મુઠી જટી વાપિ, સિદ્ધયતે નાત્ર સંશયઃ ॥ ૧ ॥

૨૫ તત્ત્વો સાસકારે બતાવ્યાં છે, તેને જણનારો ગમે તે આશ્રમમા રહ્યો હોય, પછી તે ચોટી શખનારો હોય, માથુ ઝુકાવનારો કે જટા ધારનારો હોય, તોપણ તે જરૂર મોક્ષમા જશે

તથા વિનયથીજ મોક્ષ માનનારા તે ગોશાળાના મ-
તને માનનારા વિનયથી વિચરે માટે વૈનયિક છે તથા
કેટલાક વાદીઓ આલોક પરલોકના હિત માટે અજ્ઞાનજ
સાડુ છે, એમ માનનારા અજ્ઞાનિક છે આ પ્રમાણે તેમનું
મતબ્ધ ચોતાના નિર્મળ બોધવડે બાણીને વીરવર્ષમાન
સ્વામીએ બીજા પણુ અન્યમતાવલ મી બોદાદિકને તથા
જે કંઈ સંસારમા વાદ છે, તેને બાણીને બીજા સત્ત્વોને
યથાવસ્થિત તત્ત્વ ઉપદેશવડે બોધ આપીને પોતે પણ
સંયમના અનુદાન સારીરીતે પાળ્યા છે પણ બીજા બોલે,
છતા પાળવામા તૈયાર થતા નથી, તેજ કહે ॥

यथा परेषां कथंका विदग्धाः, शास्त्राणि कृत्वा लघुनामृपेनाः ।
शिष्यैरनुज्ञामलिनोपचारैर्विवृतत्वदोषास्त्ययि ते न संति ॥ १ ॥

બીતરાગની સ્તુતિ કરતા જેનાચાર્ય કહે છે હે પ્રભો !
તમારામા તે બોલવાના દોષો નથી કે જે અન્યમા છે, કે
તેઓ અન્યપુરૂષોને ઉપદેશ દેવામા બહુ કુચળ ॥ તેથી
શાસ્ત્રો રચીને લઘુતા પામ્યા છે કારણકે તેઓ અનુજ્ઞાના-
મલિન ઉપચારવાળા શિષ્યોથી યુક્ત છે અર્થાત્ તેઓ

કંઈ બીજાને ઉપદેશ આપે છે, તેણે તે સમ્યગ્વર્ત્તન રાખતા નથી, પણ તમે તો ‘ દીર્ઘશત્ર ’ તે આખો છુટ્ટો સુધી સચમસ્થાનવડે વિચર્યા છો. ॥ ૨૭ ॥

સૈ વારિયા इत्यी सराइभत्तं, उवहाणयं दुक्खखयद्वयाए ।
 છોગં વિદિત્તા આરં પરં ચ, સર્વં પમ્ભુ વારિય સઘવારં ॥૨૮॥

વળી તે પ્રભૂએ સ્ત્રીપરિભોગ (મિથુન) તથા રાત્રિભોજન પણ સાથે ત્યાગીને તથા ઉપલક્ષણથી બીજા પણ પ્રાણાતિ પાત વિગેરે પાપો ત્યાગીને ઉપધાન તે તપ છે, તેને પોતે આદર્યો, માટે ઉપધાનવાન છે અર્થાત્ કાયાને તપવડે તપાવી છે

પ્ર०—શા માટે ?

ઉ०—હું ખરે માટે હું ખા છું, તે આઠ પ્રકારના કર્મો છે, તેનો ક્ષય કરવા માટે

વળી લોકને બાણીને તથા આલોક પરલોક અથવા આર તે મનુષ્યલોક, પાર તે નારક આદિ છે, તેનું સ્વરૂપ તથા તે કેવીરીને મળે છે, તેના હેતુઓ બાણીને તેને નિવારવાના કંપાયો ઘણીરીતે જાત વ્યા છે તેનો સાર આ છે, કે અદારે પાપ સ્થાન પ્રાણાતિપાત વિગેરે છે, તેનો પોતે નિષેધ વિગેરે જાતે કરીને બીજાઓને પણ પાપથી અટકાવ્યા છે કારણ કે પોતે જ્યાં સુધી ન અટકે, ત્યાં સુધી બીજાને પાપથી અટકાવવા સમર્થ ન થાય તેજ કહ્યું છે

દ્યુવાણોઽપિ ન્યાય્યં સ્વવચનવિરુદ્ધં વ્યગ્રહરત,
પરાજ્ઞાત્ કશ્ચિદ્દમયિતુમદાન્તઃ સ્વયમિતિ ।

ભવાન્નિશ્ચિત્યેવ મનસિ જગદાધાય સકલં,
સ્વમાત્માનં તાવદ્દમયિતુમદાન્ત વ્યવસિતઃ ॥ ૧ ॥

ન્યાયનું વચન બોલવા છતાં પણ પોતાના બોલવાથી
વિરુદ્ધ વચન કરતો પોતાની ઇદ્રિયોને હમન ન કરવાથી
પારકાને હમન કરવા સમર્થ થતો નથી, હે ભગવન ! એવો
તમે મનમાં નિશ્ચય કરીને પોતાના અદ્વાત આત્માને સંપૂર્ણ
રીતે હમન કરવા માટે ઉદ્યમ કરી રહ્યા હતા ! વળી
નિત્યયરો ચડનાળી, સુરમહિઓ સિન્નિયદ્વયધૂર્યમિ ।
અણિગૂઠિયરલવિરઓ, સઘત્યામેસુ રજ્જમઃ ॥ ૧ ॥

તીર્થંકર દીક્ષા લેતી વખતે આરજ્ઞાનવાળા થાય છે,
દેવતાઓ પૂજે છે, જ્ઞાનથી બળે છે કે નિશ્ચયથી મોક્ષમાં
જવું છે, તેપણ પોતાનું બળ ક્રુપાબ્યાબિના બધીરીતે તપ
કરવામાં ઉદ્યમવાળા થાય છે ॥ ૨૪-૨૮ ॥

સોદ્યા ય ધર્મં અરહંતમાસિય, સમાહિત અદૃષદોષસુદ્ધ ।
ત્ત સદ્દશાણા ય જ્ઞાણા અણાઠ્ઠ, ઇદાવ દેવાદિય આગમિસ્સતિ
॥ સૂ. ૨૯ ॥ ત્તિવેમિ (ગાથાગ્ર. ૩૯૦) इति श्री वीरशुक्ती
नाम छट्ठमअध्यायण समत्त ॥

આ પ્રમાણે સુધર્મોસ્વામી વીરશુકના શુદ્ધો પોતાના
શિષ્યોને કહીને કહે છે, કે આ પ્રમાણે

ધર્મ છે, તે તે શુભ ચાન્દ્રિ જોના જે ભેદે ઝહુંનોએ કહ્યો છે, તે ધર્મમા સમ્યગ્રીતે પદાથ સ્વરૂપની યુક્તિઓ અથવા હેતુઓવડે ઉપશુદ્ધ (નિર્મળ) છે યુક્તિ તથા હેતુઓથી સહિત છે અથવા અભિધેયપદોવડે તથા વાચક શબ્દોવડે નિર્ણય એવો અરિહંતપ્રભુનો ધર્મ સામળી તેમા શ્રદ્ધા કરનારા તથા તે પ્રમાણે વર્તનારા હોડો અનાયુ તે આયુકર્મ દ્વર થવાથી સિદ્ધ થાય છે, અને તેમનો મહિમા કરવા આયુષ્ય તે આયુષ્યવાળા ઈદ્ર વિગેરે દેવોના સ્વામીઓ આવે છે આ પ્રમાણે પ્રભુ પાસે જે મે સામળ્યુ તે તમોને કહ્યું છે

વીરસ્ત્રવ નામનુ છઠું અધ્યયન સમાપ્ત થયુ.

કુશીલ પરિભાષા નામનુ સાતમું અધ્યયન

છઠું અધ્યયન કહીને હવે સાતમું કહે ■ તેનો આ પ્રમાણે સંખ્ય છે, કે ગયા અધ્યયનમા મહાવીરપ્રભુના શુભો પ્રશસવાથી કુશીલનો પરિભાષા (વર્ણન) કહી, અને હવે તેનાથી ઉવટા કુશીલોનું વર્ણન કરે છે, આ સંખ્યે આવેલા આ અધ્યયનના ચાર અનુયોગદ્વારો કહેવા, તેમા ઉપક્રમમા રહેલો અર્થોધિકાર આ પ્રમાણે છે કુશીલ તે પરતીર્થિક અથવા પાર્શ્વસ્થા અને અશીલ તે ગૃહસ્થો છે, તેમનું વર્ણન કરીએ છીએ એટલે તેમના સસારી કૃત્યો

તથા તેનો વિપાક લોગવવા દુર્ગતિમા ગમન થાય છે, તે ખતાવે છે અને તેના વિષયવસ્તુ કોઈ અથવા મુશીલનું પણ વર્ણન છે નિર્દેશ ત્રણ પ્રકારે છે, ઓઘ, નામ, સૂત્રા-
લાપક તેમા ઓઘમા અધ્યયન, નામનિષ્પત્તિમા મુશીલપરિ-
ભાષા, તેના અધિકારેજ નિર્બુદ્ધિકાર કહે ॥

સોલે ચઢક દષ્ટે, પાઠરણાયરણમોયણાદોષ્ટ ।

માય ઉ ઓદસીલ અભિસ્ત્વમાસેવણાવેવ ॥ નિ. ૮૬ ॥

પ્રથમ શીલના નિર્દેશ કરે છે તેનો ચાર પ્રકારે નિર્દેશ છે તેમા નામસ્થાપના સુગમને છોડી દ્રવ્યશીલ પ્રાવરણ, આચરણ, તથા લોજન વિગેરેમા બધાંયુ તેનો આ અર્થ છે, કે જે કોઈ કુળની અપેક્ષા રાખ્યાવિના તેના સ્વભાવથીજ ક્રિયામા પ્રવર્તે છે, તે તેનું શીલ છે તેમા અહીં પ્રાવરણશીલ, તે પ્રાવરણના પ્રયોજનના અ-
ભાવમા પણ તેના શીલ (આદત)થી પ્રાવરણ સ્વભાવવાળો (અગમર ચાદર વિગેરે જોડી રાખે) છે, અથવા તેનું ધ્યાન વારંવાર પ્રાવરણમાજ રહે તે, જે પ્રમાણે આચરણ લોજન વિગેરેમા પણ સમજી લેવું અથવા જે ચેતન અ ચેતન વસ્તુનો જે સ્વભાવ તે દ્રવ્યશીલ છે, (જેમકે મરચાનો સ્વભાવ ટીંચો, સાકરનો મીઠો, અને ગધેડાનો ભુકવાનો, કૂતરાનો ભસવાનો, જે દ્રવ્યશીલ બધાંયુ)

ભાવશીલનું વર્ણન.

તે બે લેટે ॥ ઓધશીત તથા આભીક્ષય સેવનાશીલ
છે, તેમા પ્રથમ ઓધશીલનું વિવરણ કરે છે

ઓહે સીલં ચિરતો ચિરયાચિરઈ ચ અચિરતો અસોલં ।

થમ્મે જાણતવાદી અપમત્થ અહમ્મસોવાદો ॥ નિ. ૮૭ ॥

ઓધ તે સામાન્ય અથવા સામાન્યથી સાવધધોગથી
વિરત થએલો (સાધુ) અથવા વિરત અવિરત (વ્રતધારી
શ્રાવક) શીલવાન કહેવાય છે તેથી ઉલટો હોય તે અશીલવાન
કહેવાય છે

આભીક્ષયસેવા તે અનવરત (વારવાર) સેવનામા
જેનું શીત હોય છે, જેમકે ધર્મવિષયમા પ્રશસ્તશીલ તે
વારવાર અપૂર્વજ્ઞાન મેળવવા કે વિશિષ્ટતથ કરવાની ઇચ્છા
હોય છે આદિ શબ્દથી જાણવું કે નવા નવા (ઈદ્રિય
દમનના) અભિગ્રહ વિગેરે કરે

અપ્રશસ્ત ભાવશીલ તે અધર્મમા જાદ્ય પ્રવૃત્તિ કરવી,
અથવા અત કરણમા ક્રોધાદિની પ્રવૃત્તિ કરવી આદિ શ-
બ્દથી જાણવું કે બીજા કબાયો તથા ચોરી ખોદુ કલક કલક
વિગેરે કરે

હવે કુચીલપરિભાષા નામના અધ્યયનની ખરી વિ-
ચારણા (અન્વર્થતા) કહે છે

પરિભાસિયા કુસીલા ય, એત્ય જાવતિ અવિરતા કેઈ ॥

સુત્તિ પસસા મુદ્ધો કુત્તિ દુગુંછા અપરિમુદ્ધો ॥ નિ. ૮૮ ॥

પરિ (સર્વથા) ભાષિતા (બતાવ્યા) કુત્તિત (ખરાબ) શીલવાળા તે કુચીલ પરતીથિઓ છે, અને પાર્શ્વસ્થા વિગેરે છે

ગાથામાં એ શબ્દ છે તેથી જાણવું કે જે કોઈ અવિરત છે, તે બધાનું વર્ણન આ અધ્યયનમાં છે, તેથી તે કુચીલ પરિભાષા એવું નામ છે

પ્ર૦—કુચીલ તે અશુદ્ધ કેવી રીતે ગણ્યા છે ?

ઉ૦—સુ-ઉપસર્ગ પ્રથમના કે શુદ્ધતા વિષયમાં છે, જેમ કે મુનાલય મુધારો તેમજ કુઉપસર્ગ પણ જુગુપ્સા કે અશુદ્ધતા અર્થમાં વર્તે છે, જેમકે કુતીર્થ કુઆમ કુધારો કુચાલ વિગેરે છે

પ્ર૦—જો ખરાબ ચાલના તેજ કુચાલ કહેતા હોતો પરતીથિક તથા પાર્શ્વસ્થા વિગેરે કેવી રીતે કુચીલ છે ?

ઉ૦—તે કહે ॥

અફામુયપદિસેવિય, નામ મુજ્જો ય સીલવાદી ય ।

ફામુ વપતિ સોલં, અફામુયા મો અમુંનંતા ॥ નિ ૮૯ ॥

આ શીલ શબ્દ તેના સ્વભાવના અર્થમાં છે, જેમકે કોઈ કૃણનિરપેક્ષ આજરણ વિગેરેની ક્રિયામાં પ્રવર્તે છે, તે ઉપર દ્રવ્યશીલપણે બતાવેલ છે તેમજ ઉપયમ

ખતાવે છે તૃણ કે કુચ વિગેરેનું ધામ છે, જાડ તે પીપળા વિગેરે છે, બીજ તે કેમ્બોદ વિગેરે છે એ પ્રમાણે વેદો શુદ્ધ વિગેરે પણ વનસ્પતિકાયનાં જીવોના હોય છે, તથા ત્રાસ પામનારા ત્રસજીવો બેઘદ્રિય વિગેરે છે તથા પ્રાણી તેને ધારનારા પ્રાણીઓ છે અને જે છડામાંથી જન્મે તે જાડજ છે, તે શકુનિ (પક્ષી) સાપ વિગેરે છે અને જે જરાયુજ છે તે જ બાળ () થી વૌટાચલા જન્મે છે, તે ગાય ભેસ ઘેટા બકરા માણસ વિગેરે છે (તેને જન્મતા ચરીરઉપર પાતળું પડ હોય છે તે જરાયુ કહેવાય છે) તથા સસ્વેદજ તે પરસેવા વિગેરેથી ઉત્પન્ન થનારા જી માકજી કૃમિ વિગેરે છે અને જે રસમા તે દહી મેલી રસ વિગેરેમા ફની પાખો જેવા બીજા જીવો ઉત્પન્ન થાય છે, તે સઘળા જીવો છે આ પ્રમાણે જીવો જીવો લેહોથી જીવોના સમૂહને બતાવી તેના ઉપધાતમા દોષ થાય તે બતાવે છે

एयाई कायाई पयैदिताई, एतेसु जाणे पढिलेह साय ।

एतेण काएण य आयददे, एतेसु या विपरियासुविति ॥सू.२॥

આ પૃથ્વી વિગેરે બધા જીવો જિનેન્દ્રે બતાવ્યા છે (માગધી ગાથા હોવાથી જીવ પુલિંગ છતા નપુસકમા રૂપ લીધું છે) આ બધા જીવોમા સુખ ભણ, તેનો ભાવાર્થ આ છે કે સર્વેજીવો જીવો સુખના વાછક તથા દુખના દ્રેષી છે આ પ્રમાણે બાળીને કુશાચ (વીક્ષુ) પુલિન્વે

વિચારી જો, કે જે કાચોના આરભમા લવોને પીડા યાય તેથી આપણો આત્મા હડાય છે અર્થાત્ આવા આરભના કામ કરવાથી આત્મહત્ત યાય છે (આરભ કરનારને પાપ લાગે છે) અથવા આવા કાચોવડે કાર્ય કરવાથી આયત (મોટા) હત્ત યાય છે, તેનો સાર આ છે કે ઉપર બનાવેલ કાયાને જે છોડે ધણો કાળ પીડે છે, તેમને શું ફળ યાય છે, તે હર્થાવે છે, કે તે આરભ કરનારા લવો પોતેજ તે પૃથ્વી કાય વિગેરેમા અનેકરીતે જાય છે, અર્થાત્ વારવાર પોતે પૃથ્વીકાય વિગેરેમા જન્મ લે છે, અને દુઝો ભોગવે છે) અથવા વિપર્યાસનો અર્થ વ્યત્પય છે, એટલે એમ સમજવું કે જે લવો પોતાના સુખને માટે પૃથ્વીકાય વિગેરેનો સમારભ કરે છે, તે સમારભથી દુઝખ પામે છે, પણ સુખ પામતા નથી અથવા લવોના આરભવડે કૃતીર્થિઓ મોક્ષમા જવા ક્રિયા કરે છે, તેથી મોક્ષને બદલે તેને સસારજ વધે છે ॥ ૨ ॥ હવે તે મોક્ષનો અર્થ આયત હડવાળો બનીને તે તે કાચોનો આરંભ કરીને તેના વિપર્યાયથી સસાર મેળવે છે તે બતાવે છે

જાર્દિપદં અણુપરિવટમાણે, તસવાચરેદિં ત્રિગિયાયમેતિ ।

સે જાતિજાર્તિં વહુકૂરકમ્મે, જંકુવતી મિજ્જતિ તેણ ચાલે ॥ સૂ. ૩૧

એકે દ્રિય વિગેરેનો પય તે બતિપય છે, અથવા બતિ તે જન્મ છે, અને વધ તે ભરણ છે તે બતિ વધમાં પ્રારવાર વત્તંતો એટલે એકે દ્રિય વિગેરે બતિમા ભટકતો વાર

જન્મમરણને અનુભવતો ત્રસ તે તેહકાય વાયુકાય કે બેધદ્રિય વિગેરેમા તથા કુર્ગથી સ્થાવર તે પૃથ્વી પાણી વનસ્પતિ । ઉત્પન્ન થઇને બીજી કાયોને દુ.ખ દેવાથી બધાયેલા કર્મવડ બારવાર વિનાશ પામે છે તેવો આયતદડવાળો । એવ ફરી જન્મી જન્મીને દાકુણ અનુષ્ઠાન કરવાથી બહુ ફરકમંવાળો બને છે, તે સારા માઠાના વિવેકરહિત હોવાથી બાળ જેવો છે, તે એકે દ્રિયાદિક જાતિના જીવેના પ્રાણ હરનારા કુદ કર્મ કરે છે તેથી તે કર્મવડેજ ભરાય છે અથવા મી ધાતુનો અર્થ હિ સા છે, તેથી તે હિ સા કરે છે અથવા જે બહુ ફરકમંવાળો હોય, તે આ ચોર છે, આ લપટ છે, એમ તે પોતાના કુકર્મથી જાહેર થાય છે (ચોર લપટ બધ વિગેરે તેના નામ પડે છે) ॥ ૩ ॥

अस्ति च लोपः अदुवा परत्था, सयगसो वा तह अन्नहावा ।
સંસારમાવજ્ઞ પર પરં તે, રૂઢંતિ વેદંતિ ચ દુન્નિયાણિ ॥ સૂ. ૪ ॥

પ્ર०—તે કંઈ જન્માએ કર્મોવડે મપાય છે ?

ઉ०—તે કહે છે

જે શીઘ્રકુળ આપનારા કર્મો છે, તેતો તેજ જન્મમાં કુળ આપે છે અથવા નરક વિગેરેના બીજા જન્મમાં તેના કુળ કર્મ આપે છે એટલે એકજ જન્મમાં તીવ્ર વિપાક લોભવવા પડે છે, અથવા ઘણા જન્મોમાં કુળ લોભવવા પડે છે, જેવા પ્રકારે અશુભકર્મને આચરે છે, તેવજ પ્રકારે કુળ ઉદયમાં આવે છે. અથવા બીજી રીતે, એટલે

કાઈ કમંતો તેજ ભવમા દુખ આપી દે તે, અને કાઈ
બીજા ભવોમા-જેમ મૃત્યુપુત્ર લોડીયાને દુખ આપ્યું તે
દુખ વિપાક અપયનમા વિષાકસૂત્ર નામના ૧૧ મા અગર્ભા
સુતરકથમા કહ્યું છે (આ કમં બીજા ભવમા ઉદય આપ્યું
છે), પણ રીધંકાજની રિયતિનુ કમં દોષ તે અપરજ
-મોના આનંદે વેદાય છે, તેપણુ જોકવાર કે અનેકવાર
જોગવવું પડે છે અથવા અન્ય પ્રકારે જોકવાર અથવા હજી
રવાર શિરમોદ વિગેરે અને હાથ પગનુ કપાવું વિગેરે
અનુભવે ॥ આ પ્રમાણે તે કુચીક પુરો અથવા ઠવાળા
ચાર મનિવાળા સસારમા કુરાળા અરટ પી ઘેડાના નાચે જાટ-
કવાથી પ્રકૃષ્ટ પ્રકૃષ્ટ દુખ અનુભવે છે, જોટલે પૂર્વભવે કરેલું
આ ભવમા દુખ જોગવે, અને દુખ જોગવતા આત્માના
મા હજારો જવાથી નિવૃત્ત કમં બાપે છે, અને વેદે છે કુ-
દતાએ વર્ષ જરાયા (કરાયા) તે કૃષ્ણ છે આ કૃષ્ણત્યે
કરાયલા દેવ તેનુ કમ જોગવાવિના છૂટે નહિ તે કહ્યું છે.

મા દોદિ રે તિસછો જીર, તુમે તિમણદુમ્મણો દીણો ।

જદુ ચિતિણ કિટ્ટદ ત દુગ્ધે જી પુરા રદ્ય ॥ ૧ ॥

હે યૌર ! તું ખેડમત કર, તું અમળુ દુમળુ રીત ચા
માટે યાય છે ! કારણ કે ચિતા કરવામાત્રથી પૂર્વે કરેલાં
કમં શીટી (નાચ) ન બાવ

જદુ પવિસસિ પાયાલં, અદર્શિ વ દર્શિ છદ સમુદ્ધ વા ।

પુર્યકયાત ન સુફસિ, અપ્પાણં ઘાયસે જદ્ધિ ॥ ૨ ॥

જે દુ ખથી હારીને પાતાળમાં પેરીય, જ ગલમાં જ
ધંધ, દરી કે શુક્રમાં કે સમુદ્રમાં છૂપાઈય તોપણ પૂરે કરેલા
તારાં કર્મો નાશ નહિ થાય અને જે કર્મ લોગવતા હાય
પીટ કરીય તો બ્યર્થ તારા આત્માને ઘાત કરીય (નવાં
કર્મ બાધીય) ॥ ૪ ॥

આ પ્રમાણે બોધથી કુશીલોનું વર્ણન કર્યું, હવે પા-
ખડીઓનો અધિકાર કહે છે

જે માયરં વા પિયર ચહિરૂવા, સમળવણ અગળિં સમારમિજા ।
અહાહુ સેલોઈ કુસીલયમ્મે, મૂતાઈ જે હિંસતિ આપસાતે ॥ મૂ. ૫ ॥

જે કાઈ પરમાર્થને ન જાણનારા દેખાદેખી ધર્મ કરવા
ઉઠેલા માણસો માતા પિતાને ત્યાગીને (કાળજી કે માતા
પિતાનો મેહ ત્યાગવો શુકેલ છે તે ત્યાગવાનું પ્રથમ બ-
તાવ્યું તથા ઉપલક્ષણથી બાઈ હીકરે વહુ વિગેરેને પણ
તે ત્યાગે એમ જાણવું) એમ જાણે કે હવે અમે સાધુ થયા,
આમ સાધુમત સ્વીકારીને અભિક્ષાયનો આરભ કરે અર્થાત્
શધે, રધાવે, રસોઈ કરે કસવે અથવા સાધુ માટે તૈયાર
કરેલું વિગેરે એવું શિકે વિગેરે દોષિત આહાર લગ્ને અભિ-
કાયનો સમારભ કરે, આવા કૃત્ય કરનારાને તીર્થક્રમ જણુધર
વિગેરે માનનીય પુરૂષો પાખડી કહે છે અને તે વેળા લેવા
છતા પણ અભિક્ષાયના આરભમાં સામીવ થવાથી તે કુશી-
લીયો ॥ અને તેનો ધર્મ પણ કુશીલ હોવાથી તે કુશીલ
ધર્મવાળો છે

પ્ર૦—તે કેવો છે ?

જ૦—તે બતાવે ॥

કે જે ઘણું છે, ઘાય છે અને બલિષ્ઠતા ધરે (નવા જન્મે
હેમે) માટે તે બૂનો (છવ સમૂહ) છે, તેને તે પુરૂષોત્તમથી પીડે
છે, મારે છે, તે બતાવે છે કે પચાસિ તપ કરીને દેહને
તપવે, તથા અગ્નિદોષ વિગેરેની ક્રિયા કરીને પાપ કિકે
સ્વર્ગપ્રાપ્તિને વાંછે, તેજ પ્રમાણે લોકિક ધર્મવાળા પચન
પાચન વિગેરેના પ્રકારથી અગ્નિદોષનો સમારભ કરી મુખને
વાંછે છે ॥ ૫ ॥

વજ્રાલમ્બો પાણ નિવાત્પજ્ઞા, નિઘ્વાત્ત્ર્યો અગ્નિ નિવાયયેજ્ઞા
તન્મ્હા ચ મેહાવિ સમિત્ત્વ ધર્મ્મ, ન પરિપ્ અગ્નિ સમારમિજ્ઞા

દુ. ૧૬।

અગ્નિદોષના સમારમમા જેવો પ્રાણાતિપાત (છવ
હિ સા) ઘાય છે, તેમતાવે છે તાપવા માટે કે પ્રકાશ (દીવા)
માટે લકડું વિગેરે બાણીને જે પુરૂષ અગ્નિદોષનો સમારભ
કરે છે, તે અગ્નિદોષના જીવેને તથા પૃથ્વી વિગેરેને આ
શયે રહેલા સ્થાવર તથા ત્રસજીવેને હવે છે અથવા મન
વચન રાવાના ચોગથી અથવા આયુષી કે ગજથી હીન બ
નાવે, મારી નાખે, તથા અગ્નિદોષને પાણી વિગેરેથી લુગવા
જતા તે પાણીના જીવેને તથા તેમા રહેલ અથ જીવેને
મારી નાખે હવે તે આગ સમાવનારો નવા જુઝ વનદારો

બે આરબક ॥ તેમા સળગાવનારો વધારે પાપી છે, તે સૂત્ર બતાવે છે

દો મંતે પુરિસા અન્નમન્નેણસદ્ધિ અગણિકાયં સમારમ્ભતિ, ત્તય ણં એગે પુરિસે અગણિકાય ઇજ્જાલેદ્, એગે ણ પુરિસે અગણિકાયં નિઘવેદ્, તેસિં મતે ! પુરિસાણં કયરે પુરિસે મહાકમ્મ-ત્તરાણ કયર વા પુરિસે અપ્પ કમ્મત્તરાણ, ? ગોયમા ! ત્તય ણં જે સે પુરિસે અગણિકાય ઇજ્જાલેદ્ સે ણ પુરિસે વહુતરાગ પુઢવિકાયં સમારમ્ભતિ, एवं આલકાયં વાયુકાય વણસ્સકાયં ત્તસકાય અપ્પત્તરાગ અગણિકાય સમારમ્ભદ્; ત્તય ણં જે સે પુરિસે અગણિકાય નિઘાવેદ્ સે ણં પુરિસે અપ્પત્તરાગ પુઢવિકાય સમારમ્ભદ્ જાવ અપ્પત્તરાગ ત્તસકાય, સમારમ્ભદ્, વહુતરાગ અગણિકાય સમારમ્ભદ્; સે एतेणં અદ્દેણં ગોયમ एव દુચ્છદ્ ॥

ગૌતમસ્વામી પૂછે છે

હો ભગવન ! બે પુરૂષો અગ્નિકાયનો સમારભ કરે છે એકતો તેને સળગાવે છે, બીજો જુઝાવે છે તેમા ધર્મ કર્મ કેાને લાગ્યું અને આધુ કર્મ કેાને લાગ્યું ? મહાવીર પ્રશ્ન તેનો ઉત્તર આપે ॥

હો ગૌતમ ! કે જે પુરૂષ અગ્નિકાયને સળગાવે છે, તે પૃથ્વીકાયનો અપકાય વાયુકાય તથા વનસ્પતિકાયનો તથા ત્રસકાયનો ઘણો આરભ કરે છે, અને અગ્નિકાયનો એકો આરભ કરે છે

પણ જે અગ્નિકાયને જુઝાવે તે પૃથ્વીકાયનો પાણીનો વાયુનો વનસ્પતિનો તથા ત્રસકાયનો જોડો આરભ કરે છે, પણ અગ્નિકાયના જીવોનો વધારે સમારભ કરે છે (સજગ્યાવનારને ફક્ત અગ્નિકાયનો જોડો આરભ હિંસા છે, અને જુઝાવનારને ફક્ત અગ્નિકાયનો વધારે આરભ છે ! માટે સજગ્યાવનારને બધી રીતે વિચારતા વધારે પાપ જી માટે બને ત્યાંસુધી અગ્નિને ખાસ કારણવિના ગૃહસ્થે પણ ન સજગ્યાવનો તો સાધુને સજગ્યાવવાની તો વાતજ થું છે ?) એટલા માટે હે ગૌતમ હું આવું કહું છું કે તેમા જીવોનો આરભ છે વળી કહું છે,

મૃયાણ ઇસમાઘાઝી, ફલ્લવાહોણસસઝી

આ અગ્નિનો સમારભ જીવોનો આઘાત (નાશક) છે, તેમા સશય નથી

આણુ બાળીને મેધાવી તે સાત નરસાનો વિવેક બહુ નાશ પુરૂષ બુદ્ધિમંત હોય તેણે ધર્મને નિચારીને પાપથી દૂર રહેને પકિત પુરૂષ છે, એમ સમજીને અગ્નિકાયનો આરભ ન કરવો અર્થોત્ પરમાર્થથી વિચારતા એ જ પકિત છે કે જે કોઈ અગ્નિના સમારભન પાપથી દૂર રહે છે ॥ ૬ ॥ હવે અગ્નિકાયના સમારભથી બીજા કાયને કેવી રીતે વધ થાય છે તેની ચકા દૂર કરે ॥

પુદ્ગોવિ જીવા આઝુવિ જીવા, પાણા ચ સંપાદમ સપર્યંતિ ॥
સંસેયયા ફલ્લમપસ્સિયા ચ, एते ददे अग्नि समारभंते ॥સૂ.૭॥

એટલે અગ્નિકાયના સમારંભથી જે ઇન્દ્રિય વિગેરે તેના આશ્રયીજીવો મરે છે, એટલું નહિ પણ માટીરૂપ જે પૃથ્વી છે, તેપણુ જીવોનો પિંડ છે તથા પ્રવાહીરૂપ પાણી પોતે જીવોનો પિંડ છે અને તેને આશ્રયી સપાતિમ તે હિડતાંજ તુ શલલ (પત ગીયા) મચ્છર ડાસ વિગેરે અપ-લાઈ મરે છે તથા 'છાણા' વિગેરેમા તથા બાગવાના લાકડામા રહેલા સસ્વેદજ તે ઘુલુ કોડીઓ કૃમીઓ તથા માટા ઈમારતી લાકડામા રહેલા જે કોઈ સ્થાવર જ ગમ જીવો છે તે બધાને અગ્નિકાયનો સમારંભક માણસ બાળી નાળે છે. તેથીજ કહ્યું છે કે અગ્નિકાયનો સમારંભ મહાદોષ માટે થાય છે ॥ ૭ ॥

हरियाणि भूताणि विलसगाणि, आहार देहा य पुढोत्तिपाई ॥
જે હિંદતી આયસુરં પડુચ, પાગમ્બિ પાળે સહુજં તિવાતી ॥ સૂ. ૮ ॥

આ પ્રમાણે અગ્નિકાયના સમારંભક તાપસોતુ તથા પાકથી અનિવૃત્ત શાક્ય વિગેરે સાધુઓનું સ્વરૂપ કહ્યું, અને હવે જે કોઈ વનસ્પતિના સમારંભથી અનિવૃત્ત છે, તેનું સ્વરૂપ ચિતવે છે 'હરિતાનિ' દ્રવ્યોના અકુરત વિગેરે પણ યોગ્ય ખેરાકે મળતા વધતા દેખાય છે તેથી તે પણ જીવ વાળા (સમિત) છે તથા 'વિલસકાનિ' તે જીવના અકારે લટકે, ધારે છે, જેમકે કલલ, અર્જુન માસપેશા ગર્ભ પ્રસવ બાલકુમાર યુવક મધ્યમ સ્થવિરની અવસ્થાએ

મનુષ્ય છે, એજ પ્રમાણે શાંતિ વિગેરે વનસ્પતિ અનુક્રમે
 નવા નવા રૂપોને ધારણ કરી રચથી પોષાતા યોવનજાળી
 લીલીકદાર બનીને પાછી પાકી પીઞ્જારજ જેવી થઇને ઉંચકે
 છલ્લું ચર્મ મુકાઇને મરે છે. તથા વૃક્ષો પણ અકુરાઅવ-
 સ્થાથી ઉત્પન્ન થઇને મૂળસ્કંધ શાખા પ્રશાખા વિગેરે વિ-
 શેષરૂપો ધારણ કરીને વધતા સુવાન થાય છે તેને પોતા
 () કહે છે એ પ્રમાણે ઘલ્લું વધીને ઉંચકે હૂંહૂ
 રહી જાય છે, એ બધી અવસ્થાઓમા ઉપર પ્રમાણે સમજી
 લેવું આ પ્રમાણે હરિત વિગેરે પણ જીવાકારને ધારણ કરે
 છે વળી એ જાડ વિગેરે મૂળ સ્કંધ શાખા પત્ર પુષ્પ વિગેરે
 સ્થાનોમા હરેકમા જુદા જુદા જીવો રહેવા છે, પણ એમ
 ન મમજસુ કે આપણા શરીર માફક આખા જાડમા મૂળથી
 પાદમા સુધી એકજ જીવ છે, પણ અનેક જીવો છે વળી
 આ વનસ્પતિમા સખ્યેય અસખ્યેય અનંત જીવો પણ રહેલા
 છે, તે બધા જીવોનો નાશ કરીને પોતાના દેહના પ્રજાણ માટે
 આહાર કરવા શરીર પુષ્ટ કરવા કે ધાયલ થયેલા દેહને રૂઝ
 લાવવા જે કોઇ પોતાના સુખ માટે છેદે છે, તે પુરૂષ ધૂટ-
 તાને ધારણ કરવાથી ઘણા જીવોનો ઘાતક થાય ॥ આ
 જીવોની હિ સાચી તેના હૃદયમા કેમજળતા ન રહેવાથી તેને
 ચારિત્રધર્મનો લાભ થતો નથી, તેમ પરિણામે કકવા દુખ
 લોગવવાના હોવાથી આત્મસુખ પણ નથી ॥ ૮ ॥

ઓ કલેશ પામે છે, તોપણ મોહ મુકતા નથી, એ આ
શ્રેય છે ।

महाइयस्स पाणं, करो छुहियस्स मुज्जए तिच्ची ॥

दुक्खसयमपउत्त, जरियमिव जग कलपसेइ ॥ २ ॥

તરમથી દુખીયાને પીલું મીઠું લાગે, બૂખ્યાને 'હર
(ભાત) ખાતા તૃપ્તિ યાય, આ પ્રમાણે આખા જગતના
જીવો સેકડો દુખોથી નહિત છે, અને તાવથી બકતા મા
ફક કળકળાટ કરી મુકે છે આવા દુખવાળા લોકમાં ૧૬
અનાયકર્મનો કરનારો પોતાના કર્મો સૂખનો અર્થો બનીને
પ્રાણીઓનો ઘાણ કાઢીને પરિણામે દુખજ પામે છે અ
થવા મોક્ષાર્થી બનવા જીવહિ સા કરતા ॥ સારમાજ ભમે
છે ॥ ૧૧ ॥

इहेग मूढा पवयंति मोखत्वं, आहारमपज्जनवज्जणेणं ॥

एगे य सीओदगसेवणेण, हुएण एगे पवयंति मोखत्वं ॥ सू. १२ ॥

કુશીલીયાના કડવા દુખ બતાવ્યા, હવે તેવા લોક
છે, તે બતાવે છે આ મનુષ્યલોકમાં અથવા મોક્ષમા
જવાના અધિકારમાં કેટલાક અજ્ઞાનથી આજ્ઞાદિત મતિવાળા
મૂઠા અન્યોથી મોહિત થએલા આવુ પ્રતિપાદન કરે છે,
કે મોક્ષ આ પ્રમાણે મળે છે

प्र०—तेजो देवी रीते जतावे छ ?

ઉ०—તે કહે છે

ખવાય તે આહાર છે, અને તેની યુષ્ઠિ (સ્વાદ) લવણ (મીઠું) છે, તેને ક્રૂણ વર્જવાથી મોક્ષ મળવાનું બતાવે છે અથવા પાઠાતરમા 'આહારમ્પચ્ચવજ્જણેણ' આહાર સાથે લવણપચક તે આહારપચક છે લવણપચકના નામ- ત્રિધવ મુચ્ચળ બિહ રોમ અને સમુદ્રના પાણીનું બનાવેલું છે તે લવણથીજ બધા રસોનો સ્વાદ આવે છે. તેજ કહ્યું છે

હવણવિહ્વળા ય રસા, ચમસુવિહ્વળા ય રૂદિયગ્ગામા ॥

ધમ્મો દયાય રહિઓ, સોમલ્લં સતોપરહિયં નો ॥ ૧ ॥

લવણથીરહિત રસો ચક્ષુવિના ધીનું દ્રવ્ય રહિત ધર્મ તથા સતોષ રહિત સુખ નથી તેમજ રસોમા લવણ, ચીકણાશ (સ્નિગ્ધતા)મા તેલ, અને મેઘ (ચક્ર) મા ધી વિના નકામું છે આ પ્રમાણે લવણની રસોમા પ્રધાનતા બતાવીને તેના વર્જનથી બધા રસોનો ત્યાગ બતાવે છે, અને તે લવણ ત્યાગવાથીજ કેટલાક મૂઢા મોક્ષ માને છે, અથવા પાઠાતરમા આહારમો પચકવજ્જણેણ એટલે આહારમાથી પાચ વસ્તુ ત્યાગે છે લવણ હુગળી સાદણીનું દૂધ ગાયનું માસ અને મધ આ પાચ વર્જવાથી મોક્ષ બતાવે છે તથા કેટલાક વારિભદ્રક વિગેરે ભાગવતમતના શીતોદક (કાચુપાણી) ના સેવન (વાપરવાથી) મોક્ષ બતાવે છે, અને આ પ્રમાણે તે યુક્તિ ઘટાવે છે કે જેમ

પાણી બાદ્ય મળે તે શરીર તથા કપડા ઉપરનો મેલ દૂર કરે છે, તેમજ તે પાણી અંદરનો હૃદયનો મેલ પણ દૂર કરે છે તથા કેટલાક તાપસ બ્રાહ્મણો વિગેરે યજ્ઞ કરવાથી મોક્ષ માને છે એટલે જેઓ સ્વર્ગ વિગેરેનું કૃણ ન વાછતા સમિપના લોકમાં ઘો વિગેરેથી હોમ કરી અગ્નિને તૃપ્ત કરે છે, તે મોક્ષ માટે અમિહોત્ર કરે છે, અને બાકીના પેતાના અબ્યુદય (અકળી) માટે હોમ કરે છે, તેઓ આ પ્રમાણે, યુગ્મિ બતાવે છે, કે જેમ અગ્નિ સોના વિગેરેનો મેલ નાશ કરે છે, તેમ તે હોમ કરવાથી આત્માના અંદરના મેલ પણ બાળી નાખે છે ॥ ૧૨ ॥

પાઓસિનાનાદિસુ જતિયમોચ્ચો, સ્વાસ્ત્ય સ્થાનસ્ત અણાસર્ણ
તે મજ્જમંસં લસર્ણ ચ મોધા, અધ્યત્ય વાસ પરિક્ષ્પયતિ ॥ સુ. ૧૩
ઉદગેણ જે સિદ્ધિમુદાર્હતિ, સાયં ચ પાયે ઉદગ ફુસંતા ॥
ઉદગસ્ત ફાતેણ સિયા ય સિદ્ધિ, સિર્જિસુ પાણા વહ્યે દગંસિ
॥ સુ. ૧૪ ॥

હવે ઉપર બતાવેલા અસમજસ બોલનારા પાલીઓના કુતકોનો ઉત્તર આપે છે, પ્રાત સ્નાનાદિષુ નાસ્તિ મોક્ષ, શીલકષ્ટોને પ્રભાતના સ્નાન વિગેરેથી મોક્ષ મળતો નથી, તેમ હાથ પગ ધોવાથી પણ મોક્ષ મળતો નથી, તેજ કહે છે પાણીના પરિભ્રમથી તેના અશ્રિત હોવાનો નાશ થાય છે, અને હોવાના ઉપમર્દનથી મોક્ષપ્રાપ્તિ નથી, તેમ બાદ્ય

મેલ પણ પાણી એકાત્થી દૂર કરતું નથી (કારણ કે ચીકણા તેલ વિગેરેથી ગદુકપડુ પાણીએ ધોવા છતાં પણ સાણુ વિગેરેમા ઉકાળ્યાવિના સાફ થતું નથી) કદાચ કેઈ અગ્રે સાફ થતું હોય તોપણ તે અદરનો મેલ ધોતું નથી કારણ કે ભાવશુદ્ધિથીજ અતરનો મેલ સાફ થાય છે, અને એમ માનતા હો કે ભાવરહિત હોયોની પણ મુજશુદ્ધિ થાય છે, તો માછોમાર વિગેરેની પણ જળના શુદ્ધિવસના અભિપેક્ષથી મોક્ષ થાય (પણ તેતો તમે પણ માનતા નથી) તેમ પાચ પ્રકારનું લવણ છાંરી દેવાથી મોક્ષ થતો નથી, કારણ કે લવણ ન ખાવાથી મોક્ષ થાય એ સુક્તિરહિત છે. તેમ 'એવું એકાત્થે નથી કે લવણ રસજ પુષ્ટિ'જન્ક' છે 'ક્ષીર' સાકર વિગેરેમા તે રસ છે, તેથી તમાફ ઢહેલું દિાપિત છે - વળી તે વાદીને આ પુછવું કે દ્રવ્યથી લવણ વર્જવાથી મોક્ષ, છે કે ભાવથી મોક્ષ છે? જો કે દ્રવ્યથી, તો લવણવિનાના દેશના સર્વ જીવોનો મોક્ષ યઈ બાય, પણ એવું દેખ્યું નથી, તેમ માનવું ઇષ્ટ નથી, અને જો ભાવથી મોક્ષ છે, તો લવણ વર્જવાથી શું વિશેષ છે? વળી જે મોંજુસો મૂક બનીને મધ માસ લઈને વિગેરે ખાઈને તથા નેવાં અનુષ્ઠાન (પાપારણ) કરીને અને સમ્યક્ દર્શન જ્ઞાન આરિત્રને ન' આદરવાથી 'મોક્ષથી અન્યત્ર સંસારમા વાસ કરે છે ॥ ૧૩ ॥

હવે વિશેષથી સ્થાંગવાનું 'ખતાવે' છે

તથા જે કોઈ મૂઠા કંઠ પાણીથી પરલોક (સિદ્ધિ)
ગમન માને છે, તથા સવારમાં મધ્યાન્હે કે સાંજે જેમ
ત્રિકાળ મધ્યામાં પાણીનો સ્પર્શ કરી સ્નાનાદિક ક્રિયાને
જળવડે કરવાથી પ્રાણીઓની વિશિષ્ટ ગતિ માને છે જે
પણ અશુભ છે, કારણ કે જે ઉદકના સ્પર્શ માત્રથી પ્રા-
ણીની સિદ્ધિ થતી હોય તો નિરતર ઉદકમાં રહેલા માછી-
આદિ વિગેરે કૃત્કર્મ કરનારા નિર્ભય ઘણા મનુષ્યો તથા
અન્ય પ્રાણીઓ છે, તે મોક્ષમાં જાય વળી બાહ્યમેજ
કાઢના પાણી આશ્વાત્ દેખાય છે, તે પણ વિચારવાથી
યુક્ત નથી દેખાતું, કારણ કે જેમ બાહ્યમેજ કાઢવાને પાણી-
નું સામર્થ્ય છે, તેમ તમારું ઇચ્છિત જો લગાવેલું
કેસર વિગેરે પણ દૂર કરી નાખે છે અને તેથી તો જેમ
પાપ દૂર કરનાર માને તેમ પુણ્યને પણ દૂર કરનાર ઇષ્ટ
દેવને વિદ્ય કરનાર સિદ્ધ થયે વળી સાધુ બ્રહ્મચારીઓને
ઉદક (પાણી) થી સ્નાન કરવું દોષને માટે જ થાય છે.
તેજ કહ્યું ॥

સ્નાન મદદર્પકરં, કામોગ મયમં સ્મૃતમ્ ॥

તસ્માદ્કામં પરિત્યજ્ય, ન તે સ્નાન્તિ દમે સ્વાઃ, ॥ ૧ ॥

મદ અને કામદેવને જે સ્નેહના આપનાર સ્નાન છે,
તે કામવિકારનું પડેલું જાય છે, માટે કામને છોડીને ઇષ્ટ
યો તથા મનને દમન કરવામાં રુક્ત થએલા પુરુષો સ્નાન
કરતા નથી

નોદકલિન્નગાત્રો હિ, સ્નાત ઇત્યભિવીયતે ॥

સસ્નાતો યો વ્રતસ્નાતઃ, સ વાઙ્માભ્યનરઃ શુભિઃ ॥૨॥

પાણીથી ચરીર શીત કરવાથી સ્નાત (પવિત્ર થએલો) ઠંડેવાતો નથી પણ ખરો સ્નાત તેજ છે કે જેણે વ્રત લેધને તે પ્રમાણે પાળ્યા, તેથી સ્નાત છે અને તેજ બાદ તથા અદરની શુચિ (પવિત્રતા) છે ॥ સૂત્ર ૧૪ ॥

ચચ્ઙા ચ કુમ્માય સિરોસિવાય, મમૂ પઉટ્ટા(ટ્ટા)દગરવસ્વસા યઃ
અદ્વાળમેય કુસલા વયતિ, ઉદગેણ જે સિદ્ધિમુદાહરંતિ ॥ સૂ. ૧૫ ॥

વળી જે જળસંપર્કથીજ મોક્ષ થતો હોય, તો જે જીવો સતત પાણીમાં અવગાહન કરીરહેલા એવા માછલા કાથમાં જળમાં રહેલા સાપો તથા મદગવ ઉટ (આ ગાય તથા ઉટના આકારના માછલા) તથા જળના મનુષ્યો જે ઉદકરાક્ષસ ઠંડેવાય છે તે જળચરોજ પ્રથમ સિદ્ધ થશે, તેવું 'યવુ' દેખાતું નથી, તેમ માનવું પણ ધણ નથી માટે જે પાણીથી મોક્ષ બતાવે છે, તે અશુદ્ધ છે, એવું મોક્ષ માર્ગને જાણનારા નિષ્ણો કહે છે ॥ સૂ-૧૫ ॥

સદયં જડ કમ્મમલ હરેજ્ઞા, ઇવ મુહ ઇચ્છામિત્તમેવ ॥

અંધં વળેયારમણુસ્સરિત્તા, પાણાણિ વેવ વિણિહતિ મદા ॥ સૂ. ૧૬ ॥

વળી જે પાણી કમંભેજને હરે, તો શુભપુણ્યને પણ નાશ કરે, અને જે પુણ્ય નાશ ન કરે, તો પાપ પણ

નાથ ન કરે, માટે જેમ ઇચ્છામા આવે તેમ બોલી દો, કે
 "જળ પાપનો નાથ કરે છે," તે ઠીક નથી આ પ્રમાણે
 સિદ્ધ થવાથી જે ક્રિયા સ્નાન વિગેરેની સ્માર્તમાર્ગને અનુ
 સરનાના કરે છે, તે જેમ એક જન્માથ બીજા ભતિઅધને
 નાથક બનાવી તેની પદવાદે જતા કુપથના આશ્રયી બને
 છે પણ ઇચ્છિત સ્નાને પદોચ્ચતા નથી તેમ સ્માર્તમાર્ગને
 અનુસરનારા જલશોષપરાયણમા અજ્ઞાન બનેલા કર્તૃભ્ય
 અકર્તૃભ્યના વિવેકથી નિકલ થઈને પાણી તથા તેનો આ
 શ્રય કરીને રહેલા પૂરા વિગેરે જળચર જીવોને હણે છે કારણ
 જલક્રિયાથી તેના જીવોને દુઃખ થવાનો સંભવ છે ॥૧૬॥

पावाङ्गं कम्माङ्गं पशुवतो हि, सिमोदगं तु जडं तं हरिजा ॥
 सिर्जिष्ठं एगे दगसत्तपाती, मृम वयंते जलसिद्धिपाह ॥सू. १७॥

વળી પાપો તે પાપોના ઉપાદાનજૂત જે પ્રાણીઓને
 દુઃખ દેનારા કૃત્યો છે, તે કરનારા જીવ જે કર્મવડે
 ઉપચિત (ભારે) થાય છે તે પાપને જે પાણી દૂર કરતું
 હોય તો એમ સિદ્ધ થયું કે પ્રાણીના ઉપમર્દનથી જે કર્મ
 અધાય તે જળના અવગાહનથી દૂર થઈ બચે છે તો
 પછી ઉદકના જીવોના ઘાતકો પાપથી ઘણા ભરે થયા
 હોય તેપણુ મોક્ષમા આવ્યા બચ, પણ આવુ દેખ્યું નથી,
 તેમ માનવુ ઇષ્ટ નથી માટે જે જળના અવગાહનથી મોક્ષ
 માને છે તે બૂઝુ બોલે છે

શિષ્ય) તું યથાવસ્થિત તત્ત્વ ગ્રહણ કરીને ત્રસ સ્થાવર જંતુ
વડે (તેમને દુ ખ દઈને) તેઓ કેવી રીતે હંમણા સુખ
મેળવશે, તે ત્રિચારી જો । તેનો સાર આ છે કે—

સર્વે પ્રાણીઓ પણ સુખના અભિલાષી અને દુ ખના
દ્વેષી છે અને જે ત્રસ સ્થાવર સુખના અભિલાષી છે, તે-
મને દુ ખ ઉત્પન્ન કરવાથી દુ ખ દેનારને સુખની પ્રાપ્તિ ન
થાય અથવા ‘ચિજ્જગદાય’ એ પાઠ છે, તેનો અર્થ આ ॥
કે વિદ્યા (જ્ઞાન) મેળવીને વિવેક પ્રાપ્ત કરીને ત્રસ સ્થા-
વર જંતુઓવડે સાત (સુખ)ને બાણ, તેજ શાસ્ત્રમાં
કહ્યું છે કે—

પદમ નાનં તયો દયા, एव चिद्धइ सर्व सजए ।

अज्ञाणो किं काही, किंवा णाही छेयपावग ॥ (દ. સૂ. ૪)

પ્રથમ જ્ઞાન મેળવવું પછી હયા કરવા તૈયાર થવું,
આ પ્રમાણે બધા સાધુએ, વર્તીવું, કારણ કે જ્ઞાન મેળવ્યા
બિના અજ્ઞાની સાધુ, શું કરશે ? અથવા પુણ્ય પાપ કેવી
રીતે બાણશે ? ॥ ૧૯ ॥

यणति क्षुपंति तसति कम्मी, पुढो जगा परिसंखाय भिन्सू ।

सम्हा विऊ विरतो आयगुत्ते, ददुहुतसे या पढिसहरेज्जा ॥ (સૂ. ૨૦)

ઉપરનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને તેમનું નક્ષણ કરવું, પણ
જેઓ તે પ્રાણીઓના ઉપમર્દનવડે સુખને વાછે છે, તે
અશીલ અને કુશીલ છે, તેઓ સંસારમાં આ પ્રમાણે અ

વસ્થાઓ અનુભવે છે, તે કહે છે અગ્નિકાયના છોડોને સમારભ કરનારા છોડોના સમારભવડે સુખને વાછતા ન રકાદિ ગનિને પામેલા છે અને ત્યાં તીવ્ર દુઃખો વડે પીડાતા અસદ્ધ પીડાઓ જેદિન મનવાળા અશરણ બનેલા રહે છે, ક્રૂપા દયાજનક આકદ કરે છે, તથા ખડગ વિગેરેથી ઉદાય છે, આ પ્રમાણે ત્યાં કદ્યેના પામવાથી ત્રાસ પામીને તે રાકડા ભાગવા (નાસવા) ભય છે તેઓ સકર્મી અર્થાત્ પાપીઓ છે (છતાં તે દુઃખથી બંધી શકના નથી) આવું બાંધીને પુદ્ગો (પૃથક) જમા (જતુઓ) સર્વત્ર જુદા જુદા છોડો રહેલા છે, એવું સમજીને ભિક્ષાથી ભવન શુભ રનાર સાધુએ વિચારવું કે પ્રાણીઓને દુઃખ દેનારા સમારભા ભમીને પોતે દુઃખ પામે છે માટે વિદ્વાને તેવા પાપોથી વિરત બનીને પાપોના અનુભવનથી જેણે આત્માનું રક્ષણ કર્યું તે આત્મ શુભ છે, અર્થાત્ મન વચન કાયા ત્રણેને વશમા રાખે છે : તે ત્રણ તથા કથાવત્ છોડોને બાંધીને તેવા છોડોને ઉપદ્રાત કરનારા ક્રિયાને ત્યાગે છે (નિર્મજ સયમ પામે છે) ॥ ૨૦ ॥

जे घम्मलद्ध विणिहाय भुजे, विमडेण साट्ठु य जे सिणाई।
जे धोवतो लूसयतीव वत्थ, अहाहु से णागणियस्स दूर ॥७१॥

હવે પોતાના (જૈન) સાધુઓ કુચીલીઆ ને બાંહે છે, તે કહે છે ને ચીતવનિહારી (પડગામ) સાધુઓ સ્વભાવિક ગોચરી ઉદ્દેશ કે વેચાલી લીધેલી વિગરે દેવથી

રહિત નિદોષ મળે, તે ધર્મવૃન્ધ કહેવાય, તેવાને રાખી
 સુકીને (જમણુ વિગેરેના લાડુ વિગેરે પકવાન્નોનો સગ્રહ
 કરે) અને બીજે વખતે ખાય, તથા પ્રાસુક (અચિત્ત)
 પાણીવડે પણ અગો સકોચીને અચિત્ત જગ્યામા પણ
 બેસીને થોડું અથવા ઘણું સ્નાન કરે છે, તથા જે ઠાંઠ વસ્ત્રોને
 ધુવે છે તથા શોભાને માટે લાણુ ફાડીને ઢુકું કરે, અથવા
 ઢુકું સાધીને મોઢું કરે છે તે સ્વાર્થ માટે કે પરને માટે કરે,
 તેવા સાધુ ' જાગણિયસ્સ ' તેનિર્થયભાવના સયમઅ
 તુષાનથી દૂર વત્ત છે, પણ તેને સયમ નથી, એવું તીર્થ-
 કર ગણધરો વિગેરે કહે છે ॥ ૨૧ ॥ આ પ્રમાણે કુશીલોત્ત
 વર્ણન કર્યું, અને હવે તેનાથી પ્રતિપક્ષરૂપ સુશીલોત્ત
 વર્ણન કરે છે .

કમ્મં પરિણાય દગસિ ધોરે, ત્રિયદેણ જીવિજ્ઞ ય આદિમોક્ત્વ ।
 સે ધીયર્કંદાઈ અમ્મુજમાણે, વિરતે સિનાણાઈસુ રિતિયામુ ॥ સુ. ૨૨

ધીવડે રાજે માટે ધીર બુદ્ધિમાન રાધુ હોય તે
 ઉઠકના અમારભમા કર્મવૃન્ધાય છે એવું સમજીને શું કરે ?
 તે કહે છે પ્રાસુક ઉઠકવડે, સૌવીર વિગેરે અચિત્ત પાણીથી
 પ્રાણોને ધારે, ત્રેમ ચ, શબ્દથી બાણુ કે તે સાધુ અન્ય
 આહાર પણ પ્રાસુક લઈનેજ જીવન ગુજારે

પ્ર०—કયાથી તે કયા સુધી ?

ઉ०—જ્યારથી હીક્ષા લીધી, તે-આદિ સસાર છે,

તેનો મોઢા ધાય ત્યા સુધી, તે આદિમોઢા છે, અથવા
ધર્મકારણોનું આદિ જૂત શરીર છે, તેની વિમુક્તિ સુધી,
અર્થાત્ ચાવજીવતે જીવગી પહોંચે ત્યાસુધી અચિત્ત
આહારપાણી વાપરે વળી તે સાધુ બીજ કદ ન વાપરે,
આદિ ચબદથી જાણવું કે મૂળપત્ર કલ પલ ત્યાગે, એ
મૂળ કદ વિગેરે અપરિણતને ત્યાગી વિરત ધાય છે

પ્ર૦—કેવી રીતે ?

ઉ૦—તે કહે જ નહાવું, ઉવટણુ કરવું, વિગેરે ક્રિયાથી
તથા શરીરનું મમત્વ મુકી જે ક્ષણ વિગેરેની ક્રિયાઓ છે
તેનાંથી પણ દૂર રહે તથા શ્રીઓથી વિરત છે, તે પ્રહ્લ્યાદિ
પાળે, તે પ્રમાણે બીજા પણ આશ્રવો હોય તે ત્યાગે આ
પ્રમાણે બધા આશ્રવદ્વારોથી વિરત થએલો પોતે કુમ્મીલ
હોવને ન સેવે, અને તે આશ્રવો ત્યાગવાથી જ સારમા જ-
મતો નથી તેથી કુમ્મતિમા દુ ખી થઈને રહવું પડતું નથી
તેમ જુદા જુદા ઉપાયોવડે નરકમા પરમાધામીથી ઉદાતો
લેદાતો નથી ॥ ૨૨ ॥

વળી ક્રીથી ક્રીથીલોને આશ્રથી કહે જ

જે માયર ચ પિયર ચ દિવા, ગારં તદા પુત્રપમુષળંચ ॥

કુલાઈ જે ધાવડ સાવગાઈ, અહાનુસે સામણિયસ્સ દુરે ॥૫૮. ૨૩॥

જેઓ દેટલાક ધર્મ પૂરેપૂરે પરિણત થયાવિના

(વિના સમજે) દેખાદેખી માતા પિતા ભાઈ દીકરીના દીકરા

તથા ઘર અપત્ય હાથી ઘોડા તથા આવ લે સો વિગેરે પશુઓ
તથા ધન ત્યાગીને દીક્ષા લેઇને પચમકાન્તના ભાગને ખાધે
ચડાવી (સાધુ બનીને) પાછા હીનમત્તવપણે રસ સાતા
વિગેરેના ઝોરવથી ગૃહ થએલો સ્વાદવાળા (ખેડા) ઘરોમા
સારા લોજન માટે ઢોડે છે, તેપણુ સાધુપણાથી દૂર છે,
એવુ તીર્થ કર અણધરો કહે છે ॥ ૨૩ ॥ વળી તેજ
વિશેષથી બતાવે છે

કુળાઈ જે ધાવડ સાડગાઈ, આધાનિ ધમ્મ ઉદરાણુગિદ્ધે ।
અહાહુ સે આયરિયાણ સયસે, જે લાપણ્ણા અસણસ્સહેઝા ॥ ૨૪

જે સ્નાહુ લોજનવાળા કુળે મા જઇને ધમ કહે છે
અથવા શિક્ષામા ગયેલો જેવુ જેને રૂચે તેવુ કથાનક તેને
કહે છે

પ્ર०—કેવો બનીને ?

ઉ०—તે કહે છે,

ઉદર (પેટ) મા ગૃહ થએલો તે પેટ ભરવામા વ્યથ
થયેલો છે, તેનો સાર આ છે કે જે ઉદરમાટે ગૃહ બનીને
આહારાદિના નિમિત્તે દાનની શ્રદ્ધાવાળા કુળોમા જઇને કથાઓ
કહી ગોચરી લે તે દુશીલ છે આ સાધુ આચાર્યના ગુણોથી
અથવા આર્યોના ગુણોથી સોમા ભાગે અને હજારમે ભાગે પણ
નીચે વર્તે છે કારણ કે જે લોજનને માટે અથવા વસ્ત્રને માટે
પોતાના ગુણો અપર (કથા) વડે પ્રકટ કરે, અથવા ખીજ પાસે

પ્રથમ સા કહે, તો તે પણ આય (એટ) પુરુષોના શુભોથી હાલરમે ભાગે થઈ જાય છે, તો પોતાની મેળેજ પોતાના શુભો ગાવા લાગે તેનું તો શું કહેવું ? ॥ ૨૪ ॥

નિમ્લમ્પ દોષે પરમોચ્ચમિ, મુહમગલીષ હદરાણુગિદ્દે ।

નીવારગિદ્દેર મહાવરાહે, અદૂરણ દિદ્ધિ ઘાતમેવ ॥ સૂ. ૨૫ ॥

વળી જે પોતાનું ધન ધાન્ય હિરણ્ય ! વિગેરે ઊંડી રીક્ષા લાગે પરના અંહારમા હીનતા ધારણ કરે, એટલે જેમ ભાટ બીજની પ્રથમા કરે, તેમ પોતે હાલથી પરવશ બનીને હાન દેનારના ગમે તેવી રીતે પ્રથમાન વાક્યો હીનતા ધારણ કરીને બોલે, તે આ પ્રમાણે—

સોણ સો જસસ ગુણા વિચરતનિવારિયા દસદિસામ્ ।

ફરા ફહામ્ મુષસિ, પચવત્ત્વં અજ્ઞ દિદ્ધોડસિ ॥ ૧ ॥

તે જોજ તમે છો, કે જેના શુભો દશદિશામા કોઈથી રોકાયાવિના વિચરે છે, અને કયામા બીજી રીતે તે શુભો સંભળાય છે, તે આજ તમને પ્રત્યક્ષ જોઈએ છોએ ! આ પ્રમાણે ઉદરમાટે મૂઢ થાએલો છે, જેમ મોટા સુવર હોય તે નીવાર એટલે તેને પકકવામાટે આવડતું જાણ કે ઘાસ રાખ્યું હોય, તે દેખીને ખુશ થઈ ખાવા દોડતા આસક્ત મનવાળો બની પોતાના દોષો સાથે મોટા સંકટમા પડી સમીપજ ઘાતને પામશે, અર્થાત્ તેનું આકરસ ન્યા મોત જ થશે, પણ તેની બીજી ખતિ નથી, તેમ આ ઉદરનો

ઉપમા રાગ દ્વેષ ન કરે, એ પ્રમાણે સર્વે જાતના કોમલિ-
કારોમા ગૃહતા છેડીને સયમ પાળવો અર્થથા મુદર ખરાખ
વિષયોમા રાગદ્વેષ ન કરવો તેજ કહ્યું છે

સદેસુ ય મદ્યપાવણસુ, સોયવિસયમુવગણસુ ।

તુદ્દેણ વ રદ્દેણ વ, સમણેણ, સયા ણ હોયન્વ ॥ ૧ ॥

શબ્દો મુદર કે ખરાખ હોય, તે કાને સામળવામા
આવે તેમા ખુશ કે નાખુશ સાધુએ કોઈપણ વખત ન થવું.

સ્ત્રેસુ ય મદ્યપાવણસુ, ચરસુવિસયમુવગણસુ ।

તુદ્દેણ વ રદ્દે જ વ સમણેણ સયા ણ હોયન્વ ॥ ૨ ॥

રૂપમુદર કે ખરાખ હૃદિઆમળ આવે, તોપણ સા-
ધુએ કોઈપણ વખત ખુશ નાખુશ ન થવું

મયેસુ ય મદ્ય પાવણસુ ધાણ વિસ ય મુવગણસુ ॥

ગધો સારા કે ખરાખ નાકે આમળ આવે તો પણ
સાધુએ પં ખેદ ન કરવો

મસ્તેસુ ય મદ્યપાવણસુ, રસણવિસયમુવગણસુ ॥

લોજન સારૂ કે માકુ મેઢા આમળ ખાવા માટે મળ્યું
હોય તો પણ ખાતા રાગ દ્વેષ ન કરવો

ફાસેસુ ય મદ્યપાવણસુ, ફાસવિસયમુવગણસુ ॥

સ્પર્શી સારા માઠા શરીરને ફરશે તોપણ સાધુએ રાગદ્વેષ
ન કરવો (આ આચારાગ સૂત્રના બીજા સ્કંધમા બતાવેલ
છે) ॥ ૨૭ ॥

જ્વાઈ સંગાઈ એઈશ'ધીરે, 'સન્વાઈ દુલ્લાઈ તિતિવંશમાણે ।

તિલે અગિદે અણિયચારી, અમર્યરૂરે મિલ્લુ અળાવિલ્લપા ॥ સૂ. ૨૮ ॥

જેવી રીતે ઇંદ્રિયોનો નિરોધ કરે, તેવી રીતે અપર-
કર્મોનો પણ નિરોધ કરવો, તે જતાવે ॥ સર્વે સંબંધો

ને બંધનના જેવે સંબંધી છે, અને જ્યાં તે દ્રવ્યપરિ-
વર્ત છે તે બંને પ્રેક્ષારના સંબંધોને ઊડીને ધીર (વિવેકી)

પ્રાપ્ત શરીર મનના દુષ્ટોને ઊડીને પરિવર્ત હેંપમગથી
માવેલાં દુષ્ટોની પણ ઉપેક્ષા કરી સમ્યક્પ્રકારે સહેતો.

જોન હર્ષન ચારિત્રવટે અખિય (સપૂર્ણ) અને છે, તથા
તમ વાસનાઓમાં બેગૃહ થનો અપ્રતિબદ્ધ વિહારો 'અને

છે, તથા 'સર્વે' હોવોને જોતવ કરનારો બિહુ વિષયકથા-
ઓથી આકુળ ને 'અનર્તા' આત્મા રિધર રાખવાથી અનાવિલ

આત્માવાળો બની સ્વયમને પ્રોગ્ધરીતે પાળે છે ॥ ૨૮ ॥
અરસ્સ જાતા મુણિ મુંજણ્જા, કલેજ્જ પાવસ્સ વિંગ મિલ્લુ ॥

વલ્લેણ પુઢે ધુર્યમાઈણ્જા, 'સંગામસીતે ચ પરદમેજ્જા ॥ સૂ. ૨૯ ॥

વિહંમ્મમાણે ફલગાવતટ્ટી, 'સમાગમં કંઠનિ અંતકંસ ॥

નેધૂય કમ્મ ણ પયંચુવેઈ, અંકલ્લક્ષણં વાં સંગહ તિવેમિ ॥ સૂ. ૩૦ ॥

તિ કુસીલ પરિમાસિય સત્તપમજ્ઞયણં સમત્તં ગાયા ઓ. ૪૦૨

સયમભાર ધાત્રા તે પચમહામતના ભારના નિર્વા

હુને માટે કાળ ત્રણને બંધનારો મુનિ આહાર ગ્રહણ કરે

તથા પોતે પૂર્વે અશુભકૃત્યો પાપો આચર્યા હોય, તેનો

વિવેક એટલે ત્યાગવા આકાંક્ષા કરે, વળી તે બિહુ પરિસહ ઉપસર્ગથી થએલ પીડાથી ફસાતા છતાં પણ દુઃખમયમ કે મોક્ષમા ધ્યાન રાખે, જેમ કેઈ સુલટ સુદામા મોખરે હોલેલો શત્રુઓથી પીડાવા છતાં પણ પરના સુભટોને હમે છે, એ પ્રમાણે આ મુનિ પણ પર તે કર્મશત્રુઓને પરિસહ ઉપસર્ગોથી પીડાવા છતાં પણ હમે, વળી પરિસહ ઉપસર્ગોથી હણાવા છતાં પણ સમ્યક સહે છે

પ્ર૦—કેની માફક ?

ઉ૦—પાટીયા માફક જેમ સુતારે બને બાલુઓથી પાટીઉ ઊલતા પાતળ તથા સરખુ બને છે, પણ તે રાગ દ્વેષ કરતું નથી, તે પ્રમાણે આ સાધુ પણ બાહ્ય અવ્યતર તપવટે ફેહને ખુબ તપાવવાથી દુર્ગંજ શરીરવાળા થાય તોપણ રાગદ્વેષ ન કરે, અને અતક (મૃત્યુ)ની પ્રાપ્તિ વાછે છે, એટલે મૃત્યુમુખી પણ રાગ દ્વેષ કરતો નથી, આ પ્રમાણે આઠે કર્મોને દૂર કરે છે, પણ જન્મ જરા મરણ શેગ શોક વિગેરે પ્રપચો નટ માફક જેમા ફેલાય, તે સ-સાર છે, તે સસારને પોતે પામતો નથી. જેમ અક્ષ તે ધરી છે, તેનો વિનાશ થતાં ગાડુ વિગેરે સાશ કે વિવધ માર્ગે ધરીના આધારવિના આગળ ચાલી ન શકે, તેમ આ સાધુને પણ આઠે પ્રકારના કર્મો ક્ષય થવાથી સસાર પ્રપચ વધતો નથી, અનુગમ થયો નયો પૂર્વમાફક છે કુશીલ પારલાપાનામનુ સાતમુ અધ્યયનસમાપ્ત થયું

ટાકરવાડા ગામમાં ઉજમાણુ તથા મહોત્સવ.

જે વખતે આ ગ્રામ છપાતો હતો તે સમયે આ ગામમાં પાણુ ડાસણ સાકરચઢના સ્મરણુચે તેમના પત્ની નાલીબાઈ તરફથી સ ૧૯૭૯ ના ફાગણ વદી ૩ થી ૬ થયે સુધી આ મહોત્સવ કરવામાં આવેલો. તેમાં પ્રથમના છ દિવસ સુધી ગામના તથા પરગામના આવેલા સગાઓનું સ્વામીવાત્સલ્ય કરવામાં આવ્યું હતું, અને છેવટના બે દિવસમાં ટાકરવાડા સાથે સ બધે ધરાવતા પાત્રીસીના ગામના જૈનબ્રહ્મોને આમત્રણ આપી તેઓ આહવા, તેમનું યોગ્ય રીતે સ્વામીવાત્સલ્ય કરવામાં આવ્યું.

આઠે દિવસ સુધી વિવિધ પૂજાઓ

નવા બનાવેલા મઠપમાં મંદિર ઉપાશ્રયના ચોકમાં જિનેન્દર આગળ બધાવવામાં આવી હતી.

ઉલ્લે દિવસે પાલણુપુરથી ચાલીને રથ તથા ધ્વજસ્થાન તથા પૂજના ઉપકરણો મળાવી રથયાત્રાનો વરઘોડો કાઢવામાં આવ્યો હતો, તે સમયે ચહેરના તથા ગામના લોકોએ પોતાના તન મન અને ધનથી ધાર્મિક ચડાવા કરી જૈનશાસનની પ્રભાવના કરી હતી, યોગ્ય રીતે નિર્વિઘ્ને દેવગુરૂની કૃપાથી તમામ મહોત્સવ સમાપ્ત થયો, યાચકોને પણ ઉચિત દાન આપ્યું.

આ મહોત્સવમાં ચક્રવાં પુકીયા તોણુ ક્રમાત્ર ત્રણુ
 ભેડી મળી બાર નંગ હતાં, તેની સાથે મહિરના ઉપકરણો
 ચારિત્રના ઉપકરણો મુકવામાં આવ્યા હતા, અને તે સ
 મયે આવેલા મુનિશાને અને માધવીઓને તે આપવામાં
 આવ્યા છે

અને આ સૂત્રોમાં છપાવવામાં ૩ ૫૧) એકાવન આપ-
 વામાં આવેલા છે

આવા કામોત્સવ પ્રસંગે ખાસ જ્ઞાનપુ કાર્ય થયું નોંધ-
 એ તે કારણથી પાલણપુરથી જનબોડીજના વિદ્યાર્થીઓને
 બોલાવવામાં આવ્યા હતા, તેમના અભ્યાસથી તથા ભાષણ
 સવાહની નિપુણતાથી પ્રસન્ન થઈને ટાકરવાડા મહાજન
 તરફથી તેમનો યોગ્ય સત્કાર કરવામાં આવેલ હતો

૩ ૬૨૫) આ નહીલેચક તરફથી

૩ ૨૫૦) આ પીતાબર કામચંદ તરફથી

૩ ૧૦૦) વાણુ બોઈચક માણેકચક

૩ ૫૧) આ ડોસણ સાંકેચક તરફથી

આપવામાં આવેલા છે તે પ્રમાણે સવત્ર થવાની
 જરૂર છે

આ મહોત્સવમાં અદ્રેવા પુડીયાં તોરણ રૂમાલ ત્રણ
જોડી મળી બાર નંગ હતા, તેની સાથે મંદિરના ઉપકરણો
ચારિત્રના ઉપકરણો મુકવામાં આવ્યા હતા, અને તે સ
મયે આવેલા મુનિશાસ્ત્રી અને માધવીઓને તે આપવામાં
આવ્યા છે

અને આ સૂત્રોમાં છપાવવામાં ૩૫૧) જોશવન આપ
વામાં આવેલા છે

આવા જ્ઞાનોત્સવ પ્રસંગે આસ જ્ઞાનનું કાર્ય થયું જોઈ-
એ તે કારણથી પાલણપુરથી જીનબોર્ડિંગના વિદ્યાર્થીઓને
જોલાવવામાં આવ્યા હતા, સિમંતા અભ્યાસથી તથા બાંધણ
સવારની નિપુણતાથી પ્રસન્ન થઈને ટાકરવાડા મહાજન
તરફથી તેમનો યોગ્ય અહોર કરવામાં આવેલ હતો

૩૬૨૫) શા નહીલેચંદ તરફથી

૩૬૫૦) શા પીતોબર શમચંદ તરફથી

૩૬૦૦) વાણુ બાંધચંદ માણેકચંદ

૩૬૫૧) શા હોશલ સાકેરચંદ તરફથી

આપવામાં આવેલા છે તે પ્રમાણે સવત્ર થવાની

જરૂર છે

